

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΚΑΙΟ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

«Η Κανονιστική Συμμόρφωση των Πιστωτικών Ιδρυμάτων»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννα Ε. Χριστακοπούλου

A.M. 7121M013

Αθήνα, 2023

Τριμελής Επιτροπή

Ελευθέριος Βόγκλης, Επίκουρος Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Φερενίκη Παναγοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Αντώνιος Χάνος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ιωάννα Χριστακοπούλου, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

«στους γονείς μου οφείλω το ζῆν και στους δασκάλους μου το εὔ ζῆν»

M. Αλέξανδρος, 356-323 π.Χ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ορμώμενη από τη σπουδαία αυτή ρήση του Μ. Αλεξάνδρου, που με αντιπροσωπεύει απόλυτα, λαμβάνω το θάρρος να ευχαριστήσω από καρδιάς του καθηγητές του ΠΜΣ για την πολύτιμη συνδρομή τους καθ' όλη τη διάρκεια της διαδρομής προς την κατάκτηση της γνώσης και δη τα μέλη της τριμελούς επιτροπής. Ιδιαίτέρως, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Δάσκαλο και επιβλέποντα της εργασίας μου, κύριο Ελευθέριο Βόγκλη, ο οποίος με στήριξε και με ενθάρρυνε από την αρχή της ακαδημαϊκής μου πορείας μεταλαμπαδεύοντας μου, παράλληλα, την αγάπη του για την επιστήμη του δικαίου. Θερμές ευχαριστίες οφείλω και στο Konrad Adenauer Stiftung για την εμπιστοσύνη στο πρόσωπό μου και την τιμή που μου έκανε να διατελέσω υπότροφος καθ' όλη τη φοίτησή μου στο ΠΜΣ. Τέλος, θα ήθελα να αφιερώσω την παρούσα εργασία στους μεγάλους γονείς μου, που ήταν πάντοτε δίπλα μου σε κάθε αγώνα και στήριξαν ανιδιοτελώς όλες μου τις επιλογές δίνοντάς μου το κίνητρο να ανεβαίνω ολοένα και πιο ψηλά.

Περιεχόμενα

Βραχυγραφίες & Ακρωνύμια	1
Περίληψη.....	3
Abstract	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Ρυθμιστική Παρέμβαση και Εποπτικές Αρχές.....	7
1. Εισαγωγή στην προβληματική	7
1.1. Η ανάγκη της Τραπεζικής Εποπτείας υπό το πρίσμα της εξέλιξης του τραπεζικού δικαίου	12
1.2. Ρυθμιστική Παρέμβαση και Εποπτεία σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο.....	14
1.3. Οι τραπεζικοί κίνδυνοι.....	16
1.4. Η Επιτροπή της Βασιλείας	17
1.5. Η ενσωμάτωση των προτύπων της Επιτροπής της Βασιλείας στην ελληνική έννομη τάξη	20
1.6. Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός	22
1.7. Οι Ελληνικές Εποπτικές Αρχές και το Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η Κανονιστική Συμμόρφωση	29
2. Ορισμός και εισαγωγικές παρατηρήσεις	29
2.1. Οι αρχές της Κανονιστικής Συμμόρφωσης σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας (Compliance Function in Banks)	32
2.2. Η λειτουργία και τα χαρακτηριστικά της Κανονιστικής Συμμόρφωσης	34
2.3. Ο Κίνδυνος Συμμόρφωσης (Compliance Risk)	36
2.4. Εταιρική Διακυβέρνηση και Κανονιστική Συμμόρφωση	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Οι Επιμέρους Εκφάνσεις της Κανονιστικής Συμμόρφωσης.....	48
3. Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.....	48
3.1. Η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης και το Εθνικό Θεσμικό Πλαίσιο για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες	51
3.2. Η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων.....	65
3.3. Κανονιστική Συμμόρφωση και Παροχή Επενδυτικών Υπηρεσιών.....	81
3.4. Κανονιστική Συμμόρφωση και Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	91
3.5. Κανονιστική Συμμόρφωση και Ψηφιακή Οικονομία	104
3.6. Κανονιστική Συμμόρφωση και Ισλαμική Οικονομία	115
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ	129
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ	133

Βραχυγραφίες & Ακρωνύμια

A

AAOIFI Accounting and Auditing Organization for Islamic Finance Institutions
AML Anti Money Laundering
AMLSCU Anti Money Laundering Suspicious Cases Unit

B

BaFin Federal Financial Supervisory Authority
BVerfG Bundesverfassungsgericht

C

CDD Customer Due Diligence
CFT Combating the Financing of Terrorism
CRR Cash Reserve Ratio

D

DFSA Dubai Financial Services Authority
DIFC Dubai International Financial Centre
DLT Distributed Ledger Technology
DORA Digital Operational Resilience Act

E

EBA European Banking Authority
EIOPA European Insurance and Occupational Pensions Authority
ESA European Supervisory Authorities
ESCA Emirates Securities and Commodities Authority
ESFS European System of Financial Supervision
ESG Environmental, Social, and corporate Governance
ESMA European Securities and Markets Authority
European Systemic Risk Board ESRB
eWpG Electronic Securities Act

F

FATF The Financial Action Task Force
FIU Financial Intelligence Unit
FSB Financial Stability Board

G

G - SIB Globally systemic banks

I

IFRS International Financial Reporting Standards
IIMF International Islamic Financial Market
IMF International Monetary Fund
IRGC International Risk Governance Council
IFSB Islamic Financial Services Board

K

KWG Kreditwesengesetz
KYC Know Your Customer

M

MAR Market Abuse Regulation
MiCAR Markets in Cryptoassets Regulation
MiFID Market in Financial Instruments Directive
MiFIR Markets in Financial Instruments Directive
MLRO Money Laundering Reporting Officer

O

O-SII Other Systemically Important Institutions

P

p page

S

SDG Sustainable Development Goals
SIFI Systemically Important Financial Institution
SREP Supervisory Review and Evaluation Process
SSM Single Supervisory Mechanism

T

TCFD Task Force on Climate-related Financial Disclosures

Α

A.A.Δ.Ε Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
Α.Κ Αστικός Κώδικας
ΑΔΜΗΕ Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας

ΑΕΠ Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠ Άρειος Πάγος
ΑΠΔΠΧ Αρχή Προστασίας Δεδομένων
Προσωπικού Χαρακτήρα
Αρ Αριθμός

Β

Βλ. Βλέπε

Γ

ΓΚΠΔ Γενικός Κανονισμός Προστασίας
Δεδομένων

Δ

ΔΕΕ Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΠρΑΘ Διοικητικό Πρωτοδικείο Αθηνών
ΔΣ Διοικητικό Συμβούλιο

Ε

Εδαφ. Εδάφιο
ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΑ Εθνικές Εποπτικές Αρχές
ΕΕΜ Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός
Εκατ. Εκατομμύρια
ΕΚΤ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα
ΕΚΤ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
Επ. Επόμενα
ΕΠΕΥ. Επιχειρήσεις Παροχής Επενδυτικών
Υπηρεσιών
ΕΤΕπ Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων
ΕΤΠΑ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής
Ανάπτυξης
ΕΤΠΘ Επιτροπή Τραπεζικών και Πιστωτικών
Θεμάτων
ΕφΑΘ Εφετείο Αθηνών

Η

ΗΑΕ Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα

Κ

Κ.α. Και άλλα
Κλπ Και τα λοιπά
ΚΣ Κανονιστική Συμμόρφωση

Ν

ν νόμος

Ν.δ Νομοθετικό Διάταγμα
Ν.Π.Δ.Δ Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου

Ξ

ΞΧ/ΧΤ Ξέπλυμα Χρήματος/Χρηματοδότηση
Τρομοκρατίας

Ο

Ό.π. Όπως παραπάνω
ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας
και Ανάπτυξης

Π

Π.χ. Παραδείγματος Χάριν
Παρ. Παράγραφος
ΠΑΤΕ Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της
Ελλάδος
ΠΕΠ Πολιτικώς Εκτεθειμένο Πρόσωπο
Περ. Περίοδος
Πρβλ Παράβαλε

Σ

ΣΑΥ Σύστημα Αθέτησης Υποχρεώσεων
Σελ. Σελίδα
ΣΚΣΕ Αρχείο Καταγγελθεισών Συμβάσεων
Επιχειρήσεων
ΣΛΕΕ Συνθήκη για τη λειτουργία της
Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΣΧ Σύστημα Συγκέντρωσης Χορηγήσεων
Συντ Σύνταγμα

Τ

ΤΠΕ Τεχνολογίες Πληροφορικής και
Επικοινωνιών
ΤΣ Ταμείο Συνοχής
ΤτΕ Τράπεζα της Ελλάδος

Υ

Υπ' αριθμ. Υπ' αριθμόν
ΥΠ.Ο.Α.Δ.Η.Ε. Υπηρεσία Οικονομικής
Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού
Εγκλήματος
ΥΠΔ Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων

Φ

ΦΕΚ. Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

Περίληψη

Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και η εξάπλωσή της σε κάθε πτυχή της καθημερινής μας ζωής, έχει μεταβάλλει ριζικά το τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα, πόσο μάλλον όταν πρόκειται για καίρια ζητήματα όπως η οικονομική σταθερότητα ενός κράτους συνεπικουρούμενη πάντοτε από τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, το οποίο σαφώς δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο αφού πολλές φορές βρέθηκε στη δίνη των εξελίξεων. Νέες μέθοδοι συναλλαγών, προαπαιτούμενα περιβαλλοντικά πρότυπα, ψηφιακή οικονομία και γενικότερα μεταβολές στις παρεχόμενες υπηρεσίες, είναι κάποια από τα ζητήματα που ταλανίζουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Οι μεταβολές στην αγορά συνεπάγονται μεταβολές του κανονιστικού πλαισίου, αφού το δίκαιο καλείται να προσαρμοστεί με ταχείς ρυθμούς στις ισχύουσες συνθήκες.

Ο ρόλος που επιτελεί εν προκειμένω είναι διττός: Αφενός μεν αποβλέπει στην παροχή ασφαλιστικών δικλίδων για τη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος και κατ' επέκταση των ιδίων των τραπεζών, αφετέρου δε στην προστασία των καταναλωτών – επενδυτών, προάγοντας παράλληλα την καινοτομία. Πλην όμως, όταν τα δεδομένα μεταβάλλονται ανατρέπονται οι πάγιες μέθοδοι αντιμετώπισης των δυσχερειών με απότοκο να βαδίζουμε σε αχαρτογράφητα νερά. Η ψηφιακή οικονομία, φερεται, συνιστά για πολλούς γενεσιουργό παράγοντα του κέρδους λόγω της αμεσότητας και της ταυτόχρονης μείωσης του κόστους. Όμως, δεν πρέπει να παροράται ότι η άλλη όψη του νομίσματος φέρνουν τα πιστωτικά ιδρύματα αντιμέτωπα με πληθώρα κινδύνων όπως η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, η οποία ευνοείται από την ανωνυμία που διέπει τις συναλλαγές μέσω κρυπτοστοιχείων. Αυτά και άλλα συνακόλουθα ζητήματα καλούνται να υπερκεράσουν τα πιστωτικά ιδρύματα ούτως ώστε να είναι εναρμονισμένα με τα κανονιστικά πρότυπα και να προάγουν ταυτόχρονα τις δραστηριότητες τους.

Εδώ, λοιπόν, είναι το σημείο που καλείται να συνδράμει η κανονιστική συμμόρφωση, που αποτελεί ζωτικό σημείο για την απρόσκοπτη λειτουργία των τραπεζών, καθώς λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για την εναρμόνιση με τα τρέχοντα πρότυπα και ως εκ τούτου για τη διαμόρφωση των αντίστοιχων πολιτικών. Άλλωστε η πείρα έχει δείξει ότι τα πιστωτικά που διακατέχονται από υψηλό βαθμό συμμόρφωσης όχι μόνο αντιμετωπίζουν το σύνολο των πιθανών κινδύνων αλλά προάγουν παράλληλα τη φήμη τους στην αγορά και καθίστανται ιδιαίτερα θελκτικοί προορισμοί για το ευρύ κοινό συνδράμοντας κατ' αυτό τον τρόπο και στην εθνική οικονομία.

Μέσα από την παρούσα εργασία, θα έχουμε την ευκαιρία να παρουσιάσουμε τα ισχύοντα κανονιστικά πρότυπα, τον τρόπο με τον οποίο η κανονιστική συμμόρφωση λειτουργεί και πως συνδράμει στην αντιμετώπιση των κινδύνων, όπως ο νομικός, ο κίνδυνος συμμόρφωσης κλπ, ενώ προτού προβούμε στον απολογισμό του έργου, θα διαλευκάνουμε τις σύγχρονες εκφάνσεις – προκλήσεις της κανονιστικής συμμόρφωσης, όπως η προσαρμογή στα πρότυπα ESG και γενικότερα στις τάσεις της σύγχρονης αγοράς, καταδεικνύοντας τη μείζονα σημασία της για τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω των λύσεων που παρέχει.

Λέξεις – φράσεις κλειδιά: Πιστωτικά ιδρύματα, εποπτεία, κίνδυνος, κανονιστική συμμόρφωση, βιώσιμη ανάπτυξη, ψηφιακή οικονομία, νέες μορφές συναλλαγών, προστασία των καταναλωτών.

Abstract

The rapid evolution of technology and its spread in every aspect of our daily lives has radically changed the way we perceive things, especially when it comes to critical areas such as the economic stability of a state, which is always complemented by the stability of the financial system, that clearly could not remain unaffected as it has often been caught up in the maelstrom of developments. New transaction methods, environmental standards, the digital economy and, in general, alterations in the services provided, are some of the challenges faced by financial institutions. Changes in the market imply changes in the regulatory framework, as the law is required to adapt rapidly to prevailing circumstances.

The role it plays in this case is twofold: on the one hand, it aims to provide insurance safeguards for the operation of the financial system and, by extension, the banks themselves, and on the other hand, to protect consumers - investors, while promoting innovation. However, when the circumstances shift, the established methods of dealing with difficulties are overturned with the risk of treading in uncharted waters. The digital economy, so to speak, is widely regarded a generative factor of profit due to immediacy and the simultaneous reduction of costs.

However, it should not be forgotten that the other side of the argument confronts financial institutions with a multitude of risks such as money laundering, which is encouraged by the anonymity that characterizes cryptocurrency transactions. These and other related issues need to be surmounted by banks in order to be aligned with regulatory standards while concurrently promoting their activities.

This is the point, at which regulatory compliance is therefore called upon to assist, as it consists an integral part of the efficient operation of banks, as it takes the necessary steps to ensure compliance with current standards and thus to formulate the corresponding policies. Moreover, experience has shown that credit institutions with a high degree of compliance not only cope with all potential risks but also enhance their reputation in the market and become particularly attractive destinations for the general public, thus contributing to the national economy.

Through this thesis, we will have the opportunity to present the applicable regulatory standards, the way in which regulatory compliance works and how it helps to deal with risks, such as legal, compliance risk, etc. Before we take stock of the project, we will elucidate the modern manifestations - challenges of regulatory compliance, such as adapting to ESG standards and more generally to the trends of the modern market, demonstrating its major importance for financial institution through the solutions provided.

Keywords - key phrases: Financial institutions, supervision, risk, regulatory compliance, sustainable development, digital economy, new patterns of transactions, consumer protection.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την κανονιστική συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, η οποία αποτελεί σημείο αναφοράς για την εύρυθμη και απρόσκοπτη λειτουργία τους. Οι μεταβολές που έχουν συντελεστεί στην αγορά καθιστούν αναγκαία όσο ποτέ την έρευνα και την ενασχόληση με την εν λόγω θεματική ούτως ώστε τα πιστωτικά ιδρύματα να είναι σε θέση όχι μόνο να αναγνωρίζουν τους κινδύνους αλλά και να επιλύουν κάθε φλέγον ζήτημα ενισχύοντας παράλληλα τη φήμη τους στην αγορά.

Η εργασία διαρθρώνεται σε τρία επιμέρους κεφάλαια αποβλέποντας, στο μέτρο του δυνατού, στην παρουσίαση του παρόντος κανονιστικού πλαισίου, των προκλήσεων που υφίστανται αλλά και μέσω αυτών, τη διαμόρφωση νέων πολιτικών. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιάσουμε τις θεμελιώδεις έννοιες της προβληματικής, καταδεικνύοντας παράλληλα την ανάγκη ύπαρξης ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας, ιδίως μετά τα σκληρά μαθήματα της οικονομικής κρίσης. Στο ίδιο πλαίσιο, θα αναφερθούμε στον τρόπο λειτουργίας της τραπεζικής εποπτείας τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, με την ταυτόχρονη παρουσίαση της Επιτροπής της Βασιλείας.

Κατόπιν, στο δεύτερο κεφάλαιο θα υπεισέλθουμε στην μελέτη της κανονιστικής συμμόρφωσης καθαυτής, δηλαδή θα ανακαλύψουμε ποιες είναι οι βασικές αρχές που τη διέπουν, τα χαρακτηριστικά της, την αλληλεπίδρασή της με την εταιρική διακυβέρνηση, τον τρόπο που αυτή λειτουργεί αλλά και πως συνδράμει τα πιστωτικά ιδρύματα στην αντιμετώπιση των κινδύνων (με πλέον χαρακτηριστικό τον λεγόμενο κίνδυνο συμμόρφωσης) όπου παρέχει τα εχέγγυα όχι μόνον της εναρμόνισης με τα ισχύοντα πρότυπα αλλά και της προαγωγής των δραστηριοτήτων του ίδιου του πιστωτικού ιδρύματος.

Τέλος, στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται οι επιμέρους εκφάνσεις της κανονιστικής συμμόρφωσης, οι οποίες μεταβάλλονται διαρκώς και με ταχείς ρυθμούς ενόψει των εξελίξεων σε κάθε πτυχή της καθημερινότητάς μας. Ειδικότερα, θα ερευνήσουμε ζητήματα, όπως τη γνωστή σε όλους μας ψηφιακή οικονομία όπου επίκειται η έκδοση των σχετικών Οδηγιών από την Ε.Ε. τόσο για τα κρυπτοστοιχεία όσο και για ζητήματα ΤΠΕ, διερευνώντας συγχρόνως τη σχέση της κανονιστικής συμμόρφωσης με τις επενδυτικές υπηρεσίες, την πολιτική διακυβέρνησης προϊόντων, τις Οδηγίες τις MiFID κλπ.

Άξια μνείας στο σημείο αυτό είναι και τα προσωπικά δεδομένα ιδίως στην εποχή μας κατά την οποία το διαδίκτυο και σύμπασα η πληροφορική βρίσκονται στο απόγειό τους έχοντας εισβάλλει για τα καλά στην καθημερινή μας ζωή, με τα πιστωτικά ιδρύματα να διαχειρίζονται σε καθημερινή βάση μεγάλο όγκο προσωπικών δεδομένων ακόμα και επικουρικά όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Τειρεσία. Συνεπεία τούτων, καλούμαστε στην αντίστοιχη ενότητα του τρίτου κεφαλαίου να διερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η κανονιστική συμμόρφωση σε αυτή την περίπτωση, ποια τα δικαιώματα των καταναλωτών και ποιο το ευρύτερο πλαίσιο υπό το πρίσμα του ΓΚΠΔ.

Ομοίως, θα εξεταστεί το πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας μέσα από τα διεθνή πρότυπα της FATF αλλά και της εθνικής μας νομοθεσίας με τον πασίγνωστο ν.4557/2018. Επιπλέον, θα αναφερθούμε σε ένα ακόμη μείζον ζήτημα κανονιστικής συμμόρφωσης που δεν είναι άλλο από την εναρμόνιση με τα πρότυπα ESG δια των οποίων καταδεικνύεται η σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος

και εν γένει της χρηστής διακυβέρνησης, αφού δεν είναι τυχαίο, ότι έχει επικρατήσει η άποψη πως όσα πιστωτικά ιδρύματα ενστερνίζονται στο μέγιστο βαθμό τα συγκεκριμένα πρότυπα ενισχύουν τη φήμη τους και είναι θελκτικά στο ευρύ κοινό.

Κλείνοντας, θα εξετάσουμε πως επιτυγχάνεται η κανονιστική συμμόρφωση στα ισλαμικά πιστωτικά ιδρύματα καθώς η τάση μετατροπής συμβατικών τραπεζών σε ισλαμικών αυξάνεται ολοένα και περισσότερο πράγμα που συνεπάγεται, ότι είναι απaráγκλιτη ανάγκη η μελέτη των εν λόγω κανονιστικών προτύπων αλλά και των ενεργειών στις οποίες θα πρέπει να προβούν οι τράπεζες που επιθυμούν να επεκτείνουν το αντικείμενο των δραστηριοτήτων τους στα πλαίσια ενός παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος προτού διατυπώσουμε στη συνολική επισκόπηση τις τελικές μας παρατηρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Ρυθμιστική Παρέμβαση και Εποπτικές Αρχές

1. Εισαγωγή στην προβληματική

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την κανονιστική συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, που αποτελεί διαχρονικά ένα από τα πλέον επίκαιρα ζητήματα της οικονομικής πραγματικότητας. Ο χαρακτηρισμός αυτός, άλλωστε, μόνο τυχαίος δεν θα μπορούσε να είναι. Αφενός μεν, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας συνεπάγεται και νέα εργαλεία των συναλλαγών για τα οποία θα πρέπει να εκδοθούν οι αντίστοιχες κατευθυντήριες Οδηγίες¹ για την ασφάλεια των συναλλαγών αλλά και για την ίδια την οικονομική σταθερότητα. Εξάλλου, τα σκληρά μαθήματα της οικονομικής κρίσης τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο αποτελούν την πιο τρανή επιβεβαίωση. Αφετέρου δε, οι κρίσεις, ανεξαρτήτως μορφής², δημιουργούν νέες ανάγκες οι οποίες χρήζουν ταχείας ανταπόκρισης για να περιοριστούν στο μέγιστο βαθμό οι δυσμενείς συνέπειες που αφήνουν πίσω τους.

Βλέποντας, λοιπόν, τα πεδία όπου αναπτύσσεται (ή ορθότερα απαιτείται) η κανονιστική συμμόρφωση, διαπιστώνεται ότι πρόκειται για μια σύνθετη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η πολυδιάστατη φύση της οποίας προϋποθέτει όχι μόνο την άρτια γνώση του θεσμικού πλαισίου που τη διέπει αλλά και την άμεση εξοικείωση με τους αντίστοιχους οικονομικούς – τεχνικούς όρους. Ως εκ τούτου, μέσα από το παρόν, θα προσπαθήσουμε να καλύψουμε, στο μέτρο του δυνατού, όλα τα επίκαιρα ζητήματα που άπτονται της κανονιστικής συμμόρφωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων. Για να αντιληφθούμε, μάλιστα, τη σπουδαιότητα του ζητήματος, αξίζει να αναφερθεί ότι ο Καθηγητής Γκόρτσος προκειμένου να επεξηγήσει τον ρυθμό (και το βαθμό) μεταβολής του εκάστοτε ισχύοντος πλαισίου, χαρακτηρίζει τα καθεστώτα που ίσχυαν μόλις πριν μια δεκαετία ως «*ιστορία του δικαίου*»³.

Συνεπεία τούτων, κρίνεται σκόπιμο, για την μέγιστη κατανόηση των όσων θα ακολουθήσουν, να εξηγήσουμε τη λειτουργία των τραπεζών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα αλλά και τον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης που αποτέλεσε γενεσιουργό παράγοντα της διαμόρφωσης του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου.

Καταρχάς, ανεξαρτήτως τούτου, παρά τις γρήγορες εναλλαγές του οικονομικού τοπίου και το γεγονός ότι η διάκριση μεταξύ τραπεζικών και μη τραπεζικών ιδρυμάτων καθίσταται πιο ασαφής⁴, τα ειδικά αυτά χαρακτηριστικά των τραπεζών παραμένουν αναλλοίωτα, συνοψίζονται ως εξής:

- Πρώτον, οι τράπεζες έχουν συνήθως υποχρεώσεις υψηλής ρευστότητας με τη μορφή καταθέσεων που είναι αποπληρωτέες στο άρτιο κατ' απαίτηση. Από την πλευρά του ενεργητικού, γενικά κατέχουν μακροπρόθεσμα δάνεια που μπορεί να είναι δύσκολο να πουληθούν ή να δανειστούν με σύντομο χρονικό διάστημα. Η απαιτούμενη κεφαλαιοποίηση μιας τράπεζας καλύπτει

¹ Στις μέρες μας το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η σχετικά πρόσφατη οδηγία για τα κρυπτοστοιχεία (crypto – assets), στην οποία θα αναφερθούμε εκτενώς σε επόμενη ενότητα (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 30/12/2022).

² Εκτός από την οφθαλμοφανή υγειονομική κρίση που ταλανίζει ακόμη σε ένα βαθμό την παγκόσμια οικονομία (βλ. διεξοδικά C.Gortsos, Pandemic Crisis and Financial Stability, 2021) έντονο προβληματισμό δημιουργεί αντίστοιχα και η περιβαλλοντική κρίση για την οποία και έχουν αρχίσει να λαμβάνονται μέτρα αντιμετώπισης (βλ. [σχετικό](#), πρόσβαση στις 30/12/2022).

³ Webinar series “Finance for Lawyers”, 2021.

⁴ Βλ. E. Hülpkes, Insolvency – why a special regime for banks?, Current developments in Monetary and Financial law, Vol. 3 (International Monetary Fund, Washington DC), May 2002, p. 2-3.

τον κίνδυνο απώλειας δανείου και ένα μαξιλάρι ρευστών περιουσιακών στοιχείων διασφαλίζει την ικανότητά της να καλύπτει τις αναλήψεις σε κανονικούς χρόνους. Εάν, ωστόσο, συμβεί κάτι που διαταράσσει την εμπιστοσύνη στην ικανότητα της τράπεζας να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις πληρωμής της, οι μαζικές αναλήψεις καταθέσεων κινδυνεύουν να προκαλέσουν προβλήματα ρευστότητας και να απειλήσουν τη φερεγγυότητα της τράπεζας.

- Δεύτερον, οι τράπεζες παρέχουν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες που είναι θεμελιώδεις για τη λειτουργία μιας οικονομίας, όπως η επέκταση πιστώσεων, η ανάληψη καταθέσεων και η διεκπεραίωση πληρωμών. Παρά τον συμπληρωματικό ρόλο των κεφαλαιαγορών στη διαδικασία πιστωτικής διαμεσολάβησης και την ικανότητά τους να κινητοποιούν κεφάλαια, οι τράπεζες παραμένουν η κύρια πηγή ρευστότητας για τα περισσότερα χρηματοπιστωτικά και μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Παρέχουν άμεσες και εφεδρικές πηγές πίστωσης και ρευστότητας στην οικονομία μιας χώρας, είτε με την παροχή χρημάτων με τη μορφή δανείων είτε με την παροχή εγγυήσεων με τη μορφή δανειακών δεσμεύσεων.
- Τρίτον, οι τράπεζες αποτελούν τη ζώνη μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής, δηλαδή τη σύνδεση μεταξύ της διαδικασίας νομισματικής πολιτικής και της οικονομίας.

Εύκολα μπορεί κανείς να αντιληφθεί ότι από τις λειτουργίες αυτές απορρέει και η ανάγκη ενός ειδικού θεσμικού πλαισίου και στην πλατύτερη έννοια μιας ιδιαίτερης μεταχείρισης των πιστωτικών ιδρυμάτων, ενώ ο μείζων ρόλος που επιτελούν στην οικονομία των κρατών τους δικαιολογεί την κρατούσα άποψη ότι κατά κάποιο τρόπο οι τράπεζες ενεργούν για χάρη του δημοσίου συμφέροντος⁵. Στο ίδιο μήκος κύματος, θα πρέπει να τονισθεί, ότι παρά το γεγονός ότι υπάρχει η πεποίθηση πως το ζήτημα του θεσμικού πλαισίου των πιστωτικών ιδρυμάτων τέθηκε για πρώτη φορά επί τάπητος από την οικονομική κρίση και εντεύθεν, η πραγματικότητα είναι πολύ διαφορετική.

Στην πραγματικότητα η συζήτηση είχε ξεκινήσει από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα όταν ένα κύμα χρεοκοπιών τραπεζών σάρωσε τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη. Η τραπεζική κρίση της δεκαετίας του 1930 οδήγησε στην αναγνώριση ότι κάποια μορφή εποπτείας και ελέγχου ήταν αναγκαία για την προστασία των εθνικών οικονομιών από τη χρηματοπιστωτική αστάθεια και των μεμονωμένων καταθετών έναντι ζημιών.

Τότε ήταν που ορισμένες χώρες άρχισαν να θεσπίζουν τραπεζικούς νόμους και δημιούργησαν νέες αρχές για την άσκηση των λειτουργιών της τραπεζικής εποπτείας. Εισηγάγαν ένα ειδικό "καθεστώς εισόδου" για τις τράπεζες ώστε να διασφαλίζεται ότι μόνο τα ιδρύματα με επαρκή κεφάλαια και οργάνωση θα μπορούσαν να εισέλθουν στην αγορά, και να απαιτούν συνεχή συμμόρφωση με ένα σύνολο κανόνων προληπτικής εποπτείας, ώστε να διασφαλίζεται ότι οι τραπεζικές δραστηριότητες διεξάγονται με ορθό τρόπο.

⁵ Εδώ θα πρέπει να σημειώσουμε ότι σε αυτό συνηγορεί η άποψη ότι (και) οι εποπτικές αρχές κάθε κράτους που διέπουν την εύρυθμη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς, συνιστούν όργανα που ενεργούν ένεκα του δημοσίου συμφέροντος, βλ. διεξοδικά Δ. Λιάπη, Αποζημίωση των επενδυτών και Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς, 2012, σελ. 246 – 248.

Έκτοτε, οι αρμοδιότητες των εποπτικών αρχών επεκτείνονται συνεχώς, ωστόσο, συχνά, με αντιφατικό τρόπο⁶. Όπως είδαμε, οι τεχνολογικές εξελίξεις, η καινοτομία των προϊόντων, η παγκοσμιοποίηση και οι διαρθρωτικές αλλαγές, με τη σειρά τους έχουν επιφέρει περαιτέρω ρυθμιστικές απαιτήσεις, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των πελατών από την ακατάλληλη επιχειρηματική συμπεριφορά και της προστασίας της κοινωνίας γενικότερα κατά της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και των συναφών εγκληματικών δραστηριοτήτων⁷.

Το αποκορύφωμα δεν θα μπορούσε να είναι άλλο από την έλευση της οικονομικής κρίσης, που ξέσπασε με αφορμή τη χρεοκοπία της Lehman Brothers. Συνοπτικά, τα αίτια της κρίσης διακρίνονται στα εξής⁸:

- Η εφαρμογή ανεπαρκών νομισματικών και δημοσιονομικών πολιτικών σε πολλά κράτη
- Αποτυχίες από παρόχους χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, ιδίως σε σχέση με υπερβάσεις στις διαδικασίες τιτλοποίησης περιουσιακών στοιχείων σύμφωνα με το τραπεζικό μοντέλο «δημιουργία και διανομή», και υπερβολική πολυπλοκότητα των συναλλαγών, κακές πρακτικές δανεισμού (ειδικά στις Ηνωμένες Πολιτείες όσον αφορά τον τομέα των νοικοκυριών), η υπερβολική μόχλευση, η αναποτελεσματική διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας από τις τράπεζες και οι απερίσκεπτες (τουλάχιστον εκ των υστέρων) πολιτικές αποδοχών που υιοθετήθηκαν από πολλά ιδρύματα.
- Αναποτελεσματικότητα και αστοχίες στο ρυθμιστικό πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού συστήματος, όπως: έλλειψη μακροπροληπτικών πολιτικών (τόσο από πλευράς ρύθμισης όσο και εποπτείας), έλλειψη ρυθμιστικού πλαισίου για τη λειτουργία του «σκιώδους τραπεζικού συστήματος», αξιολόγηση πιστοληπτικής ικανότητας πρακτορεία και εναλλακτικά επενδυτικά μέσα (όπως τα αμοιβαία κεφάλαια κινδύνου), άλλες αποτυχίες στη μικροπροληπτική ρύθμιση⁹ των χρηματοπιστωτικών εταιρειών, έλλειψη διαφάνειας κατά τη διαπραγμάτευση ορισμένων κατηγοριών χρηματοοικονομικών μέσων (συγκεκριμένα σε ομόλογα και χρηματοοικονομικά παράγωγα), ανεπάρκεια ορισμένων μεθόδων αποτίμησης χρηματοοικονομικών μέσων σύμφωνα με τα διεθνή λογιστικά πρότυπα και ανεπάρκεια κανόνων εταιρικής διακυβέρνησης για εισηγμένες εταιρείες.
- Το επακόλουθο εκτεταμένο πεδίο για ρυθμιστικό αρμπιτράζ μεταξύ χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, αγορών και κρατών
- Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, οι σημαντικές αποτυχίες στη διεξαγωγή της μικροπροληπτικής εποπτείας των παρόχων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών σε πολλά κράτη.

⁶ Για παράδειγμα, μετά την κατάρρευση της γερμανικής Herstatt Bank το 1974, η Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας της Βασιλείας. Το 1975, η Επιτροπή της Βασιλείας υιοθέτησε τη Συμφωνία της Βασιλείας, η οποία αναθεωρήθηκε το 1983, μετά από μια άλλη χρεοκοπία τράπεζας, οι επιπτώσεις της οποίας έγιναν αισθητές σε πολλές χώρες, αυτή της Banco Ambrosiano. Η Επιτροπή της Βασιλείας Ελάχιστα πρότυπα για την εποπτεία των διεθνών τραπεζικών ομίλων και των διασυννομιών του Ιουλίου 1992, και η οδηγία 92/30/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 6ης Απριλίου 1992 για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων σε ενοποιημένη βάση, εκδόθηκαν μετά την πτώχευση της BCCI.

⁷ Βλ. E. Hüpkes, ό.π., p. 1-2.

⁸ Βλ. C.Gortsos, The Impact of the Current Fiscal Crisis in the Euro Area on the Greek Banking System and the Measures adopted to Safeguard its Stability: An Institutional, Supervisory and Regulatory Perspective, April 2016, p. 2.

⁹ Για τη διάκριση σε μικρο και μακροπληπτική ρύθμιση, βλ. παρακάτω στη σελ. 12.

Η χώρα μας ήταν από αυτές που επλήγησαν στο μέγιστο βαθμό αφού για την αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών της κρίσης υιοθέτησε πληθώρα σκληρών δημοσιονομικών μέτρων καθώς το δημοσιονομικό έλλειμμα της Ελλάδας διαμορφώθηκε στο 15,4% του ΑΕΠ και το δημόσιο χρέος στο 126,8% του ΑΕΠ¹⁰, ποσοστό σημαντικά μεγαλύτερο σε σχέση με τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά Κράτη. Η συνέχεια είναι λίγο έως πολύ γνωστή. Η Ελλάδα εισήλθε σε καθεστώς δημοσιονομικού ελέγχου, δηλαδή σε οκταετή εποπτεία από το ΔΝΤ και την ΕΕ. Αξίζει, μάλιστα, να αναφερθεί ότι τη δεδομένη στιγμή η είσοδος στο ΔΝΤ θεωρείτο η πλέον βιώσιμη λύση¹¹ αφού η Ευρωζώνη δεν διέθετε την τεχνογνωσία και τους μηχανισμούς για να αντιμετωπίσει το πρόβλημα πράγμα που επιβεβαιώνεται και από ίδιο το άρθρο 125 της ΣΛΕΕ που απέκλειε ρητά τη διάσωση των μελών της Ευρωζώνης¹².

Τα ανωτέρω είχαν ως απότοκο για τη χώρα μας τα κάτωθι¹³:

- Αρκετές τράπεζες και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε όλο τον κόσμο (μικρά ή μεγάλα, ακόμη και «συστημικά σημαντικά» ιδρύματα) δεν ήταν σε θέση να απορροφήσουν τις ζημιές από την έκθεσή τους σε κινδύνους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, αρνητικές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία, υποχρεώνοντας αρκετές κυβερνήσεις, όπως η Ελληνική, να υιοθετήσουν πακέτα διάσωσης και προγράμματα ανάκαμψης προκειμένου να στηρίξουν ή ακόμη και να διασώσουν μεμονωμένες τράπεζες (και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα). Τέτοιες κρατικές παρεμβάσεις βάρυναν τους κρατικούς προϋπολογισμούς και, σε ορισμένες περιπτώσεις, δημιούργησαν σοβαρές δημοσιονομικές ανισορροπίες, ορισμένες από τις οποίες εξελίχθηκαν σε δημοσιονομικές κρίσεις, οι οποίες, με τη σειρά τους, εξελίχθηκαν σε χρηματοπιστωτικές κρίσεις.
- Το 2010, το δημόσιο έλλειμμα της Ελλάδας, το οποίο διευρυνόταν όλα αυτά τα χρόνια, οδηγώντας στη συσσώρευση εξωτερικού δημόσιου χρέους, σε συνδυασμό με συνεχιζόμενη απώλεια ανταγωνιστικότητας και επιδείνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών («δίδυμα ελλείμματα»), οδήγησαν σε αύξηση στο κόστος δανεισμού και στα ασφάλιστρα κινδύνου για το ελληνικό δημόσιο χρέος, καθώς και στον αποκλεισμό της Ελλάδας από τις διεθνείς αγορές.
- Όπως είδαμε, υπήρξε, επίσης μια σημαντική θεσμική ανεπάρκεια: η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (η «ΣΛΕΕ») δεν περιείχε καμία διάταξη (παρόμοια με τους μηχανισμούς οικονομικής βοήθειας του ΔΝΤ) για οικονομική βοήθεια σε κράτη μέλη της ζώνης του ευρώ που είχαν χάσει την

¹⁰ Πηγή: <https://www.tovima.gr/2010/11/15/finance/b-eurostat-b-br-sto-15-4-to-dimosionomiko-elleimma-to-2009/> (πρόσβαση στις 5/1/2023).

¹¹ Πρβλ αντίστοιχα, προς επίρρωση τούτου, Ε. Βενιζέλο, Το Σύνταγμα μετά την κρίση - Οι προκλήσεις της νέας ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης, Πρακτικά Ομιλίας του στο Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου / Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου 14 Οκτωβρίου 2019 (διαθέσιμο [εδώ](#)), πρόσβαση στις 5/1/2023).

¹² Βλ. Χ. Contiades & Α. Fotiadou: Facing The Financial Crisis: The Greek Constitutional Experience Have Domestic Courts Become Key Players In Economic Governance?, e-Πολιτεία, Τεύχος 1, Ιανουάριος – Μάρτιος 2022.

¹³ Βλ. C.Gortsos, The Impact of the Current Fiscal Crisis in the Euro Area on the Greek Banking System and the Measures adopted to Safeguard its Stability: An Institutional, Supervisory and Regulatory Perspective, April 2016, p. 2 – 5.

πρόσβασή τους σε διεθνείς διατραπεζικές αγορές, αγορές χρήματος και κεφαλαίων (ακόμη και σε ευρώ). Ως εκ τούτου:

- Η αρχική χρηματοδοτική στήριξη στην Ελλάδα παρασχέθηκε βάσει του άρθρου 122 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ που ορίζεται για εθνικές καταστροφές ή εξαιρετικές περιστάσεις πέρα από τον έλεγχο κράτους μέλους, προφανώς λόγω της έλλειψης άλλης καταλληλότερης διάταξης της ΣΛΕΕ
- Οι επακόλουθοι μηχανισμοί οικονομικής στήριξης (ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (EFSM), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) και ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας («ESM»)) βασίστηκαν σε διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες εκτός της ΣΛΕΕ, ενώ ο ESM θεσπίστηκε μόλις το 2013 με την εισαγωγή της παραγράφου 3 του άρθρου 136.

Πλην όμως, δεν πρέπει να παροράται το γεγονός ότι τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα ήταν καλά κεφαλαιοποιημένα και κερδοφόρα, με επαρκή ρευστότητα (αν και αντιμετωπίζουν προκλήσεις που προέκυψαν από την πρόσφατη ταχεία πιστωτική ανάπτυξη που αύξησε την έκθεση των τραπεζών σε άγνωστους πιστωτικούς κινδύνους), οι δυνατότητες διαχείρισης κινδύνων ενισχύθηκαν ως απάντηση στις κανονιστικές αλλαγές και την ταχεία πιστωτική ανάπτυξη, ενώ σε μεγάλο βαθμό αποτελεσματικές ήταν και οι εποπτικές αρχές των τραπεζών και δη η Τράπεζα της Ελλάδος (η «ΤτΕ»), σύμφωνα με την αξιολόγηση που διεξήχθη από κοινού από το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα¹⁴, πράγμα που ενισχύει την πεποίθηση ότι ήταν ικανά να ανταπεξέλθουν σε οποιαδήποτε πρόκληση. Άλλωστε, η ασήμαντη έκθεση των εγχώριων τραπεζών σε τιτλοποιημένα χρηματοπιστωτικά προϊόντα εκδοθέντα από τις αμερικανικές τράπεζες σε συνδυασμό με την ύπαρξη ισχυρού ρυθμιστικού πλαισίου και την αποτελεσματική μικροπροληπτική εποπτεία από την ΤτΕ, συνέδραμαν τα μέγιστα στη διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Αυτό όμως που είχε αρνητικό αντίκτυπο (και κατά συνέπεια κατέστησε σαφή την ανάγκη δημιουργίας ενός ισχυρότερου θεσμικού πλαισίου), ήταν το ότι οι συνθήκες ρευστότητας ήταν τεταμένες κατά τη διάρκεια αυτής της κρίσης, καθώς τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα είχαν περιορισμένη πρόσβαση στη ρευστότητα της χονδρικής αγοράς για τις δανειοδοτικές τους δραστηριότητες, ενώ οι λήγουσες διατραπεζικές υποχρεώσεις άσκησαν πρόσθετη πίεση στη θέση ρευστότητάς τους, καθιστώντας έτσι απαραίτητη την υιοθέτηση του προαναφερθέντος προγράμματος ανάκαμψης¹⁵.

Συνοψίζοντας, όλα αυτά σε συνδυασμό με τις σημαντικές ζημιές που καταγράφηκαν στους τραπεζικούς ισολογισμούς, από το πρόγραμμα Private Sector Involvement (PSI), κατέστησαν αναγκαία την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των Ελληνικών Τραπεζών αλλά και τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού τους πλαισίου προκειμένου να προσαρμοστούν τόσο στις υπάρχουσες όσο και στις επερχόμενες

¹⁴ Αξίζει να επισημανθεί ότι ολοκληρώθηκε στις 21 Νοεμβρίου 2005 και, μεταξύ άλλων, περιελάμβανε Εκθέσεις για την τήρηση των προτύπων και των κωδίκων (ROSCs) για την τραπεζική εποπτεία.

¹⁵ Βλ. C.Gortsos, The Impact of the Current Fiscal Crisis in the Euro Area on the Greek Banking System and the Measures adopted to Safeguard its Stability: An Institutional, Supervisory and Regulatory Perspective, April 2016, p. 4 – 6.

προκλήσεις, με την κανονιστική συμμόρφωση να διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο, αφού πέραν της πασιφανούς επιρροής της στη λειτουργία των τραπεζών, συντελεί στη διαμόρφωση και την εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου, ενώ όπως θα δούμε και στη συνέχεια, χρησιμοποιεί πληθώρα εργαλείων για τον έλεγχο και την αξιολόγηση των εσωτερικών διαδικασιών.

1.1. Η ανάγκη της Τραπεζικής Εποπτείας υπό το πρίσμα της εξέλιξης του τραπεζικού δικαίου

Έχοντας εξετάσει παραπάνω τόσο το ρόλο των τραπεζών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα όσο και την οικονομική κρίση, είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε σε ένα βαθμό την ανάγκη που γεννάται αναφορικά με την ύπαρξη ενός θεσμικού πλαισίου. Ωστόσο, είναι εύλογο να δημιουργούνται απορίες αναφορικά με το ρόλο του τραπεζικού δικαίου που αδιαμφισβήτητα καταλαμβάνει σημαντικό μέρος της κανονιστικής συμμόρφωσης. Σε πρώτο χρόνο, η απάντηση συνίσταται στον ίδιο το ρόλο που επιτελούν οι Τράπεζες ως παίκτες – κλειδιά στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, λόγω του οποίου, μάλιστα, χαίρουν ειδικών προνομίων¹⁶.

Ειδικότερα, απαιτείται η χορήγηση κρατικής άδειας για την άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, άρα και ένα αυξημένο επίπεδο υποχρεώσεων. Είναι μεν ευρέως παραδεκτό ότι κατά κόρον ο ρόλος των τραπεζών είναι διαμεσολαβητικός, δηλαδή αφορά κομμάτια της καθημερινότητας, όπως οι καταθέσεις, οι δανειακές συμβάσεις κλπ, ωστόσο σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι επιτελούν αυτούσιο το σκοπό αυτό. Τα πιστωτικά ιδρύματα δημιουργούν, δια της λειτουργίας τους, χρήμα και πίστη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, γεγονός που αποτέλεσε το εφαλτήριο ανάπτυξης της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης¹⁷.

Ενόψει τούτων, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι στην πραγματικότητα οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολό της, δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα κράμα ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου. Από τη μία, η κατ' επάγγελμα δημιουργία πίστης δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που με τη σειρά της αποτελεί συγκεκριμενοποίηση της αρχής της καλής πίστης που διέπει το δίκαιο των (τραπεζικών) συμβάσεων. Ομοίως, βρίσκει έρεισμα και στο εταιρικό δίκαιο¹⁸ δημιουργώντας έναν άρρηκτο δεσμό όπου στηρίζεται η ανάπτυξη των επιμέρους υποχρεώσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων¹⁹, ικανό, μάλιστα, να ανταποκριθεί από δικαϊκή άποψη στα νέα ευρήματα – εργαλεία των συναλλαγών²⁰.

¹⁶ Βλ. Financial Regulation: an Introduction, Lecture Notes, Intuition Learning.

¹⁷ Βλ. *Ε. Βόγκλη*, Μεθοδολογική εξέταση των θεμελίων της απόφασης του BVerfG για το PSPP, 2021, σελ. 70 – 71.

¹⁸ Αξίζει εδώ να επισημάνουμε ότι και περί πιστωτικών ιδρυμάτων ισχύει ο νέος ο νόμος 4548/2018 (όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο 4587/2018), ο οποίος ψηφίστηκε από τη Βουλή των Ελλήνων στις 13 Ιουνίου 2018 και δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως αριθ. 104/13.06.2018, εισήγαγε μια συνολική και σημαντική μεταρρύθμιση στο νομοθετικό πλαίσιο των ανωνύμων εταιρειών στην Ελλάδα. Ο νέος εταιρικός νόμος κατήργησε στο σύνολό του τον νόμο 2190/1920, με εξαίρεση τις διατάξεις για την εξυγίανση των εταιρειών, οι οποίες εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι την ψήφιση ειδικής αντίστοιχης νομοθεσίας που θα ισχύει ενιαία για όλους τους τύπους επιχειρήσεων (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 6/1/2023).

¹⁹ Βλ. Τον ίδιο, ό.π., σελ. 72 επ.

²⁰ Επί του ζητήματος των νέων τεχνολογιών και του δικαίου, βλ. διεξοδικά *Ι. Christakopoulou*, “Fintech and Emerging Law issues in Greece and the EU”, KAS Scholars' Policy Papers - Edition 3,

Από την άλλη, το δημόσιο δίκαιο διαδραματίζει εξίσου καθοριστικό ρόλο ιδίως αν αναλογιστούμε την επίδραση των Οδηγιών της ΕΕ για την εποπτεία που ασκείται από τα κράτη – μέλη προς τα αντίστοιχα πιστωτικά ιδρύματα αλλά και τις κυρώσεις που επιβάλλονται από τις εποπτικές αρχές σε περιπτώσεις παραβιάσεων. Ειδικότερα για τα ελληνικά δεδομένα, ο ν.4261/2014 που αποτελεί ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ, θα λέγαμε ότι αποτελεί τον πυρήνα του τραπεζικού δικαίου καθώς αν συνδυαστεί με τον κανονισμό (ΕΕ) 575/2013 σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για τα πιστωτικά ιδρύματα και τις επιχειρήσεις επενδύσεων (Κανονισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων ή CRR) στηρίζει το ρυθμιστικό καθεστώς της ΕΕ για τις τράπεζες και το ενισχυμένο πλαίσιο για τα πιστωτικά ιδρύματα (Βασιλεία III), αντικαθιστώντας τον προϊσχύσαντα ν.3601/2007. Μάλιστα όσα ζητήματα του εν λόγω καθεστώτος δεν έβρισκαν αντίκρισμα στην Ευρωπαϊκή Οδηγία, ενσωματώθηκαν αυτούσια στο ν.4261/2014²¹.

Άλλωστε, η συμβολή του δημοσίου τραπεζικού πέραν τούτων, καταδεικνύεται και στο λεγόμενο «Ευρωπαϊκό τραπεζικό δίκαιο» που ορίζεται ως το σύνολο των διατάξεων του ευρωπαϊκού δημοσιονομικού δικαίου, που αποβλέπει αφενός μεν στην υλοποίηση των δύο βασικών ελεύθερων τομέων που ορίζονται στη ΣΛΕΕ δηλαδή την ελευθερία εγκατάστασης (με τη σύσταση υποκαταστημάτων) και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, όσον αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα της ΕΕ, και αφετέρου δε στη διασφάλιση της σταθερότητας του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, το οποίο ενδέχεται η οποία μπορεί να διαταραχθεί λόγω της εμφάνισης μεταδοτικών πτωχεύσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Για την επίτευξη του δεύτερου στόχου, το τραπεζικό δίκαιο της ΕΕ περιέχει κανόνες για την αδειοδότηση, τη μικροπροληπτική και μακροπροληπτική ρύθμιση και εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, (και, γενικότερα το χρηματοπιστωτικό σύστημα, για την αναδιοργάνωση, την εξυγίανση και την εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων και τα συστήματα εγγύησης καταθέσεων, θέματα που θα εξετάσουμε στην αμέσως επόμενη ενότητα²².

Φτάνοντας, λοιπόν, στο σημείο αυτό, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι επί της ουσίας, η ανάγκη για την ύπαρξη της εποπτείας θα μπορούσε να συνοψιστεί σε δύο παράγοντες. Πρώτον, η ρύθμιση και η εποπτεία μπορούν να μετριάσουν πιθανές συγκρούσεις συμφερόντων και εξωτερικές επιδράσεις στο τραπεζικό σύστημα, και ως εκ τούτου δύνανται να ωφελήσουν τον τραπεζικό κλάδο και την κοινωνική ευημερία ενώ κατά δεύτερον, η ρύθμιση και η εποπτεία μπορούν να διατηρήσουν τη σταθερότητα των εύθραυστων τραπεζικών συστημάτων και να λειτουργήσουν ως δίχτυ ασφαλείας για το χρηματοπιστωτικό σύστημα²³.

July 2022. Αξίζει εδώ να αναφέρουμε ότι το δίκαιο καλείται να καλύψει τις αυξημένες ανάγκες που ανακύπτουν από την αλματώδη πρόοδο της τεχνολογίας προκειμένου να αποφευχθεί ανασφάλεια στις συναλλαγές αλλά και για να μην διασαλεύεται η ασφάλεια δικαίου εν γένει. Σημειώνεται δε ότι τα σημερινά εργαλεία των συναλλαγών που εμφανίζονται ως «δεδομένα» άλλοτε θεωρούντο ρηξικέλευθες ανακαλύψεις. Άλλωστε είναι σημείο των καιρών κάτι που θεωρείται σήμερα πρωτοποριακό και δυσχερές(π.χ. κρυπτονομίσματα), να ερευνάται σε βάθος τόσο ώστε να ενσωματώνεται στην καθημερινότητα ως εργαλείο(πρβλ. σχετικά Α. Γεωργακόπουλο, Κέρδος: Ο Πυρήνας του Εμπορικού Δικαίου, 2008, σελ. 112 επ.)

²¹ Βλ. Κ. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 8/1/2023).

²² Βλ. C. Gortsos, The Evolution of European Banking Law: from the principle of national treatment to the European Banking Union, Αναμνηστικός Τόμος Λεωνίδα Γεωργακόπουλου, 2016, Τόμος Ι, σελ. 259 – 261.

²³ Βλ. Z. Yang, C. Gan and Z. Li, Role of Bank Regulation on Bank Performance: Evidence from Asia-Pacific Commercial Banks, Journal of Risk and Financial Management, 2019, p. 2.

1.2. Ρυθμιστική Παρέμβαση και Εποπτεία σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο

Όπως είδαμε, η ΕΕ προέβη στη λήψη ποικίλων θεσμικών μέτρων ούτως ώστε να υπάρχει δυνατότητα να παρέχονται οι αντίστοιχες εγγυήσεις στο κοινό. Εξάλλου, δεν πρέπει να λανθάνει της προσοχής μας ότι οι χρηματοπιστωτικές συναλλαγές, ανεξαρτήτως μεγέθους, φαίνεται να έχουν μια ιδιάζουσα φύση καθόσον σε αντίθεση με τα περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες, πολλές εξ αυτών έχουν μακρά ή αβέβαιη λήξη και οι αξίες τους εξαρτώνται από διάφορα μελλοντικά γεγονότα. Παρά το ότι η πρόβλεψη μελλοντικών τιμών γενικότερα είναι ρουτίνα, αυτές δεν μπορούν να γίνουν γνωστές με βεβαιότητα τη στιγμή της εκτέλεσης.

Οι συνέπειες των μακροπρόθεσμων χρηματοοικονομικών συμβάσεων²⁴ είναι εντονότερες όταν η χρηματοοικονομική επάρκεια ενός ιδρύματος καθίσταται αβέβαιη. Εάν ένα ίδρυμα καταστεί αφερέγγυο πριν από τη λήξη της σύμβασης, η αξία της εν λόγω σύμβασης μπορεί να απολεσθεί ή να μειωθεί. Ενώ οι ανεπτυγμένες οικονομίες έχουν κάποια μορφή προστασίας των καταθέσεων για την προστασία των καταθέσεων λιανικής, δεν υπάρχει τέτοια προστασία για τα περισσότερα χρηματοπιστωτικά προϊόντα. Σε αντίθεση με πολλά αγαθά ή υπηρεσίες, συνήθως δεν υπάρχει καμία εγγύηση που να επιτρέπει τη διόρθωση σφάλματος. Ένα άλλο ζήτημα είναι ότι η αξία ορισμένων συμβάσεων μπορεί να αυξηθεί με την πάροδο του χρόνου, γεγονός που σημαίνει ότι το κόστος αντικατάστασης αυξάνεται αναλόγως.

Ο μακροπρόθεσμος χαρακτήρας των προϊόντων σημαίνει ότι μπορεί να είναι μεγάλο χρονικό διάστημα (αν όχι) πριν ο πελάτης γνωρίζει την αξία ή / και τα σφάλματα μιας χρηματοοικονομικής σύμβασης. Το πλήρες κόστος του προϊόντος δεν μπορεί να είναι γνωστό στο σημείο αγοράς και μερικές φορές μπορεί να αποκρύπτεται από τον πελάτη. Μπορεί επίσης να υπάρχει πρόβλημα εάν η αξία μιας σύμβασης καθορίζεται από τις ενέργειες των προμηθευτών μετά την πραγματοποίηση αγορών, δημιουργώντας έτσι τη δυνατότητα δυσμενούς καιροσκοπικής συμπεριφοράς²⁵.

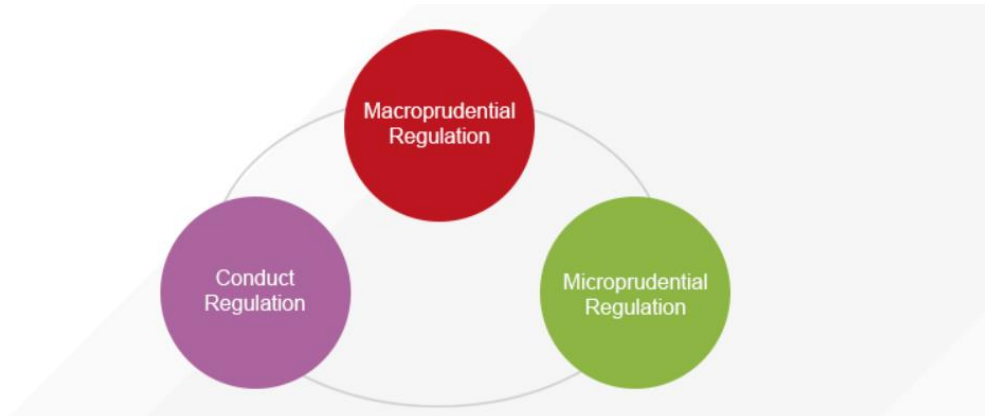
Όλα αυτά, σε συνδυασμό με την ανάγκη της θεσμοθέτησης της εγγύησης καταθέσεων, με ταυτόχρονη δυνατότητα ρευστότητας αλλά και ισχυρή κεφαλαιακή βάση διαμόρφωσαν το ισχύον πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων από πλευράς του τραπεζικού συστήματος. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αναγνωρίζονται τρία είδη ρύθμισης και εποπτείας, ήτοι:

- **Η μικροπροληπτική ρύθμιση (microprudential regulation)** → Στοχεύει στη μείωση της έκθεσης σε κάθε είδους κινδύνους, που αφορούν στη δραστηριότητα της τράπεζας, αλλά και στην ενδυνάμωση του συστήματος, ώστε να απορροφά το μεγαλύτερο μέρος των ζημιών, κοινώς διασφαλίζεται η ρευστότητα και η φερεγγυότητα.
- **Η μακροπροληπτική ρύθμιση (macroprudential regulation)** → Οι αρχές επιδιώκουν την όσο το δυνατόν μικρότερη έκθεση στο συστημικό κίνδυνο. στοχεύεται η μείωση του συστημικού κινδύνου στις περιπτώσεις που εκτίθενται ταυτόχρονα τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε ομοειδείς κινδύνους ή όταν διασυνδέονται οι εκτιθέμενοι στον κίνδυνο οργανισμοί και μάλιστα θεωρούνται «συστημικά σημαντικοί».

²⁴ Εδώ είναι πασίδηλο ότι υφίσταται ασυμμετρία πληροφοριών μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και καταναλωτών με απότοκο να θεωρούνται εύλογα ασθενέστερα μέρη και να χρήζουν μεγαλύτερης προστασίας και αντικείμενα του ν.2251/1194.

²⁵ Βλ. Financial Regulation: an Introduction, Lecture Notes, Intuition Learning.

- **Ο Κανονισμός δεοντολογίας (Conduct regulation)** → Επικεντρώνεται στην εφαρμογή ελάχιστων προτύπων ειλικρίνειας, ακεραιότητας και άλλων δίκαιων επιχειρηματικών πρακτικών, ιδίως για τους καταναλωτές. Ειδικότερα, επικεντρώνεται σε κανόνες που αντιμετωπίζουν τα ζητήματα της ασυμμετρίας πληροφόρησης/αντίθετης επιλογής και των προβλημάτων αντιπροσώπευσης, προβλέποντας τη συμπεριφορά γύρω από τις συμβουλές, την πληροφόρηση και τις πρακτικές πώλησης των προϊόντων.

Πηγή: Financial Regulation: an Introduction, Lecture Notes, Intuition Learning.

Ειδικότερα, όταν γίνεται λόγος για τη **μικροληπτική ρύθμιση**, λαμβάνονται μέτρα όπως είναι η χρήση ειδικών δεικτών που υπολογίζουν τη ρευστότητα, τη μόχλευση, την κεφαλαιακή επάρκεια, οι οποίοι είναι υποχρεωτικό να δημοσιεύονται. Επίσης, δημιουργούνται ειδικές μονάδες παρακολούθησης κινδύνων στο εσωτερικό του οργανισμού και συντάσσονται εκθέσεις προβλέψεων ενδεχόμενων κινδύνων, ενώ θεσπίζεται συγκεκριμένο όριο ειδικών συμμετοχών σε επιχειρήσεις, πέραν του τραπεζικού συστήματος και τέλος, για τα «μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα» θεωρείται απαραίτητη η διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου.

Από την άλλη, η **μακροληπτική ρύθμιση** αποβλέπει στο μετριασμό του συστημικού κινδύνου, ο οποίος ορίζεται ως οι απροσδόκητα σημαντικές αλλαγές στις τιμές και στις ποσότητες των αγορών και η διάδοση του φαινομένου σε όλο το χρηματοπιστωτικό σύστημα, με σημαντικές αρνητικές συνέπειες στο σύστημα πληρωμών και στην κατανομή του κεφαλαίου. Ο συστημικός κίνδυνος, προκύπτει από αρνητικά γεγονότα που ξεκινούν από έναν οργανισμό, αλλά μεταδίδονται και σε άλλους, πολλαπλασιάζοντας τις αρνητικές συνέπειες. Παρουσιάζει δε, δύο επιμέρους εκφάνσεις τη διατομεακή διάσταση, που αφορά τον τρόπο με τον οποίο απαντάται ο κίνδυνος στο τραπεζικό σύστημα σε μία δεδομένη στιγμή, και τον τρόπο που εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου. Αυτό συνεπάγεται ότι η μεταχείριση είναι πολύ διαφορετική σε περιόδους ύφεσης οπότε και επιδιώκεται η ισχυροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος εν συνόλω έναντι της επερχόμενης μεγέθυνσης του κινδύνου λόγω των αρνητικών επιδράσεων που δέχεται ο οργανισμός εσωτερικά, είτε από την ευρύτερη οικονομία²⁶

²⁶ Βλ. Financial Regulation: an Introduction, Lecture Notes, Intuition Learning

1.3. Οι τραπεζικοί κίνδυνοι

Έχοντας εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνεται αλλά και ασκείται η ρύθμιση ανάλογα με το είδος του κινδύνου, κρίνεται σκόπιμο στην παρούσα ενότητα να γίνει λόγος για τους κινδύνους που ελλοχεύουν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα διασαλεύοντας την ομαλή λειτουργία του. Βεβαίως, όταν αναφερόμαστε σε κινδύνους δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι υφίστανται μονόπλευρα, ότι δηλαδή απομονώνονται σε θεσμικούς και χρηματοοικονομικούς αντίστοιχα. Απεναντίας, η αλληλεπίδραση των δύο επισημών και σε αυτό το σημείο κάτι παραπάνω από προφανής. Η μέγιστη απόδειξη γι' αυτό είναι το γεγονός ότι οι κίνδυνοι διακρίνονται σε χρηματοοικονομικούς και μη χρηματοοικονομικούς.

Οι μεν πρώτοι, απαρτίζονται από τους **θεσμικούς** ή **νομικούς** κινδύνους, που κατ' ουσίαν έγκεινται στην ανησυχία επιβολής κυρώσεων λόγω πλημμελούς άσκησης των καθηκόντων των πιστωτικών ιδρυμάτων από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές²⁷, αλλά και από τους **λειτουργικούς** κινδύνους, δηλαδή τις περιπτώσεις που προκαλείται ζημία από εσωτερικές (π.χ. ανθρώπινο λάθος ή κάποια αδυναμία του μηχανογραφικού συστήματος) ή εξωτερικές αιτίες (π.χ. σεισμός ή τρομοκρατική ενέργεια)²⁸.

Πηγή: <https://www.investmentbankingcouncil.org/blog/managing-risks-in-investment-banking> (πρόσβαση στις 12/1/2023)

²⁷ Αξίζει να επισημάνουμε εδώ ότι η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς που ενεργεί με βάση τα άρθρα 14 – 20 του Κανονισμού 596/2014 κατά τα οποία απαγορεύεται ρητά η χειραγώγηση της αγοράς, η κατάχρηση προνομακών πληροφοριών αλλά και η παράνομη ανακοίνωση αυτών (βλ. Δ. Αυγητίδη, Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς, 2019, σελ. 364 – 366). Στην περίπτωση, όμως των πιστωτικών ιδρυμάτων, επιλαμβάνεται η ΤτΕ βάσει του άρθρου 55Α του Καταστατικού της επιβάλλοντας τις ως άνω διοικητικές κυρώσεις: « Η Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 55Α του Καταστατικού της, ασκεί την εποπτεία στα πιστωτικά ιδρύματα, σε συγκεκριμένα χρηματοδοτικά ιδρύματα, στις ασφαλιστικές και αντασφαλιστικές επιχειρήσεις, στους διανομείς ασφαλιστικών προϊόντων καθώς και στα ιδρύματα του χρηματοπιστωτικού τομέα υπό εκκαθάριση..... Για τις παραβάσεις αυτές η Τράπεζα μπορεί επίσης να θεσπίζει και άλλες διοικητικές κυρώσεις και να προσδιορίζει τις λεπτομέρειες εφαρμογής αυτών» (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 12/1/2023).

²⁸ Βλ. Χ. Γκόρτσο, Το Νέο Πλαίσιο για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Basel II), διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 19/6/2023).

Στον αντίποδα, οι **χρηματοοικονομικοί** κίνδυνοι με πρωτεύοντα τον **πιστωτικό κίνδυνο** κατά τον οποίο ο αντισυμβαλλόμενος αδυνατεί να φέρει εις πέρας τις υποχρεώσεις του και απαντάται ως ακολούθως:

- **Κίνδυνος Αθέτησης:** Η πιθανότητα να αθετήσει ο δανειολήπτης την καταβολή τουλάχιστον μιας πληρωμής
- **Κίνδυνος Έκθεσης:** Όταν εμφανίζεται ο κίνδυνος αθέτησης καταμετράται το υπολειπόμενο ποσό της οφειλής δηλ. ο κίνδυνος έκθεσης
- **Κίνδυνος Ανάκτησης:** Αυτός ο κίνδυνος εμφανίζει το ποσοστό επί του ποσού της οφειλής, που αποδόθηκε στον δανειολήπτη τη χρονική στιγμή, που αθέτησε την υπόλοιπη πληρωμή

Ένα ακόμη είδος κινδύνου, που θα μπορούσε κάλλιστα να θεωρηθεί ως το πλέον διαδεδομένο με γνώμονα όσα αναλύθηκαν στην ενότητα της οικονομικής κρίσης, είναι αυτό του **κινδύνου της αγοράς**, κυρίως λόγω των δυσμενών επιπτώσεων που επιφέρει τόσο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα όσο και στην οικονομία συλλήβδην, αφού είναι ο κίνδυνος από ανεπιθύμητες μεταβολές της αγοραίας τιμής των περιουσιακών στοιχείων (ομολόγων, μετοχών, εμπορευμάτων, συναλλάγματος) από διακυμάνσεις της αγοράς. Μάλιστα, το συγκεκριμένο είδος είναι άρρηκτα συνυφασμένο με τον λεγόμενο **κίνδυνο χώρας** καθώς στα πλαίσια αυτού του κινδύνου, μια χώρα ενδέχεται να αρνηθεί εξοφλήσει τις δανειακές της υποχρεώσεις προς άλλα κράτη.

Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό για τα πιστωτικά ιδρύματα, είναι το είδος του **κινδύνου ρευστότητας** κοινώς όταν μία τράπεζα δεν μπορεί να αποπληρώσει τις υποχρεώσεις της προς τους καταθέτες, λόγω έλλειψης ρευστότητας²⁹.

1.4. Η Επιτροπή της Βασιλείας

Οι κατευθυντήριες γραμμές αναφορικά με την τραπεζική εποπτεία σε παγκόσμιο επίπεδο ανάγονται στην Επιτροπή της Βασιλείας. Η Επιτροπή της Βασιλείας - που αρχικά ονομάστηκε Επιτροπή Τραπεζικών Κανονισμών και Εποπτικών Πρακτικών - ιδρύθηκε από τους Διοικητές των κεντρικών τραπεζών της Ομάδας των G – 10, στα τέλη του 1974 μετά από σοβαρές διαταραχές στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος και τραπεζών (κυρίως μετά την πτώχευση της Bankhaus Herstatt στη Δυτική Γερμανία)³⁰. Η Επιτροπή, με έδρα την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών στη Βασιλεία, ιδρύθηκε για να ενισχύσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα μέσω της βελτίωσης της ποιότητας της τραπεζικής εποπτείας παγκοσμίως και να χρησιμεύσει ως φόρουμ τακτικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών μελών της σε θέματα τραπεζικής εποπτείας. Η πρώτη συνεδρίαση της Επιτροπής πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 1975 και έκτοτε πραγματοποιούνται τακτικά συνεδριάσεις τρεις ή τέσσερις φορές το χρόνο. Από την ίδρυσή της, η Επιτροπή της Βασιλείας έχει επεκτείνει τα μέλη της από την G10 σε 45 ιδρύματα από 28 δικαιοδοσίες. Ξεκινώντας από τη Συμφωνία της Βασιλείας, που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 1975 και αναθεωρήθηκε πολλές φορές έκτοτε, η Επιτροπή έχει καθιερώσει

²⁹ Βλ. Κ. Συριόπουλο & Σ. Παπαδάμου, Εισαγωγή στην Τραπεζική Οικονομική και τις Κεφαλαιαγορές, σελ. 300 επ., 2014.

³⁰ Για διεξοδική ανάλυση του ζητήματος, βλ. C. Gortsos, The Basel Committee on Banking Supervision through the lens of its 2013 Charter, January 2017.

μια σειρά διεθνών προτύπων για την εποπτεία των τραπεζών, με πρωτεύουσες τις σημαντικές δημοσιεύσεις της για τις συμφωνίες για την κεφαλαιακή επάρκεια που είναι κοινώς γνωστές ως Βασιλεία I, Βασιλεία II, και, πιο πρόσφατα, η Βασιλεία III³¹.

Ενόψει τούτων, δημιουργείται η εσφαλμένη εντύπωση ότι οι εκθέσεις που εκδίδονται από την Επιτροπή, έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Τουναντίον, ναί μεν δεν είναι δεσμευτικές αλλά χαίρουν μεγάλης θερμής και εφαρμόζονται σε παγκόσμια κλίμακα διασφαλίζοντας, έτσι, την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος³². Στην ουσία, συνιστά τις βέλτιστες πρακτικές με την προσδοκία ότι οι εκάστοτε αρχές θα τις εφαρμόσουν μέσω λεπτομερών εθνικών ρυθμίσεων - νομοθετικών ή μη - που είναι καλύτερα προσαρμοσμένες στα δικά τους εθνικά συστήματα. Η Επιτροπή πάντως ενθαρρύνει τη σύγκλιση προς τις κοινές προσεγγίσεις και πρότυπα χωρίς όμως να επιδιώκεται λεπτομερής εναρμόνιση των εποπτικών τεχνικών των κρατών μελών. Ακόμη και στην ΕΕ όπου θα κατοχυρωθεί η τέταρτη έκδοση της οδηγίας για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις, ενδέχεται να υπάρξουν ορισμένες αποκλίσεις ως προς την εθνική ερμηνεία και εφαρμογή.

Τα παγκόσμια πρότυπα για τη διαχείριση των κεφαλαίων είναι θα λέγαμε μια σχετικά πρόσφατη καινοτομία αφού η Βασιλεία I τέθηκε σε ισχύ το 1988 και αφορούσε μόνο τον πιστωτικό κίνδυνο, ενώ ήταν σχετικά απλό³³. Μέχρι τότε, δεν υπήρχαν τυποποιημένοι κανόνες σχετικά με την επάρκεια των κεφαλαίων για τις τράπεζες. Το 1996 προστέθηκαν κανόνες κινδύνου αγοράς ενώ λίγο αργότερα, τον Δεκέμβριο του 1998, η Επιτροπή αναγνώρισε ότι η Βασιλεία I έπρεπε να αναθεωρηθεί ώστε να αντικατοπτρίζει αποτελεσματικότερα τον πιστωτικό κίνδυνο και να αποτρέψει την αυξανόμενη χρήση αρμπιτράζ από τις τράπεζες που χρησιμοποιούσαν ολοένα και πιο εξελιγμένα εσωτερικά υποδείγματα για τη μέτρηση και την κατανόηση του κινδύνου.

Η Επιτροπή αποφάσισε, επίσης, να συστήσει κεφαλαιακή επιβάρυνση για λειτουργικό κίνδυνο. Κατ' αυτό τον τρόπο θεσμοθετήθηκε η Βασιλεία II, η ωρίμανση της οποίας διήρκεσε πέντε χρόνια και άλλα τέσσερα προκειμένου να τεθεί σε εφαρμογή πράγμα που τελικά συνέβη τον Ιανουάριο του 2007³⁴. Με γνώμονα τη Βασιλεία I, η Βασιλεία II παρείχε, σε τρεις πυλώνες, κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των ελάχιστων εποπτικών δεικτών κεφαλαίου και επιβεβαίωσε την απαίτηση να διατηρούν οι τράπεζες αποθεματικό κεφαλαίου ίσο με τουλάχιστον το 8% του σταθμισμένου ενεργητικού τους. Η Βασιλεία II, στον πρώτο πυλώνα, διαιρεί το επιλέξιμο εποπτικό κεφάλαιο μιας τράπεζας σε τρία επίπεδα. Όσο υψηλότερη είναι η βαθμίδα, τόσο πιο ασφαλή και ρευστά τα περιουσιακά της στοιχεία. Το Tier 1 (Βασικά Ίδια Κεφάλαια) αντιπροσωπεύει το βασικό κεφάλαιο της τράπεζας και αποτελείται από κοινές μετοχές, καθώς και γνωστοποιούμενα αποθεματικά και ορισμένα άλλα περιουσιακά στοιχεία ενώ τουλάχιστον το 4% του αποθεματικού κεφαλαίου της τράπεζας πρέπει να έχει τη μορφή περιουσιακών στοιχείων Tier 1, ήτοι βασικών ιδίων κεφαλαίων.

Από την άλλη το Tier 2 (Συμπληρωματικά Ίδια Κεφάλαια), θεωρείται συμπληρωματικό κεφάλαιο και αποτελείται από στοιχεία όπως τα αποθεματικά

³¹ Βλ. Bank of International Settlements, History of the Basel Committee, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 16/1/2023).

³² Βλ. H. Penikas, History of banking regulation as developed by the Basel Committee on banking supervision in 1974 – 2014 (brief overview), Banco de España, Estabilidad Financiera, núm. 28, p. 11.

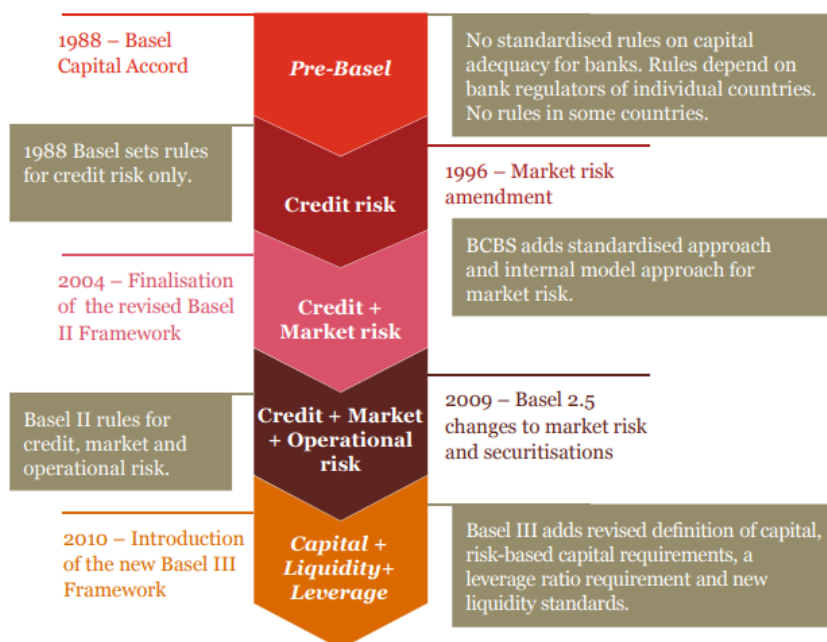
³³ Στο πλαίσιο αυτό, παρέχονται ομοιόμορφοι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας και ορίζεται ως ελάχιστη απαίτηση το 8%. Ομοίως, εισάγονται και οι σταθεροί συντελεστές στάθμισης στοιχείων ενεργητικού, για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων.

³⁴ Βλ. R. Barfield, A Practitioner's Guide to Basel III and Beyond, Thomson Reuters, σελ. 8 – 9.

αναπροσαρμογής, τα υβριδικά μέσα και τα μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια μειωμένης εξασφάλισης. Τέλος, το Tier 3 αποτελείται από δάνεια μειωμένης εξασφάλισης και γενικότερα οφειλές αυτού του είδους. Η Βασιλεία II βελτίωσε επίσης τον ορισμό των σταθμισμένων ως προς τον κίνδυνο περιουσιακών στοιχείων, ο οποίος χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του κατά πόσον μια τράπεζα πληροί τις κεφαλαιακές απαιτήσεις της. Η στάθμιση κινδύνου αποσκοπεί στην αποθάρρυνση των τραπεζών από την ανάληψη υπερβολικών ποσών κινδύνου όσον αφορά τα περιουσιακά στοιχεία που κατέχουν. Η κύρια καινοτομία της Βασιλείας II σε σύγκριση με τη Βασιλεία I είναι ότι λαμβάνει υπόψη την πιστοληπτική ικανότητα των περιουσιακών στοιχείων κατά τον προσδιορισμό των συντελεστών στάθμισης κινδύνου. Όσο υψηλότερη είναι η πιστοληπτική διαβάθμιση, τόσο χαμηλότερο είναι το βάρος του κινδύνου.

Ο δεύτερος πυλώνας, αποτελείται από τη ρυθμιστική εποπτεία και παρέχει ένα πλαίσιο για τους εθνικούς ρυθμιστικούς φορείς για την αντιμετώπιση διαφόρων τύπων κινδύνων, συμπεριλαμβανομένων του συστημικού κινδύνου, του κινδύνου ρευστότητας αλλά και των νομικών κινδύνων. Από την άλλη, ο τρίτος πυλώνας, είναι αυτός της πειθαρχίας της αγοράς και εισάγει διάφορες απαιτήσεις γνωστοποίησης για την έκθεση των τραπεζών σε κίνδυνο, τις διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου και την κεφαλαιακή επάρκεια. Σκοπός του είναι να ενισχύσει τη μεγαλύτερη διαφάνεια ως προς την ορθότητα των επιχειρηματικών πρακτικών μιας τράπεζας και να επιτρέψει στους επενδυτές και σε άλλους να συγκρίνουν τις τράπεζες επί ίσοις όροις³⁵.

Συνεπεία τούτων, είναι πασιφανές ότι οι αρμοδιότητες της Επιτροπής εκτείνονται πολύ πέρα από την κεφαλαιακή επάρκεια. Τα λοιπά παγκόσμια πρότυπα και οι διαβουλεύσεις της περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, τον κίνδυνο ρευστότητας, την ασφάλιση καταθέσεων, την εταιρική διακυβέρνηση, τις προσομοιώσεις ακραίων καταστάσεων και την ευθυγράμμιση κινδύνου και της ανταμοιβής³⁶.

Πηγή: R. Barfield, A Practitioner's Guide to Basel III and Beyond, Thomson Reuters, σελ. 8 – 9.

³⁵ Βλ. J. Chen, Basel II: Definition, Purpose, Regulatory Reforms, February 08, 2022, available on: <https://www.investopedia.com/terms/b/baselii.asp> (πρόσβαση στις 17/1/2023).

³⁶ Βλ. R. Barfield, A Practitioner's Guide to Basel III and Beyond, Thomson Reuters, σελ. 8 – 9.

Παρά τη σημαντική διεύρυνση των μέτρων για το μετριασμό των κινδύνων, η Βασιλεία II αποδείχθηκε κατ' αποτέλεσμα ανεπαρκής αφού δεν κατέστη δυνατόν να αποφευχθούν οι δυσμενείς συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Ως εκ τούτου, ήταν απαραίτητο να αφενός μεν να αντιμετωπιστεί η υφιστάμενη κατάσταση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και αφετέρου δε να διασφαλιστεί η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος από ανάλογους κινδύνους. Αυτόν τον ρόλο διαδραματίζει η Βασιλεία III.

Ουσιαστικά, δόθηκε προσοχή στα δύο βασικά προβλήματα που ανέδειξε η κρίση, την έλλειψη ρευστότητας και την υπερβολική μόχλευση. Το 2010 προχώρησε στη δημοσίευση 2 εκθέσεων όπου πρότεινε την αναδιάρθρωση του κανονιστικού πλαισίου για την Τραπεζική Εποπτεία. Η πρώτη έκθεση αφορά τη μικροπροληπτική ρύθμιση στην οποία ορίζονται νέοι δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Από την άλλη, η δεύτερη έκθεση άπτεται της μακροληπτικής ρύθμισης και εισηγείται την εφαρμογή άλλων συντελεστών μόχλευσης και ρευστότητας και ορίζει νέα κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας. Απόρροια τούτων, για τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, στη Βασιλεία III προβλέπονται τα εξής³⁷:

- Έμφαση στη διαφάνεια, τη συνέπεια και στην υγιή κεφαλαιακή βάση.
- Εφαρμογή δείκτη μόχλευσης 3%.
- Ενίσχυση κεφαλαιακής επάρκειας, από 4% σε 6% για τον δείκτη Tier I και αναλογία ίδιων κεφαλαίων προς στοιχεία του ενεργητικού σταθμισμένα σε κίνδυνο.
- Εφαρμογή ελάχιστου απαιτούμενου επιπέδου ρευστότητας.
- Δημιουργία αντικυκλικού πλεονάσματος κεφαλαίου, ανάμεσα στο 0% και 2,5%, στις περιπτώσεις που υφίσταται υπερβολική πιστωτική επέκταση.
- Λήψη μέτρων για τη δημιουργία ειδικών σταθεροποιητικών κεφαλαιακών αποθεμάτων (buffers) σε περιόδους κρίσεων.

1.5. Η ενσωμάτωση των προτύπων της Επιτροπής της Βασιλείας στην ελληνική έννομη τάξη

Στο σημείο αυτό εύλογα διερωτάται κανείς ποια είναι η στάση της ελληνικής έννομης τάξης έναντι των ανωτέρω προτύπων που προάγει η Επιτροπή της Βασιλείας, και κατά πόσο έχουν υιοθετηθεί, η απάντηση είναι ότι η ελληνική νομοθεσία, έχει υιοθετήσει πλήρως τα πρότυπα των εκθέσεων της Βασιλείας III τα οποία βρίσκουν αντίκρισμα στα άρθρα 121 – 130 του ν.4261/2014 που αποτελεί, όπως είδαμε, όχι μόνο τον πυρήνα του τραπεζικού μας δικαίου, αλλά την ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη της Οδηγίας 575/2013 σε συνδυασμό πάντως με την Οδηγία 2013/36/ΕΕ που περιλαμβάνει τις απαιτήσεις της προληπτικής εποπτείας για τα πιστωτικά ιδρύματα και τις εταιρείες επενδύσεων (Κανονισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων ή CRR) ενώ στηρίζει το ρυθμιστικό καθεστώς της ΕΕ για τις τράπεζες και το ενισχυμένο πλαίσιο για τα πιστωτικά ιδρύματα (Βασιλεία III)³⁸.

Για να γίνουμε πιο σαφείς, στα άρθρα 92 και 93 του ν.4261/2014, η μνεία των ανωτέρω μέτρων της Βασιλείας συντελείται κατά τρόπο αυτούσιο δίχως απόκλιση

³⁷ Βλ. Bank of International Settlements, History of the Basel Committee, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023).

³⁸ Βλ. K. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 19/1/2023).

από τα πρότυπα των εκθέσεων. Μάλιστα, αξίζει να τονισθεί το γεγονός ότι η ΤτΕ μπορεί να εισαγάγει ένα αποθεματικό συστημικού κινδύνου κεφαλαίου του δείκτη Tier 1 τουλάχιστον 1% με βάση τα ανοίγματα στα οποία εφαρμόζεται το αποθεματικό συστημικού κινδύνου για τον χρηματοπιστωτικό τομέα ή ένα ή περισσότερα υποσύνολα του τομέα αυτού, προκειμένου να αποτραπεί και να μετριάσει τους μακροπρόθεσμους μη κυκλικούς συστημικούς ή μακροπροληπτικούς κινδύνους που δεν καλύπτονται από το CRR.

Ομοίως κατά τη διάρκεια της πανδημίας, η ΕΚΤ επέτρεψε στα πιστωτικά ιδρύματα να λειτουργούν προσωρινά κάτω από το επίπεδο κεφαλαίου που ορίζεται από την καθοδήγηση του Πυλώνα II, το απόθεμα διατήρησης κεφαλαίων και τον δείκτη κάλυψης ρευστότητας. Οι τράπεζες μπορούν επίσης να χρησιμοποιούν εν μέρει κεφαλαιακά μέσα που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις ως κεφάλαιο CET 1 για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του Πυλώνα II, κάτι που ως γνωστόν προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις με αποκορύφωμα την πολύκροτη υπόθεση Weiss³⁹.

Επιπλέον, στο ίδιο μήκος κύματος, δημοσιεύτηκε ο Κανονισμός (ΕΕ) 2020/873 (που τροποποιεί το CRR) και ο αναθεωρημένος Κανονισμός Κεφαλαιακών Απαιτήσεων (CRR II) (ο Κανονισμός «γρήγορης επιδιόρθωσης» CRR). Το CRR II, που αποτελεί μέρος της αντίδρασης της ΕΕ στην πανδημία COVID-19, εφαρμόζεται από τις 27 Ιουνίου 2020, εκτός από τις τροποποιήσεις στον υπολογισμό του δείκτη μόχλευσης, που ίσχυαν από τις 28 Ιουνίου 2021.

Αυτό έχει ως συνέπεια για τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα, τα ακόλουθα⁴⁰:

- Παρατείνονται, κατά δύο έτη, τα μεταβατικά μέτρα για την εφαρμογή του IFRS 9.
- Τροποποιείται η διακριτική ευχέρεια του CRR II ώστε να μην επιτρέπεται η εξαίρεση του χρέους της κεντρικής τράπεζας από έναν δείκτη μόχλευσης, ο οποίος θα ίσχυε από τις 28 Ιουνίου 2021, ως εφάπαξ αξιολόγηση στο σημείο της ανάληψης.
- Διασφαλίζεται ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια με εγγύηση ή αντεγγύηση από τον δημόσιο τομέα λαμβάνουν τον ευεργετικό στάθμιση κινδύνου εξαγωγικές πιστώσεις.
- Καθυστερεί την εφαρμογή της απαίτησης απόθεμα ασφαλείας δείκτη μόχλευσης για τις G-SIB, που προβλέπεται στο CRR II, από την 1η Ιανουαρίου 2022 έως την 1η Ιανουαρίου 2023.
- Μεταφέρεται η ημερομηνία εφαρμογής για την εξαίρεση από την έκπτωση περιουσιακών στοιχείων λογισμικού, η οποία αποτελεί εξαίρεση από την απαίτηση αφαίρεσης ορισμένων περιουσιακών στοιχείων λογισμικού από το κεφάλαιο CET 1, καθιστώντας το διαθέσιμο από την ημερομηνία έναρξης ισχύος των σχετικών τεχνικών προτύπων.
- Αλλάζει από τον Ιούνιο του 2021 έως τον Ιούνιο 2020 την ημερομηνία εφαρμογής του μέτρου μείωσης του κόστους κεφαλαίου για δάνεια λιανικής, που εισήγαγε το CRR II για δάνεια που χορηγούνται από τράπεζες σε συνταξιούχους ή εργαζόμενους με σύμβαση αορίστου χρόνου έναντι της άνευ

³⁹ Για διεξοδική ανάλυση της απόφασης βλ. *Ε. Βόγκλη*, Μεθοδολογική εξέταση των θεμελίων της απόφασης του BVerfG για το PSPP, 2021, σελ. 13 επ.

⁴⁰ Βλ. *Κ. Botopoulos*, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023).

όρων μεταφοράς μέρους της σύνταξης ή του μισθού του δανειολήπτη και στον παράγοντα στήριξης της νέας υποδομής.

Από την άλλη, για τα SIFI ισχύουν τα εξής⁴¹:

- Κάθε G-SII πρέπει σε ενοποιημένη βάση να διατηρεί απόθεμα ασφαλείας που αντιστοιχεί σε μία από τις πέντε υποκατηγορίες στις οποίες κατανέμεται το G-SII από την ΤτΕ και το οποίο αποτελείται από επιπλέον κεφάλαια Common Equity Tier 1, ήτοι:
 - ο Την απαίτηση ιδίων κεφαλαίων σύμφωνα με το άρθρο 92 του CRR
 - ο Την απαίτηση αποθέματος διατήρησης κεφαλαίου
 - ο Οποιαδήποτε απαίτηση ιδίων κεφαλαίων αλλά και κάθε συγκεκριμένη απαίτηση αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας για συγκεκριμένο ίδρυμα
- Η ΤτΕ μπορεί να απαιτήσει από κάθε O-SII, σε ενοποιημένη ή υποενοποιημένη ή μεμονωμένη βάση, να διατηρεί απόθεμα ασφαλείας O-SII έως και 2% του συνολικού ποσού έκθεσης σε κίνδυνο που υπολογίζεται σύμφωνα με το άρθρο 92 παράγραφος 3 του CRR , λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια για τον προσδιορισμό του O-SII.
- Όταν ένα OSII είναι θυγατρική είτε του G-SII είτε του O-SII που είναι μητρικό ίδρυμα της ΕΕ και υπόκειται σε ρυθμιστικό απόθεμα O-SII σε ενοποιημένη βάση, το ρυθμιστικό απόθεμα που εφαρμόζεται σε ατομικό ή υποενοποιημένο επίπεδο για το O-SII δεν πρέπει να υπερβαίνει το υψηλότερο από:
 - ο Το 1% του συνολικού ποσού έκθεσης σε κίνδυνο που υπολογίζεται σύμφωνα με το άρθρο 92 παράγραφος 3 του CRR
 - ο Και τέλος το ρυθμιστικό ποσοστό G-SII ή O-SII που εφαρμόζεται στην ομάδα σε ενοποιημένο επίπεδο⁴².

1.6. Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός

Ενόψει των ανωτέρω, είναι πασιδύο ότι στο σύνολό της, η Ευρωζώνη χρειαζόταν ένα ισχυρό σημείο αναφοράς που να μεριμνά για την ασφάλεια και την ευρωστία των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος διασφαλίζοντας παράλληλα, ότι η τραπεζική εποπτεία σε ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ τηρεί υψηλά πρότυπα και εφαρμόζεται με συνέπεια σε όλες τις τράπεζες. Αυτόν ακριβώς το ρόλο επιτελεί ο Κανονισμός (ΕΕ) 1024/2013 του Συμβουλίου, με τον οποίο θεσπίζεται ο 1ος πυλώνας της τραπεζικής ένωσης, γνωστός ως «Κανονισμός SSM»⁴³.

Στην ουσία, με βάση το άρθρο 127(6) της ΣΛΕΕ, η ΕΚΤ δια του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (ΕΕΜ), αναλαμβάνει καθήκοντα «σχετικά με τις πολιτικές που αφορούν την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων». Συνεπώς, η

⁴¹ Βλ. Κ. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023).

⁴² Βλ. Κ. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 19/1/2023).

⁴³ Βλ. ΕΚΤ, Εγχειρίδιο εποπτείας του ΕΕΜ, Ευρωπαϊκή τραπεζική εποπτεία: λειτουργία του ΕΕΜ και εποπτική προσέγγιση, Μάρτιος 2018, σελ. 5.

ΕΚΤ υποχρεούται σύμφωνα με το άρθρο 3 του «Κανονισμού SSM» κατά την ενάσκηση των καθηκόντων της, να λαμβάνει υπόψιν τις αντίστοιχες αρμοδιότητες των τριών Ευρωπαϊκών Εποπτικών Αρχών (European Supervisory Authorities-ESAs), οι οποίες συνιστούν αναπόσπαστο κομμάτι της μικροληπτικής εποπτείας κυρίως χάρη στο γεγονός ότι συνδράμουν στην αποτελεσματικότητά της με έναν ρόλο ρυθμιστικό και όχι εποπτικό και απαντώνται στη θεωρία ως ακολούθως⁴⁴:

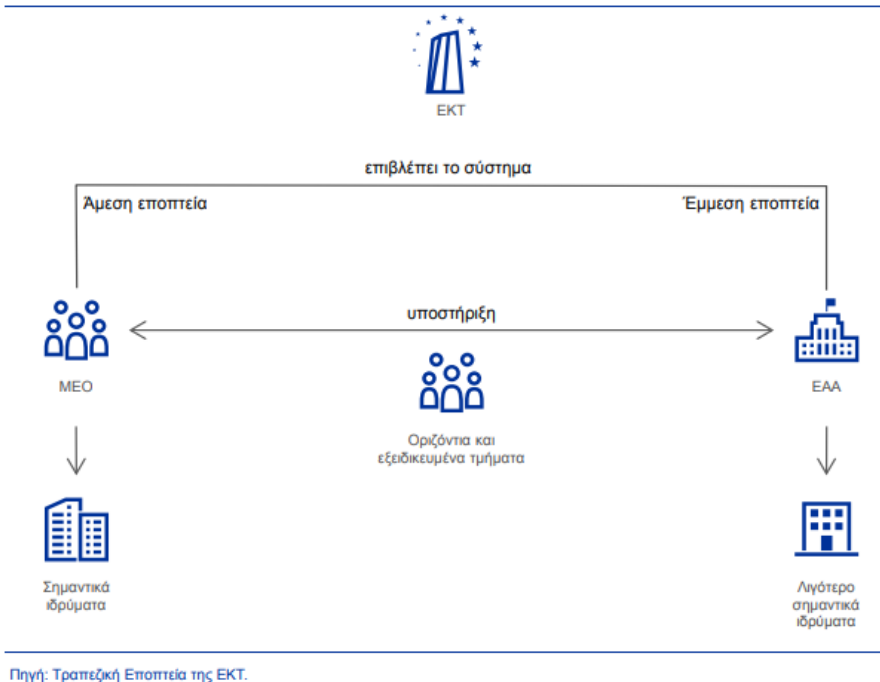
- Για τον τραπεζικό τομέα, η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (European Banking Authority-EBA)–σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1093/2010.
- Για τις κεφαλαιαγορές, η Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών (European Securities and Markets Authority-ESMA) – σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1094/2010.
- Για τον ασφαλιστικό τομέα, η Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (European Insurance and Occupational Pensions Authority-EIOPA) σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1095/2010.

Παράλληλα, αξίζει να αναφέρουμε ότι θεσμοθετήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) 1092/2010, το European Systemic Risk Board (ESRB) που αποβλέπει στη μακροπροληπτική εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, και ως εκ τούτου συνιστά από κοινού με τις ESAs, το Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας – European System of Financial Supervision (ESFS), η δράση του οποίου ξεκίνησε στις 01/01/2011 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Σε κάθε περίπτωση, προς αποφυγή συγχύσεων, κρίνεται σκόπιμο να σταθούμε για λίγο στη σχέση μεταξύ ΕΚΤ και ΕΕΜ. Για να γίνουμε πιο σαφείς, ο ΕΕΜ είναι υπεύθυνος για την τραπεζική εποπτεία στα συμμετέχοντα κράτη μέλη ενώ η ΕΚΤ από την άλλη ασκεί την εποπτεία του συστήματος εν συνόλω. Επομένως, για να μην υπάρξει εκατέρωθεν παρέμβαση σε αλλότρια έργα, οι εποπτικοί ρόλοι και οι αρμοδιότητες της ΕΚΤ και του ΕΕΜ αντίστοιχα, συντελούνται με βάση τη σημασία των εποπτευόμενων οντοτήτων. Όσες δε εξ αυτών υπάγονται στον ΕΕΜ, ακολουθούν κοινή εποπτική προσέγγιση.

⁴⁴ Βλ. C. Gortsos, The Evolution of European (EU) Banking Law under the Influence of (Public) International Banking Law: A Comprehensive Overview, 4th Edition, January 2022, σελ. 156 επ.

Κατανομή καθηκόντων εντός του EEM

Η ΕΚΤ, εντός του ΕΕΜ, συνεπικουρούμενη από τις ESAs, ασκεί την άμεση εποπτεία όσων πιστωτικών ιδρυμάτων χαρακτηρίζονται σημαντικά. Η διάκριση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε σημαντικά και μη σημαντικά, γίνεται με γνώμονα έναν κατάλογο που δημοσιεύεται στον ιστότοπο της ΕΚΤ για την τραπεζική εποπτεία και επικαιροποιούνται σε τακτική βάση. Οι ESAs, στον αντίποδα, υπό την επίβλεψη πάντοτε της ΕΚΤ, ασκούν την εποπτεία των μη σημαντικών ιδρυμάτων ενώ σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η ίδια η ΕΚΤ δύναται να ασκήσει την εποπτεία των μη σημαντικών ιδρυμάτων.

Επιπρόσθετα, ο ΕΕΜ ασκεί την εποπτεία των διασυνοριακών ιδρυμάτων και ομίλων μέσω της συμμετοχής σε σώματα εποπτών είτε ως εποπτική αρχή της χώρας στην οποία εδρεύει το εκάστοτε ίδρυμα είτε ως εποπτική αρχή άλλης χώρας στην οποία δραστηριοποιείται το ίδρυμα. Μάλιστα, ως αρχή τραπεζικής εποπτείας, συμμετέχει στη συμπληρωματική εποπτεία των χρηματοπιστωτικών ομίλων ετερογενών δραστηριοτήτων⁴⁵.

Κλείνοντας, όσον αφορά τις εποπτικές αποφάσεις του ΕΕΜ, αυτές καταρτίζονται από το Εποπτικό Συμβούλιο που αποτελείται από εκπροσώπους των ESAs και της ΕΚΤ, και εκδίδονται από το Διοικητικό Συμβούλιο στο πλαίσιο της διαδικασίας μη διατύπωσης αντίρρησης⁴⁶.

⁴⁵ Βλ. ΕΚΤ, Εγχειρίδιο εποπτείας του ΕΕΜ, Ευρωπαϊκή τραπεζική εποπτεία: λειτουργία του ΕΕΜ και εποπτική προσέγγιση, Μάρτιος 2018, σελ. 9 – 10.

⁴⁶ Για τους τύπους της εποπτικής δράσης και την αναλυτική περιγραφή αυτών, βλ. ΕΚΤ, ό.π, σελ. 22 επ.

1.7. Οι Ελληνικές Εποπτικές Αρχές και το Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων

ι) Οι Ελληνικές Εποπτικές Αρχές

Έχοντας μελετήσει διεξοδικά τις εποπτικές αρχές αλλά και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει σύσσωμο το χρηματοπιστωτικό σύστημα, είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε στον ύψιστο βαθμό το έργο που επιτελούν οι αντίστοιχες ελληνικές εποπτικές αρχές. Αυτό που γνωρίζουμε εκ προοιμίου, είναι το γεγονός ότι μεριμνούν για την ασφάλεια και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και κατ' επέκταση της οικονομίας, εφαρμόζοντας μέτρα όπως οι διοικητικές κυρώσεις⁴⁷ σε περίπτωση παραβίασης του νομοθετικού πλαισίου, με την πλέον χαρακτηριστική να είναι η ΤτΕ, η οποία, μάλιστα, όταν κρίνεται σκόπιμο, δύναται να συνδράμει την ΕΚΤ, δεδομένου όμως ότι τηρούνται οι προϋποθέσεις του Κανονισμού Πλαισίου της τελευταίας, κατά την προπαρασκευή αλλά και την εφαρμογή των πράξεων που αφορούν τα καθήκοντα που ορίζονται στο άρθρο 4 του Κανονισμού ΕΕΜ, ενώ σε περίπτωση σύμπραξης της ΤτΕ με την ΕΚΤ αμφότερες θα πρέπει να τηρούν τα άρθρα 50 και 51 του ν.4261/2014⁴⁸.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η ΤτΕ είναι η μόνη εσωτερική τραπεζική ρυθμιστική αρχή. Αξιοσημείωτο δε, είναι το γεγονός ότι το καταστατικό της αποτελεί μέρος μιας διεθνούς συνθήκης του 1927 και, ως εκ τούτου, έχει υπερνομοθετική ισχύ, πράγμα που σημαίνει ότι μπορεί να τροποποιηθεί μόνο με την εσωτερική διαδικασία που προβλέπεται στο ίδιο το καταστατικό. Βάσει του άρθρου 55Α του καταστατικού της ΤτΕ, η Τράπεζα ασκεί προληπτική εποπτεία επί των πιστωτικών ιδρυμάτων, των ασφαλιστικών εταιρειών και των ακόλουθων τύπων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων:

- Εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης
- Εταιρείες Factoring
- Εταιρείες αμοιβαίων εγγυήσεων
- Ταμεία εγγυήσεων
- Γραφεία συναλλάγματος
- Εταιρείες χρηματιστηριακών συναλλαγών
- Ιδρύματα πληρωμών

Όπως ειπώθηκε, στο πλαίσιο του εποπτικού της ρόλου, η Τράπεζα μπορεί να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις σε όλα τα πρόσωπα που υπόκεινται στην εποπτεία της, καθώς και στους νόμιμους εκπροσώπους και τους διαχειριστές τους, για μη συμμόρφωση με τις κανονιστικές διατάξεις, μεταξύ των οποίων και το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά στην πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας ενώ παράλληλα αξιολογεί το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης της εποπτευόμενης οντότητας, παρακολουθεί

⁴⁷ Οι διοικητικές κυρώσεις που μπορούν να επιβληθούν διαζευκτικά ή σωρευτικά, απαντώνται στα άρθρα 59 και 62 του ν.4261/2014 από τη σκοπιά του ελληνικού δικαίου, ενώ τόσο αυτές όσο και τα επιμέρους κριτήριά τους από τη σκοπιά της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ, στην παρ. 2 του αρ. 67 αλλά και το αρ 70 αντίστοιχα. Βλ. Χρ. Γκόρτσος στο Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χρ./Μικρουλέα Α./Λιβαδά Χ, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2016, σελ. 14.

⁴⁸ Βλ. Χρ. Γκόρτσος στο Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χρ./Μικρουλέα Α./Λιβαδά Χ, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2016, σελ. 299 – 300.

τα αποτελέσματα του εσωτερικού ελέγχου, της διαχείρισης κινδύνων, της κανονιστικής συμμόρφωσης.

Ως κράτος-μέλος της ΕΕ, η ΤτΕ αποτελεί μέρος του Ευρωσυστήματος που αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες όλων των κρατών-μελών. Καθώς η Ελλάδα είναι επίσης μέρος της Ευρωζώνης, οι τέσσερις αναγνωρισμένες ως "σημαντικές" τράπεζες⁴⁹ της υπάγονται στην εποπτεία του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (ΕΕΜ). Εδώ όμως θα πρέπει να επισημανθεί, ότι σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΚΤ, δύναται να απευθύνει Οδηγίες στην ΤτΕ, σύμφωνα με το άρθρο 5 και τις προϋποθέσεις του ν.4261/2014 και τις διατάξεις του άρθρου 9 του Κανονισμού του ΕΕΜ, όταν αυτός δεν παρέχει στην ΕΚΤ, οπότε και θα μπορούσε να ειπωθεί ότι γίνεται λόγος για τεκμήριο αρμοδιότητας υπέρ της ΤτΕ, που παρόλα αυτά, οφείλει να ενημερώνει βάσει του άρθρου 5 την ΕΚΤ περί της άσκησης των συναφών δραστηριοτήτων της⁵⁰.

Η σημασία, μάλιστα, των πιστωτικών ιδρυμάτων προσδιορίζεται με βάση τα κριτήρια του Κανονισμού του ΕΕΜ, ήτοι⁵¹: α) το μέγεθός τους, β) τη σημασία τους για την οικονομία της ΕΕ ή του συμμετέχοντος κράτους μέλους, γ) το φάσμα των διασυννοριακών δραστηριοτήτων του, δ) έχουν ζητήσει ή λάβει δημόσια χρηματοδοτική στήριξη, ε) αν ανήκουν στα τρία σημαντικότερα ιδρύματα του εκάστοτε συμμετέχοντος κράτους μέλους. Σε περίπτωση που οι τράπεζες ανήκουν σε εποπτευόμενο όμιλο τα κριτήρια προσδιορισμού της σημασίας καθορίζονται στο υψηλότερο επίπεδο ενοποίηση από τα κράτη μέλη.

Επιπρόσθετα, λόγω του ότι όλες οι ελληνικές τράπεζες είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, υπάγονται επίσης στην εποπτεία της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς αποκλειστικά για θέματα στα οποία εφαρμόζεται η νομοθεσία για τις κεφαλαιαγορές (κυρίως απαιτήσεις υποβολής εκθέσεων, διαφάνεια και αποφυγή κατάχρησης της αγοράς). Επιπροσθέτως, είναι η αρμόδια αρχή για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων με τον νόμο 4514/2018, ως προς το ζήτημα των επενδυτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση ορισμένους τομείς που παραμένουν στην αρμοδιότητα της ΤτΕ, ενώ είναι επίσης αρμόδια για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τη νομοθεσία για την κατάχρηση αγοράς, συμπεριλαμβανομένου του κανονισμού (ΕΕ) 596/2014 (MAR) και του νόμου 4443/2016, ο οποίος και ολοκληρώνει το εν λόγω πλαίσιο στην Ελλάδα.⁵²

Μάλιστα, αξίζει να επισημανθεί ότι τα θέματα τραπεζικής ρύθμισης που δεν ρυθμίζονται άμεσα από τον τραπεζικό νόμο (ν.4261/2014) μπορούν επίσης να επηρεαστούν από προτάσεις του Υπουργείου Οικονομικών ή, σε ορισμένους τομείς, του Υπουργείου Ανάπτυξης.

Τέλος, κατά μία άποψη που δείχνει να είναι ορθή και αντιδιαστέλλεται με εκείνες που περιλαμβάνουν στις εποπτικές αρχές μόνον την ΤτΕ και την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, στις ανωτέρω⁵³ προστίθεται και το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής

⁴⁹ Πρόκειται για τις Alpha Bank, Eurobank, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και Τράπεζα Πειραιώς, ενώ τα λιγότερο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα εποπτεύονται απευθείας από την ΤτΕ. Βλ. Chambers and Partners, Banking Regulation 2023, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 26/1/2023).

⁵⁰ Βλ. Χρ. Γκόρτσος στο Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χρ./Μικρουλέα Α./Λιβαδά Χ, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2016, σελ. 300.

⁵¹ Βλ. άρθρο 4 του Κανονισμού ΕΕΜ αλλά και C. Gortsos, The Single Supervisory Mechanism (SSM) – Legal aspects of the first pillar of the European Banking Union, 2015, σελ. 101 – 103 για την ανάλυση των κριτηρίων.

⁵² Βλ. Chambers and Partners, Banking Regulation 2023, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 26/1/2023).

⁵³ Βέβαια, δεδομένης της φύσης αλλά και του ρόλου που επιτελεί, θα ήταν ορθότερο, να αποκαλείται «ιδιόφυμη» εποπτική αρχή.

Σταθερότητας καθόσον αποβλέπει στη διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Δημιουργήθηκε με το νόμο 3864/2010 (όπως τροποποιήθηκε με το νόμο 4346/2015) και αποτελεί νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου (αποτελεί μία εκ των θυγατρικών του Υπερταμείου). Ο φορέας αυτός είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για την παροχή κεφαλαιακής ενίσχυσης στις τράπεζες, όπου αυτό είναι απαραίτητο, και εποπτεύει, για τις τράπεζες που έχουν επωφεληθεί από την κεφαλαιακή ενίσχυση, την ορθή εφαρμογή των σχεδίων ανάκαμψής τους ενώ ασκεί, επίσης, τα δικαιώματά του ως μέτοχος στις τράπεζες στις οποίες έχει παράσχει κεφαλαιακή ενίσχυση⁵⁴.

Αναφορικά δε, με το ερώτημα αν λαμβάνεται υπόψιν το μέγεθος του πιστωτικού ιδρύματος⁵⁵ κατά την άσκηση της εποπτείας, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι οι ισχύοντες κανόνες, οι αρχές και οι διαδικασίες ισχύουν για όλες τις ελληνικές τράπεζες. Παρά ταύτα, οι τράπεζες μπορούν να λαμβάνουν υπόψη την αρχή της αναλογικότητας (δηλ. το μέγεθος της τράπεζας, την εσωτερική της οργάνωση και φύση και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων της) όταν εφαρμόζουν τους εσωτερικούς κανόνες οργάνωσης και διακυβέρνησης (π.χ. ανάλογα με το μέγεθος και την πολυπλοκότητα της τράπεζας των δραστηριοτήτων της, το διοικητικό συμβούλιο (ΔΣ) της τράπεζας θα πρέπει να επικουρείται από ορισμένες επιτροπές όπως η επιτροπή εσωτερικού ελέγχου, η επιτροπή διαχείρισης κινδύνων κλπ).

ii) Το Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων

Στο πλαίσιο της άσκησης εποπτικών αρμοδιοτήτων από τους εκάστοτε φορείς και ενόψει του κλυδωνισμού της σταθερότητας του πιστωτικού συστήματος που επήλθε με την κατάρρευση της Silicon Valley και της Credit Suisse, καταδεικνύεται στον ύψιστο βαθμό η σημασία των συστημάτων εγγύησης καταθέσεων όχι μόνο ως προς τη διασφάλιση των καταθετών αλλά και της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος⁵⁶.

Στην Ελλάδα, το ρόλο αυτό διαδραματίζει το Ελληνικό Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ) είναι ο φορέας διαχείρισης της εγγύησης των καταθέσεων και των επενδύσεων αποζημιώσεων καθώς και το ταμείο εξυγίανσης των ελληνικών τραπεζών⁵⁷. Διέπεται από το νόμο 4370/2016, ο οποίος ενσωμάτωσε στο ελληνικό δίκαιο την Οδηγία 2009/14/ΕΚ για το Σύστημα Εγγύησης Καταθέσεων, η οποία τροποποιήθηκε, μεταξύ άλλων, από τους νόμους 4783/2021, 4920/2022 και 4972/2022. Σύμφωνα με το νόμο 4370/2016, όλες οι ελληνικές τράπεζες (δηλαδή τα πιστωτικά ιδρύματα CRR) πρέπει να γίνουν μέλη του συστήματος εγγύησης καταθέσεων συστήματος κάλυψης καταθέσεων που τηρείται στο ΤΕΚΕ. Η συμμετοχή αυτή ενεργοποιεί αυτόματα τη συμμετοχή των τραπεζών στο ΤΕΚΕ. σύστημα εξυγίανσης.

Η συμμετοχή στο σύστημα αποζημίωσης των επενδυτών, το οποίο είναι ένα άλλο τμήμα της ΤΕΚΕ, είναι επίσης υποχρεωτική για τις ελληνικές τράπεζες. Το μέγιστο επίπεδο κάλυψης ορίζεται σε 100.000 ευρώ ανά καταθέτη, ανά πιστωτικό

⁵⁴ Βλ. K. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 26/1/2023).

⁵⁵ Banking Regulation in Greece, 17 March 2023, σελ. 6 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).

⁵⁶ Βλ. διεξοδικά Silicon Valley Bank shut down by US banking regulators (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023) και αντίστοιχα Holders of \$17bn of Credit Suisse bonds wiped out under UBS takeover (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).

⁵⁷ Banking Regulation in Greece, 17 March 2023, σελ. 8 - 9 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).

ίδρυμα (ανεξάρτητα από τον αριθμό των λογαριασμών καταθέσεων που τηρούνται στα πιστωτικά ιδρύματα, το νόμισμα των καταθέσεων αυτών και τον τόπο εγκατάστασης των καταθέσεων αυτών), με ορισμένες **περιορισμένες** εξαιρέσεις, όπου η αποζημίωση μπορεί να ανέλθει έως 300.000 ευρώ (π.χ. για πώληση ή απαλλοτρίωση ιδιωτικής κατοικίας, καταβολή εφάπαξ συνταξιοδοτικού επιδόματος ή περιοδικών συνταξιοδοτικών παροχών και αποζημίωση λόγω τερματισμού της απασχόλησης).

Μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2009 και τις συνέπειές της στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, ένα από τα μέτρα που ελήφθησαν για την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών ήταν η ίδρυση του Ελληνικού Χρηματοπιστωτικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας το οποίο, όπως προαναφέρθηκε, συστάθηκε με στόχο να συμβάλει στη σταθερότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος για το δημόσιο συμφέρον και σήμερα έχει τις ακόλουθες συμμετοχές σε ελληνικές τράπεζες:

- **Alpha Bank SA:** 9%,
- **Eurobank SA (μέσω της Eurobank Holdings):** 1,4%,
- **Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ΑΕ:** 40,39%,
- **Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. (μέσω της Πειραιώς Χρηματιστηριακή Συμμετοχών Α.Ε.):** 27%, και
- **Attica Bank:** 62,93%.

Το 2021, το Ταμείο μείωσε τη συμμετοχή του στο μετοχικό κεφάλαιο των ελληνικών τραπεζών μέσω αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου. Παράλληλα, ο νόμος 3864/2010 τροποποιήθηκε το 2021, μεταξύ άλλων, όσον αφορά την εσωτερική οργάνωση του Ταμείου και τη συμμετοχή του στις αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου των τραπεζών. Ο νόμος τροποποιήθηκε περαιτέρω το 2022 με τον νόμο 4941/2022, ιδίως σε σχέση με τη στρατηγική εκποιήσεων του Ταμείου. Στις 11 Ιανουαρίου 2023, το Ταμείο ανακοίνωσε την ολοκλήρωση της διαδικασίας επικαιροποίησης της στρατηγικής εκποιήσεων, η οποία ήταν καταρτίστηκε σύμφωνα με τον νόμο 3864/2010 και έχει εγκριθεί από το Υπουργείο Οικονομικών. Η ισχύουσα νομική βάση του Ταμείου, αναβαθμίζει τον στόχο των εκποιήσεων σε ισότιμο επίπεδο με τον άλλο στόχο του ταμείου, δηλαδή τη συμβολή του στην στη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος, και ορίζει το τέλος του έτους 2025, που είναι γνωστή ως η ημερομηνία λήξης του Ταμείου ως προθεσμία για την αποπεράτωση του έργου του⁵⁸.

Συμπερασματικά, μπορεί μεν ο ρόλος των Ταμείων Εγγύησης Καταθέσεων να συνεπικουρεί στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και κατ' επέκτασης, της εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού, πλην όμως η έλλειψη κοινών εποπτικών επιφέρει τον κατακερματισμό της ενιαίας αγοράς με αποτέλεσμα λόγω της ανισομέρειας του θεσμικού πλαισίου και της πραγματικής οικονομίας των κρατών, κατά περιόδους να σημειώνονται συγκρούσεις μεταξύ της Ε.Ε. και των κρατών, με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα της υπόθεση Weiss. Σε κάθε περίπτωση, προκειμένου να αποφευχθούν τέτοιου είδους «προστριβές» σε ενωσιακό

⁵⁸ Banking Regulation in Greece, 17 March 2023, σελ. 8 - 9 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023).

επίπεδο, η πλέον πρόσφορη λύση θα ήταν σύμφωνα με τη θεωρία⁵⁹, η δημιουργία ενός ενιαίου ευρωπαϊκού ταμείου εγγύησης καταθέσεων. Έτσι, μεσούντος του κοινού μετώπου που συνδέει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό τα συμφέροντα σύσσωμων των κρατών, θα επιτευχθεί η ασφάλεια δικαίου, η σταθερότητα των αγορών ενώ παράλληλα θα τονισθεί και το αίσθημα της ισότητας, το οποίο σε τελική ανάλυση αποτελεί το εφελθτήριο μιας γόνιμης συνεργασίας και ευμάρειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η Κανονιστική Συμμόρφωση

2. Ορισμός και εισαγωγικές παρατηρήσεις

Έχοντας μελετήσει διεξοδικά τη διαμόρφωση της υφιστάμενης κατάστασης και δη του ισχύοντος πλαισίου, είμαστε σε θέση να αντιληφθούμε τον πρωτεύοντα ρόλο που διαδραματίζει, ιδιαίτερα στο πολυεπίπεδο ζήτημα της πρόληψης και διαχείρισης των τραπεζικών κρίσεων, συνθήκες οι οποίες επιτάσσουν από πλευράς των διεθνών οργανισμών και των εθνικών αρχών μια διαρκή επαγρύπνηση προκειμένου να καταφέρουν εντέλει να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα. Εντός των εθνικών δικαιοδοσιών, οι ρυθμιστικές/εποπτικές αρχές και οι φορείς του χρηματοπιστωτικού τομέα έχουν συνειδητοποιήσει τη σημασία της λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης στη διασφάλιση της ορθής συμπεριφοράς της επιχειρηματικής συμπεριφοράς σε επίπεδο οντότητας και τη διευκόλυνση μιας ασφαλούς και υγιούς τραπεζικού συστήματος σε συστημικό επίπεδο. Κατά συνέπεια, η αξιολόγηση της συμμόρφωσης είναι όλο και περισσότερο στο επίκεντρο της εποπτικής διαδικασίας⁶⁰.

Εξάλλου διαχρονικά επικρατεί η άποψη ότι η συμμόρφωση αποτελεί την κορωνίδα των λειτουργιών ενός πιστωτικού ιδρύματος και όχι τυχαία αφού αφορά σύνολο των στελεχών που το απαρτίζουν, από την αρχή μέχρι το τέλος. Αφορά, μάλιστα, αναπόσπαστο μέρος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της τράπεζας(και κατά μία άποψη αναπόσπαστο κομμάτι της εταιρικής διακυβέρνησης), ανεξαρτήτως οικονομικού μεγέθους και ως εκ τούτου, θα πρέπει να τηρεί υψηλά πρότυπα κατά την άσκηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων της και να προσπαθεί πάντοτε να τηρεί το πνεύμα καθώς και το γράμμα του νόμου⁶¹.

Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η έννοια της κανονιστικής συμμόρφωσης απαντάται ήδη από το 1980 στο Ηνωμένο Βασίλειο υπό την έννοια του σεβασμού των επιχειρηματικών κανόνων ενώ αντίστοιχα πολλές ηπειρωτικές χώρες λειτουργούσαν με γνώμονα την κανονιστική υποχρέωση των τραπεζών περί της επάρκειας διοικητικών και λογιστικών προτύπων. Αξιοσημείωτη περίπτωση είναι οι ΗΠΑ που έχουν μακρά παράδοση στη λειτουργία της κανονιστικής συμμόρφωσης καθώς τα πρώτα σχετικά νομοθετήματα χρονολογούνται περί το 1930 – 1940 έχοντας εξελιχθεί έκτοτε προσαρμοζόμενα στα νέα δεδομένα⁶².

⁵⁹ Βλ. Κ. Μποτόπουλο, Ο αντιφατικός ρόλος των εποπτών στις τραπεζικές κρίσεις, παρουσίαση στο Συνέδριο Ελληνικής Ένωσης Χρηματοοικονομικού Δικαίου, 8/4/2023.

⁶⁰ Βλ. S. Mudra, Re-emphasizing the Role of Compliance Function in Banks, RBI Monthly Bulletin October 2014, p. 57 – 58.

⁶¹ Basel Committee on Banking Supervision, Compliance and the compliance function in banks, April 2005, p. 7.

⁶² Βλ. Γ.Μανωλάκενα, σε Π.Κυριακόπουλος/Χ.Γκόρτσος/Γ.Μανωλάκενας/Χ.Χρυσάνθης, Η νέα Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006, σελ. 40 – 41. Αντίστοιχα για τη μη συμμόρφωση βλ. διεξοδικά σελ. 43.

Προς επίρρωση τούτου, αρκεί να αναλογιστούμε τις συνέπειες από τη μη συμμόρφωση δηλαδή, την διάβρωση της φήμης του πιστωτικού ιδρύματος, τα δυσθεώρητα πρόστιμα από τις εποπτικές αρχές⁶³ αλλά και τον κλονισμό της εμπιστοσύνης των επενδυτών που ενδέχεται στην πλατύτερη έννοια να επιφέρει οικονομικές ζημίες ή στη χειρότερη περίπτωση ακόμα και την ανάκληση της άδειας λειτουργίας του⁶⁴.

Στην πραγματικότητα ο γενεσιουργός παράγοντας για την διεύρυνση των προτύπων της κανονιστικής συμμόρφωσης σε παγκόσμιο επίπεδο, πράγματι εμπίπτει στην παραπάνω και κατηγορία και δεν είναι άλλος από την πολύκροτη υπόθεση της εταιρίας Enron, η οποία ξεκίνησε να λειτουργεί διαμεσολαβητικά μεταξύ πελατών και παραγωγών στο φυσικό αέριο. Άρχισε όμως να χρησιμοποιεί αθέμιτες πρακτικές για να υπερκεράσει τους αντιπάλους. Το σκάνδαλο αποκαλύφθηκε το 2001 οπότε και επήλθε η κατάρρευση της εταιρίας. Βέβαια, το αξιοσημείωτο της υπόθεσης είναι το ότι και ο εσωτερικός ελεγκτής η Arthur Andersen, οδηγήθηκε σε πτώχευση πράγμα που συνεπάγεται ότι τα οικονομικά μεγέθη δεν αρκούν αλλά απαιτείται και η ταυτόχρονη θεμιτή και αξιόπιστη λειτουργία. Σε κάθε περίπτωση όμως, η συγκεκριμένη υπόθεση έθεσε νέες βάσεις τόσο για ζητήματα συμμόρφωσης όσο και για την ορθή εταιρική διακυβέρνηση, μεταξύ των οποίων και το whistleblowing⁶⁵.

Από τα παραπάνω, λοιπόν, η Επιτροπή της Βασιλείας ορίζει την κανονιστική συμμόρφωση «ως τη λειτουργία που αφορά τον οργανισμό εν συνόλω και αποβλέπει στην βέλτιστη τήρηση των εκάστοτε προτύπων σε κάθε δραστηριότητα που ασκείται, διατηρώντας, παράλληλα, το γράμμα του νόμου». Ο συγκεκριμένος ορισμός απαντάται

⁶³ Για να διαπιστώσει κανείς τη βαρύτητα των ανωτέρω αξίζει να αναφερθεί ότι η ΤτΕ στη συνεδρίαση της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων της 25ης Φεβρουαρίου 2009 είχε επιβάλλει κυρώσεις ύψους 1.515.000 ευρώ σε πιστωτικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα με τη μορφή προστίμων υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου, αφού είχε προηγουμένως ζητηθεί από τα συγκεκριμένα ιδρύματα η λήψη διορθωτικών μέτρων. Μάλιστα τα πρόστιμα αφορούσαν παραβάσεις σχετικές με την εφαρμογή των κανόνων διαφάνειας για την ενημέρωση των συναλλασσόμενων (ΠΔ/ΤΕ 2501/2002) αλλά και ελλείψεις στις διαδικασίες για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες (ΠΔ/ΤΕ 2577/2006, Παράρτημα 4). Από την άλλη, η ΕΚΤ στην πολύκροτη υπόθεση της Τράπεζας Κύπρου, σύμφωνα με το Άρθρο 18 παράγραφος 7 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2013, της 15ης Οκτωβρίου 2013, για την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα όσον αφορά πολιτικές σχετικά με την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων, επέβαλε στις 2 Φεβρουαρίου του 2022, πρόστιμο ύψους 575.000 ευρώ λόγω του ότι μετέφερε τη ρευστότητα στις λειτουργούσες θυγατρικές της χωρίς να ζητήσει προηγούμενη έγκριση από την εποπτική αρχή, όπως υποχρεούται από το 2016.

(πηγές: <https://www.capital.gr/epixeiriseis/686027/tte-prostima-se-trapezes-sunolikou-upsous-1-515-000-euro>, https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ssm.pr220311_1~6c3bbddb80.en.html)

⁶⁴ Σαν πιο πρόσφατο παράδειγμα θα μπορούσε να αναφερθεί η περίπτωση του πιστωτικού ιδρύματος «ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΟΛΥΜΠΟΣ - Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης», όπου μεταξύ άλλων, η από 04.02.2023 απόφαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ECB-SSM2023-GR-1) προέβλεπε την ανάκληση της άδειας λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 14 του Κανονισμού (ΕΕ) 1024/2013 του Συμβουλίου της 15ης Οκτωβρίου 2013 και συνεπεία τούτου, η ΤτΕ δια της απόφασης της συνεδρίασης 456/04.02.2023 έθεσε το εν λόγω πιστωτικό ίδρυμα υπό ειδική εκκαθάριση. Στα ανωτέρω συνεπικουρεί και το άρθρο 145 του ν.4261/2014 (Διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 23/2/2023 – αλλά και Δ. Τσιμπανούλη, Οι κανόνες αναδιάρθρωσης του παθητικού (bail – in) κατά το ισχύον στην Ε.Ε. θεσμικό πλαίσιο εξυγίανσης των τραπεζών, παρουσίαση στο Συνέδριο Ελληνικής Ένωσης Χρηματοοικονομικού Δικαίου, 8/4/2023.

⁶⁵ Βλ. Michael W. Peregrine, Enron's Contribution to the Vitality of Corporate Compliance, January 3, 2022, Harvard Law School Forum on Corporate Governance, (source: <https://corpgov.law.harvard.edu/2022/01/03/enrons-contribution-to-the-vitality-of-corporate-compliance/>, πρόσβαση στις 26/2/2023)

για πρώτη φορά⁶⁶ στην ελληνική νομοθεσία, στην ΠΔΤΕ 2577/2006 και μάλιστα στην παράγραφο 23.1. Σε γενικές γραμμές, όπως θα δούμε αμέσως μετά, η ΠΔΤΕ 2577/2006 διευθετεί ζητήματα στα πλαίσια της προστασίας των συναλλασσόμενων, της μακροληπτικής και μικροληπτικής εποπτείας, αλλά κατά κόρον μεριμνά ώστε να μην χρησιμοποιούνται τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ως δίαυλος της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες όπως περιγράφεται διεξοδικά στο παράρτημα 4 αυτού⁶⁷. Δίδεται δε, ιδιαίτερη έμφαση στα πρότυπα ειλικρίνειας και ακεραιότητας και στα οποία το διοικητικό συμβούλιο με τα ανώτερα στελέχη διοίκησης να δίνουν πρώτα το παράδειγμα.

Εδώ όμως, εύλογα γεννάται το ερώτημα αν η λειτουργία της κανονιστικής συμμόρφωσης συνιστά πράγματι ανεξάρτητη λειτουργία αντιμετώπισης κινδύνου για τα πιστωτικά ιδρύματα ή συνιστά τμήμα του κινδύνου συμμόρφωσης ή ακόμη και του επιχειρησιακού κινδύνου που παραθέσαμε προηγουμένως.

Η απάντηση στο ερώτημα, συνάγεται από τον ίδιο τον ορισμό του κινδύνου συμμόρφωσης που συνιστά τον κίνδυνο νομικών ή κανονιστικών κυρώσεων, σημαντικής οικονομικής ζημίας ή απώλειας στη φήμη που μπορεί να υποστεί μια τράπεζα ως αποτέλεσμα της αποτυχίας της να συμμορφωθεί με νόμους, κανονισμούς, κανόνες, σχετικά πρότυπα αυτορρυθμιζόμενων οργανισμών και κώδικες συμπεριφοράς που ισχύουν για τις τραπεζικές δραστηριότητές της. Συνεπώς, διαπιστώνεται εύκολα ότι ενώ η συμμόρφωση μπορεί να εξακολουθεί να μην θεωρείται ανεξάρτητη πτυχή "κινδύνου", τα τελευταία χρόνια, έχει αναμφίβολα εξελιχθεί ως ανεξάρτητη λειτουργία στις τράπεζες που ωστόσο, επηρεάζει το μετριασμό των λοιπών κινδύνων.

Εν κατακλείδι, η κανονιστική συμμόρφωση θεωρείται γενικά μέρος του λειτουργικού κινδύνου, άποψη στην οποία συνηγορεί ο ορισμός που δίδεται από τη Βασιλεία II, όπου ο λειτουργικός κίνδυνος είναι «ο κίνδυνος ζημίας που προκύπτει από τις ανεπαρκείς ή αποτυχημένες εσωτερικές διαδικασίες, ανθρώπων και συστημάτων ή από εξωτερικά γεγονότα συμπεριλαμβανομένων και των νομικών κινδύνων αλλά αποκλείοντας τον στρατηγικό κίνδυνο και τον κίνδυνο φήμης». Με λίγα λόγια, η κανονιστική συμμόρφωση συνιστά μορφή εσωτερικού ελέγχου, η οποία, ωστόσο θα πρέπει να αντιδιαστέλλεται από αυτόν λόγω της φύσης των κινδύνων που καλείται να υπερκεράσει (πχ κίνδυνος ρευστότητας, κίνδυνος αγοράς κλπ) ενώ θα πρέπει να αντιδιαστέλλεται και από τη νομική υπηρεσία καθόσον η τελευταία η προβαίνει στην ερμηνεία του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, ενώ η κανονιστική συμμόρφωση ενημερώνει τη διοίκηση για τα εκάστοτε ευρήματα και αντίστοιχα συστήνει την αντίστοιχη δομή⁶⁸.

⁶⁶ ΠΔΤΕ 2577/2006, σελ. 11 (διαθέσιμο [εδώ](#))

⁶⁷ Βλ. Π. Κυριακόπουλο, Συνοπτική Παρουσίαση της ΠΔΤΕ 2577/2006, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 4.

⁶⁸ Βλ. S. Mudra, Re-emphasizing the Role of Compliance Function in Banks, RBI Monthly Bulletin October 2014, p. 57 – 58.

2.1. Οι αρχές της Κανονιστικής Συμμόρφωσης σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας (Compliance Function in Banks)

Η Επιτροπή της Βασιλείας, τον Ιανουάριο του 2004 προέβη στην έκδοση των κατευθυντηρίων αρχών για την Κανονιστική Συμμόρφωση, οι οποίες είναι⁶⁹:

Αρχή 1^η

Το διοικητικό συμβούλιο της τράπεζας είναι υπεύθυνο για την εποπτεία της διαχείρισης του κινδύνου συμμόρφωσης της τράπεζας. Το διοικητικό συμβούλιο θα πρέπει να εγκρίνει την πολιτική συμμόρφωσης της τράπεζας, συμπεριλαμβανομένου ενός επίσημου εγγράφου που θεσπίζει ένα μόνιμο και αποτελεσματικό σύστημα συμμόρφωσης. Τουλάχιστον μία φορά το χρόνο, το διοικητικό συμβούλιο ή μία επιτροπή του διοικητικού συμβουλίου (π.χ. η Επιτροπή Ελέγχου) θα πρέπει να αξιολογεί τον βαθμό στον οποίο η τράπεζα διαχειρίζεται αποτελεσματικά τον κίνδυνο συμμόρφωσης.

Αρχή 2^η

Η ανώτατη διοίκηση της τράπεζας είναι υπεύθυνη για την αποτελεσματική διαχείριση του κινδύνου (μη) συμμόρφωσης της τράπεζας.

Αρχή 3^η

Η ανώτερη διοίκηση της τράπεζας είναι υπεύθυνη για τη θέσπιση και την επικοινωνία της πολιτικής συμμόρφωσης, για τη διασφάλιση της τήρησής της και για την υποβολή εκθέσεων στο διοικητικό συμβούλιο της τράπεζας για τη διαχείριση του κινδύνου συμμόρφωσης της.

Αρχή 4^η

Η πολιτική της Τράπεζας για την κανονιστική συμμόρφωση υπαγορεύει την καθιέρωση μιας μόνιμης αποτελεσματικής λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης, για την οποία είναι αρμόδια τα ανώτερα στελέχη.

Αρχή 5^η

Η κανονιστική συμμόρφωση της Τράπεζας θα πρέπει να είναι ανεξάρτητη από τις υπόλοιπες επιχειρηματικές μονάδες του ομίλου, σε άμεση συνεργασία όμως μαζί τους. Επίσης, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι: (α) η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης αποτελεί επίσημη μορφή. (β) έχει οριστεί Υπεύθυνος Κανονιστικής Συμμόρφωσης σε επίπεδο ομίλου. (γ) τα στελέχη της Μονάδας μπορούν να έχουν ελεύθερη πρόσβαση στις πληροφορίες που αφορούν την αρμοδιότητά τους. (δ) διαμορφώνεται συγκεκριμένο πλαίσιο, για την αποφυγή σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών μεταξύ των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών.

Αρχή 6^η

Η Κανονιστική Συμμόρφωση πρέπει να έχει στη διάθεσή της κάθε διαθέσιμο πόρο για την αποτελεσματική εκτέλεση των αρμοδιοτήτων της.

Αρχή 7^η

Ο ρόλος της Κανονιστικής Συμμόρφωσης είναι να υποστηρίζει και να συμβουλεύει τα ανώτερα στελέχη για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του κινδύνου μη συμμόρφωσης της Τράπεζας.

⁶⁹ Basel Committee on Banking Supervision, Compliance and the compliance function in banks, April 2005, σελ. 8 επ. Πρβλ αντίστοιχα και Γ.Μανωλάκενα, σε Π.Κυριακόπουλος/Χ.Γκόρτσος/Γ.Μανωλάκενας/Χ.Χρυσάνθης, Η νέα Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006, σελ. 44 – 45.

Αρχή 8^η

Το έργο της Κανονιστικής Συμμόρφωσης θα πρέπει να αξιολογείται ανά τακτά χρονικά διαστήματα από τη Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου

Αρχή 9^η

Η δομή και οι δραστηριότητες της Μονάδας Κανονιστικής Συμμόρφωσης θα πρέπει να είναι σύμφωνες με την εθνική νομοθεσία και τα τραπεζικά συστήματα πρέπει να συμμορφώνονται με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.

Αρχή 10^η

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης πρέπει να αναγνωρίζεται ως ο βασικός διαχειριστής του κινδύνου μέσα στην τράπεζα. Καθήκοντα της Μονάδας μπορεί να μεταβιβαστούν σε τρίτους, αλλά μόνο υπό την επιτήρηση του Υπεύθυνου.

2.2. Η λειτουργία και τα χαρακτηριστικά της Κανονιστικής Συμμόρφωσης

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, η Κανονιστική Συμμόρφωση απαντάται για πρώτη φορά στα ελληνικά δρώμενα με την ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006 (εφεξής «Πράξη») η οποία τροποποίησε εις βάθος τον προκάτοχό της, την ΠΔ/ΤΕ 2438/6.8.1998, που ναι μεν θεωρείτο ρηξικέλευθη για την εποχή καθώς ρύθμιζε τα ζητήματα του Εσωτερικού Ελέγχου, πλην όμως αδυνατούσε να ανταποκριθεί στα σύγχρονα δεδομένα λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων αλλά και στις ανάγκες του ισχύοντος θεσμικού τους πλαισίου καθώς δεν λάμβανε υπόψιν σημαντικές τροποποιήσεις⁷⁰.

Ως εκ τούτου και ενώ είχαν εκδοθεί οι κατευθυντήριες αρχές για την Κανονιστική Συμμόρφωση από την Επιτροπή της Βασιλείας, η ανταπόκριση της ελληνικής έννομης τάξης μέσω της Πράξης ήρθε για να δώσει απαντήσεις σε ζητήματα ζωτικής σημασίας για την εύρυθμη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων αφού ως κύριο μέλημα είχε την αναβάθμιση των Λειτουργιών της Διαχείρισης Κινδύνων, της Κανονιστικής Συμμόρφωσης και Εσωτερικής Επιθεώρησης τόσο σε επίπεδο Ομίλου όσο και σε επίπεδο μητρικής τράπεζας η οποία εφεξής διαδραματίζει έναν συντονιστικό/εποπτικό ρόλο.

Μάλιστα, θα πρέπει σε τέτοιες περιπτώσεις η μητρική τράπεζα να διασφαλίζει ότι τα ανωτέρω πρότυπα θα πρέπει να εφαρμόζονται και από τις θυγατρικές επιχειρήσεις ενώ προς τούτο συνηγορεί η Πράξη δια της οποίας ρητά ορίζεται ότι κάθε Οργανισμός οφείλει να διασφαλίζει τη συνοχή των μηχανισμών ελέγχου χάρη στην ενσωμάτωση των αντίστοιχων μονάδων ενώ ανά τακτά χρονικά διαστήματα (μέχρι τη λήξη του εξαμήνου κάθε έτους ή τουλάχιστον μία φορά ετησίως) θα πρέπει να υποβάλλονται και οι αντίστοιχες εκθέσεις από τα αρμόδια τμήματα(της κανονιστικής συμμόρφωσης, της διαχείρισης κινδύνων και της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης)⁷¹.

Συγκεκριμένα, η Πράξη εστιάζει στον περιορισμό ή/και στην έγκαιρη πρόληψη πρακτικών που οδηγούν στην αύξηση του λειτουργικού κινδύνου, αναφορικά με την παρακολούθηση της τήρησης των υποχρεώσεων που προκύπτουν από το θεσμικό πλαίσιο, τους κώδικες συμπεριφοράς ή την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος, καθώς επίσης και σε σχέση με την προστασία των συναλλασσομένων με τις τράπεζες. Επομένως, και η Μονάδα της Κανονιστικής Συμμόρφωσης αποβλέπει στην αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων από τη μη συμμόρφωση προς το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, με τη θέσπιση των κατάλληλων πολιτικών και διαδικασιών αλλά και με τους κατάλληλους μηχανισμούς αναγνώρισης, ελέγχου και παρακολούθησης των σχετικών κινδύνων με απώτερο στόχο τη διαφύλαξη της ακεραιότητας και της φήμης του πιστωτικού ιδρύματος⁷².

Ο ρόλος, λοιπόν, της κανονιστικής συμμόρφωσης ως μονάδας διοικητικά ανεξάρτητης αλλά υποκείμενης ως προς την αποτελεσματικότητα της δράσης και της

⁷⁰ Βλ. Χ. Γκόρτσο σε Π.Κυριακόπουλος/Χ.Γκόρτσος/Γ.Μανωλάκενας/Χ.Χρυσάνθης, Η νέα Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006, σελ. 23 – 24.

⁷¹ Βλ. Δ. Ανδρεάδου, ό.π. σελ. 49 – 50.

⁷² Βλ. Γ.Μανωλάκενα, ό.π., σελ. 42

ποιότητας του έργου της στη μονάδα εσωτερικής επιθεώρησης⁷³, συνοψίζεται στα κάτωθι⁷⁴:

- Να παρακολουθείται ο βαθμός συμμόρφωσης του πιστωτικού ιδρύματος με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο.
- Να γίνεται έγκυρη διάγνωση και αντιμετώπιση πάσης φύσεως κινδύνων.
- Να αντιμετωπίζονται ενδεχόμενα περιστατικά σύγκρουσης συμφερόντων, διαχωρίζοντας τις αρμοδιότητες μεταξύ των μελών του ΔΣ και των εκτελεστικών διευθυντών, μέσα στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης.
- Να ενημερώνεται άμεσα για τις τρέχουσες εξελίξεις που αφορούν στο θεσμικό πλαίσιο.
- Να διασφαλίζει ότι τηρείται αυστηρά το πλαίσιο για την πρόληψη και την καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.
- Να παρεμβαίνει με σαφείς κατευθυντήριες γραμμές στις διευθύνσεις, στα καταστήματα, αλλά και στις θυγατρικές του ομίλου.
- Να μεριμνά για την κατάρτιση των υπαλλήλων, με ειδικά σεμινάρια αναφορικά με τις τρέχουσες εξελίξεις του κανονιστικού πλαισίου.
- Να διεκδικεί καλές σχέσεις μεταξύ των μετόχων, των εργαζομένων, των πελατών, ώστε να διασφαλίζει την καλή φήμη της τράπεζας.
- Να εκπονεί ετήσιο πρόγραμμα, που θα γνωστοποιείται στο πιστωτικό ίδρυμα, προκειμένου να καθίσταται σαφές το θεσμικό πλαίσιο που θα κινηθεί ο όμιλος και οποιαδήποτε στιγμή να μπορεί να αξιολογηθεί ο βαθμός επίτευξης του στόχου. (Στο Παράρτημα 1 παρουσιάζονται ενδεικτικά τα θέματα που περιλαμβάνει μία ετήσια αναφορά προς τη Διοίκηση).
- Να συντονίζει τους εμπλεκόμενους φορείς, αλλά και να εισηγείται βελτιώσεις και τροποποιήσεις, στοχεύοντας στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου.
- Να συντάσσει και να δημοσιεύει ετήσιες εκθέσεις θεμάτων αρμοδιότητάς της.
- Να ενημερώνει τη Διοίκηση και το Διοικητικό Συμβούλιο για ενδεχόμενες παραβάσεις, αστοχίες ή παραλήψεις του κανονιστικού πλαισίου.

Εδώ θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι τα παραπάνω θα πρέπει να εναρμονίζονται πλήρως με τη διαμόρφωση των εσωτερικών κωδίκων και των κωδίκων επικοινωνίας προκειμένου τα πιστωτικά ιδρύματα να κατανέμουν αποτελεσματικά τους πόρους τους και να επιτύχουν στην επιχειρησιακή τους στρατηγική.

Τέλος, από τα ανωτέρω έχουμε τη δυνατότητα να συνάγουμε τα χαρακτηριστικά της κανονιστικής συμμόρφωσης τα οποία ορίζονται ως ακολούθως⁷⁵:

⁷³Βλ. *Χ.Χρυσάνθη*, σε Π.Κυριακόπουλος/Χ.Γκόρτσος/Γ.Μανωλάκας/Χ.Χρυσάνθης, *Η νέα Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006, Σελ. 66.

⁷⁴ Βλ. ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006

⁷⁵ Βλ. ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006

- I. Η ανεξαρτησία της από τις υπόλοιπες επιχειρησιακές μονάδες του οργανισμού.
- II. Η λογοδοσία στο ανώτατο διοικητικό όργανο.
- III. Ο έλεγχος από τη μονάδα εσωτερικού Ελέγχου.
- IV. Η πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες, για την εκτέλεση των αρμοδιοτήτων της.
- V. Όλα τα στελέχη που απαρτίζουν την εν λόγω μονάδα, είναι υποχρεωμένα να τηρούν εμπιστευτικότητα.

2.3. Ο Κίνδυνος Συμμόρφωσης (Compliance Risk)

Μία εξίσου σημαντική παράμετρος που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψιν κατά την λειτουργία της κανονιστικής συμμόρφωσης είναι ο αντίστοιχος κίνδυνος συμμόρφωσης, τον οποίο κρίνεται σκόπιμο να εξετάσουμε διεξοδικά στο σημείο αυτό καθώς σε σύγκριση με τους λοιπούς τραπεζικούς κινδύνους, δείχνει να επηρεάζει στο μέγιστο βαθμό τα πιστωτικά ιδρύματα. Η ίδια η ιστορία, άλλωστε, έχει επιβεβαιώσει την εν λόγω άποψη, αφού όπως προαναφέρθηκε δεν αρκεί μόνον η αποφυγή των χρηματοοικονομικών κινδύνων και κατ' επέκταση η οικονομική ευρωστία ενός ιδρύματος, απεναντίας η (μη) συμμόρφωσή του είναι **άρρηκτα** συνδεδεμένη με αυτά τα μεγέθη. Αν λοιπόν, ένα πιστωτικό ίδρυμα δεν τηρεί με τη δέουσα επιμέλεια τα πρότυπα που ορίζονται από τη λειτουργία της κανονιστικής συμμόρφωσης και δη το θεσμικό πλαίσιο, θα οδηγηθεί με μαθηματική ακρίβεια σε ολέθριες συνέπειες, όπως συνέβη και στην αντίστοιχη περίπτωση της υπόθεσης Enron, όπου τελικά καθώς τα οικονομικά μεγέθη ήταν ικανοποιητικά, η μη συμμόρφωση και οι εν γένει αντιδεοντολογικές πρακτικές, επέφεραν την κατάρρευσή της.

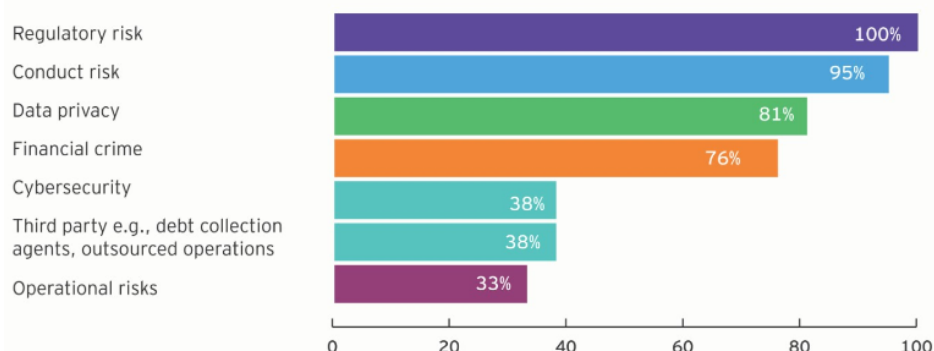
Τούτο και άλλα ομοειδή οικονομικά σκάνδαλα, σε συνδυασμό με την επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης των τραπεζικών κρίσεων για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, οδήγησαν στη δημοσίευση των βασικών αρχών και την εννοιολογική αποσαφήνιση του κινδύνου της κανονιστικής συμμόρφωσης (compliance risk) από την Επιτροπή της Βασιλείας⁷⁶ που ισχύουν μέχρι σήμερα και προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα. Πρόκειται, επομένως, για τον κίνδυνο των νομικών ή κανονιστικών κυρώσεων, σημαντικών οικονομικών ζημιών ή απώλειας φήμης που μπορεί να υποστεί μια τράπεζα ως αποτέλεσμα της μη συμμόρφωσής της με νόμους, κανονισμούς, κανόνες, σχετικούς οργανισμούς αυτορρύθμισης πρότυπα και κώδικες δεοντολογίας που ισχύουν για τις τραπεζικές της δραστηριότητες.

Παρόλα αυτά, η έννοια του κινδύνου συμμόρφωσης, όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε, έχει τέτοιο εύρος και πολυπλοκότητα, τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο όσο και σε σχέση με τις τρίτες χώρες, που απαιτεί συστηματική παρακολούθηση και αντιμετώπιση. Εξάλλου, το συγκεκριμένο είδος κινδύνου που αποτελεί σύμφωνα με έρευνα της ΕΥ σε 21 ευρωπαϊκές τράπεζες και το πλέον συχνό για τις ομάδες της κανονιστικής συμμόρφωσης, με τις νέες εξελίξεις δείχνει να καθίσταται ολοένα και πιο σύνθετο δεδομένου ότι μεσούσης της πανδημίας, έχουμε ήδη διανύσει μία δύσκολη διετία. Οι τρεις κορυφαίοι τύποι κινδύνων που εποπτεύονται επί του παρόντος από τις λειτουργίες συμμόρφωσης, είναι οι κανονιστικοί κίνδυνοι (100%), οι κίνδυνοι συμπεριφοράς (95%) και το απόρρητο των δεδομένων (81%). Οι ομάδες

⁷⁶ Basel Committee on Banking Supervision, Compliance and the compliance function in banks, April 2005, σελ. 7.

συμμόρφωσης είναι λιγότερο πιθανό να επιβλέπουν τον κίνδυνο τρίτων (38%), την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο (38%) και τον λειτουργικό κίνδυνο (33%)⁷⁷.

Which of the following risk areas does the compliance function oversee?

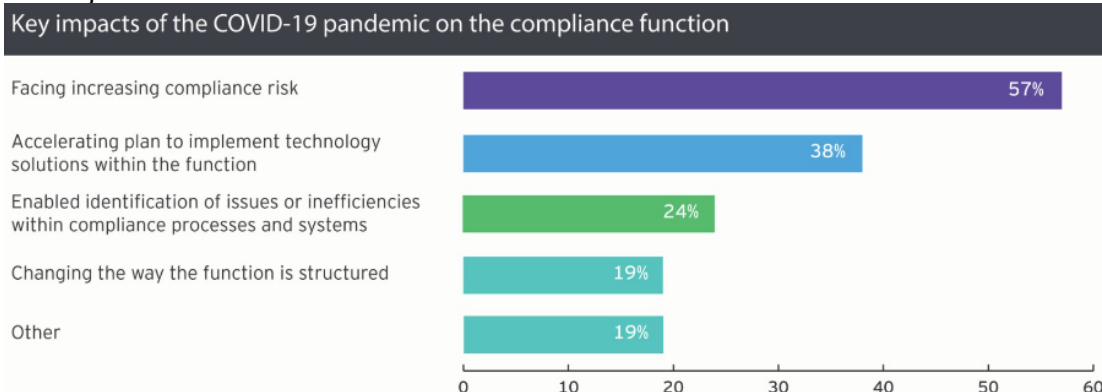
Τα ευρήματα αυτά δείχνουν ότι το παραδοσιακό πεδίο εφαρμογής της κανονιστικής συμμόρφωσης έχει παραμείνει σταθερό. Αν και εμπλέκεται, η λειτουργία συμμόρφωσης δεν έχει συνήθως αναλάβει πλήρως την ευθύνη για τους νέους και αναδυόμενους τύπους κινδύνων, ιδίως για άλλους μη χρηματοοικονομικούς κινδύνους, όπως ο κυβερνοχώρος και η προστασία των προσωπικών δεδομένων. Υπάρχει λιγότερη συνοχή όσον αφορά το πού τοποθετούνται αυτοί οι αναδυόμενοι τύποι κινδύνων εντός των επιχειρήσεων - δεν φαίνεται να έχουν τόσο "φυσική έδρα" όσο οι κανονιστικοί κίνδυνοι. Επιπλέον, ορισμένες τράπεζες έχουν προβεί στην ενοποίηση των μη χρηματοοικονομικών κινδύνους με τους κώδικες δεοντολογίας και τη συμμόρφωση, ενώ άλλες πάλι τις έχουν διατηρήσει ξεχωριστές και διακριτές.

Συγκεκριμένα, από το έτος 2020 και εντεύθεν έχει αλλάξει ριζικά ο τρόπος με τον οποίο όλοι μας εργαζόμαστε και συνεργαζόμαστε με τους άλλους, φέρνοντας στο προσκήνιο την υιοθέτηση νέων τεχνολογιών, επομένως οι λειτουργίες συμμόρφωσης στις επιχειρήσεις χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών δεν είναι ανεπηρέαστες από τον αντίκτυπο. Η εμπειρία που αποκτήθηκε από την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19 θα αποτελέσει αναμφίβολα καταλύτη για περαιτέρω αλλαγές, παρουσιάζοντας στις επιχειρήσεις μια τεράστια ευκαιρία να κινηθούν προς ένα πιο εξορθολογισμένο και αποτελεσματικό μοντέλο συμμόρφωσης. Με τον τρόπο αυτό, οι λειτουργίες συμμόρφωσης θα μπορέσουν να αναλάβουν πιο ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση και την εκτέλεση της στρατηγικής της επιχείρησης, καθώς και να μειώσουν το κόστος μακροπρόθεσμα.

Οι περισσότερες επιχειρήσεις αναγνωρίζουν ότι η πανδημία έχει επιταχύνει τον ρυθμό αλλαγής στο πεδίο της κανονιστικής συμμόρφωσης. Η πλειονότητα των επιχειρήσεων (57%) αναφέρει ότι "αντιμετωπίζει αυξανόμενο κίνδυνο συμμόρφωσης" λόγω της πανδημίας, ενώ το 38% εντοπίζει την "επιτάχυνση των σχεδίων για την εφαρμογή τεχνολογικών λύσεων εντός της λειτουργίας" ως άλλη βασική επίπτωση στη συμμόρφωση. Σχεδόν το ένα τέταρτο (24%) δηλώνει ότι η πανδημία "επέτρεψε τον εντοπισμό ζητημάτων ή αναποτελεσματικότητας εντός των διαδικασιών και συστημάτων συμμόρφωσης". Ωστόσο, η πανδημία είχε μικρότερο αντίκτυπο στα σχέδια αλλαγής του τρόπου με τον οποίο είναι δομημένη η λειτουργία συμμόρφωσης (19%) ενώ παραμένει έντονη η επιθυμία να διατηρηθούν οι βασικές

⁷⁷ Βλ. J.Lown, C. Niedbala, S.Crotaz, Compliance transformation: How banks can leverage opportunities now, 15/2/2021 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023)

αρχές συμμόρφωσης, τις οποίες οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να εκτιμούν ιδιαίτερα⁷⁸.

Πως όμως μπορεί ένα πιστωτικό ίδρυμα να εντοπίσει και να αντιμετωπίσει τον εν λόγω κίνδυνο που μάλιστα συνιστά καθημερινό φαινόμενο; Η απάντηση είναι ότι χρησιμοποιούνται ειδικά μοντέλα αξιολόγησης κινδύνου όπου αρχικά εντοπίζονται τα αρνητικά γεγονότα (κίνδυνοι) που μπορεί να συμβούν σε καθημερινή βάση στην τράπεζα με βάση τις εκάστοτε παραμέτρους, δηλαδή:

- ✚ Πιθανά σενάρια αρνητικών γεγονότων
- ✚ Οι πιθανότητες (πχ. υψηλή, μεσαία, χαμηλή) να συμβούν αυτά τα σενάρια
- ✚ Οι επιπτώσεις των κακών σεναρίων προς την τράπεζα
- ✚ Τα μέτρα που μπορεί να περιορίσουν τον κίνδυνο

Από αυτό το σημείο και μετά, οι πιθανότητες αξιολογούνται ανάλογα με τη συχνότητα που εμφανίζεται το γεγονός. Για παράδειγμα, θα συμβεί μία φορά ή θα επαναληφθεί; Εάν έχουμε επανάληψη, τότε υφίσταται συστημικό πρόβλημα, κοινώς υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να γενικευθεί και στα άλλα πιστωτικά ιδρύματα. Ένα τέτοιο αρνητικό γεγονός ενδεχομένως ανακύπτει από διαδικασία που δεν είναι αυτοματοποιημένη οπότε συνιστά απόρροια ανθρώπινου λάθους. Οι δε επιπτώσεις αξιολογούνται σύμφωνα με το κόστος που προκαλούν στον οργανισμό, το οποίο με τη σειρά του ενδέχεται να είναι οικονομικό ή κανονιστικό. Μπορεί, φερειπείν, να είναι ένα χρηματικό πρόστιμο, που να συνοδεύεται από κάποιον περιορισμό ή απαγόρευση δραστηριοτήτων ή υπηρεσιών, όπως η περίπτωση που εκθέσαμε παραπάνω⁷⁹.

Επιπρόσθετα, υπάρχει πιθανότητα το κόστος να προκύπτει από τα αποτελέσματα που επιφέρει η κακή φήμη της τράπεζας. Αφού ληφθούν υπόψη οι πιθανότητες και οι επιπτώσεις από το αρνητικό γεγονός, εφαρμόζονται τα μέτρα που αποβλέπουν στο μετριασμό του κινδύνου, τα οποία πιθανότατα να αφορούν την ενίσχυση της έντασης των ελέγχων, την περαιτέρω ενδυνάμωση της ασφάλειας των πληροφοριακών συστημάτων, την εκπαίδευση των εργαζομένων σε νέες διαδικασίες.

Το επόμενο βήμα είναι ο εντοπισμός των επιπέδων ανάληψης κινδύνου, που λόγω συνεπειών δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά και δρομολογείται η λήψη αποφάσεων, προσαρμοσμένη στην πρόσφορη αντιμετώπισή τους. Αφού

⁷⁸ Βλ. J.Lown, C. Niedbala, S.Crotaz, Compliance transformation: How banks can leverage opportunities now, 15/2/2021 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 28/3/2023)

⁷⁹ Βλ. Β. Λαζαράκου κ.α, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017, σελ. 55 επ.

αποτυπωθούν τα αποτελέσματα της αξιολόγησης λαμβάνει χώρα ο υπολογισμός του συνολικού κινδύνου. Μάλιστα αξίζει να επισημάνουμε ότι σύμφωνα με Παγκόσμιο Συμβούλιο Διακυβέρνησης Κινδύνου (International Risk Governance Council – IRGC) η προσέγγιση του κινδύνου καθ' αυτού συντελείται με τις εξής διαδικασίες⁸⁰:

- ✚ **Προ-εκτίμηση** → Σε αυτή τη φάση εντοπίζεται και διατυπώνεται ο κίνδυνος, αποτυπώνονται οι επιστημονικές απόψεις και οι στρατηγικές, που πρέπει να εφαρμοστούν
- ✚ **Αξιολόγηση του κινδύνου** → Γίνεται εκτίμηση της επικινδυνότητας του κινδύνου, αξιολογούνται οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες, ανάλογα με το βαθμό έκθεσης του οργανισμού σε αυτόν
- ✚ **Αξιολόγηση βαθμού ανοχής του κινδύνου** → Ανάλογα με τη φυσιολογία του και λαμβάνονται συμπεράσματα, ως προς την αποδοχή ή όχι του κινδύνου και τον τρόπο που μπορεί να περιοριστεί
- ✚ **Διαχείριση του κινδύνου** → Εδώ ο οργανισμός σχεδιάζει και θέτει σε εφαρμογή πολιτικές για την πρόληψη, αποφυγή και μετριασμό του αναλαμβανόμενου κινδύνου
- ✚ **Ουσιαστική αντιμετώπιση** → Κρίνεται σκόπιμο να περιλαμβάνει εκτός από την οικονομική και την κοινωνική του διάσταση. Για την αποτελεσματική αξιολόγηση και διαχείριση, θεωρείται δεδομένη η αλληλεπίδραση των εμπλεκόμενων μερών, μέσα στα πλαίσια μιας διαφανούς επικοινωνίας, χωρίς αποκλεισμούς

Συνεπεία των ανωτέρω, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η διαχείριση του «κινδύνου συμμόρφωσης» στο χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι αυτή που κατ' ουσίαν θέτει το πλαίσιο λειτουργίας του θεσμού της Κανονιστικής Συμμόρφωσης. Ως εκ τούτου, καθίσταται πλέον σαφές ότι ο ρόλος της Μονάδας της Κανονιστικής Συμμόρφωσης τείνει να εξειδικεύεται ολοένα και περισσότερο ακολουθώντας τις νέες τεχνολογίες και τάσεις της αγοράς. Είναι πασιφανές ότι ο ρόλος αυτός, δεδομένων των καταγιστικών εξελίξεων, ιδίως από τεχνολογική σκοπιά, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν όλες τις παραμέτρους κοινώς όχι μόνο την πρόληψη και την αντιμετώπιση των κινδύνων. Σαφέστερα, η προσέγγιση της έννοιας του κινδύνου λειτουργεί σε σχέση με τον πελάτη, τον επενδυτή, την τράπεζα, τη δομή της τράπεζας, τον μέτοχο, τον επόπτη⁸¹.

Αυτό με τη σειρά του έχει ως απότοκο να καθίσταται επιτακτική η επικοινωνία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς συμπληρώνοντας έτσι την εκτίμηση και την αντιμετώπιση του κινδύνου αντίστοιχα. Στην ελληνική θεωρία, το Διοικητικό Συμβούλιο κάθε πιστωτικού ιδρύματος πρέπει να εγκρίνει και να επανεξετάζει περιοδικά τις στρατηγικές και τις πολιτικές για την ανάληψη, τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον μετριασμό των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται ή ενδέχεται να εκτεθεί το ίδρυμα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προκύπτουν από το μακροοικονομικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση του επιχειρηματικού κύκλου⁸².

⁸⁰ International Risk Governance, Improving governance of systemic risks (διαθέσιμο [εδώ](#) , πρόσβαση στις 2/3/2023)

⁸¹ Βλ. Β. Λαζαράκου κ.α, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017, σελ. 55 επ.

⁸² Περί εταιρικής διακυβέρνησης των πιστωτικών ιδρυμάτων βλ, διεξοδικά στην ακόλουθη ενότητα

Το ΔΣ υποχρεούται να συμμετέχει ενεργά και να διασφαλίζει ότι διατίθενται επαρκείς πόροι για τη διαχείριση όλων των ουσιωδών κινδύνων, καθώς και για την αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων, τη χρήση εξωτερικών αξιολογήσεων πιστοληπτικής ικανότητας και εσωτερικών μοντέλων που σχετίζονται με τους εν λόγω κινδύνους. Κάθε ίδρυμα πρέπει να θεσπίζει γραμμές αναφοράς προς το ΔΣ που καλύπτουν όλους τους ουσιώδεις κινδύνους και τις πολιτικές διαχείρισης κινδύνων και τις μεταβολές τους. Τα σημαντικά ιδρύματα πρέπει να συστήσουν επιτροπή κινδύνου αποτελούμενη από μη εκτελεστικά μέλη του ΔΣ τα οποία διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρογνωμοσύνη για την πλήρη κατανόηση και παρακολούθηση της στρατηγικής κινδύνου του ιδρύματος. Η επιτροπή κινδύνου συμβουλεύει το ΔΣ σχετικά με τη συνολική τρέχουσα και μελλοντική στρατηγική κινδύνου του ιδρύματος και βοηθά στην εποπτεία της εφαρμογής της στρατηγικής αυτής από την ανώτερη διοίκηση πλην όμως το ΔΣ διατηρεί τη συνολική ευθύνη για τους κινδύνους.

Η επιτροπή κινδύνων εξετάζει κατά πόσον οι τιμές των υποχρεώσεων και των περιουσιακών στοιχείων που προσφέρονται στους πελάτες λαμβάνουν πλήρως υπόψη το επιχειρηματικό μοντέλο και τη στρατηγική κινδύνου του ιδρύματος. Σε περίπτωση που οι τιμές δεν αντικατοπτρίζουν σωστά τους κινδύνους σύμφωνα με το επιχειρηματικό μοντέλο και τη στρατηγική κινδύνου, η επιτροπή κινδύνου πρέπει να υποβάλει σχέδιο αποκατάστασης στο ΔΣ. Ένα ίδρυμα που δεν θεωρείται σημαντικό μπορεί να συστήσει επιτροπή αποτελούμενη από μη εκτελεστικά μέλη του ΔΣ, στην οποία ανατίθενται οι αρμοδιότητες τόσο της επιτροπής κινδύνου όσο και της επιτροπής ελέγχου, με απόφαση του ΔΣ. Όλες οι επιτροπές κινδύνου καθορίζουν τη φύση, την ποσότητα, τη μορφή και τη συχνότητα των πληροφοριών σχετικά με τους κινδύνους που πρέπει να λαμβάνουν⁸³.

Ωστόσο, βάσει της έρευνας ορισμένες τράπεζες εξακολουθούν να επικεντρώνονται στην επίτευξη βελτίωσης των διαδικασιών και στην αποδοτικότητα του κόστους με την υιοθέτηση τεχνολογικών λύσεων, την αυτοματοποίηση των διαδικασιών παρακολούθησης και εποπτείας, όπου αυτό είναι δυνατόν, και το σοβαρό ενδεχόμενο ή την ενεργή υιοθέτηση περισσότερης ανάλυσης δεδομένων στις αναφορές τους. Ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα είναι πιθανό να θελήσουν να ξεκινήσουν τις διαρθρωτικές αυτές αλλαγές σταδιακά κοινώς να πειραματιστούν με διαφορετικές τεχνολογίες προτού επιλέξουν την υιοθέτησή τους σε μεγάλη κλίμακα.

Τρανή επιβεβαίωση της εν λόγω άποψης συνιστά ο εποπτικός σχεδιασμός της ΕΚΤ, καθώς στο πλαίσιο των εποπτικών προτεραιοτήτων για την περίοδο 2023-2025, η ΕΚΤ σχεδιάζει να συνεχίσει να εργάζεται για τον ψηφιακό μετασχηματισμό, με στοχευόμενες αξιολογήσεις και επιτόπιες επιθεωρήσεις. Εξάλλου, αυτή η πολιτισμική αλλαγή δεν πρέπει να περιλαμβάνει ως γνωστόν μόνο τις ψηφιακές δραστηριότητες, τις επενδύσεις και τους πόρους των τραπεζών- πρέπει επίσης να καλύπτει τα πλαίσια διακυβέρνησης και διαχείρισης κινδύνων. Οι εποπτικές αρχές πρέπει να είναι σε θέση να αξιολογούν τη βιωσιμότητα του επιχειρηματικού μοντέλου μιας τράπεζας και κατά πόσον έχει θεσπίσει κατάλληλες ρυθμίσεις διαχείρισης κινδύνων και διακυβέρνησης. Και οι ρυθμίσεις αυτές πρέπει να επιτρέπουν στην τράπεζα να εντοπίζει, να διαχειρίζεται και να μετριάξει τους κινδύνους που σχετίζονται με τη χρήση καινοτόμων τεχνολογιών⁸⁴.

⁸³ Βλ. K. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022.

⁸⁴ Βλ. J.Lown, C. Niedbala, S.Crotaz, Compliance transformation: How banks can leverage opportunities now, 15/2/2021 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023).

Εξετάζοντας ειδικότερα την αγορά των κρυπτοστοιχείων ως παράδειγμα, θα έπρεπε να υπάρχει μεγαλύτερη ρυθμιστική σύγκλιση και εποπτική συνεργασία σε διεθνές επίπεδο. Τα μεμονωμένα ρυθμιστικά καθεστώτα που βασίζονται αποκλειστικά σε μεμονωμένες δικαιοδοσίες ενδέχεται να μην είναι πλέον επαρκή. Οι νέες εξελίξεις στον τομέα της ψηφιακής χρηματοδότησης φωτίζουν την ανάγκη ύπαρξης ενός πιο ολοκληρωμένου παγκόσμιου πλαισίου. Χωρίς αυτό, το ρυθμιστικό αρμπιτράζ θα αυξήσει τον κίνδυνο απωλειών των πελατών και μπορεί ακόμη και να απειλήσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα.

Η Ευρώπη πρωτοστατεί στην ανάπτυξη κανονισμών, έχοντας ήδη αναπτύξει ένα ρυθμιστικό πλαίσιο το οποίο τυγχάνει ευρείας αποδοχής, που δεν είναι άλλο από τον MiCAR (Markets in Crypto-Assets Regulation)⁸⁵. Πλην όμως, είναι πασίδηλο ότι από μόνη της δεν θα είναι αρκετή για να καλύψει όλα τα πιθανά κενά, κυρίως επειδή δεν υπάρχει το ίδιο επίπεδο εποπτείας σε άλλες μεγάλες δικαιοδοσίες. Όσο ισχύει αυτό, ελλοχεύει ο κίνδυνος ότι οι επιχειρήσεις θα συνεχίσουν να αρμπιτράρουν τα διάφορα πλαίσια, οδηγώντας σε κενά στην εποπτεία. Τουλάχιστον εντός της ΕΕ, γενικά επικρατεί αισιοδοξία ότι ο MiCAR θα βάλει τέλος σε αυτό και θα διασφαλίσει την αποτελεσματική διασυνοριακή συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων αρχών.

Η τεχνολογική καινοτομία ήταν μια συνεχής παρουσία στην ιστορία των τραπεζών. Είτε είμαστε μάρτυρες μιας τεχνολογικής αναγέννησης είτε μιας επανάστασης, η συμβολή της αυξημένης ζήτησης των καταναλωτών, των ανταγωνιστικών πιέσεων και της ταχείας τεχνολογικής καινοτομίας καθιστά τον ψηφιακό μετασχηματισμό στρατηγική επιταγή για τις τράπεζες. Ωστόσο, ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρηματικών μοντέλων των τραπεζών είναι μόνο η μία πλευρά του νομίσματος - οι τράπεζες πρέπει επίσης να προσαρμόσουν ανάλογα τη διακυβέρνηση, τη διαχείριση κινδύνων και τις συνολικές ικανότητες διεύθυνσης. Ταυτόχρονα, χρειαζόμαστε περισσότερη ρυθμιστική σύγκλιση και συνεργασία σε διεθνές επίπεδο για να καλύψουμε τυχόν κενά στην εποπτεία, ιδίως όσον αφορά τις δραστηριότητες κρυπτογράφησης⁸⁶.

Σε κάθε περίπτωση, οι απαντήσεις αυτές αποτελούν μέρος της λύσης, αλλά πρέπει να συνδυαστούν με επενδύσεις σε ανθρώπους - συμπεριλαμβανομένης της προσέλκυσης νέων τύπων εμπειρογνομόνων και της ανάπτυξης νέων δεξιοτήτων μεταξύ των υφιστάμενων επαγγελματιών συμμόρφωσης. Ο συνδυασμός νέων δομών, νέων τεχνολογιών και ευέλικτων μεθοδολογιών με ένα ευρύτερο μείγμα δεξιοτήτων θα μπορούσε πραγματικά να προσφέρει μια λειτουργία συμμόρφωσης εξοπλισμένη να ενεργεί ως πραγματικό κομμάτι της εταιρικής διακυβέρνησης, η οποία σε συνδυασμό με τις λειτουργίες που θα αναπτύξουμε στη συνέχεια (δηλ. τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την προστασία των προσωπικών δεδομένων και την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών) συνιστούν τον πυρήνα της ίδιας της κανονιστικής συμμόρφωσης⁸⁷.

⁸⁵ Βλ. Διεξοδικά στο τρίτο κεφάλαιο.

⁸⁶ Βλ. E. McCaul, Supervising the future of banking: navigating the digital transformation, speech at “The New Frontiers of Digital Finance” conference organized by CONSOB, Rome 10 March 2023.

⁸⁷ Βλ. J.Lown, C. Niedbala, S.Crotaz, Compliance transformation: How banks can leverage opportunities now, 15/2/2021 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023).

2.4. Εταιρική Διακυβέρνηση και Κανονιστική Συμμόρφωση

Όπως έχουμε αναφέρει, η εταιρική διακυβέρνηση συνιστά ένα εκ των πυρήνων της κανονιστικής συμμόρφωσης. Αλληγορικά, θα μπορούσε κάλλιστα να ειπωθεί ότι συνιστούν «συγκοινωνούντα δοχεία» και όχι τυχαίως. Τούτο ερείδεται στο άρθρο 13 παρ. 2 του ισχύοντος ν. 4706/2020, που προβλέπει την κύρια αποστολή της κανονιστικής συμμόρφωσης στα πλαίσια της εταιρικής διακυβέρνησης, δηλαδή την θέσπιση και εφαρμογή κατάλληλων και επικαιροποιημένων πολιτικών και διαδικασιών με σκοπό την πλήρη συμμόρφωση του πιστωτικού ιδρύματος στα ισχύοντα πρότυπα.

Βάσει λοιπόν του ν. 4706/2020, καθορίζεται το σύστημα εταιρικής διακυβέρνησης και τα στοιχεία που θα πρέπει να περιλαμβάνει. Κατά πρώτον, απαιτείται ένα επαρκές σύστημα εσωτερικού ελέγχου όπως προαναφέραμε, από πλευράς συμπεριφοράς, κανονιστικής συμμόρφωσης και διαχείρισης κινδύνων. Βασικό δε συστατικό του εν λόγω συστήματος είναι να διέπεται από αποτελεσματικότητα. Κατά δεύτερον στο ίδιο μήκος κύματος, μείζονος σημασίας είναι η διαχείριση των συγκρούσεων συμφερόντων η οποία συνοψίζεται στη φράση του Ιπποκράτη: «το προλαμβάνειν κρείττον εστί του θεραπεύειν», οπότε πρέπει κανείς να προλαμβάνει και να καταστείλει τέτοιου είδους συγκρούσεις δια μηχανισμού. Έτσι, θα πρέπει αντίστοιχα να διατίθενται μηχανισμοί που να διευκολύνουν την επικοινωνία και το διάλογο με τους μετόχους (φερειπείν τους θεσμικούς επενδυτές) ανά τακτά διαστήματα προκειμένου να καταστεί ευκολότερο το έργο της κανονιστικής συμμόρφωσης και τέλος, σημείο αναφοράς αποτελεί και η πολιτική αποδοχών που εν ολίγοις, αποτυπώνει τις συνιστώσες για τη χορήγηση σταθερών και μεταβλητών αποδοχών αλλά και τον τρόπο με τον οποίο συνεισφέρει στην επιχειρησιακή στρατηγική, στα μακροπρόθεσμα σχέδια και τη βιωσιμότητα της εταιρίας⁸⁸.

Η έννοια της εταιρικής διακυβέρνησης απαντάται για πρώτη φορά στην έκθεση Cadbury (όπως ονομάστηκε από τα διεθνή Όργανα και τη θεωρία) το 1992 και απαντάται σε πληθώρα νομοθετημάτων, στις περισσότερες όμως έννομες τάξεις ως μη αμιγώς νομικός όρος και χρησιμοποιείται ευρέως κατά κόρον στο ευρωπαϊκό περιβάλλον. Όπως συνάγεται από αυτήν, η εταιρική διακυβέρνηση αποτελεί *«το σύστημα βάσει του οποίου οι εταιρίες διοικούνται και ελέγχονται»*. Εδώ εμπεριέχονται οι κανόνες που καθορίζουν το σύνολο των διαδικασιών ως προς τη λήψη αποφάσεων και την άσκηση ελέγχου εφαρμογής τους από τα αρμόδια όργανα και πρόσωπα με έμφαση στα θέματα οικονομικών ελέγχων και χρηματοοικονομικών αναφορών⁸⁹.

Στον αντίποδα, σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η Έκθεση του ΟΟΣΑ (2015)⁹⁰, η «Εταιρική Διακυβέρνηση» συνιστά *ένα σύνολο κανόνων και διαδικασιών που ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ του Διοικητικού Συμβουλίου, των μετόχων, των εργαζομένων και των εκπροσώπων τους, αλλά και άλλων ενδογενών ή εξωγενών παραγόντων*. Συνεπώς, ο συγκεκριμένος ορισμός είναι ευρύτερος της έκθεσης Cadbury και έχει ως βασικό αντικείμενο τη δομή, τη λειτουργία και τους επιδιωκόμενους στόχους της εταιρίας. Από την άλλη η έκθεση Cadbury, επικεντρώνεται στις σχέσεις του ΔΣ, μετόχων και ελεγκτών δίχως ωστόσο να γίνεται

⁸⁸ Βλ. Χ.Αιβαδά, Εταιρική Διακυβέρνηση, Παρουσίαση του προγράμματος: Certified Compliance Officer, 2023, σελ. 61.

⁸⁹ The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance and Gee and Co. Ltd, 1992

⁹⁰ Βλ. OECD (2015), G20/OECD Principles of Corporate Governance, OECD Publishing, Paris, σελ. 19 επ.

λόγος για τα λοιπά ενδιαφερόμενα μέρη, για παράδειγμα τους εργαζόμενους ή τους πιστωτές⁹¹.

Εδώ όμως, αξίζει να διευκρινίσουμε ότι οι σχέσεις αυτές αποτελούν τον τρόπο που τίθενται οι στόχοι της εταιρείας, προσδιορίζονται οι τρόποι επίτευξής τους, παρακολουθούνται και αξιολογούνται οι κανονιστικοί και λειτουργικοί κίνδυνοι πράγμα που καταδεικνύει στον ύψιστο βαθμό τη σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ κανονιστικής συμμόρφωσης και εταιρικής διακυβέρνησης. Παρόλα αυτά, δεν πρέπει να λανθάνει της προσοχής μας ότι **οι τράπεζες έχουν ένα ιδιότυπο καθεστώς εταιρικής διακυβέρνησης**, ενόψει και του άρθρου 25 του Κανονισμού 1024/2013 του Συμβουλίου της ΕΕ, που παραθέσαμε ανωτέρω, ο οποίος και εκχωρεί στην ΕΚΤ ειδικά καθήκοντα ούτως ώστε να διασφαλίζεται μέσω του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού και στην ευρύτερη έννοια, ενός αποτελεσματικού μηχανισμού εταιρικής διακυβέρνησης, η εύρυθμη και απρόσκοπτη λειτουργία της Κανονιστικής Συμμόρφωσης⁹².

Τα πιστωτικά ιδρύματα μέχρι την κρίση αντιμετωπίζονταν ως απλά εισηγμένες εταιρίες ενώ πλέον η Επιτροπή της Βασιλείας, στηρίζει τη δράση της στο κείμενο αρχών διακυβέρνησης του ΟΟΣΑ. Οι αρχές διασφαλίζουν την εμπιστοσύνη του κοινού, καθώς εάν χάνεται η εμπιστοσύνη των καταθετών τότε επιφέρει συστημικό κίνδυνο γεγονός που αποτελεί ζωτικό στοιχείο για την τράπεζα⁹³. Τόσο στην ΕΕ όσο και στις ΗΠΑ αποφασίστηκε μια προσέγγιση στο πλαίσιο δεσμευτικών κανόνων με αυστηρότητα, λεπτομερή και πλήρη εποπτεία, στις μεν ΗΠΑ με τη λεγόμενη Dodd Frank Act, και στην ΕΕ αντίστοιχα με την υιοθέτηση του Κανονισμού 2013/36 ΕΕ. Προκύπτει λοιπόν, ότι εφαρμόζονται νομικά δεσμευτικοί κανόνες, η τήρηση των οποίων θεωρείται εργαλείο επίτευξης της τραπεζικής σταθερότητας ενώ η μη τήρησή τους, όπως έχουμε δει, επιφέρει την επιβολή κυρώσεων βάσει του ν.4261/2014.

Εδώ θα πρέπει να τονισθεί ότι εξαιτίας του μεγάλου βαθμού κεφαλαιοποίησής και της μεγάλης διασποράς των μετοχών τους, τίθεται θέμα προστασίας, αλλά και εμπιστοσύνης των επενδυτών μετόχων που επιτυγχάνεται χάρη στο ν.3016/2012. Έτσι, τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν εισηγμένες μετοχές ή άλλες κινητές αξίες σε οργανωμένη αγορά, υπόκεινται πλέον σε ένα πιο αυστηρό πλαίσιο κανόνων εταιρικής διακυβέρνησης. Επειδή όμως οι ελληνικές τράπεζες είναι εισηγμένες εταιρίες, εφαρμόζεται ο νόμος 4706/2020 για την εταιρική διακυβέρνηση των εισηγμένων εταιριών, έχοντας εναρμονιστεί πλήρως με κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών.

Τί ήταν όμως αυτό που οδήγησε τον Έλληνα νομοθέτη στην επιλογή του νόμου και όχι κώδικα όπως συμβαίνει κατά συντριπτική πλειοψηφία στην ΕΕ; Η απάντηση έγκειται στο γεγονός ότι από το 2002 και συγκεκριμένα από τον προϊσχύσαντα ν.3016/2002 δεν είχε εφαρμοστεί καθεστώς soft law και αυτορρύθμισης. Άρα πρόκειται για νομικά εξαναγκαστούς κανόνες όμως αποσπασματικά για συγκεκριμένες θεματικές δηλαδή για την επιτροπή ελέγχου, πολιτική αποδοχών και δήλωση εταιρικής διακυβέρνησης, ενώ για οποιοδήποτε άλλο ζήτημα (πχ για εκτελεστικά ή μη εκτελεστικά μέλη) υπερισχύει το soft law, κοινώς ο κώδικας, για

⁹¹ Βλ. Χ. Λιβαδά, ό.π, σελ. 8.

⁹² Βλ. άρθρο 25 του Κανονισμού 1024/2013 του Συμβουλίου της ΕΕ, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 5/3/2023).

⁹³ Βλ. R. Zulfikar , N. Lukviarman , D. Suhardjanto, T. Ismail, Corporate Governance Compliance in Banking Industry: The Role of the Board, 10 November 2020, p. 3.

όσα ζητήματα δεν αναφέρονται στη νομοθεσία και δεν διευθετούνται από ειδικότερες με βάση την *ad hoc* ερμηνεία⁹⁴.

Επομένως, στην Ελλάδα με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, έχει υιοθετηθεί το μοντέλο του ενός οργάνου, ήτοι του ΔΣ, ενώ σε άλλες χώρες, με πλέον χαρακτηριστική τη Γερμανία⁹⁵, έχει υιοθετηθεί το διττό μοντέλο του εκτελεστικού και εποπτικού συμβουλίου⁹⁶.

Ως εκ τούτου, το Διοικητικό Συμβούλιο της τράπεζας, καθορίζει, εποπτεύει και είναι υπεύθυνο για την εφαρμογή των ρυθμίσεων διακυβέρνησης που διασφαλίζουν την αποτελεσματική και συνετή διαχείριση ενός πιστωτικού ιδρύματος, συμπεριλαμβανομένου του διαχωρισμού των καθηκόντων στον οργανισμό και της πρόληψης συγκρούσεων συμφερόντων (ν.4261/2014), ενώ τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου πρέπει να παρακολουθούν και να αξιολογούν περιοδικά την αποτελεσματικότητα των ρυθμίσεων διακυβέρνησης και να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση τυχόν ελλείψεων.

Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός ότι η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς εξέδωσε πολυάριθμες αποφάσεις για ειδικότερα θέματα που σχετίζονται με τον Ν. 4706/2020, προκειμένου να συμβάλει στην έγκαιρη και κατάλληλη προετοιμασία των εισηγμένων εταιρειών σε μια ρυθμιζόμενη αγορά⁹⁷:

- ✓ **Απόφαση υπ' αριθμ 1Α/890/18.9.2020** → "Εξειδίκευση του συστήματος προσδιορισμού, υπολογισμού και μέτρησης του αριθμού των κυρώσεων ανά παράβαση που επιβάλλονται σύμφωνα με το άρθρο 24 του ν. 4706/2020" για

⁹⁴ Βλ. Χ. Λιβαδά, ό.π., σελ. 8.

⁹⁵ Για την ακρίβεια, υπάρχουν δύο διακριτά και σαφώς διαχωρισμένα όργανα για τη διαχείριση και την εποπτεία της εταιρείας. Πρώτον, στο σύστημα διπλού διοικητικού συμβουλίου απαγορεύεται αυστηρά να είναι το ίδιο πρόσωπο και στα δύο διοικητικά συμβούλια. Δεύτερον, τα μέλη του εποπτικού συμβουλίου είναι αποκλειστικά μη εκτελεστικά μέλη. Ο κώδικας εταιρικής διακυβέρνησης εγκρίθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2002 και έχει ως νομική βάση την τροποποίηση του άρθρου 161 του νόμου περί μετοχικών εταιρειών, που διαμορφώθηκε κατά τρόπο ώστε να απαιτηθεί δήλωση της συμμόρφωσης και απευθύνεται κυρίως σε εισηγμένες εταιρείες. Σε σχέση με τον υποχρεωτικό τους χαρακτήρα, πρέπει να διακριθούν τρία είδη κανόνων του Κώδικα. Πρώτον, ο Κώδικας περιέχει διατάξεις που οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να τηρούν βάσει του ισχύοντος δικαίου. Οι υπόλοιπες κατηγορίες αποτελούνται από κανόνες που δεν είναι υποχρεωτικοί από το νόμο, και κατά συνέπεια, οι εταιρείες μπορούν να παρεκκλίνουν από αυτούς. Ωστόσο, οι αποκλίσεις από τις συστάσεις που επισημαίνονται στο κείμενο πρέπει να γνωστοποιούνται στην ετήσια δήλωση συμμόρφωσης. Τρίτον, ο κώδικας περιέχει συστάσεις από τις οποίες μπορεί να αποκλίνει κανείς χωρίς να τις γνωστοποιεί. Αυτές οι υποδείξεις αποσκοπούν στο να εμπνεύσουν εξελίξεις χωρίς ανασταλτικές απαιτήσεις. Συνοπτικά, το καθεστώς των κανόνων του Κώδικα που υπερβαίνουν το νόμο επιτρέπει στις εταιρείες να αντανakλούν τις απαιτήσεις του κλάδου και της επιχείρησης. Έτσι, ο Κώδικας συμβάλλει σε μεγαλύτερη ευελιξία και αυτορρύθμιση στο γερμανικό εταιρικό δίκαιο. Βλ. A.Werder, T. Talaulicar and G. Kolat, Compliance with the German Corporate Governance Code: an empirical analysis of the compliance statements by German listed companies, Volume 13, Number 2, March 2005, σελ.179.

⁹⁶ Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι στη Γερμανία επικρατεί η άποψη ότι η συμμόρφωση δεν είναι μια εξωγενής μεταβλητή. Στην πραγματικότητα, καθορίζεται από τα ειδικά χαρακτηριστικά της εταιρικής διακυβέρνησης. Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη τις χαρακτηριστικά, οι επιχειρήσεις επιλέγουν σε ποιο βαθμό θέλουν να συμμορφωθούν με τον κώδικα. Επομένως οι επιχειρήσεις με καλύτερες δομές εταιρικής διακυβέρνησης είναι πιθανότερο να υιοθετήσουν τις συστάσεις του Κώδικα, και αναμένεται να ως εκ τούτου να έχουν υψηλότερη απόδοση λόγω του μετριασμού του κινδύνου συμμόρφωσης. Βλ. I.Goncharov, J. R. Werner and J. Zimmermann, Does Compliance with the German Corporate Governance Code Have an Impact on Stock Valuation? An empirical analysis, Corporate Governance, Volume 14, Number 5, September 2006, σελ. 440.

⁹⁷ Βλ. K. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022.

τη μέθοδο υπολογισμού και προσδιορισμού των κυρώσεων που πρέπει να γνωστοποιούνται στην αγορά.

- ✓ **Απόφαση υπ' αριθμ. 1/891/30.9.2020** → "Εξειδικεύσεις του άρθρου 14 παρ. 1, 3 και 4 του ν. 4706/2020". Με αυτήν καθορίζονται ο χρόνος, η διαδικασία, η συχνότητα και τα ειδικότερα θέματα που κρίνονται αναγκαία για την υλοποίηση της προβλεπόμενης στο νόμο αξιολόγησης του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, καθώς και τα χαρακτηριστικά των προσώπων που το διενεργούν.
- ✓ **Απόφαση υπ' αριθμ. 2/905/3.3.2021** → "Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 17 του Ν. 4706/2020" με την οποία καθορίζεται ποια νομικά πρόσωπα μπορούν να αναγνωριστούν ως Αναγνωρισμένοι Φορείς. Τα ιδρύματα αυτά έχουν το δικαίωμα να συντάσσουν κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης, ο οποίος κατά συνέπεια μπορεί να υιοθετηθεί από τις εισηγμένες εταιρείες.
- ✓ **Εγκύκλιος αριθ. 60 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς** → Περιλαμβάνει τις κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική επιλεξιμότητας που προβλέπεται στο άρθρο 3 του Ν. 4706/2020 και παρέχει τις αρχές σχετικά με την επιλογή ή την αντικατάσταση των μελών του ΔΣ, τα κριτήρια αξιολόγησης της καταλληλότητας των μελών του ΔΣ κλπ.

Οδηγούμαστε, λοιπόν, στο συμπέρασμα ότι σύμφωνα με τον τραπεζικό νόμο (ν.4261/2014), τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να διαθέτουν ισχυρές ρυθμίσεις διακυβέρνησης, όπως⁹⁸:

- Ξεκάθαρη οργανωτική δομή με σαφώς καθορισμένες, διαφανείς και συνεπείς γραμμές ευθύνης.
- Αποτελεσματικές διαδικασίες για τον εντοπισμό, τη διαχείριση, την παρακολούθηση και την αναφορά δυνητικών και πραγματικών κινδύνων.
- Επαρκείς μηχανισμούς εσωτερικού ελέγχου, συμπεριλαμβανομένων ορθών διοικητικών και λογιστικών διαδικασιών.
- Πολιτικές και πρακτικές αμοιβών που συνάδουν και προωθούν την ορθή και αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων.
- Εάν ένα πιστωτικό ίδρυμα σχεδιάζει να παρέχει επενδυτικές υπηρεσίες, πρέπει επίσης να συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις της ισχύουσας νομοθεσίας για την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών.
- Τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει επίσης να διαθέτουν σχέδια ανάκαμψης για την αποκατάσταση της οικονομικής τους κατάστασης μετά από σημαντική επιδείνωση. Τα σχέδια εξυγίανσης καταρτίζονται από την ΤτΕ σε συνεργασία και μετά την παροχή όλων των σχετικών πληροφοριών.

Τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι σημαντικά από άποψη μεγέθους, εσωτερικής οργάνωσης και φύσης, έκτασης και πολυπλοκότητας των δραστηριοτήτων τους υποχρεούνται, όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, να συστήσουν επιτροπή διαχείρισης κινδύνων. Πρέπει, επίσης, να συγκροτούν επιτροπή αποδοχών η οποία να είναι σε θέση να ασκεί ικανή και ανεξάρτητη κρίση σχετικά με τις πολιτικές και τις πρακτικές αποδοχών και τα κίνητρα που δημιουργούνται για τη διαχείριση των κινδύνων, του κεφαλαίου και της ρευστότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, προκειμένου να συνδράμουν στη θέσπιση ορθών πολιτικών και πρακτικών αποδοχών, οι επιτροπές

⁹⁸ Βλ. Κ. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022.

κινδύνου πρέπει, με την επιφύλαξη των καθηκόντων της επιτροπής αποδοχών, να εξετάζουν κατά πόσον τα κίνητρα που παρέχονται από το σύστημα αποδοχών λαμβάνουν υπόψη τους κινδύνους, το κεφάλαιο, τη ρευστότητα και τα αναμενόμενα κέρδη.

Τα ιδρύματα πρέπει να παρέχουν στην ΤτΕ πληροφορίες σχετικά με τις αποδοχές, συμπεριλαμβανομένου του αριθμού των φυσικών προσώπων ανά ίδρυμα που λαμβάνουν 1 εκατ. ευρώ ή περισσότερο ανά οικονομικό έτος. Οι πληροφορίες αυτές χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των τάσεων και των πρακτικών αποδοχών και κοινοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών. Αντίστοιχα, υποχρεούνται να συστήσουν επιτροπή διορισμών που αποτελείται από μέλη του ΔΣ τα οποία δεν ασκούν εκτελεστικά καθήκοντα στο συγκεκριμένο ίδρυμα και των οποίων οι κύριες αρμοδιότητες είναι οι εξής⁹⁹:

- Να εντοπίζουν και να προτείνουν υποψηφίους για την πλήρωση κενών θέσεων μελών του διοικητικού συμβουλίου.
- Να αξιολογούν περιοδικά, και τουλάχιστον ετησίως, τη δομή, το μέγεθος, τη σύνθεση και τις επιδόσεις του διοικητικού συμβουλίου, καθώς και τις γνώσεις, τις δεξιότητες και την εμπειρία των μεμονωμένων μελών και του διοικητικού συμβουλίου συνολικά.
- Να επανεξετάζουν περιοδικά την πολιτική του διοικητικού συμβουλίου για την επιλογή και τον διορισμό των ανώτερων στελεχών.

Εκ προοιμίου όμως δημιουργούνται απορίες αναφορικά με την χορήγηση της άδειας λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος από την ΤτΕ. Καταρχάς, πριν από τη χορήγηση της άδειας λειτουργίας, καθώς και ανά πάσα στιγμή κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του πιστωτικού ιδρύματος, η ΤτΕ μπορεί να ζητήσει στοιχεία σχετικά με την ταυτότητα, τη φήμη, την εκπαίδευση, τυχόν ποινικές καταδίκες, την οικονομική κατάσταση και την περιουσία, την εμπειρία και την πηγή χρηματοδότησης των μελών του ΔΣ και των επικεφαλής των κρίσιμων λειτουργιών του πιστωτικού ιδρύματος. Τούτο συμβαίνει για τους ακόλουθους λόγους¹⁰⁰:

- Τα μέλη του ΔΣ είναι ανά πάσα στιγμή επαρκώς ευυπόληπτα και διαθέτουν επαρκείς γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρία για την άσκηση των καθηκόντων τους.
- Η συνολική σύνθεση του διοικητικού συμβουλίου αντανακλά ένα επαρκώς ευρύ φάσμα γνώσεων και εμπειριών και συλλογικά το διοικητικό συμβούλιο διαθέτει επαρκείς γνώσεις, δεξιότητες και εμπειρία ώστε να είναι σε θέση να κατανοήσει τις δραστηριότητες του ιδρύματος, συμπεριλαμβανομένων των κύριων κινδύνων που αντιμετωπίζει ή ενδέχεται να αντιμετωπίσει.
- Όλα τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου αφιερώνουν επαρκή χρόνο στα καθήκοντά τους στο ίδρυμα και ενεργούν με ειλικρίνεια, ακεραιότητα και ανεξαρτησία.
- Τα ιδρύματα διαθέτουν επαρκείς ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους για την εισαγωγή και την κατάρτιση των μελών του διοικητικού συμβουλίου.
- Ο αριθμός των διευθυντικών θέσεων που μπορεί να κατέχει ταυτόχρονα ένα μέλος του διοικητικού συμβουλίου πρέπει να είναι ανάλογος με τις ατομικές

⁹⁹ Βλ. K. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022.

¹⁰⁰ Βλ. K. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022.

συνθήκες κάθε τράπεζας και τη φύση, την κλίμακα και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων του ιδρύματος.

Ειδικά για τα σημαντικά ιδρύματα, και με εξαίρεση τα μέλη που εκπροσωπούν το Ελληνικό Δημόσιο στις περιπτώσεις που αυτό έχει παράσχει κεφαλαιακή ενίσχυση σε τράπεζα μέσω του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου απαγορεύεται να κατέχουν ταυτόχρονα περισσότερους από έναν από τους ακόλουθους συνδυασμούς διοικητικών θέσεων:

- Μία εκτελεστική ιδιότητα μέλους του διοικητικού συμβουλίου με δύο μη εκτελεστικές θέσεις μέλους του διοικητικού συμβουλίου.
- Τέσσερις μη εκτελεστικές διευθυντικές θέσεις.

Μάλιστα, το Διοικητικό Συμβούλιο δύναται να εξουσιοδοτήσει τα μέλη του ΔΣ να κατέχουν μία επιπλέον μη εκτελεστική διευθυντική θέση. Χαρακτηριστικό είναι και το γεγονός ότι ο νέος εταιρικός νόμος εισήγαγε τη δυνατότητα καθορισμού μερικής ανανέωσης ή διαδοχικής λήξης της θητείας των μελών του ΔΣ (κλιμακωτό ΔΣ). Αυτό επιτρέπει στην τράπεζα, για παράδειγμα, να αποφασίσει ότι η θητεία ενός μέρους ή ενός συγκεκριμένου αριθμού διευθυντών πρέπει να ανανεώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα. Ο νόμος αύξησε επίσης το ποσοστό των μελών του διοικητικού συμβουλίου που μπορεί να διοριστεί απευθείας από έναν μέτοχο από το 1/3 στα 2/5, ενισχύοντας έτσι τα δικαιώματα της μειοψηφίας¹⁰¹.

Συνοψίζοντας, είναι πασιφανές ότι η Εταιρική Διακυβέρνηση και η Κανονιστική Συμμόρφωση έχουν μεταξύ τους έναν ισχυρό δεσμό αλληλεπίδρασης αλλά και αλληλοσυμπλήρωσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ίδιος ο ν.4706/2020 ενισχύει την πεποίθηση αυτή ιδίως μέσω των επικείμενων κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασής του. Το πρόστιμο έχει αυξηθεί από 1.000.000€ σε 3.000.000€ και μπορεί να επιβληθεί όχι μόνο στα εμπλεκόμενα φυσικά πρόσωπα, αλλά και στο ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα¹⁰². Αυτό είναι και το σημείο που καλείται να παρέμβει η Κανονιστική Συμμόρφωση μέσα από τον έλεγχο του βαθμού συμμόρφωσης της τράπεζας με την πολιτική διακυβέρνησης αλλά και δια του ελέγχου του κινδύνου. Σε αυτές τις περιπτώσεις, δηλαδή των κανονιστικών κινδύνων ή μη συμμόρφωσης είτε από άποψη πιστωτικού ιδρύματος, είτε άποψη εταιρικής διακυβέρνησης, η Κανονιστική Συμμόρφωση υποχρεούται να προβαίνει στην ενημέρωση τα αρμόδιων ανώτατων διοικητικών οργάνων και να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα από τις αρμόδιες διευθύνσεις.

Η Κανονιστική Συμμόρφωση επομένως, θα πρέπει να αναζητά και να επιβλέπει κατάλληλους μηχανισμούς, ούτως ώστε να διασφαλίζεται ότι τα διοικητικά συμβούλια που συγκροτούνται έχουν την ικανότητα να αντιλαμβάνονται και να διαχειρίζονται τη φύση και την έκταση του κινδύνου. Η σπουδαιότητα της αποτελεσματικής διαχείρισης των κινδύνων στη διαμόρφωση κανόνων εταιρικής διακυβέρνησης αναδεικνύεται στο μέγιστο βαθμό στην Πράσινη Βίβλο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όπου και πάλι επιβεβαιώνεται πώς η αποτελεσματική Εταιρική Διακυβέρνηση είναι ζωτικής σημασίας για την αύξηση της

¹⁰¹ Βλ. Κ. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022.

¹⁰² Βλ. Ν. 4706/2020- ΦΕΚ Α'136/17.07.2020.

ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας του πιστωτικού ιδρύματος και πόσο σημαντική επίδραση έχει αυτή η εξέλιξη στην ίδια την οικονομία σε βάθος χρόνου¹⁰³.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Οι Επιμέρους Εκφάνσεις της Κανονιστικής Συμμόρφωσης

3. Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας

Ένα από τα πλέον σημαντικά ζητήματα επί των οποίων επιλαμβάνεται η ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία στον χρηματοπιστωτικό τομέα παγκοσμίως είναι η «Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» εναλλακτικά το «ξέπλυμα χρήματος» ή κατά τα διεθνή πρότυπα “money laundering”. Έτσι είναι γνωστοί οι τρόποι που χρησιμοποιούν οι εγκληματίες ούτως ώστε να καλύψουν την παράνομη πηγή προέλευσης των κεφαλαίων, αποσυνδέοντάς τα από τη δραστηριότητα από την οποία προήλθαν εξαλείφοντας κάθε πιθανότητα κινδύνου¹⁰⁴.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ, η εμπορία ανθρώπων είναι πλέον το ταχύτερα αναπτυσσόμενο έγκλημα στον κόσμο. Για τα διεθνή εγκληματικά δίκτυα, οι κίνδυνοι είναι χαμηλοί και οι ανταμοιβές υψηλές. Μια συμμορία μπορεί να βγάλει εκατομμύρια από μόλις 10 έως 15 νεαρές γυναίκες που αποτελούν αντικείμενο εμπορίας. Και όπως πολλά εγκλήματα του 21ου αιώνα, η εμπορία ανθρώπων είναι κρυμμένη από τα μάτια των ανθρώπων, δρώντας μέσα σε κλειστές κοινότητες και μακριά από τους δρόμους - γεγονός που καθιστά απίστευτα δύσκολη την αποτελεσματική καταπολέμησή της. Σχεδόν κάθε επικοινωνία είναι κρυμμένη πίσω από έναν υπολογιστή, γεγονός που καθιστά τους διακινητές ανώνυμους.

Είτε πρόκειται για την εμπορία ανθρώπων, ναρκωτικών ή όπλων - είτε για το ξέπλυμα χρήματος που χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση αυτών των δραστηριοτήτων ή της τρομοκρατίας - ο εντοπισμός των εγκλημάτων αποτελεί μια τεράστια παγκόσμια πρόκληση. Δεδομένου ότι οι καταδίκες είναι απογοητευτικά σπάνιες, είναι ζωτικής σημασίας η εξεύρεση αποδεικτικών στοιχείων που μπορούν να βοηθήσουν στην επιτυχή άσκηση δίωξεων.

Σαφέστερα, Με την αναζήτηση μοτίβων και δεικτών μεταξύ των τραπεζικών συναλλαγών, η ελπίδα είναι ότι η επιβολή του νόμου θα μπορούσε ενδεχομένως να εντοπίσει συμπεριφορές που συνδέουν τους εγκληματίες. Αυτό, από μόνο του, είναι ένα τεράστιο έργο. Η κλίμακα του οικονομικού εγκλήματος - εγκληματικά δίκτυα που ξεπλένουν τα παράνομα έσοδά τους μέσω του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος - είναι τεράστια¹⁰⁵.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, η εμπορία ανθρώπων εκτιμάται ότι αξίζει 150 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως, και μεγάλο μέρος αυτού του ποσού διοχετεύεται μέσω στρωμάτων πλαστών λογαριασμών και εταιρειών βιτρίνας. Συνολικά, εκτιμάται ότι κυκλοφορούν παράνομα κεφάλαια ύψους 2 έως 4 εκατ. δολαρίων ΗΠΑ, με μόλις το 0.2% εξ αυτών να ανακτάται. Αλλά ενώ τα ποσά αυτά ακούγονται τεράστια, όταν

¹⁰³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος: Η εταιρική διακυβέρνηση στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και οι πολιτικές αποδοχών, 2010 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 6/3/2023)

¹⁰⁴ Νομική Βιβλιοθήκη, Καταπολέμηση Ξεπλύματος Χρήματος και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, 2023, σελ. 1

¹⁰⁵ Βλ. A. Gordon, Banker or Crime Fighter? How banks are helping in the fight against financial crime, 17/5/2018.

τα τοποθετεί κανείς στο πλαίσιο, δεν είναι δύσκολο να καταλάβει γιατί είναι τόσο δύσκολο να εντοπιστούν.

Κάθε μέρα, στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα πραγματοποιούνται 1,2 δισεκατομμύρια συναλλαγές. Ο εντοπισμός των συναλλαγών αυτών που συνδέονται με οικονομικό έγκλημα είναι απίστευτα δύσκολος - ιδίως όταν οι συναλλαγές αυτές πραγματοποιούνται σε ένα μικρό κλάσμα του δευτερολέπτου και στη συνέχεια ακολουθούνται σχεδόν αμέσως από νέες σχετικές συναλλαγές.

Και τούτο δεν συνιστά μόνο πρόκληση αλλά είναι επίσης πολύ δαπανηρό. Ο μέσος προϋπολογισμός μιας διεθνούς τράπεζας για τις επιχειρήσεις καταπολέμησης του οικονομικού εγκλήματος υπερβαίνει το 1 δισ. δολάρια ΗΠΑ ετησίως. Και όμως, το μεγαλύτερο μέρος αυτής της επένδυσης έχει ιστορικά επικεντρωθεί στο να καταστεί η τράπεζα συμβατή με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο και όχι στην προληπτική στόχευση της εγκληματικής συμπεριφοράς¹⁰⁶.

Συνεπεία των ανωτέρω, η καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (AML) και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (CFT) μιας δικαιοδοσίας έχει τρεις πρωταρχικούς στόχους. Ο πρώτος είναι να αποτρέψει τους νομιμοποιητές εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τους χρηματοδότες της τρομοκρατίας και της διάδοσης των όπλων μαζικής καταστροφής από το να χρησιμοποιούν το χρηματοπιστωτικό σύστημα μιας δικαιοδοσίας μιας χώρας. Ο δεύτερος είναι να εντοπίζονται και να αναφέρονται τέτοιες δραστηριότητες, όταν και όπου συμβαίνουν ενώ τρίτος είναι η δίωξη και η τιμωρία όσων εμπλέκονται σε τέτοιες παράνομες δραστηριότητες¹⁰⁷.

Οι τρόποι με τους οποίους λαμβάνει χώρα το «ξέπλυμα χρήματος» είναι αναρίθμητοι και είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν όλα τα χρηματοπιστωτικά μέσα ή οι υπηρεσίες που υπάρχουν στην αγορά ανεξαρτήτως διαδικασίας ή βαθμού δυσκολίας, κοινώς κανένα δεν θεωρείται απλό ή περίπλοκο.

Ως εκ τούτου, δεν διαπράττεται πάντα με μια μεμονωμένη πράξη ή δραστηριότητα. Ενδέχεται να λαμβάνει πολλές μορφές και να αποτελείται από αλληλουχία χρηματοπιστωτικών πράξεων και εμπορικών συναλλαγών, προκειμένου να καλυφθεί η αρχική πηγή των κεφαλαίων. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση ξεπλύματος χρήματος, μπορεί κανείς να διακρίνει τρία στάδια:

Τοποθέτηση (Placement) → Είναι η άμεση ή έμμεση τοποθέτηση κεφαλαίων, που αποκτήθηκαν με παράνομο τρόπο, στο χρηματοπιστωτικό σύστημα (ακριβά αυτοκίνητα, έργα τέχνης, μετοχές). Συνιστά δε το πιο επικίνδυνο στάδιο αποκάλυψης της απάτης, γιατί ανιχνεύεται ευκολότερα, αφού βρίσκεται πιο κοντά στην προέλευσή του.

Διαστρωμάτωση (Layering) → Είναι η διαδικασία αποσύνδεσης των παράνομων κεφαλαίων από την πηγή τους, με τη διενέργεια περίπλοκων συναλλαγών, με σκοπό να χαθούν τα ίχνη της πορείας του χρήματος και να διασφαλισθεί η ανωνυμία.

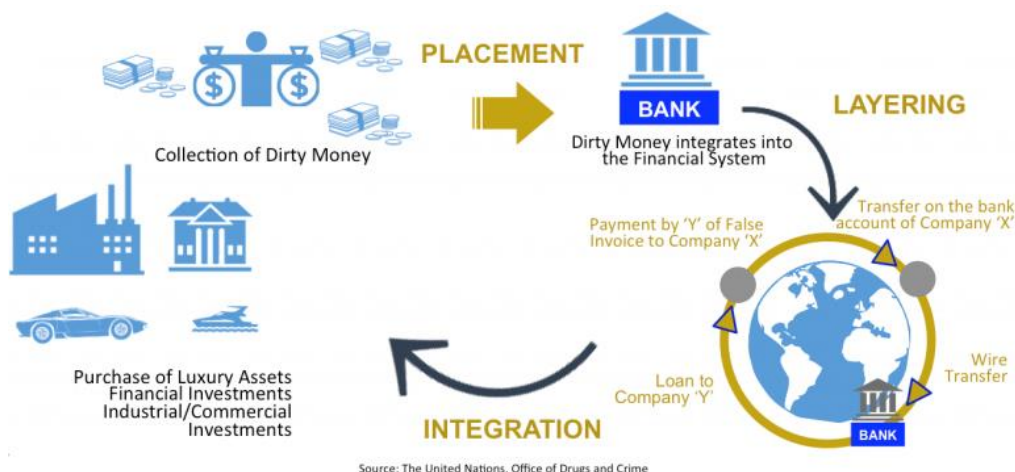
Ενσωμάτωση (Integration) → Το στάδιο κατά το οποίο τα παράνομα αποκτηθέντα κεφάλαια έχουν περιβληθεί τον μανδύα της νομιμότητας. Εφόσον τα προηγούμενα στάδια έχουν ολοκληρωθεί επιτυχώς, κατά το στάδιο της ενσωμάτωσης, τα έσοδα

¹⁰⁶ Βλ. A. Gordon, Banker or Crime Fighter? How banks are helping in the fight against financial crime, 17/5/2018.

¹⁰⁷ Βλ. Pierre-Laurent Chatain, Emile van der Does de Willebois, and Maud Böklerink, Preventing Money Laundering and Terrorist Financing: A Practical Guide For Bank Supervisors, World Bank, 2022, σελ. 2.

από την παράνομη δραστηριότητα έχουν ενταχθεί και πάλι στην αγορά, με τρόπο που να εμφανίζονται ως νομίμως αποκτηθέντα.

Επισημαίνεται ότι τα τρία στάδια κατά βάση είναι ξεχωριστά, ωστόσο υπάρχει πιθανότητα εναλλαγής ή παράλληλης διενέργειας. Παρόλα αυτά αξίζει να τονίσουμε ότι, κάθε περιστατικό ξεπλύματος χρήματος διέρχεται και τα τρία στάδια¹⁰⁸.

Από τα παραπάνω εύκολα διαπιστώνει κανείς ότι παρόλο που το πλαίσιο και οι κίνδυνοι διαφέρουν ανά δικαιοδοσία, ορισμένα κοινά ζητήματα είναι καθολικά εφαρμόσιμα για τις εποπτικές αρχές και τους φορείς χάραξης πολιτικής κατά την καθιέρωση ενός αποτελεσματικού, βασισμένου σε κινδύνους εποπτικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Άλλοι σημαντικοί παράγοντες που στηρίζουν την αποτελεσματικότητα του πλαισίου AML/CFT μιας δικαιοδοσίας περιλαμβάνουν το μέγεθος, την ωριμότητα και την πολυπλοκότητα του ρυθμιστικού και εποπτικού πλαισίου και τον βαθμό οικονομικής ένταξης. Όλοι αυτοί οι παράγοντες μπορούν να επηρεάσουν το επίπεδο των κινδύνων AML/CFT που περιλαμβάνονται σε μια δικαιοδοσία και ενδέχεται να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα του εκάστοτε ισχύοντος συστήματος AML/CFT¹⁰⁹.

Συνεπώς, αντιλαμβανόμαστε ότι η σημασία της αποτελεσματικής συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των κρατών είναι καίρια. Πιο συγκεκριμένα, είναι απαραίτητο οι χώρες να διαθέτουν κατάλληλους μηχανισμούς για εθνική συνεργασία και συντονισμό στον τομέα του AML/CFT. Οι εν λόγω μηχανισμοί θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι φορείς χάραξης πολιτικής, οι εποπτικές αρχές, και οι λοιπές αρμόδιες αρχές συνεργάζονται και συντονίζονται σε εθνικό επίπεδο για την ανάπτυξη και την εφαρμογή μέτρων για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, τα οποία θα πρέπει να περιλαμβάνουν μέτρα για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης αλλά και της διάδοσης της τρομοκρατίας. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν τη διενέργεια εθνικών αξιολογήσεων κινδύνου και την ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών, πολιτικών και σχέδια δράσης¹¹⁰.

¹⁰⁸ Βλ. Νομική Βιβλιοθήκη, Καταπολέμηση Ξεπλύματος Χρήματος και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, 2023, σελ. 2.

¹⁰⁹ Βλ. *Pierre-Laurent Chatain, Emile van der Does de Willebois, and Maud Böklerink*, Preventing Money Laundering and Terrorist Financing: A Practical Guide For Bank Supervisors, World Bank, 2022, σελ. 4.

¹¹⁰ Βλ. *Pierre-Laurent Chatain, Emile van der Does de Willebois, and Maud Böklerink*, ό.π., 2022, σελ. 7.

Σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο, έχουμε δει ότι σύμφωνα με τον κανονισμό για τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό (SSM), η ΕΚΤ είναι αποκλειστικά αρμόδια για την εκτέλεση συγκεκριμένων καθηκόντων ως προς την προληπτική εποπτεία¹¹¹. Παρόλα αυτά, όσον αφορά την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (AML/CFT) δεν της έχουν ανατεθεί εποπτικά καθήκοντα οπότε αυτά εναπόκεινται στις αρμόδιες αρχές σε εθνικό επίπεδο¹¹².

Ενόψει τούτων, ήταν επιτακτική ανάγκη, ήδη από το 1989, να υπάρξει μία αποτελεσματική διάυλος επικοινωνίας αλλά και συνεργασίας μεταξύ των κρατών πράγμα που αποτέλεσε τον γενεσιουργό παράγοντα της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF), η οποία αναλύεται στην ακόλουθη ενότητα.

3.1. Η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης και το Εθνικό Θεσμικό Πλαίσιο για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες

i) Η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης

Στα πλαίσια της ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, δεν γίνεται λόγος για ένα ενιαίο σύστημα αντιμετώπισης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες διά του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού πράγμα που συνεπάγεται ότι δεν εκχωρούνται οι αντίστοιχες αρμοδιότητες προληπτικής εποπτείας στην ΕΚΤ αλλά αυτά επαφίονται στη διακριτική ευχέρεια των αρμοδίων αρχών σε εθνικό επίπεδο, που όμως θα πρέπει να συνεργάζονται και να επικοινωνούν με την ΕΚΤ, δεδομένων και των καταγιστικών εξελίξεων στον χώρο της οικονομίας που με τη σειρά τους επιφέρουν με τις νέες μορφές συναλλαγών επιπλέον κινδύνους.

Επομένως, δεδομένων των διαστάσεων του προβλήματος αλλά και των πολυάριθμων εκφάνσεών του, έπρεπε να βρεθεί μια μέθοδος κοινής και αποτελεσματικής συνεργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Κάπως έτσι, ήδη από το 1989, το έργο αυτό επιτελεί σε μεγάλο βαθμό η Ομάδα Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF). Συνιστά έναν διακυβερνητικό φορέα που θεσμοθετήθηκε από τα 7 μεγαλύτερα βιομηχανικά κράτη παγκοσμίως και αποβλέπει στην προώθηση πολιτικών και στη θέσπιση διεθνών προτύπων, για την αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας¹¹³.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μέχρι σήμερα, η FATF έχει εκδόσει 40 συστάσεις για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες συνεπικουρούμενες από 9 ειδικές συστάσεις για την καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Τα μέλη της FATF υποχρεούνται από τη στιγμή που θα ενταχθούν σε αυτή να τηρούν κατά τα γράμμαμα τις εκάστοτε συστάσεις

¹¹¹ Προς επίρρωση τούτου, βλ. Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1024/2013 του Συμβουλίου, της 15^{ης} Οκτωβρίου 2013, για την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σχετικά με τις πολιτικές που αφορούν την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων (EU L 287, 29.10.2013, p. 63).

¹¹² Βλ. *Carmen Hernández Saseta*, On the National Competent Authorities' duty of assistance and the ECB's duty of diligence when it, in performing its supervisory tasks, has to assess anti-money laundering and counter-terrorism financing, ESCB Legal Conference 2022, December 2022, σελ. 209 επ.

¹¹³ Βλ. FATF (2012-2023), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France, σελ. 7 επ.

που εκδίδει καθώς έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα δοθέντος του ότι καλείται να ανταποκριθεί άμεσα στις εξελισσόμενες απειλές και την αντίστοιχη συνεχή αναμόρφωση των προτύπων, προκειμένου σε τελική ανάλυση τα μέλη να έχουν τη δυνατότητα εντοπισμού και αποτελεσματικής καταστολής την κινδύνων μέσω αξιόπιστων εργαλείων και της εφαρμογής συγκεκριμένων πολιτικών AML/CFT.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της η FATF έχει το δικαίωμα αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας των πολιτικών που εφαρμόζουν τα μέλη και, μέσω της εμπειρογνωμοσύνης που αποκτάει, να ανανεώνει και να εμπλουτίζει τις συστάσεις προς αυτά τα μέλη.

Αργεντίνη	Ελλάδα	Ιταλία	Πορτογαλία
Αυστραλία	Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Καναδάς	Ρωσική Ομοσπονδία
Αυστρία	Ηνωμένο Βασίλειο	Κάτω Χώρες	Σαουδική Αραβία
Βέλγιο	Ηνωμένες Πολιτείες	Κίνα	Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου
Βραζιλία	Ιαπωνία	Λουξεμβούργο	Σιγκαπούρη
Γαλλία	Ινδία	Μαλαισία	Σουηδία
Γερμανία	Ιρλανδία	Μεξικό	Τουρκία
Δανία	Ισλανδία	Νέα Ζηλανδία	Φινλανδία
Δημοκρατία της Κορέας	Ισπανία	Νορβηγία	Χονγκ Κονγκ, Κίνα
Ελβετία	Ισραήλ	Νότια Αφρική	

Πηγή: fatf-gafi.org

Τέλος, θα άξιζε να αναφέρουμε ότι ένας επιπλέον ρόλος της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης είναι η δημιουργία λίστας χωρών με στρατηγικές ανεπάρκειες σε εθνικό επίπεδο, για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του ΕΧ/ΧΤ. Η FATF, αυτές τις χώρες τις χαρακτηρίζει ως χώρες υψηλού κινδύνου και καλεί τα μέλη της να λαμβάνουν ενισχυμένα μέτρα, όταν συνεργάζονται με αυτές, για να αποφύγουν τον κίνδυνο διάδοσης του φαινομένου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα¹¹⁴.

ii) Το Εθνικό Θεσμικό Πλαίσιο για την Καταπολέμηση της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες

Στο πλαίσιο του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού, οι αρμόδιες αρχές, συμπεριλαμβανομένης της ΕΚΤ, θα πρέπει να εκπληρώνουν τις ευθύνες τους με πλήρη σεβασμό της κατανομής των καθηκόντων που αποφασίστηκε από τον νομοθέτη. Ταυτόχρονα, η κατάλληλη ενσωμάτωση των θεμάτων AML/CFT στην προληπτική εποπτεία¹¹⁵. Ενώ λοιπόν η ΕΚΤ ασκεί "άμεση" προληπτική εποπτεία

¹¹⁴ Βλ. FATF (2012-2023), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France, σελ. 7 επ.

¹¹⁵ Βλ. *Carmen Hernández Saseta*, On the National Competent Authorities' duty of assistance and the ECB's duty of diligence when it, in performing its supervisory tasks, has to assess anti-money laundering and counter-terrorism financing, ESCB Legal Conference 2022, December 2022, σελ. 209 επ.

σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων, η προληπτική εποπτεία των λιγότερο σημαντικών ιδρυμάτων αποτελεί μέρος της προαναφερθείσας αποκεντρωμένης άσκησης εξουσίας από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές και στη δική μας περίπτωση την ΤτΕ. Συνεπώς, η αποκεντρωμένη προληπτική εποπτεία των λιγότερο σημαντικών ιδρυμάτων παρακολουθείται και ελέγχεται, ως έσχατη λύση, από την ΕΚΤ, έργο της οποίας είναι να διασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία και αποτελεσματικότητα του συστήματος προληπτικής εποπτείας και της συνεπούς και ομοιόμορφης εφαρμογής των κανόνων προληπτικής εποπτείας σε όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη¹¹⁶.

Στο πλαίσιο αυτό, ενώ η εποπτεία της συμμόρφωσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με τις απαιτήσεις του ΞΧ/ΧΤ παραμένει αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών αρχών, για να διατηρηθούν οι τράπεζες ασφαλείς και υγιείς, είναι σημαντικό οι εποπτικές αρχές που είναι αρμόδιες για ζητήματα AML/CFT και οι εποπτικές αρχές προληπτικής εποπτείας ενισχύουν περαιτέρω την ανταλλαγή πληροφοριών και να συνεργάζονται πολύ στενά μεταξύ τους. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι υπάρχουν εμφανή σημεία τομής μεταξύ των αρμοδίων αρχών για την εποπτεία του AML/CFT και της προληπτικής εποπτείας, χάριν της μείωσης των νομικών κινδύνων, είναι απαραίτητο να γίνουν διακριτά τα όρια, άρα και να οροθετηθούν οι αρμοδιότητες των εποπτικών αρχών που εποπτεύουν τον τομέα του AML/CFT και των εποπτικών αρχών που εποπτεύουν την προληπτική εποπτεία, συμπεριλαμβανομένης της ΕΚΤ. Με άλλα λόγια, γεννώνται τα εξής ερωτήματα: (i) πού εντοπίζονται οι αρμοδιότητες των εποπτικών αρχών τελειώνουν και αρχίζουν εκείνες των άλλων αρχών AML/CFT- και (ii) πώς κάθε αρχή θα πρέπει να βασίζεται στα γεγονότα που μοιράζεται η άλλη προκειμένου να ασκήσει τις δικές της αρμοδιότητές της, αποκτούν κρίσιμη σημασία¹¹⁷.

Για να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα, θα πρέπει αρχικά να αναφέρουμε ότι η συνολική τρωτότητα των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι του ΞΧ του αξιολογείται ως «Μέση», σύμφωνα με την ποιότητα που ορίζουν οι προβλεπόμενοι Γενικοί Μηχανισμοί Ελέγχου για την πρόληψη του ΞΧ/ΧΤ και αντίστοιχα της τρωτότητας έντεκα τραπεζικών προϊόντων που αναλύονται βάσει της μεθόδου που έχει αναπτύξει η Παγκόσμια Τράπεζα. Για να γίνουμε πιο σαφείς, ο βαθμός της τρωτότητας συνιστά απόρροια της αξιολόγησης των Γενικών Μηχανισμών Ελέγχου για την πρόληψη του ΞΧ/ΧΤ «Μέση - Υψηλή» και από την τρωτότητα των προϊόντων/υπηρεσιών που κυμαίνεται από «Χαμηλή» έως «Μέση»¹¹⁸.

Υπό αυτές τις συνθήκες, η ΤτΕ είναι αυτή που επιλαμβάνεται των ζητημάτων που άπτονται της πρόληψης του ΞΧ/ΧΤ. Κοινώς αποτελεί τον αρμόδιο εποπτικό φορέα για την εφαρμογή και τήρηση του κανονιστικού – θεσμικού πλαισίου των ζητημάτων αυτών. Αξίζει δε να επισημάνουμε σε συνάρτηση όσων προαναφέρθηκαν, ότι το ισχύον πλαίσιο έχει θεσμοθετηθεί στα πλαίσια των κατευθυντηρίων γραμμών της FATF αλλά και σύμφωνα με την ενσωμάτωση της κοινοτικής νομοθεσίας.

Ειδικότερα, η ισχύουσα νομοθεσία είναι εναρμονισμένη με τις «Σαράντα (40) Συστάσεις για την καταπολέμηση του Ξεπλύματος Χρήματος, της Χρηματοδότησης

¹¹⁶ Βλ. Audrone Steiblyte, Integration of AML/CTF risks into prudential supervision – the cooperation framework between the ECB and NCAs, ESCB Legal Conference 2022, December 2022, σελ. 212 – 213.

¹¹⁷ Βλ. Rafael Martín Lozano, Legal challenges of considering anti-money laundering/countering the financing of terrorism (AML/CFT) risks in prudential supervision. The particular point of view of a national competent authority (NCA) that is not the national AML/CFT authority, ESCB Legal Conference 2022, December 2022, σελ. 236

¹¹⁸ Βλ. Ελλάδα: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018 σελ. 90

της Τρομοκρατίας και της Διασποράς Όπλων Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ)», όπως αυτά υιοθετήθηκαν το Φεβρουάριο του 2012 από την FATF¹¹⁹ και συνοψίζεται στα κάτωθι:

Νομοθετικό/Κανονιστικό Πλαίσιο ¹²⁰	
Ν. 4557/30.07.2018 (όπως τροποποιήθηκε με το νόμο 4734/08.10.2020)	Συνιστά τον πυρήνα του ισχύοντος ελληνικού θεσμικού πλαισίου για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και ενσωματώνει τις διατάξεις των Οδηγιών (ΕΕ) 2015/849 και 2018/843 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου.
Κανονισμός (ΕΕ) 847/2015	Είναι προϊόν του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου περί στοιχείων που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών και περί κατάργησης του Κανονισμού (ΕΚ) 1781/2006. Η ημερομηνία έναρξης εφαρμογής του Κανονισμού είναι η 26η Ιουνίου 2017.
Οδηγία 2015/849/ΕΕ	Είναι προϊόν του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 2015 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, και την κατάργηση της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και της Οδηγίας 2006/70/ΕΚ της Επιτροπής
Οδηγία (ΕΕ) 2018/843	Προέρχεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της 30ής Μαΐου 2018 για την τροποποίηση της Οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, και για την τροποποίηση των οδηγιών 2009/138/ΕΚ και 2013/36/ΕΕ.
	Προήλθε από την Επιτροπή, της 7ης Μαΐου 2018, για τη συμπλήρωση της Οδηγίας (ΕΕ)

¹¹⁹ Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/epopteia/prolhpsk-kseplymatos-xrhmatos> (πρόσβαση στις 21/3/2023).

¹²⁰ Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/epopteia/prolhpsk-kseplymatos-xrhmatos> (πρόσβαση στις 20/6/2023).

Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός (ΕΕ) 2018/1108	2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου με ρυθμιστικά τεχνικά πρότυπα που προσδιορίζουν τα κριτήρια για τον ορισμό κεντρικών σημείων επαφής από τους εκδότες ηλεκτρονικού χρήματος και τους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών, καθώς και με κανόνες σχετικά με τα καθήκοντα των εν λόγω κεντρικών σημείων επαφής.
Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός (ΕΕ) 2019/758	Είναι αποτέλεσμα της Επιτροπής της 31.1.2019 για τη συμπλήρωση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά ρυθμιστικά τεχνικά πρότυπα για τις ελάχιστες ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβαίνουν και το είδος των επιπρόσθετων μέτρων που πρέπει να λαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί για τον μετριασμό του κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας σε ορισμένες τρίτες χώρες.
Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός (ΕΕ) 2016/1675	Αποτελεί το βασικό νομοθέτημα για τη συμπλήρωση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου με την επισήμανση των τρίτων χωρών υψηλού κινδύνου που χαρακτηρίζονται από στρατηγικές ανεπάρκειες.
Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός (ΕΕ) 2020/855	Αφορά την τροποποίηση του κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμού (ΕΕ) 2016/1675 προς συμπλήρωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου όσον αφορά την προσθήκη των Μπαχαμών, των Μπαρμπάντος, της Μποτσουάνας, της Καμπότζης, της Γκάνας, της Τζαμάικας, του Μαυρίκιου, της Μογγολίας, της Μιανμάρ/Βιρμανίας, της Νικαράγουας, του Παναμά και της Ζιμπάμπουε στον πίνακα του σημείου I του παραρτήματος και τη διαγραφή της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, της Αιθιοπίας, της Γουιάνας, της Λαϊκής Δημοκρατίας του Λάος, της Σρι Λάνκα και της Τυνησίας από τον εν λόγω πίνακα.
ΕΤΠΘ 281/17.03.2009	Με αυτήν εξειδικεύονται, με βάση την αρχή της αναλογικότητας, οι υποχρεώσεις όλων των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος προσώπων.

Μάλιστα, αξίζει να αναφερθεί ότι με βάση τις παρ. 2 και 3 του άρθρου 6 του Ν.4557/2018 έχουν χορηγηθεί στην ΤτΕ για την πρόληψη του ΞΧ/ΧΤ, τα κατάλληλα ρυθμιστικά και εποπτικά καθήκοντα και εξουσίες. Έχει προβεί στην εξειδίκευση των υποχρεώσεων για την πρόληψη του ΞΧ/ΧΤ για τα πιστωτικά ιδρύματα με την έκδοση της Απόφασης 281/5/17.3.2009 της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων. Η Απόφαση, η οποία ρυθμίζει θέματα ζωτικής σημασίας καλύπτοντας όλα το φάσμα της πρόληψη του ΞΧ/ΧΤ, προβαίνει στην πλήρη αποσαφήνιση μεταξύ άλλων, των απαιτήσεων πιστοποίησης και επαλήθευσης ταυτότητας των πελατών και των τελικών πραγματικών δικαιούχων, τις υποχρεώσεις τήρησης αρχείων, συνεχούς παρακολούθησης λογαριασμών και υποβολής αναφορών ύποπτων συναλλαγών, αποφυγής γνωστοποίησης πληροφοριών και εμπιστευτικότητας, εσωτερικών ελέγχων, εφαρμογής διαδικασιών σε επίπεδο υποκαταστημάτων και θυγατρικών εξωτερικού, εφαρμογής δέουσας επιμέλειας από τρίτα μέρη, κλπ.

Άξιο μνείας είναι και το γεγονός ότι η Απόφαση 281/2009(ιδίως στην ενότητα 4) αποδίδει μεγάλη βαρύτητα στην έγκαιρη και κατάλληλη αναγνώριση και διαχείριση του κινδύνου ΞΧ/ΧΤ, θέτοντας ένα αυστηρό πλέγμα υποχρεώσεων βάσει των οδηγιών της FATF στα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία από την πλευρά τους προκειμένου να διαθέτουν πράγματι μια αποτελεσματική στρατηγική διαχείρισης κινδύνου, οφείλουν να υιοθετήσουν πολιτική πρόληψης έναντι του ΞΧ/ΧΤ, η οποία πρέπει να είναι καταγεγραμμένη, τεκμηριωμένη και εγκεκριμένη από το Διοικητικό Συμβούλιο. Αυτό έχει ως απότοκο, την υποχρέωση εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων της υιοθέτησης πολιτικών και διαδικασιών για την έγκαιρη και κατάλληλη αναγνώριση και αξιολόγηση του κινδύνου ΞΧ/ΧΤ, που είναι γνωστή ως Risk-Based Approach¹²¹.

Στο ίδιο πνεύμα, η ΤτΕ προέβη στην έκδοση της Απόφασης 285/6/9.7.2009 της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων, όπου παρατίθεται μια ενδεικτική τυπολογία που επιδιώκει να παράσχει οδηγίες στα Πιστωτικά Ιδρύματα προκειμένου να εντοπίσουν ύποπτες ή ασυνήθεις συναλλαγές, συμπεριλαμβανομένης μιας ειδικής κατηγορίας συναλλαγών οι οποίες κατά πάσα πιθανότητα σχετίζονται με τη φοροδιαφυγή¹²².

Το δε φάσμα των κυρώσεων έχει το απαιτούμενο εύρος προκειμένου να υφίσταται ισορροπία μεταξύ αποτελεσματικότητας, αποτρεπτικού χαρακτήρα και αναλογικότητας, συμπεριλαμβανομένων των διορθωτικών μέτρων, προστίμων, απομάκρυνσης προσωπικού ή αναστολής ορισμένων δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, οι διοικητικές κυρώσεις όπως αναφέρονται στο άρθρο 52 του Νόμου για την πρόληψη του ΞΧ περιλαμβάνουν:

- Πρόστιμο επιβαλλόμενο στο νομικό πρόσωπο από €10.000 έως €1.000.000 και, σε περίπτωση υποτροπής, από €50.000 έως €2.000.000
- Πρόστιμο από €5.000 έως €50.000 στον διευθύνοντα σύμβουλο, στα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, σε διευθυντικά στελέχη ή άλλους υπαλλήλους του νομικού προσώπου που είναι υπαίτιοι για τις παραβάσεις ή για άσκηση ανεπαρκούς ελέγχου και εποπτείας των υπηρεσιών, των υπαλλήλων και των δραστηριοτήτων του νομικού προσώπου. Σε περίπτωση υποτροπής επιβάλλεται πρόστιμο από €10.000 έως €100.000.

¹²¹ Βλ. Απόφαση 281/17.3.2009, Επιτροπή Τραπεζικών Και Πιστωτικών Θεμάτων

¹²² Βλ. Ελλάδα: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018 σελ. 91.

- Απομάκρυνση από τη θέση τους των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, του διευθύνοντος συμβούλου, των διευθυντικών στελεχών ή άλλων υπαλλήλων για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και απαγόρευση ανάληψης άλλων σημαντικών καθηκόντων.
- Απαγόρευση άσκησης ορισμένων δραστηριοτήτων εκ μέρους του νομικού προσώπου, της ίδρυσης νέων υποκαταστημάτων στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό ή της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου.
- Σε περίπτωση σοβαρών και/ή επανειλημμένων παραβάσεων οριστική ή προσωρινή ανάκληση ή αναστολή της άδειας λειτουργίας της εταιρείας για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ή απαγόρευση άσκησης της επιχειρηματικής της δραστηριότητας.

Οι διοικητικές κυρώσεις πρέπει να είναι αιτιολογημένες και να δημοσιοποιούνται με την προϋπόθεση ότι η δημοσιοποίησή τους δεν πιθανολογείται να προκαλέσει δυσανάλογη ζημία στο νομικό πρόσωπο όπου επιβάλλεται η κύρωση. Επιπρόσθετα, αξίζει να επισημανθεί ότι διοικητικές κυρώσεις του άρθρου 52 φαίνονται να είναι ανεξάρτητες από τις πολύ αυστηρότερες κυρώσεις που ορίζει το άρθρο 51 αναφορικά με την ευθύνη νομικών προσώπων, κατά το οποίο τα αδικήματα ΞΧ έλαβαν χώρα προς όφελος του υπόχρεου νομικού προσώπου από φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί είτε μεμονωμένα, είτε ως μέλος ενός οργάνου του νομικού προσώπου (συμπεριλαμβανομένων προστίμων από €50.000 έως €5.000.000 ευρώ).

Η ΤτΕ έχει επίσης εκδώσει, σύμφωνα με το εδάφιο 3 του άρθρου 52 του νόμου για την πρόληψη ΞΧ/ΧΤ, την Απόφαση 290/12/11.11.2009 της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε ιδρύματα που εποπτεύονται από την ΤτΕ, στην οποία εξειδικεύονται: α) ο βαθμός σπουδαιότητας των επιμέρους υποχρεώσεων των εποπτευόμενων ιδρυμάτων, των διευθυντικών τους στελεχών και του προσωπικού, ανά είδος υποχρέωσης και β) τα κριτήρια εξειδίκευσης των διοικητικών κυρώσεων που επιβάλλονται στα ως άνω πρόσωπα, σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τις υποχρεώσεις τους, όπως προκύπτουν από την κείμενη νομοθεσία. Η Απόφαση αυτή σε συνδυασμό με την Απόφαση 281/2009, αποτελούν σημαντικά εργαλεία κατά την άσκηση των εποπτικών εξουσιών της ΤτΕ για την πρόληψη του ΞΧ/ΧΤ, στη βάση ότι εξειδικεύει πλήρως και ταξινομεί σύμφωνα με τη σπουδαιότητά τους συλλήβδην τις απαιτήσεις για την πρόληψη του ΞΧ/ΧΤ, είτε αυτές αφορούν το νομικό πρόσωπο είτε τους εργαζομένους σε αυτό. Ομοίως, η ΤτΕ έχει εξέδωσε την Απόφαση 300/30/28.7.2010 όπου προβλέπονται κυρώσεις για τα πιστωτικά ιδρύματα και τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς σε περίπτωση μη άμεσης εφαρμογής του μέτρου της δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων ή καθυστέρησης απάντησης σε εντολές αναζήτησης και εντοπισμού περιουσιακών στοιχείων προσώπων που είναι ύποπτα για τρομοκρατικές πράξεις¹²³.

Οι διοικητικές κυρώσεις του άρθρου 52 έχουν επιβληθεί σε διάφορες περιπτώσεις, με γνώμονα τα κριτήρια της Απόφασης 290/12/11.11.2009, σε πιστωτικά ιδρύματα ή στο προσωπικό τους. Σαφέστερα, κατά τα τελευταία 5 χρόνια, έχουν επιβληθεί οι κατωτέρω κυρώσεις με Αποφάσεις της Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων: α) 34 διορθωτικά μέτρα σε 9 πιστωτικά ιδρύματα, β) συνολικά πρόστιμα ύψους €2.909.000 σε 17 πιστωτικά ιδρύματα, γ) συνολικά

¹²³ Βλ. Ελλάδα: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018 σελ. 91 επ.

πρόστιμα ύψους €1.195.000 σε 9 ανώτερα διοικητικά στελέχη, δ) δυο απομακρύνσεις ανώτερων διοικητικών στελεχών. Οι επανέλεγχοι και οι άλλες εποπτικές διαδικασίες ελέγχων επιτρέπουν την παρακολούθηση της δέουσας και έγκαιρης εφαρμογής των διορθωτικών μέτρων, εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων. Το είδος και το ύψος των διοικητικών κυρώσεων που επιβάλλονται τόσο στα πιστωτικά ιδρύματα όσο και στα ανώτερα στελέχη διοίκησης καταδεικνύουν τον αποτελεσματικό, αναλογικό και αποτρεπτικό τους χαρακτήρα¹²⁴.

Οι παραπάνω αποφάσεις είχαν ως συνέπεια την εφαρμογή από τα πιστωτικά ιδρύματα των κατάλληλων μέτρων δέουσας επιμέλειας ως προς τον πελάτη και ως εκ τούτου να αποδεικνύουν στην ΤτΕ ότι τα ληφθέντα μέτρα είναι ανάλογα της εμβέλειας του κινδύνου ΞΧ/ΧΤ και αντίστοιχα ότι αυτά εφαρμόζονται με συνέπεια και αποτελεσματικότητα. Οι κατάλληλες διαδικασίες και τα μέτρα διαχείρισης του κινδύνου ΞΧ/ΧΤ πρέπει να καθορίζονται με βάση το μέγεθος, τη δομή και την πολυπλοκότητα των εργασιών που πραγματοποιεί κάθε πιστωτικό ίδρυμα¹²⁵. Στο εν λόγω εγχείρημα συνέδραμε και η πολιτική “Know your customer”, με την καμπάνια «Συστηθήκατε; Αν όχι... ..κάντε το τώρα», κατά την οποία τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να προβαίνουν στη σχετική ενημέρωση του πελάτη (είτε φυσικού είτε νομικού προσώπου), αναφορικά με το νέο πλαίσιο και την πληροφόρηση, που υποχρεούται να παράσχει. Υπό αυτές τις συνθήκες, καθοδηγεί τον πελάτη ως προς τα έντυπα και τον τρόπο που πρέπει να τα προσκομίσει, προκειμένου να πιστοποιήσει την ταυτότητά του¹²⁶ βάσει του ν.4557/2018.

Περαιτέρω, η τράπεζα θα προβεί στη συλλογή πληροφοριών σχετικά με την προέλευση των εισοδημάτων και την αναμενόμενη πιστωτική κίνηση των λογαριασμών. Στην περίπτωση όμως των νομικών προσώπων, η διαδικασία διαφέρει καθώς η πληροφόρηση επικεντρώνεται στην ιδιοκτησιακή δομή της επιχείρησης και τις κύριες δραστηριότητές της, την ταυτότητα του «πραγματικού δικαιούχου», όπως αυτός ορίζεται στη Οδηγία (ΕΕ) 2015/849, αλλά και των νομικών προσώπων με τα οποία συναλλάσσονται. Το φυσικό ή τα φυσικά πρόσωπα, που ασκούν έλεγχο σε αυτές τις εταιρίες άμεσα ή έμμεσα και σε επαρκές ποσοστό, οφείλουν να προσκομίσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την εξακρίβωση της ταυτότητάς τους.

Οι πελάτες ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες κινδύνου: χαμηλός¹²⁷, μέσος και υψηλός κίνδυνος, κάθε μία εκ των οποίων αντιστοιχεί στα κατάλληλα μέτρα δέουσας επιμέλειας, περιοδικής παρακολούθησης και ελέγχων. Πέραν του να αξιολογούν τον κίνδυνο, τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να εφαρμόζουν μέτρα αυξημένης δέουσας επιμέλειας (enhanced CDD) για τις ακόλουθες 11 κατηγορίες πελατών και συναλλαγών υψηλού κινδύνου: μη κατοίκους, ΠΕΠ (συμπεριλαμβανομένων των ημεδαπών), εταιρείες με ανώνυμες (μη ονομαστικές) μετοχές, υπεράκτιες

¹²⁴ Βλ. Ελλάδα: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018 σελ. 95 – 96.

¹²⁵ Βλ. Ελλάδα: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018 σελ. 92.

¹²⁶ Πηγή: https://www.hba.gr/upldocs/sistithikate-gr-forpreview_july18.pdf (πρόσβαση στις 21/3/2023)

¹²⁷ Ως τέτοιοι χαρακτηρίζονται ενδεικτικά: α) Τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν έδρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ή εάν η έδρα τους είναι σε Τρίτη χώρα, όπου όμως το θεσμικό πλαίσιο είναι ισοδύναμο με το αντίστοιχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, β) Οι εταιρίες των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες σε οργανωμένες αγορές της ΕΕ, Ν.Π.Δ.Δ. ή επιχείρηση που ανήκει στο Ελληνικό Δημόσιο σε ποσοστό 51%, γ) Δημόσιες Αρχές και Οργανισμοί που έχουν αναλάβει δημόσιο λειτουργήμα από το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, είναι υπόλογοι σε ευρωπαϊκό θεσμικό όργανο, δ) Επιπλέον σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται οι κάτοχοι ηλεκτρονικού χρήματος (προπληρωμένες κάρτες).

εταιρείες/εταιρείες ειδικού σκοπού, σχήματα εμπιστευματικής διαχείρισης (trusts), λογαριασμοί ενώσεων προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, υπηρεσίες private banking, συναλλαγές εξ' αποστάσεως, διασυννοριακές σχέσεις τραπεζικής ανταπόκρισης, συναλλαγές με χώρες υψηλού κινδύνου, επιχειρηματικές σχέσεις και συναλλαγές που ενέχουν υψηλό κίνδυνο φοροδιαφυγής (ελεύθεροι επαγγελματίες με συνολικές πρωτογενείς καταθέσεις-πιστώσεις άνω των €200.000 και νομικά πρόσωπα με καταθέσεις σε μετρητά ή αναλήψεις μετρητών άνω των €300.000 ετησίως).

Από τη σκοπιά της κανονιστικής συμμόρφωσης, αποβλέπουμε στο σχηματισμό μίας συνολικής εικόνας του κινδύνου για τον κάθε συναλλασσόμενο. Σύμφωνα με την Οδηγία 2015/849, η τράπεζα και κατ' επέκταση η μονάδα της κανονιστικής συμμόρφωσης, αξιολογεί το προφίλ του πελάτη, από οικονομική και συναλλακτική άποψη, λαμβάνοντας υπόψιν τις εξής παραμέτρους¹²⁸:

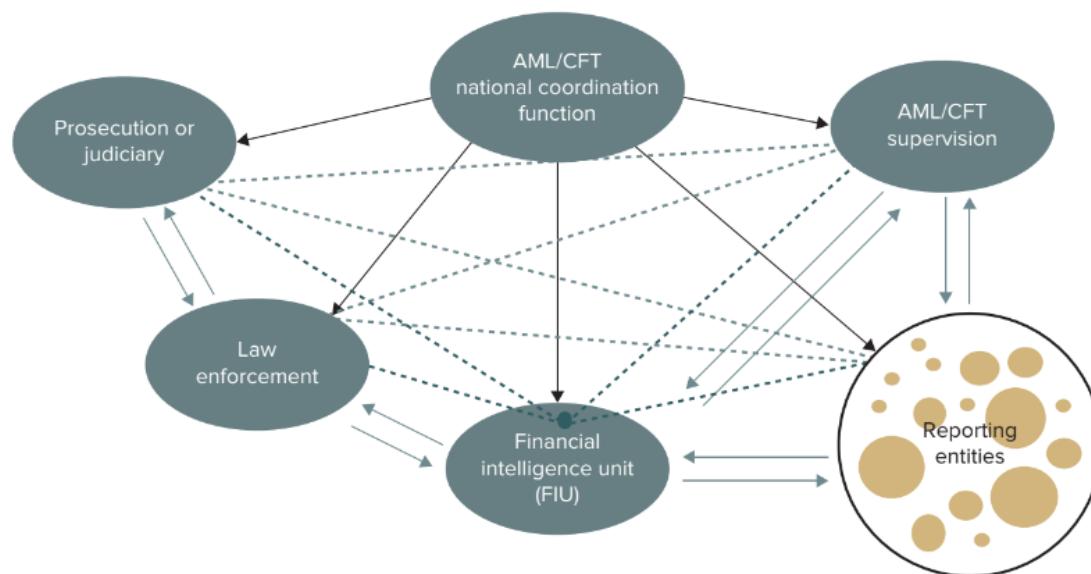
- Σε ποια κατηγορία ανήκει ο πελάτης: είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο, μόνιμος κάτοικος Ελλάδας ή όχι, επιχειρηματίας ή συνταξιούχος.
- Ποια είδη τραπεζικών προϊόντων χρησιμοποιεί, π.χ. ο βαθμός επικινδυνότητας μιας προθεσμιακής κατάθεσης είναι διαφορετικός από τον αντίστοιχο βαθμό μιας μετοχής.
- Ο λόγος που συντελέστηκε μία πράξη: είναι σημαντικό να προκύπτει η ορθότητα και η νομιμότητα από τη διενέργεια μιας συναλλαγής.
- Με την απόδειξη της πηγής προέλευσης των κεφαλαίων, προκύπτει η νομιμότητα ή όχι της συναλλαγής.
- Ποιος είναι ο τελικός δικαιούχος: π.χ. κατά τη διενέργεια εμβάσματος, ο τελικός αποδέκτης μπορεί να είναι ο παραλήπτης του εμβάσματος ή ένα τρίτο πρόσωπο που έλαβε τα χρήματα εκ των υστέρων.
- Ποια είναι η φύση των επιχειρηματικών συναλλαγών: πως είναι το προφίλ των συνεργαζόμενων μερών, πως πραγματοποιούνται οι συναλλαγές π.χ. με μετρητά ή με επιταγές.
- Ο βαθμός απόκλισης από το προβλεπόμενο ύψος συναλλαγών, ανάλογα με το προφίλ του πελάτη.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι το νέο θεσμικό πλαίσιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/2177Z αυστηροποιεί σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό τις διαδικασίες και δεσμεύει τα πιστωτικά ιδρύματα κατά τρόπο τέτοιο ώστε να γνωρίζουν τα πάντα για τους πελάτες τους προς αποφυγή ενδεχόμενων κυρώσεων με επίκεντρο τις συναλλαγές με τα ψηφιακά νομίσματα καθώς βάσει της Οδηγίας είναι απαραίτητο να γνωστοποιούνται τα ονόματα των κατόχων τους.

Προς ενίσχυση του εποπτικού πλαισίου, η ΤτΕ υπέγραψε την πολυμερή συμφωνία ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ ΕΚΤ και εθνικών εποπτικών αρχών για την εποπτεία πρόληψης Ξεπλύματος Χρήματος και Χρηματοδότησης της

¹²⁸ Βλ. Ελλάδα: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018 σελ. 96 επ.

Τρομοκρατίας κατά το άρθρο 57α(2) της Οδηγίας (ΕΕ) 2015/849. Κατ' αυτό τον τρόπο ενισχύεται η συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων εποπτικών αρχών αφού τόσο η ΕΚΤ όσο και η ΤτΕ έχουν τη δυνατότητα να υποβάλλουν το ανάλογο αίτημα παροχής πληροφοριών¹²⁹ διασφαλίζοντας παράλληλα και την αποτελεσματικότερη άσκηση των εποπτικών τους αρμοδιοτήτων ενώ το ίδιο το ευρωπαϊκό πλαίσιο καταπολέμησης του ΞΧ και της ΧΤ βελτιώνεται ακόμα παραπάνω. Βέβαια, η υπογραφή της συμφωνίας δεν συνεπάγεται ότι η αρμόδια εποπτική αρχή δεν θα δύναται να εφαρμόσει άλλα μέτρα πέραν όσων ρητά αναφέρονται σε αυτή αλλά απεναντίας επαφίεται στη διακριτική της ευχέρεια η χρήση άλλων μεθόδων απόκτησης πληροφοριών ώστε να διασφαλιστεί η συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων σε όλα τα επίπεδα¹³⁰.

Source: World Bank risk-based approach toolkit.

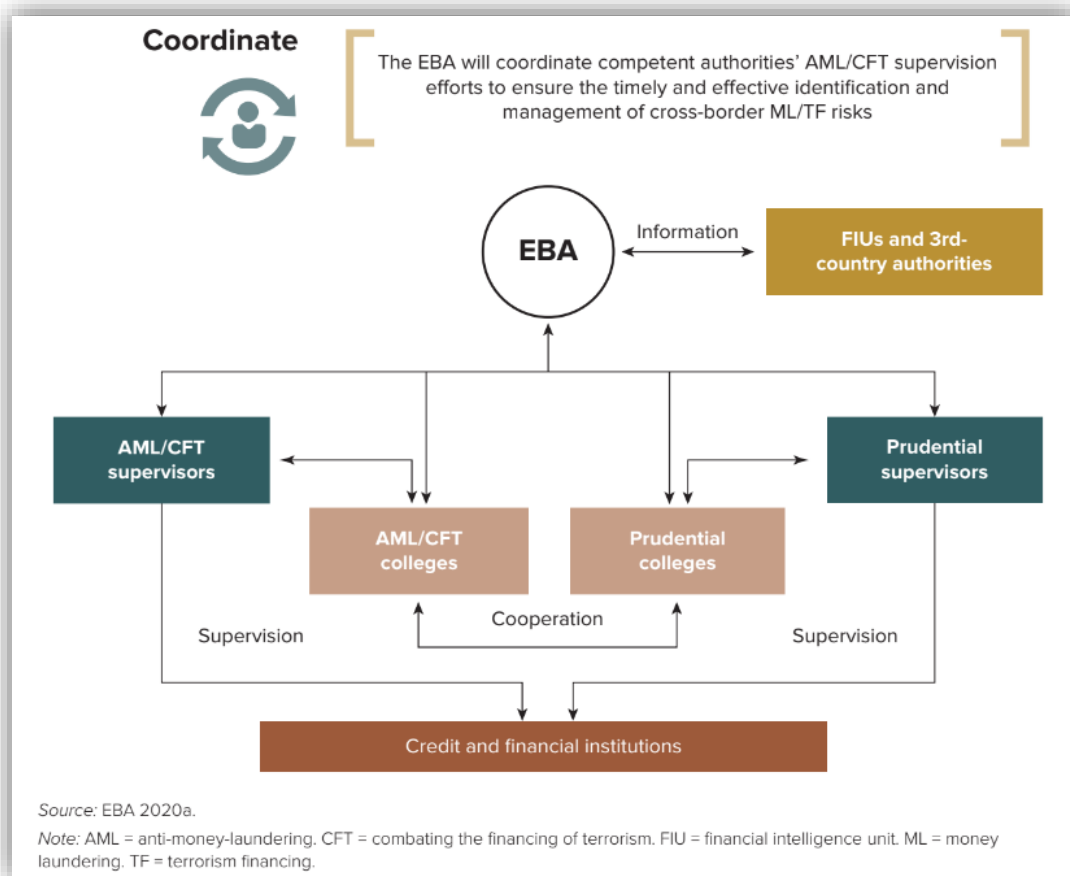
Note: AML = anti-money-laundering. CFT = combating the financing of terrorism.

Επιπρόσθετα, η συμφωνία αυτή ενισχύει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό τη συνεργασία σε ενωσιακό επίπεδο. Προς τούτο, συνδράμει και η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών που ναι μεν παρακολουθεί την εφαρμογή από τις εποπτικές αρχές της ΕΕ των ενωσιακών προτύπων για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας για τον εντοπισμό τρωτών σημείων στις προσεγγίσεις τους για την εποπτεία του AML/CFT και να λάβει μέτρα για τον μετριασμό τους πριν οι κίνδυνοι αυτοί υλοποιηθούν, πλην όμως δεν έχει άμεσες εξουσίες εποπτείας ή επιβολής. Παρόλα αυτά επιτελεί εξίσου σημαντικό ρόλο καθώς προωθεί την αποτελεσματική συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ όλων των αρμόδιων εποπτικών αρχών με τρόπο τέτοιο που να υποστηρίζει την ανάπτυξη μιας κοινής αντίληψης των κινδύνων που προκύπτουν από το ΞΧ/ΧΤ. Επίσης, ενισχύει τη βασισμένη την εποπτεία που επιλαμβάνεται αυτών των κινδύνων και διασφαλίζει ότι οι αναδυόμενοι κίνδυνοι αντιμετωπίζονται άμεσα

¹²⁹ Με την προϋπόθεση πάντοτε ότι τηρούνται όσα ορίζονται στα άρθρα 4 και 5 της Συμφωνίας περί παροχής και διαδικασίας πληροφοριών, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).

¹³⁰ Βλ. Ελλάδα: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018 σελ. 92.

σε ολόκληρη την ενιαία αγορά δίχως παράλληλα να παροράται η αποτελεσματική εποπτεία των διασυνοριακών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων¹³¹.

Τα ανωτέρω, λοιπόν, κατέστησαν σαφές, όπως βλέπουμε και στο διάγραμμα, ότι ο στόχος είναι κοινός και δεν είναι άλλος από την εξάλειψη των κακόβουλων συναλλακτικών πρακτικών για την διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της ασφάλειας των συναλλαγών. Άλλωστε οι εν λόγω κίνδυνοι είναι συχνά διασυνοριακού χαρακτήρα και οι αποτυχίες στα συστήματα και τους εκάστοτε ελέγχους σε ένα μέρος μπορεί να υποδηλώνουν αδυναμίες αλλού. Ως εκ τούτου, η συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών είναι σημαντική για τον μετριασμό αυτών των κινδύνων¹³².

Σε γενικές γραμμές, οι ελληνικές εποπτικές αρχές επιδεικνύουν ισχυρή προσήλωσή σε διεθνείς συνεργασίες οι οποίες χαρακτηρίστηκαν από την Έκθεση της FATF ως ιδιαίτερα αποτελεσματικές ενώ αναφορικά με την κανονιστική συμμόρφωση η Έκθεση διατείνεται ότι το νομικό πλαίσιο είναι ιδιαίτερα ισχυρό αφού με μοναδικό μελανό σημείο τη γραφειοκρατία και την καθυστέρηση που ταλανίζει την απονομή της δικαιοσύνης. Συνολικά το σύστημα αντιμετώπισης του ΕΧ/ΧΤ, θεωρείται ιδιαίτερα λυσιτελές ενώ μείζονα είναι τα επιτεύγματα στα πεδία της

¹³¹ Βλ. *Pierre-Laurent Chatain, Emile van der Does de Willebois, and Maud Böklerink, Preventing Money Laundering and Terrorist Financing: A Practical Guide For Bank Supervisors*, World Bank, 2022, σελ. 161 επ.

¹³² Βλ. *Pierre-Laurent Chatain, Emile van der Does de Willebois, and Maud Böklerink, Preventing Money Laundering and Terrorist Financing: A Practical Guide For Bank Supervisors*, World Bank, 2022, p. 158.

κατανόησης των κινδύνων ΞΧ/ΧΤ και του εθνικού συντονισμού, της συλλογής και της χρήσης χρηματοοικονομικών πληροφοριών, αλλά και την εφαρμογή στοχευμένων χρηματοοικονομικών κυρώσεων που σχετίζονται με τη παραβίαση των ανωτέρω¹³³.

iii) Βασικά αδικήματα, υποβολή αναφορών για ύποπτες συναλλαγές και τήρηση πληροφοριών

Έχοντας μελετήσει διεξοδικά το θεσμικό πλαίσιο για την νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, κρίνεται σκόπιμο να διακρίνουμε βάσει του ν.4557/2018 τι θεωρείται εγκληματική δραστηριότητα και σε δεύτερο χρόνο ποια είναι τα βασικά αδικήματα. Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο του Ν. 4557/2018, οι πράξεις που συνιστούν **εγκληματικές δραστηριότητες** είναι¹³⁴:

- Η μεταβίβαση ή η μετατροπή περιουσιακού στοιχείου, παρόλο που προέρχεται από εγκληματική δραστηριότητα ή από συμμετοχή σε τέτοια πράξη, αποκρύπτοντας ή συγκαλύπτοντας την παράνομη προέλευση ή και συνδράμοντας με οποιονδήποτε εμπλεκόμενο στην παράνομη πράξη.
- Η απόκτηση ή χρήση περιουσίας, παρόλο που υπάρχει η γνώση της προέλευσης της από εγκληματική δραστηριότητα.
- Η οποιαδήποτε προσπάθεια συγκάλυψης της αλήθειας για τη χρήση περιουσίας και τον τόπο που αυτή αποκτήθηκε.
- Η σύσταση οργάνωσης το λιγότερο δύο ατόμων ή συμμετοχή σε αυτήν, με σκοπό τη διενέργεια πράξεων που περιγράφονται στις 3 προηγούμενες περιπτώσεις.
- Όταν χρησιμοποιείται το χρηματοπιστωτικό σύστημα για την κατάθεση ή διακίνηση χρημάτων, που αποκτήθηκαν από εγκληματικές πράξεις.
- Η οποιαδήποτε μορφή συμβολής ή συμβουλή για την εκτέλεση ενεργειών, που αφορούν στις περιπτώσεις α, β, γ και δ
- Πράξεις που διενεργούνται ακόμα και σε άλλη χώρα, εάν στην Ελλάδα θεωρούνται αδίκημα, αποτελούν νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, όταν είναι αξιόποινες, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους που εκτελούνται.

Αντίστοιχα, ως **βασικά αδικήματα** θεωρούνται τα ακόλουθα¹³⁵:

- 1) Πράξεις τρομοκρατίας και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.
- 2) Εγκληματικές οργανώσεις.
- 3) Δωροδοκία, ενεργητική και παθητική.
- 4) Δωροδοκία και δωροληψία δικαστικών και πολιτικών λειτουργών.
- 5) Παράνομες πράξεις που έχουν σχέση με την πολιτιστική μας κληρονομιά.
- 6) Παράνομες δραστηριότητες που περιλαμβάνουν όπλα, πυρομαχικά κ.λ.π.
- 7) Παράνομες ενέργειες που αφορούν στην χειραγώγηση της αγοράς και την κατάχρηση οποιασδήποτε πληροφορίας.

¹³³ FATF (2019), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Greece, Fourth Round Mutual Evaluation Report, FATF, Paris, p. 6.

¹³⁴ Άρθρο 2 ν.4557/2018 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023).

¹³⁵ Άρθρο 4 ν.4557/2018 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023).

- 8) Εμπορία ανθρώπων.
- 9) Απάτη με υπολογιστή.
- 10) Λαθρεμπόριο.
- 11) Σωματεμπόριο.
- 12) Ναρκωτικά (παραγωγή, διακίνηση και εμπόριο).
- 13) Συγκεκριμένες περιπτώσεις φοροδιαφυγής.
- 14) Καθυστέρηση καταβολής ληξιπρόθεσμων χρεών (πάνω από 100.000€) για περισσότερο από τέσσερις μήνες.
- 15) Οποιοδήποτε αδίκημα που δημιουργείται περιουσιακό όφελος και επισύρει ποινή στέρησης της ελευθερίας το λιγότερο για έξι μήνες.

Ομοίως, στην Οδηγία (ΕΕ) 2019/2177Z ορίζονται συγκεκριμένοι τύποι συμπεριφοράς που τιμωρούνται για ποινικό αδίκημα¹³⁶. Το «έγκλημα στον κυβερνοχώρο» περιλαμβάνεται πλέον με σαφήνεια στον κατάλογο των εγκληματικών δραστηριοτήτων.

Σε αυτό το μήκος κύματος, κύριο μέλημα της κανονιστικής συμμόρφωσης συνιστά η παρακολούθηση των συναλλαγών που διενεργούνται ούτως ώστε να είναι αδιαμφισβήτητα σε συμφωνία με το προφίλ του κινδύνου και την επιχειρηματική δράση του πελάτη. Όμως σε περίπτωση που οι υπάλληλοι παρατηρήσουν ότι υπάρχει υποψία ή βεβαιότητα ασυνήθους ή ύποπτης συναλλαγής ή δραστηριότητας, βάσει της Απόφασης 281/2009, οφείλουν να ενημερώνουν με γραπτή αναφορά την Κανονιστική Συμμόρφωση, η οποία με τη σειρά της καλείται να διερευνήσει τις συναλλαγές. Επομένως θα πρέπει να διακρίνουμε¹³⁷:

- **Ασυνήθης** θεωρείται μία συναλλαγή ή δραστηριότητα, όταν προκύπτει ότι δεν είναι σύμφωνη με το επιχειρηματικό ή συναλλακτικό προφίλ του συναλλασσόμενου ή του πραγματικού δικαιούχου και ότι δεν έχει προφανή σκοπό οικονομικής ή προσωπικής φύσεως.
- **Ύποπτη** θεωρείται μία συναλλαγή ή δραστηριότητα, όταν προκύπτει ένδειξη ή υπόνοια απόπειρας ή διάπραξης αδικημάτων, βάσει του άρθρου 2 του Ν. 3691/2008, ή εμπλοκής του συναλλασσόμενου ή του πραγματικού δικαιούχου σε παράνομη πράξη

Η αντίστοιχη ενδεικτική τυπολογία προβλέπεται στο ν. 3691/2008 που ωστόσο δεν αποτελεί μοναδική πηγή διερεύνησης της συναλλαγής, αλλά συνδράμει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι πλέον πασιφανής η σημασία τόσο της τήρησης όσο και της ανταλλαγής πληροφοριών για τα πιστωτικά ιδρύματα. Ως εκ τούτου, η Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμόρφωσης θα πρέπει να επανεξετάζει και να επικαιροποιεί τουλάχιστον μία φορά το χρόνο τις πληροφορίες που συγκεντρώνει, προκειμένου να προβαίνει στην εκ νέου αποτίμηση του κινδύνου. Υπάρχει πιθανότητα αλλαγής κατηγορίας κινδύνου του πελάτη οπότε και αποφασίζεται αναλόγως η συνέχιση ή όχι της επιχειρηματικής σχέσης¹³⁸.

Επιπλέον, τα σχετιζόμενα με τη διαδικασία της δέουσας επιμέλειας έγγραφα, όπως και τα αντίγραφα των συναλλαγών διατηρούνται για πέντε έτη μετά τη λύση της επιχειρηματικής σχέσης με τον πελάτη. Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να οργανώνονται

¹³⁷ Άρθρο 4 ν. 3691/2008 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 20/6/2023)

¹³⁸ Βλ. Α. Χαλαμποπούλου, Κανονιστική Συμμόρφωση και Τραπεζικό Σύστημα, 2021, σελ. 57 επ.

σε μια ηλεκτρονική βάση δεδομένων, φερειπείν το Σύστημα Μητρώου Τραπεζικών Λογαριασμών και Λογαριασμών Πληρωμών προς διευκόλυνση της ανταλλαγής πληροφοριών με άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ή με τις εθνικές αρχές, σεβόμενη πάντα τους κανόνες για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Ως τέτοιες θα μπορούσαμε να αναφέρουμε:

- i. Η Ανεξάρτητη Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες.
- ii. Η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.).
- iii. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς.
- iv. Η Υπηρεσία Οικονομικής Αστυνομίας και Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος (ΥΠ.Ο.Α.Δ.Η.Ε.).

Επιπλέον, με τη λήψη στατιστικών στοιχείων που μπορεί να σχετίζονται:

- με τον αριθμό των υποθέσεων που διερευνήθηκαν
- των αναφορών που έγιναν
- των ατόμων που διώχθηκαν για αδικήματα ΞΧ/ΧΤ
- των ατόμων που καταδικάστηκαν για αδικήματα ΞΧ/ΧΤ

Η Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμόρφωσης έχει, επίσης, τη δυνατότητα παροχής σημαντικής τεχνικής βοήθειας στη λήψη αποφάσεων των διεθνών μηχανισμών. Για παράδειγμα, οι Ευρωπαϊκές Εποπτικές Αρχές (EEA10) για να διαμορφώσουν πρότυπα για την εκτίμηση των κινδύνων για την AML/CFT και να τα παρέχουν στα μέλη τους, συγκεντρώνουν τεχνογνωσία από την εθνική δράση των κρατών, προσδιορίζουν τις αδυναμίες και εκδίδουν τελικές κατευθυντήριες γραμμές. Όταν δε, υπάρχει υπόνοια ή ένδειξη ασυνήθους ή ύποπτης συναλλαγής, η Διεύθυνση Κανονιστικής Συμμόρφωσης οφείλει να ανταποκρίνεται άμεσα στα διασυνοριακά αιτήματα παροχής πληροφοριών¹³⁹.

Εν κατακλείδι, διαπιστώνουμε ότι η Κανονιστική Συμμόρφωση έχοντας ως σύμμαχο την εφαρμογή του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου συμβάλει καθοριστικά στην παρεμπόδιση της «εισβολής» εγκληματιών στη νόμιμη οικονομία, ιδίως σε περιπτώσεις κατά τις οποίες αποκτούν τον έλεγχο σημαντικών τομέων για παράδειγμα μέσω επενδύσεων. Τέτοιου είδους εγκληματικές συμπεριφορές αποτελούν μάστιγα για το χρηματοπιστωτικό σύστημα δημιουργώντας, παράλληλα, σημαντική απειλή σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, προϊόντα που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες μπορεί να διαταράζουν τη ζήτηση χρήματος, να αυξήσουν τους κινδύνους, που επηρεάζουν την ευρωστία των τραπεζών, να προκληθούν απρόβλεπτες μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες με τη διασυνοριακή μετακίνηση περιουσιακών στοιχείων.

Σε κοινωνικό επίπεδο, με το ξέπλυμα χρήματος διαρρηγνύεται η κοινωνική συνοχή, αφού μετατοπίζεται η εγκληματική δραστηριότητα σε πολλούς τομείς. Η απρόσκοπτη προσπάθεια των αρμόδιων αρχών για τη σύναψη συναλλαγών, που χαρακτηρίζονται από διαφάνεια και εγκυρότητα, αφενός μεν υπαγορεύεται από το

¹³⁹ Βλ. Α. Χαραλαμποπούλου, ό.π., σελ. 44.

θεσμικό πλαίσιο, αφετέρου όμως ενισχύει την καλή φήμη της τράπεζας, χαρακτηριστικό που δημιουργεί προστιθέμενη αξία στον οργανισμό.

Είναι πασιφανές ότι για να είναι αποτελεσματική η πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, είναι απαραίτητη προϋπόθεση η ύπαρξη συντονισμού των διαδικασιών και συνεργασίας των εθνικών αρχών, αλλά και των χωρών σε διακρατικό επίπεδο, δοθέντος του ότι οι χώρες και οι γεωγραφικές περιοχές αποτελούν σημαντικό παράγοντα κινδύνου που μπορεί να διερευνήσει αλλά και να καταστείλει η Κανονιστική Συμμόρφωση.

3.2. Η Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων

i) Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις και ισχύον θεσμικό πλαίσιο

Το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων ανεξαρτήτως έκφρασης αποτελεί (διαχρονικά) σημείο των καιρών αφού όπως παρατηρούμε, είναι άρρηκτα συνυφασμένο με την πρόοδο της τεχνολογίας. Οι νέες τεχνολογίες σε κάθε κλάδο -από την υγεία μέχρι την οικονομία - γεννούν νέες ανάγκες προστασίας των συναλλασσόμενων και κατ' επέκταση των προσωπικών τους δεδομένων. Η αρχή έγινε με την Οδηγία 95/46/ΕΚ η οποία και αντικαταστάθηκε από το Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων (ΓΚΠΔ) 679/2016, μετά από τέσσερα χρόνια και 4.000 περίπου τροποποιήσεις που έγιναν πριν την έγκριση του. Ο ΓΚΠΔ κατέστη άμεσα εφαρμοστέος σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση στις 25 Μαΐου του 2018 και ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το νόμο 4624/2019. Εδώ, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι αναφορικά με το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων έχουν διατυπωθεί κατά περιόδους ποικίλες απόψεις καθώς δεν είναι λίγες οι φορές που υπεισέρχεται στη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής των πολιτών, στα πλαίσια, βεβαίως, της εκπλήρωσης του επιδιωκόμενου σκοπού της επεξεργασίας.

Δίχως αμφιβολία, ο ΓΚΠΔ σηματοδοτεί το πιο σημαντικό βήμα προς τη μεταρρύθμιση της νομοθεσίας για την προστασία της ιδιωτικής ζωής τα τελευταία χρόνια¹⁴⁰. Πλην όμως, ακόμα και υπό αυτές τις συνθήκες, τίθεται ζήτημα διασφάλισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου. Ενόψει τούτων, εύλογα θα αναρωτηθεί κάποιος πως σχετίζεται η προστασία των προσωπικών δεδομένων με την κανονιστική συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων και γενικότερα με το εποπτικό τους πλαίσιο;

Η απάντηση ερείδεται στο γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι δομημένη στο κράτος δικαίου οπότε τα θεμελιώδη δικαιώματα βρίσκονται στο επίκεντρο μιας έννομης τάξης που βασίζεται στο κράτους δικαίου, κοινώς αποτελούν το θεμέλιο μιας τέτοιας έννομης τάξης. Κατά συνέπεια, αυτή η έννομη τάξη που βασίζεται σε αυτά θα πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Επομένως, τα θεμελιώδη δικαιώματα πρέπει, εντός των εφαρμοστέων ορίων, να γίνονται σεβαστά από όλες τις νομικές πράξεις που δημιουργούνται εντός του νομικού πλαισίου της ΕΕ. Νομοθετικές πράξεις όπως κανονισμοί και οι ατομικές αποφάσεις, για παράδειγμα, είναι αυτονόητο ότι πρέπει να είναι εναρμονισμένες με αυτά. Η προστασία των

¹⁴⁰ Βλ. *Talita-Maria Tsekoura and Fereniki Panagopoulou*, GDPR: a critical review of the practical, ethical and constitutional aspects one year after it entered into force, *Int. J. Human Rights and Constitutional Studies*, Vol. 7, No. 1, 2020, p. 35.

δεδομένων, λοιπόν, αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής "Χάρτης"). Το άρθρο 8 του Χάρτη αποτελεί κατ' αρχήν *lex specialis* του άρθρου 7 αυτού, που προστατεύει την ιδιωτική ζωή και την επικοινωνία και η διάταξη αυτή με τη σειρά της έρχεται σε πλήρη αρμονία με το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹⁴¹.

Κατά συνέπεια, οι αρχές της τραπεζικής εποπτείας - συμπεριλαμβανομένης της ΕΚΤ - οφείλουν να συμμορφώνονται με τους κανόνες προστασίας των δεδομένων που κατοχυρώνονται στον Χάρτη. Επίσης, οι σημαντικές επιπτώσεις που επηρεάζουν τη συμμόρφωση με τους κανονισμούς προστασίας δεδομένων, δημιουργούν την ανάγκη για αναπροσαρμογή του εταιρικού πλαισίου προστασίας δεδομένων των εταιρειών. Η υλοποίηση των απαιτήσεων του Κανονισμού προϋποθέτει την εφαρμογή μιας ολιστικής προσέγγισης με σκοπό την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Επιπρόσθετα, απαιτείται η υλοποίηση και εφαρμογή ισχυρού πλαισίου που θα αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τα όποια ζητήματα προκύπτουν αναφορικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων¹⁴². Για τις εθνικές τραπεζικές εποπτικές αρχές, το εθνικό νομικό σύστημα ενδέχεται να προβαίνει στη θέσπιση ακόμη περισσότερων υποχρεώσεων¹⁴³.

Οι αρχές προστασίας δεδομένων εφαρμόζονται στο νομικό πλαίσιο της ΕΚΤ, ιδίως κανονιστικό πλαίσιο του SSM και τις νομικές πράξεις που εκδίδει η ΕΚΤ, καθώς και οι αποφάσεις της, με ή χωρίς νομικό ή φυσικό πρόσωπο ως αποδέκτη. Επιπλέον, οι αρχές της προστασίας των δεδομένων ισχύουν και στις κατευθυντήριες οδηγίες της ΕΚΤ, τις γνωμοδοτήσεις και τις διοικητικές πράξεις, όπως η χορήγηση ή η άρνηση δικαιώματος πρόσβασης. Σε εθνικό επίπεδο, το ίδιο ισχύει και για τις αρμόδιες εποπτικές αρχές¹⁴⁴. Το θεμελιώδες δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων ισχύει εξίσου για τις νομικές πράξεις στο πλαίσιο του ενωσιακού τραπεζικού δικαίου, όπως το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων, ο κανονισμός για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις, ο κανονισμός για τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης, το σύστημα εγγύησης καταθέσεων και οι οδηγίες για τους χρηματοπιστωτικούς ομίλους ετερογενών δραστηριοτήτων¹⁴⁵.

¹⁴¹ Αυτή η διατύπωση, ωστόσο, δεν θα πρέπει να δημιουργεί την εσφαλμένη πεποίθηση ότι πρόκειται περί τυραννικού δικαιώματος. Απεναντίας, βάσει της αιτιολογικής σκέψης 4 του ΓΚΠΔ το δικαίωμα αυτό «πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία και να σταθμίζεται με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας». Οι μοναδικές περιπτώσεις ρητών περιορισμών επιβάλλονται στα άρθρα 1 παρ. 3 και 85 του ΓΚΠΔ ως προς την ελεύθερη ροή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης αντίστοιχα. Επομένως, όταν υφίσταται σύγκρουση του δικαιώματος προσωπικών δεδομένων με άλλα έννομα αγαθά και δικαιώματα, όπως συνέβη με το αγαθό της δημόσιας υγείας κατά την πανδημία, η στάθμιση και η εναρμόνιση συντελείται με βάση την αρχή της αναλογικότητας και παράλληλα είναι απαραίτητη, βλ. διεξοδικά *Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουντατζή*, ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ, 2017, σελ. 24.

¹⁴² Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κα. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (L119/1, 4.5.2016).

¹⁴³ Βλ. *Klaus Lackhoff*, On the General Data Protection Regulation and its relevance for banking supervision, ESCB Legal Conference 2022, December 2022, σελ. 178.

¹⁴⁴ Για παράδειγμα η ΤτΕ, έχει υιοθετήσει πλήρως τις διατάξεις του Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (ΕΕ) 2016/679 (εφεξής «ΓΚΠΔ») και του Ν. 4624/2019 «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679» όπως ισχύουν (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 24/3/2023).

¹⁴⁵ *Maarten G.A. Daman*, Data protection and banking supervision: like oil and water? ESCB Legal Conference 2022, December 2022, σελ. 189.

Άλλωστε, η ίδια η φύση των τραπεζικών συναλλαγών έρχεται να επιβεβαιώσει την αναγκαιότητα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί σε καθημερινή βάση έρχονται αντιμέτωποι με μεγάλο όγκο προσωπικών δεδομένων, φερειπείν στα ανοίγματα λογαριασμού καταθέσεων, στις αιτήσεις χορήγησης πιστώσεων κλπ. Συνεπεία του ΓΚΠΔ, οι τράπεζες που όπως έχουμε δει ήδη βρίσκονται σε ένα πολύπλοκο από ρυθμιστική άποψη περιβάλλον, τίθενται ενώπιον νέων κινδύνων με νομικές επιπτώσεις από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων αλλά και βαριά πρόστιμα τα οποία μπορεί να ανέλθουν σε 20 εκατομμύρια ευρώ ή στο 4% του ετήσιου κύκλου εργασιών.

Ειδικά στην περίπτωση των τραπεζών, η ζημιά μπορεί να είναι ανεπανόρθωτη καθώς η λειτουργία τους βασίζεται στην εμπιστοσύνη των πελατών τους. Η φήμη, εξάλλου, συνιστά το πλέον σημαντικό περιουσιακό τους στοιχείο άρα χρήζει ιδιαίτερης μέριμνας. Ο ανταγωνισμός καθιστά την υφιστάμενη κατάσταση έτι δυσκολότερη καθώς στην τραπεζική αγορά εισέρχονται οι *fintech* εταιρείες, οι οποίες διακατέχονται, όπως θα δούμε στη συνέχεια, από ένα πιο «χαλαρό» ρυθμιστικό καθεστώς και κανονιστικό πλαίσιο. Σε κάθε περίπτωση όμως, η ευθύνη¹⁴⁶ για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των πελατών τους εξακολουθεί να βαρύνει τις ίδιες τις τράπεζες ως υπεύθυνες επεξεργασίας των δεδομένων¹⁴⁷.

Ποιες είναι όμως οι μεταβολές που επήλθαν με τον ΓΚΠΔ στα πιστωτικά ιδρύματα; Με βάση το είδος τους, έχουμε τη δυνατότητα να προβούμε στην εξής κατηγοριοποίηση:

Οργανωτικές → Διορισμός Υπευθύνου για την Προστασία των Δεδομένων, αλλαγές και εμπλουτισμός της διακυβέρνησης των δεδομένων, νέες πολιτικές ή βελτιώσεις στις υφιστάμενες, εμπλουτισμός του κώδικα δεοντολογίας.

Στην επεξεργασία → Απαιτείται σύστημα διαχείρισης για τη συναίνεση, δυνατότητα διόρθωσης των δεδομένων μετά από παρέμβαση του υποκειμένου, ασφαλής διαγραφή και δυνατότητα φορητότητας των δεδομένων.

Στις τεχνολογίες → Αναγνώριση και κατάλογος περιοχών που έχουν προσωπικά δεδομένα, κρυπτογράφηση ή ψευδωνυμοποίηση, σύστημα διαχείρισης για τα

¹⁴⁶ Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση κατά την οποία η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα προέβη σε επιβολή προστίμου 10.000€ σε τράπεζα για μη ικανοποίηση δικαιώματος πρόσβασης σε καταγεγραμμένες συνομιλίες. Μάλιστα, η υπόθεση ξεκίνησε με καταγγελία πολίτη για τη μη ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασής του στα δεδομένα συγκεκριμένων τηλεφωνικών συνομιλιών με υπαλλήλους/συνεργάτες τράπεζας, σχετικά με οφειλή του από επιχειρηματικό δάνειο. Η δε τράπεζα δεν μερίμνησε να τακτοποιήσει τον προσφεύγοντα πριν γνωστοποιήσει το μέγεθος της οφειλής και ως εκ τούτου ο συνονόματος συγγενής του προσφεύγοντος που απάντησε στην κλήση έλαβε ενημέρωση γι' αυτή όντας ιδιοκτήτης συναφούς επιχείρησης, άρα έμμεσος ανταγωνιστής. Εν τέλει η τράπεζα παραβιάζοντας το δικαίωμα πρόσβασης δεν είχε καταγράψει την κλήση που κατά τους ισχυρισμούς της, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ν. 3758/2009 αφού απέβλεπε στην ενημέρωση του δανειολήπτη. Αναφορικά με την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης του προσφεύγοντος στις καταγεγραμμένες συνομιλίες, η ΑΠΔΠΧ σημειώνει ότι η Τράπεζα καθυστέρησε αδικαιολόγητα να ικανοποιήσει το δικαίωμα πρόσβασης του προσφεύγοντος, καθώς απάντησε ύστερα από σχεδόν ένα (1) έτος για μη εκπλήρωση της υποχρέωσής της να απαντήσει στον προσφεύγοντα εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας παραβιάζοντας το κατ' άρθρο 12 του ν. 2472/1997 δικαίωμα πρόσβασής του (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 24/3/2023).

¹⁴⁷ Βλ. *Lukas Marksteiner, Dr. Roland Wolff, Walther Gnauer, Dominik Linder, General Data Protection Regulation*, 25/01/2017.

metadata είναι μερικές από τις τεχνολογίες που θα εμπλακούν για την εφαρμογή του ΓΚΠΔ.

Η διαδικασία για την εναρμόνιση με τον ΓΚΠΔ είναι συνεχής και χωρίς λήξη, για όσο διάστημα θα είναι σε ισχύ ο Κανονισμός. Οι εταιρείες υπόκεινται στον ΓΚΠΔ, στον βαθμό που επεξεργάζονται προσωπικά δεδομένα πολιτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που τους παρέχουν. Σε κάποιες περιπτώσεις, αλλάζει σε σημαντικό βαθμό ο τρόπος λειτουργίας των επιχειρήσεων καθώς καλούνται βάσει των ανωτέρω μεταβολών να προβούν στις απαιτούμενες ενέργειες εξ ου και ο διαρκής χαρακτήρας της εναρμόνισης που συνεπικουρείται από τις αέναντες προσπάθειες συμμόρφωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων¹⁴⁸.

Ειδικότερα, ο Κανονισμός αποτελείται από:

- Τον Κανονισμό με τους γενικούς κανόνες για την προστασία των προσωπικών δεδομένων
- Την Οδηγία για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για δικαστικούς σκοπούς και σκοπούς πρόληψης παραβατικών συμπεριφορών.
- Οι μεταβολές οι οποίες απορρέουν από την εφαρμογή του Κανονισμού, περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων σημαντικές τροποποιήσεις στον τρόπο επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Σε γενικές γραμμές, διαπιστώνεται ότι υπάρχουν πέντε σημαντικές τομές αναφορικά με την προστασία προσωπικών δεδομένων που αντικατοπτρίζονται στον Κανονισμό, ήτοι:

- Ευαισθητοποίηση σε σχέση με την προστασία προσωπικών δεδομένων φυσικών προσώπων.
- Ενίσχυση ατομικού ελέγχου.
- Έγκαιρη αντιμετώπιση των παραβιάσεων των δεδομένων.
- Εναρμόνιση και εφαρμογή σε όλους τους οργανισμούς που επεξεργάζονται δεδομένα κατοίκων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Ενίσχυση αρμοδιοτήτων των τοπικών Αρχών Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων ως προς τη συμμόρφωση των οργανισμών.

Θα πρέπει βέβαια να επισημάνουμε εδώ, ότι ν. 2472/97, περί της «προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» ήταν αυτό που σε πρώτη φάση εναρμόνισε την ελληνική νομοθεσία προς τους κανόνες της οδηγίας 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24.10.1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών¹⁴⁹.

¹⁴⁸ Βλ. *Χ. Τσουκαλά*, Προσωπικά Δεδομένα και Πιστοληπτική Ικανότητα, μεταπτυχιακή εργασία, 2010, σελ. 12 επ.

¹⁴⁹ Αξιοσημείωτο είναι το ο Έλληνας νομοθέτης επεξέτεινε το ρυθμιστικό πεδίο της Οδηγίας και δεν στάθηκε στην απλή μεταφορά των διατάξεών της στο εσωτερικό δίκαιο. Με την επιλογή του αυτή ο νομοθέτης αξιοποίησε στο έπακρο τα περιθώρια και τη χορηγούμενη από την Οδηγία διακριτική ευχέρεια για να ενισχύσει ακόμη περισσότερο την προστασία των πολιτών. Άλλωστε, οι επιταγές της Οδηγίας συνιστούν το αναγκαίο minimum για την εξασφάλιση της εναρμόνισης των νομοθεσιών και όχι το optimum της προστασίας δεδομένων, βλ. σχετικά *Α. Γέροντα*, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, 2002, σελ 178.

Συνιστά δε, ένα μείζον νομοθέτημα αφού προέβη στην αποσαφήνιση σημαντικών εννοιών αλλά και το εφελτήριο ίδρυσης της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Διακρίνει, μάλιστα τα προσωπικά δεδομένα σε ευαίσθητα και σε απλά. Τα **απλά** προσωπικά δεδομένα είναι κάθε πληροφορία, που αφορά το υποκείμενο δεδομένων και αναφέρεται στο ονοματεπώνυμο, την ηλικία, το επάγγελμα, την οικονομική κατάσταση κλπ. Τα **ευαίσθητα** προσωπικά δεδομένα αναφέρονται στη φυλετική ή εθνική προέλευση, στις θρησκευτικές πεποιθήσεις, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια, στην ερωτική ζωή, στα πολιτικά φρονήματα, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, θέματα που αφορούν ποινικές διώξεις και καταδίκες.

Η διάκριση σε «απλά» και «ευαίσθητα» προσωπικά δεδομένα είναι πολύ σημαντική καθώς καθορίζει τη διαφορά μεταξύ της ευθύνης και της διαδικασίας που θα ακολουθήσει αυτός που θέλει να επεξεργαστεί τα δεδομένα (υπεύθυνος επεξεργασίας)¹⁵⁰.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Νόμου 2472/1997, οι εμπλεκόμενοι στην εν λόγω διαδικασία είναι:

- **Υποκείμενο δεδομένων:** οι πελάτες, οι εργαζόμενοι, οι προμηθευτές.
- **Υπεύθυνος επεξεργασίας:** το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία που καθορίζουν το σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας.
- **Εκτελών την επεξεργασία:** το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία που επεξεργάζονται τα δεδομένα για λογαριασμό του Υπευθύνου επεξεργασίας.
- **Αποδέκτης:** το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία που γνωστοποιούνται τα προσωπικά δεδομένα.

Η δε Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΑΠΔΠΧ) είναι μία συνταγματικά κατοχυρωμένη Ανεξάρτητη Αρχή, ιδρύθηκε με το νόμο 2472/1997, που στόχο έχει την εποπτεία του κανονιστικού πλαισίου για την προστασία του πολίτη από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Οι αρμοδιότητες της Αρχής είναι¹⁵¹:

- Καθοδήγηση των υπευθύνων επεξεργασίας.
- Έκδοση κανονιστικών πράξεων που έχουν την ισχύ νόμου.
- Έκδοση κατευθυντήριων γραμμών για την ερμηνεία του κανονιστικού πλαισίου.
- Διενέργεια διοικητικών ελέγχων.
- Υποδείξεις και Συστάσεις στους υπεύθυνους επεξεργασίας.
- Επιβολή κυρώσεων, όταν παραβιάζονται οι σχετικές διατάξεις.

Στο σημείο αυτό όμως εύλογα ανακύπτουν απορίες αναφορικά με το πότε είναι επιτρεπτή η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων από τα πιστωτικά ιδρύματα και κατά πόσο υφίστανται οι ανάλογες δικλείδες ασφαλείας. Σαφέστερα, ο κανονισμός ΓΚΠΔ προχώρησε ένα βήμα παραπάνω οπότε και εξειδίκευσε περαιτέρω τις υφιστάμενες βασικές αρχές νομιμότητας, όπως αυτές ίσχυαν στην Οδηγία 95/46/ΕΚ.

¹⁵⁰

¹⁵¹ Πηγή: <https://www.dpa.gr/el/arxi/profile> (πρόσβαση στις 24/3/2023).

Οι αρχές βάσει των οποίων μπορεί να γίνει η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων είναι¹⁵²:

1. **«Νομιμότητα, αντικειμενικότητα και διαφάνεια»:** σε σχέση με τον υποκείμενο των δεδομένων.
2. **«Περιορισμός σκοπού»:** Η επεξεργασία των δεδομένων γίνεται μόνο για σκοπό που είναι νόμιμος, προκαθορισμένος και θεμιτός και απαγορεύεται ρητά να υποβληθούν εκ νέου σε επεξεργασία για οποιονδήποτε άλλο λόγο. Η μοναδική περίπτωση που μπορεί να επεξεργαστούν ξανά για άλλο σκοπό, είναι όταν αυτός ο σκοπός είναι συμβατός με τον αρχικό.
3. **«Ελαχιστοποίηση δεδομένων»:** τα δεδομένα επεξεργάζονται όταν είναι ακριβή και συγκεκριμένα, σχετικά με το σκοπό που έχουν συλλεχθεί.
4. **«Ακρίβεια»:** ανάλογα με τους σκοπούς της επεξεργασίας, τα δεδομένα χρειάζεται να ανανεώνονται και να επικαιροποιούνται, όταν είναι ακριβή και πλήρη και να διαγράφονται όταν υπάρχουν ελλείψεις.
5. **«Περιορισμός της περιόδου αποθήκευσης»:** τα προσωπικά δεδομένα αρχειοθετούνται μόνο για το χρονικό διάστημα που εξυπηρετούν τον συγκεκριμένο σκοπό. Βάσει του άρθρου 89 παρ. 1, μπορούν να αποθηκευτούν
6. για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, όταν εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον, την επιστημονική έρευνα ή για λόγους στατιστικούς.
7. **«Ακεραιότητα και εμπιστευτικότητα»:** η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων προϋποθέτει την προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένη χρήση ή τυχαία απώλεια ή καταστροφή τους.
8. **«Λογοδοσία»:** ο υπεύθυνος επεξεργασίας λογοδοτεί για την τήρηση των παραπάνω αρχών επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων.

Διευκρινίζεται ότι βασική προϋπόθεση για να είναι νόμιμη η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων (απλών και ευαίσθητων), σύμφωνα με το Νόμο 2472/1997, είναι να υπάρχει η συγκατάθεση του υποκείμενου. Μόνο με τη συμπλήρωση συγκεκριμένης δήλωσης αποδοχής ή με την επιλογή συγκεκριμένου τετραγωνιδίου δήλωσης συναίνεσης επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, το υποκείμενο κάνει σαφή την πρόθεσή του. Η αδράνεια ή τα προσυμπληρωμένα τετραγωνίδια δεν θεωρείται συγκατάθεση για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Ο συγκεκριμένος Κανονισμός προβλέπει τη δυνατότητα ανάκλησης της συγκατάθεσης του υποκείμενου για την επεξεργασία οποτεδήποτε θελήσει.

Ως γνωστόν όμως, κάθε κανόνας υπόκειται σε **εξαιρέσεις**. Έτσι, λοιπόν και εδώ το θεμελιώδες δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων δεν είναι απόλυτο. Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να σέβεται την ουσία των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Περιορισμοί μπορούν να γίνουν στα εν λόγω δικαιώματα και ελευθερίες μόνο εάν είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζονται από την ΕΕ ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων. Σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, εξαίρεση υπάρχει μόνο σε δύο περιπτώσεις: (α) όταν η επεξεργασία γίνεται μόνο για προσωπική ή οικιακή δραστηριότητα και (β) όταν η

¹⁵² Βλ. Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουντατζή, Προστασία δεδομένων σε περίοδο πανδημίας, Εισήγηση σε εκδήλωση του Ινστιτούτου Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής, 10 Ιουνίου 2020, σελ. 2 – 3.

επεξεργασία γίνεται από αρμόδιες αρχές για την πρόληψη ή την εξιχνίαση ποινικών αδικημάτων ή της πραγματοποίησης ποινικών κυρώσεων¹⁵³.

Το ΔΕΕ πρόσθεσε επίσης, ότι "η απαίτηση ότι κάθε περιορισμός της άσκησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων πρέπει να προβλέπεται από το νόμο συνεπάγεται ότι η νομική βάση που επιτρέπει την επέμβαση στα δικαιώματα αυτά πρέπει η ίδια να καθορίζει το πεδίο εφαρμογής του περιορισμού της άσκησης του σχετικού δικαιώματος". Με άλλα λόγια, το γεγονός και μόνο ότι η τραπεζική εποπτεία, για παράδειγμα, αποτελεί αναμφίβολα έναν στόχο του γενικού συμφέροντος της ΕΕ, δεν αρκεί για να περιορίσει και να παρέμβει στα δικαιώματα προστασίας δεδομένων¹⁵⁴.

Ειδικότερα, η ΕΚΤ δύναται να περιορίσει τα δικαιώματα των περισσότερων υποκειμένων των δεδομένων προκειμένου να διασφαλίσει "μια λειτουργία παρακολούθησης, επιθεώρησης ή ρύθμισης που συνδέεται, έστω και περιστασιακά, με την άσκηση δημόσιας εξουσίας" σε σχέση με τους προαναφερθέντες "άλλους σημαντικούς στόχους της γενικού δημόσιου συμφέροντος της Ένωσης ή ενός κράτους μέλους". Η ΕΚΤ ενεργεί προς το δημόσιο συμφέρον της ΕΕ ως δημόσια αρχή επιφορτισμένη με την εκτέλεση, για εποπτικούς σκοπούς, συγκεκριμένων καθηκόντων σε σχέση με όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα στα κράτη μέλη που συμμετέχουν στον SSM. Τα καθήκοντα αυτά περιλαμβάνουν καθήκοντα παρακολούθησης, επιθεώρησης ή κανονιστικά καθήκοντα που συνδέονται με την άσκηση δημόσιας εξουσίας που σχετίζονται με την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων¹⁵⁵.

Ο Κανονισμός προκειμένου να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις αλλά και να προστατεύσει τα δικαιώματα των πολιτών, κατά τη διαδικασία επεξεργασίας των δεδομένων, επισημαίνει τα υφιστάμενα με σαφήνεια και εισάγει τα εξής νέα δικαιώματα¹⁵⁶:

Δικαίωμα ενημέρωσης → για να είναι νόμιμη η επεξεργασία, είναι βασικό να ακολουθείται πρόσφατα αναθεωρημένη συγκεκριμένη πολιτική ενημέρωσης. Αυτή η πολιτική περιλαμβάνει μεταξύ άλλων, τα στοιχεία επικοινωνίας με τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τη διάρκεια διατήρησης των δεδομένων, εάν χρησιμοποιηθούν στο εξωτερικό. Επιπλέον, εάν τα δεδομένα συλλέγονται απευθείας από το υποκείμενο των δεδομένων, η ενημέρωση ως προς τα δικαιώματά του πρέπει να παρέχεται απευθείας,

¹⁵³ Εάν η παροχή των πληροφοριών αυτών στα υποκείμενα των δεδομένων ενδέχεται να καταστήσει αδύνατη ή να βλάψει σοβαρά την επίτευξη των στόχων της εν λόγω επεξεργασίας, ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί κατ' εξαίρεση να επιλέξει να μην παράσχει τις πληροφορίες σε ένα υποκείμενο των δεδομένων. Για να επικαλεστεί αυτή την εξαίρεση, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να αποδείξει ότι η παροχή των πληροφοριών από μόνη της θα ακύρωνε τους στόχους της επεξεργασίας. Επιπλέον, η επίκληση αυτής της εξαίρεσης προϋποθέτει ότι η επεξεργασία δεδομένων ικανοποιεί όλες τις αρχές προστασίας δεδομένων (νομιμότητα, αναλογικότητα κ.λπ.). Για παράδειγμα, ο μηχανισμός καταγγελίας της ΕΚΤ (whistleblowing) θα δεχόταν μεγάλο πλήγμα εάν η ΕΚΤ ενημέρωνε (αμέσως) τους φερόμενους ως παραβάτες. Ομοίως, η λειτουργία αναφοράς ύποπτων συναλλαγών στο πλαίσιο της νομοθεσίας για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (AML/CFT), θα υποβαθμιζόταν σε μεγάλο βαθμό εάν τα υποκείμενα των δεδομένων έπρεπε να ενημερώνονται αμέσως μετά την καταχώρισή τους στη βάση δεδομένων. Βλ. άρθρο 9α παράγραφοι 1 και 3 του Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών.

¹⁵⁴ Βλ. Maarten G.A. Daman, Data protection and banking supervision: like oil and water? ESCB Legal Conference 2022, December 2022, σελ. 190.

¹⁵⁵ Βλ. Maarten G.A. Daman, ό.π., σελ. 195 – 196.

¹⁵⁶ Βλ. Γ. Λαζαράκο κλπ, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017, σελ. 272 επ.

ενώ αν συλλέγονται από τρίτα πρόσωπα, η ενημέρωση πρέπει να γίνει πριν χρησιμοποιηθούν και εντός ευλόγου χρονικού ορίου.

Δικαίωμα πρόσβασης → Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να ενημερώνει τον πολίτη αναλυτικά για τον τρόπο και το χρόνο, που θα επεξεργαστεί τα προσωπικά του δεδομένα. Επιπλέον, ο πολίτης έχει το δικαίωμα να γνωρίζει για πόσο διάστημα θα γίνεται η επεξεργασία, το σκοπό, ότι μπορεί να έχει πρόσβαση να διορθώσει ή να ανακαλέσει την πρόθεση του για επεξεργασία.

Δικαίωμα διόρθωσης → το υποκείμενο επεξεργασίας έχει το δικαίωμα να ζητά τη διόρθωση ή τη διαγραφή των προσωπικών δεδομένων.

Δικαίωμα στον περιορισμό της επεξεργασίας → όταν διαπιστώνεται ανακρίβεια των δεδομένων ή επίκειται παράνομη επεξεργασία, το υποκείμενο επεξεργασίας μπορεί να διεκδικήσει περιορισμό στην επεξεργασία.

Δικαίωμα εναντίωσης → στην περίπτωση που η επεξεργασία γίνεται για την άσκηση έννομου συμφέροντος, από την πλευρά του υπεύθυνου επεξεργασίας ή τρίτου μέρους, το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να αντιταχθεί.

Δικαίωμα φορητότητας → όταν η επεξεργασία γίνεται με αυτοματοποιημένα μέσα, το υποκείμενο μπορεί να λαμβάνει τα δεδομένα σε δομημένο, αναγνωρίσιμο λογότυπο και να το διαβιβάζει σε άλλον υπεύθυνο επεξεργασίας.

Δικαίωμα ενίσχυσης της παιδικής προστασίας → όταν το παιδί είναι κάτω των 16 ετών, επειδή θεωρείται ότι δεν έχει επαρκή επίγνωση του κινδύνου, για να είναι νόμιμη η επεξεργασία, χρειάζεται η συγκατάθεση των γονέων ή των ασκούντων τη γονική μέριμνα.

Δικαίωμα στην ανθρώπινη παρέμβαση → Όταν πρόκειται για αυτοματοποιημένη επεξεργασία για τη λήψη απόφασης το υποκείμενο δεδομένων έχει δικαίωμα να μην αποδεχτεί την απόφαση που έχει ληφθεί βάση αυτοματοποιημένης επεξεργασίας (π.χ. με την κατάρτιση προφίλ). Για παράδειγμα, όταν ληφθεί μία απόφαση από την Τράπεζα, βάσει αλγοριθμικών υπολογισμών ότι ο πελάτης δεν δικαιούται ένα δάνειο, τότε αυτός έχει το δικαίωμα να αμφισβητήσει το αποτέλεσμα της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων του.

Είναι φανερό ότι οι τράπεζες, λόγω του διαχειρίζονται τεράστιο όγκο προσωπικών δεδομένων για την παροχή των υπηρεσιών τους, δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στα θέματα προστασίας των δεδομένων. Είναι υποχρεωμένες να εφαρμόσουν το συγκεκριμένο κανονιστικό πλαίσιο για την πρόληψη και την καταστολή κινδύνων, που σχετίζονται με την παραβίαση των δικαιωμάτων και της ελευθερίας των φυσικών προσώπων. Σύμφωνα με το άρθρο 83 του Κανονισμού, σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων το πρόστιμο μπορεί να ανέρθει ακόμα και στα 20.000.000€ ή διαφορετικά έως το 4% του συνολικού παγκόσμιου ετήσιου κύκλου εργασιών της εταιρείας του προηγούμενου έτους, ανάλογα με το πιο είναι το υψηλότερο. Το μέγεθος του προστίμου, προφανώς αποσκοπεί στην αποτροπή οποιασδήποτε παράβασης των δικαιωμάτων του υποκειμένου των δεδομένων.

Οι τράπεζες ως Υπεύθυνοι Επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων των πελατών και των εργαζομένων και οι εκτελούντες την επεξεργασία, για να μπορέσουν να ανταποκριθούν στο πλαίσιο που υπαγορεύει ο νέος Κανονισμός, είναι υποχρεωμένες να προβούν στις ακόλουθες ενέργειες¹⁵⁷:

1. Προστασία των δεδομένων από τον σχεδιασμό και εξ' ορισμού: με κατάλληλες τεχνικές και οργανωτικά μέτρα, οι τράπεζες οφείλουν να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων. Μεταξύ άλλων:

- Μέσα στα πλαίσια της διαφάνειας, κατά την έναρξη της συνεργασίας (με τον πελάτη ή τον εργαζόμενο) ζητούν έγγραφη βεβαίωση αποδοχής των όρων επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων.
- Μέσω της ελάττωσης των πεδίων με τα προσωπικά δεδομένα, διαβεβαιώνουν τον υποκείμενο επεξεργασίας, για την ελαχιστοποίηση της επεξεργασίας.

2. Δημιουργία αρχείου δραστηριοτήτων επεξεργασίας: Σύμφωνα με το Νόμο 2472/1997, για να μπορεί ο Υπεύθυνος επεξεργασίας, αφενός μεν να σχηματίζει ολοκληρωμένη άποψη, σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να λάβει, και αφετέρου να μπορεί να αποδεικνύει το βαθμό συμμόρφωσης με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, οφείλει να τηρεί αρχεία δραστηριοτήτων επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Αυτή η υποχρέωση αφορά επιχειρήσεις πάνω από 250 άτομα, εκτός και αν η επεξεργασία των δεδομένων, ενδέχεται να προκαλέσει κινδύνους στα δικαιώματα και στις ελευθερίες των υποκειμένων επεξεργασίας. Αυτά τα αρχεία πρέπει να περιλαμβάνουν τις εξής πληροφορίες:

- Το όνομα και τα στοιχεία επικοινωνίας του Υπεύθυνου επεξεργασίας.
- Τις κατηγορίες υποκειμένων επεξεργασίας και των κατηγοριών των δεδομένων επεξεργασίας.
- Τους σκοπούς της επεξεργασίας.
- Τους αποδέκτες που πρόκειται να γνωστοποιηθούν τα δεδομένα, συμπεριλαμβανομένων και των αποδεκτών σε τρίτες χώρες.
- Τα προσωπικά δεδομένα που θα διαβιβαστούν σε τρίτες χώρες.
- Γενική περιγραφή των μέτρων ασφαλείας της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων του οργανισμού.

3. Ασφάλεια επεξεργασίας: με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας ο Υπεύθυνος επεξεργασίας (η τράπεζα) και ο εκτελών την επεξεργασία (η μηχανογράφηση) οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα προσωπικά δεδομένα των υποκειμένων δεν θα επεξεργαστούν για παράνομο σκοπό.

- Όπως αναφέρεται στο Νόμο 2472/1997, μέσω της «ψευδωνυμοποίησης», ή της κρυπτογράφησης το συντομότερο δυνατό, ο εκτελών την επεξεργασία διαμορφώνει το αρχείο των δεδομένων, ώστε να είναι αδύνατη η απόδοση σε συγκεκριμένο υποκείμενο των δεδομένων.

¹⁵⁷ Βλ. Γ. Λαζαράκο κλπ, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017, σελ. 280 επ.

- Για να διασφαλίσουν το απόρρητο της επεξεργασίας, οφείλουν να εξοπλίζουν τον οργανισμό με αξιόπιστα συστήματα τελευταίας τεχνολογίας.
- Για την επίτευξη της ασφαλούς πρόσβασης στα συστήματα επεξεργασίας, ανά πάσα στιγμή, σε περίπτωση φυσικού ή τεχνικού γεγονότος, είναι απαραίτητη η τακτική αξιολόγηση των συστημάτων και των διαδικασιών επεξεργασίας.

4. Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων (ΥΠΔ) (Data Protection Officer – DPO): Ο ΥΠΔ διορίζεται με βάση τα επαγγελματικά του προσόντα, αλλά και της εμπειρογνωμοσύνης που έχει σε θέματα δικαίου και ειδικότερα στο θέμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, λειτουργεί με ανεξάρτητο τρόπο¹⁵⁸:

- Παρακολουθεί το βαθμό συμμόρφωσης του οργανισμού με το Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων. Παρατηρεί τις πολιτικές που ακολουθεί ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο εκτελών την επεξεργασία για την εφαρμογή του θεσμικού και του κανονιστικού πλαισίου προστασίας.
- Συνεργάζεται με τις εποπτικές αρχές, συμμετέχει σε διαβουλεύσεις.
- Τα υποκείμενα των δεδομένων έχουν στη διάθεσή τους τα στοιχεία επικοινωνίας του ΥΠΔ και μπορούν να επικοινωνούν μαζί του, όταν συντρέχει λόγος.
- Ενημερώνει και συμβουλεύει τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την επεξεργασία ή τους υπαλλήλους που επεξεργάζονται τα προσωπικά δεδομένα, σχετικά με τα καθήκοντα τους.
- Ο ΥΠΔ κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του εκτιμάει τους κινδύνους, που συνδέονται με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων.

5. Εκπόνηση εκτίμησης αντικτύπου για την προστασία των προσωπικών δεδομένων: Σύμφωνα με το νέο κανονισμό, δεν ισχύει πλέον η γνωστοποίηση της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων στις εποπτικές αρχές. Τώρα πλέον ο υπεύθυνος επεξεργασίας εκπονεί εκτίμηση των επιπτώσεων, πριν την επεξεργασία. Επικεντρώνεται σε εκείνες τις περιπτώσεις επεξεργασίας, που ενέχουν υψηλό κίνδυνο, για τα δικαιώματα των φυσικών προσώπων. Οι τράπεζες δηλαδή οφείλουν να τηρούν σε αρχείο μία μελέτη εκτίμησης αντικτύπου για ένα νέο έργο ή προϊόν που πρόκειται να υλοποιηθεί. Εκεί απεικονίζονται οι επιπτώσεις, που θα έχει στους εργαζόμενους στους πελάτες, στους προμηθευτές, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η τράπεζα ως υπεύθυνος επεξεργασίας, ανάλογα με τα αποτελέσματα της εκτίμησης αντικτύπου και αφού ζητήσει τη γνώμη του Υπεύθυνου Προστασίας Δεδομένων, καλείται να λάβει αποφάσεις, για το μετριασμό του κινδύνου της επικείμενης επεξεργασίας δεδομένων.

6. Παρακολούθηση και έλεγχος του εκτελούντα την επεξεργασία από τον υπεύθυνο επεξεργασίας: Με το νέο Κανονισμό, ο εκτελών την επεξεργασία, για να προσληφθεί από τον υπεύθυνο επεξεργασίας (την τράπεζα) παρέχει διαβεβαιώσεις ως προς την ικανότητά του να διαχειριστεί με επάρκεια την επεξεργασία προσωπικών

¹⁵⁸ Βλ. Γ. Λαζαράκο κλπ, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017, σελ. 282 επ.

δεδομένων. Από την πλευρά της τράπεζας, η εμπειρογνωμοσύνη και η αξιοπιστία για την εφαρμογή ασφαλών και ορθολογικών τεχνικών, αποτελεί καθοριστικό κριτήριο για την επιλογή του εκτελούντα την επεξεργασία. Σε αυτή την περίπτωση, η σχέση μεταξύ του υπεύθυνου επεξεργασίας (της τράπεζας) με τον εκτελούντα, επικυρώνεται με σύμβαση ή άλλη νομική πράξη, που υπάγεται στο ευρωπαϊκό δίκαιο. Με αυτή τη σύμβαση καθορίζεται η φύση, το αντικείμενο, ο σκοπός και η διάρκεια της επεξεργασίας. Επίσης, ο εκτελών την επεξεργασία επικουρεί τον υπεύθυνο επεξεργασίας, στις απαντήσεις των αιτημάτων του υποκείμενου των δεδομένων και δεσμεύεται προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας, για την τήρηση εμπιστευτικότητας για τον ίδιο, αλλά και από τους υπόλοιπους εκτελούντες επεξεργασία¹⁵⁹.

7. Γνωστοποίηση παραβίασης προσωπικών δεδομένων στην εποπτική αρχή: Ο Υπεύθυνος επεξεργασίας (η Τράπεζα) όταν διαγνώσει παράβαση της προστασίας προσωπικών δεδομένων και εντός της προθεσμίας των 72 ωρών, υποχρεούται να το αναφέρει στην Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, με κοινοποίηση (υπό προϋποθέσεις) και στα υποκείμενα δεδομένων. Στην αναφορά θα πρέπει να περιγράφονται τα χαρακτηριστικά της παραβίασης, οι συνέπειες αυτής της πράξης, τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπισή της, το όνομα και τα στοιχεία επικοινωνίας με τον Υπεύθυνο Προστασίας Δεδομένων (ΥΠΔ). Ο υπεύθυνος επεξεργασίας παρέχει την αντίστοιχη γνωστοποίηση προς το υποκείμενο επεξεργασίας, κάνοντας ιδιαίτερες συστάσεις για τον μετριασμό των ενδεχόμενων δυσμενών συνεπειών.

Για να διασφαλίζεται ότι ο Υπεύθυνος επεξεργασίας και ο εκτελών την επεξεργασία, συμμορφώνονται στις διατάξεις του Κανονισμού. Εξετάζεται πόσο έγκαιρα μπορούν τα τεχνολογικά μέσα της τράπεζας να εντοπίσουν ενδεχόμενες παραβιάσεις προσωπικών δεδομένων και πόσο άμεσα γίνεται η ενημέρωση στην αρμόδια Αρχή. Κριτήρια για να αξιολογηθεί πόσο αποτελεσματική είναι η γνωστοποίηση της παραβίασης είναι ο βαθμός σοβαρότητας και το εύρος των δυσμενών αποτελεσμάτων για το υποκείμενο των προσωπικών δεδομένων.

Συνοψίζοντας, μέσα σε ένα περιβάλλον παγκοσμιοποίησης, σε συνδυασμό με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας και την ταχύτατη μετάδοση της πληροφορίας, καθίσταται σαφές ότι η προστασία των προσωπικών δεδομένων είναι υψίστης σημασίας και για αυτό αποτελεί κυρίαρχο μέλημα μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων. Για την τράπεζα, η διασφάλιση της νόμιμης και θεμιτής επεξεργασίας των δεδομένων των πελατών της προσδίδει προστιθέμενη αξία. Ενισχύεται η καλή φήμη της, ο πελάτης νιώθει ασφαλής, είναι ευχαριστημένος και πρόθυμος για περαιτέρω συνεργασία, χωρίς ανασφάλεια και έτσι γίνεται εύκολα αποδέκτης νέων προτάσεων για νέα προϊόντα¹⁶⁰.

ii) Μελέτη Περίπτωσης: Η τήρηση αρχείων προσωπικών δεδομένων από την Τειρεσίας Α.Ε.

Με τη σταδιακή ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και του τραπεζικού συστήματος, οι Τράπεζες της χώρας αναγνώρισαν την ανάγκη για πρόσβαση σε

¹⁵⁹ Βλ. Γ. Λαζαράκο κλπ, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017, σελ. 284 επ.

¹⁶⁰ Βλ. Γ. Λαζαράκο κλπ, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017, σελ. 280 επ.

ακριβή δεδομένα οικονομικής συμπεριφοράς, με την πεποίθηση ότι τέτοιες πληροφορίες συμβάλλουν στην προστασία της πίστη και στη μείωση των επισφαλειών προς όφελος του τραπεζικού συστήματος και των ίδιων των συναλλασσόμενων. Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, στο πλαίσιο της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, δημιουργήθηκε ένα αρχείο πληροφοριών οικονομικής συμπεριφοράς φυσικών και νομικών προσώπων, στο οποίο είχαν πρόσβαση όλες οι Τράπεζες-μέλη της. Το Σεπτέμβριο του 1997 ιδρύθηκε η διατραπεζική ανώνυμη εταιρία «Τραπεζικά Συστήματα Πληροφοριών Α.Ε.» με το διακριτικό τίτλο «Τειρεσίας Α.Ε.»¹⁶¹, δίχως να προβαίνει σε αξιολόγηση των δεδομένων αυτών.

Οι τράπεζες δηλαδή χρησιμοποιούν τα στοιχεία της Τειρεσίας Α.Ε. συμπληρωματικά, συνεκτιμώντας μια σειρά άλλων δεδομένων προκειμένου να αξιολογήσουν την πιστοληπτική ικανότητα του πελάτη και να αποφασίσουν τη σύναψη ή μη τραπεζικής συναλλαγής μαζί του. Ως εκ τούτου οι συλλεγείσες πληροφορίες και τα δεδομένα του προαναφερόμενου αρχείου έχουν σαφώς επικουρικό χαρακτήρα και σε καμιά περίπτωση δεν υποχρεώνουν τον αποδέκτη τους να πραγματοποιήσει ή να μην πραγματοποιήσει κάποια οικονομική συναλλαγή, με αναγκαία συνέπεια τυχόν εγγεγραμμένοι στη «μαύρη λίστα» του Τειρεσία να μην αποκλείονται άνευ ετέρου από τον επιπλέον τραπεζικό δανεισμό¹⁶².

Η «Τειρεσίας Α.Ε.» παρέχει αποκλειστικά στους αποδέκτες της, ήτοι στις τράπεζες-μέλη της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, στα χρηματοδοτικά ιδρύματα, όπως οι εταιρίες διαχείρισης πιστωτικών καρτών, στους φορείς του δημόσιου τομέα, καθώς και στις εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων και χρηματοδοτικής μίσθωσης πληροφόρηση για την εκ μέρους τους ορθή εκτίμηση της φερεγγυότητας και της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών τους ή των υποψήφιων πελατών τους. Σκοπός της επεξεργασίας δεδομένων στο πλαίσιο του εν λόγω συστήματος είναι η ελαχιστοποίηση των κινδύνων από τη σύναψη πιστωτικών συμβάσεων με αφερέγγυους πελάτες και γενικά από τη δημιουργία επισφαλών απαιτήσεων, η προστασία της υπερχρέωσης των πολιτών και η μείωση του λειτουργικού κόστους των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, που αποτελεί προϋπόθεση για τη μείωση των επιτοκίων¹⁶³.

Ειδικότερα η επεξεργασία δεδομένων από την Τειρεσίας Α.Ε. λαμβάνει χώρα σύμφωνα με τον Κανονισμό Επεξεργασίας Δεδομένων, στον οποίο οι ακόλουθες γενικές αρχές τήρησης του αρχείου δεδομένων οικονομικής συμπεριφοράς: α) επεξεργασία πληροφοριών που χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αντικειμενικότητας, β) διάθεση των πληροφοριών χωρίς καμιά επ' αυτών κρίση ή χαρακτηρισμό, ώστε η αξιολόγησή τους να γίνεται αποκλειστικά από τους αποδέκτες των πληροφοριών αυτών, γ) απόλυτη διαφάνεια των κανόνων λειτουργίας των τηρούμενων σε αυτών αρχείων και απαρέγκλιτη εφαρμογή αυτών, δ) εξασφάλιση του αδιάβλητου των αρχείων με αποτελεσματικούς μηχανισμούς ασφάλειας, ε) σεβασμός και προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών καθώς και παροχή προς αυτούς κάθε δυνατής συνδρομής για την αποτελεσματική άσκησή τους. Αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας της Τειρεσίας θα πρέπει να λεχθεί πως τηρεί 3 κατηγορίες αρχείων και συγκεκριμένα: i) Αρχείο Δεδομένων Οικονομικής Συμπεριφοράς, ii) Αρχείο

¹⁶¹ Βλ. Γ. Βελέτζα, Δίκαιο Τραπεζών και Τραπεζικών Συβάσεων, 1996.

¹⁶² Βλ. Χ. Τσουκαλά, Προσωπικά Δεδομένα και Πιστοληπτική Ικανότητα, μεταπτυχιακή εργασία, 2010, σελ. 30 επ.

¹⁶³ Βλ. Ι. Ιγγλεζάκη, Προστασία προσωπικών δεδομένων στο σύστημα πληροφοριών Τειρεσίας, 2006.

Δεδομένων Συγκέντρωσης Κινδύνων, iii) Αρχείο απολεσθέντων - κλαπέντων διαβατηρίων και ταυτοτήτων¹⁶⁴.

Η επεξεργασία των δεδομένων της πρώτης κατηγορίας¹⁶⁵ από τη συλλογή έως και τη διάθεσή τους στους αποδέκτες δεν προϋποθέτει την προηγούμενη συγκατάθεση των υποκειμένων των δεδομένων καθώς σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 109/1999 απόφαση της Αρχής, συντρέχει εν προκειμένω περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 5 παρ.2 εδαφ. Ε του ν. 2472/1997. Συγκεκριμένα κρίθηκε ότι η επεξεργασία είναι πράγματι απολύτως αναγκαία ενώ η προστασία της εμπορικής πίστης στη σύγκριση με τα συμφέροντα των υποκειμένων των δεδομένων, μπορεί να θεωρηθεί ότι υπερέχει προφανώς» κατά την έννοια της ως άνω διάταξης. Σκοπός της δεύτερης κατηγορίας, είναι η παροχή πληροφόρησης για την εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών των τραπεζών, δηλαδή της ικανότητάς τους να αναλάβουν πρόσθετες υποχρεώσεις με μειωμένο κίνδυνο αθέτησης. Εδώ Αρχή έκρινε πως η επεξεργασία μπορεί να γίνει μόνο με την προϋπόθεση της συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων, εδραζομένης της σχετικής άποψης τόσο στο ότι τα δεδομένα αυτά δεν αφορούν κατ' ανάγκη σε παραβατική συμπεριφορά του ατόμου όσο και στο ότι όμοιου περιχεομένου αρχεία στα λοιπά κράτη-μέλη της Ε.Ε. λειτουργούν υπό τον όρο της συγκατάθεσης.

Τέλος, ως προς την τρίτη κατηγορία θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι πρόκειται για ένα επικουρικό αρχείο στο οποίο καταχωρούνται δηλώσεις πολιτών για την απώλεια ή την κλοπή των εγγράφων αυτών αναγνώρισης, με σκοπό την αποτροπή της παράνομης χρήσης τους σε βάρος των νόμιμων δικαιούχων και του τραπεζικού συστήματος. Συνεπώς, κάθε ενδιαφερόμενος εκτός από τη δήλωση της κλοπής ή της απώλειας στις αρμόδιες αρχές, μπορεί να ενημερώνει και την Τειρεσίας Α.Ε. Ορόσημο για τη δημιουργία του εν λόγω αρχείου υπήρξε η υπ' αριθμ. 11\06 απόφαση της Αρχής, η οποία αναγνωρίζοντας την ύπαρξη υπέρτερου εννόμου συμφέροντος της Τειρεσίας Α.Ε., εγκείμενου στην προστασία των συναλλασσόμενων και την καταπολέμηση της τραπεζικής απάτης, ενέκρινε το σχετικό αίτημα της Τειρεσίας για τη δημιουργία του προαναφερόμενου αρχείου.

Στο σκεπτικό της ως άνω απόφασης αναφέρεται πως πρόσβαση στο συγκεκριμένο αρχείο θα έχουν μόνο οι τράπεζες που έχουν δικαίωμα πρόσβασης στα αρχεία της Τειρεσίας Α.Ε. ενώ ως προς τη λειτουργία του συστήματος, λεκτέα τα ακόλουθα: η πρόσβαση των τραπεζών στο αρχείο θα γίνεται online. Κατά τη συναλλαγή θα πληκτρολογείται ο αριθμός της προσκομιζόμενης ταυτότητας ή διαβατηρίου του συναλλασσόμενου. Αν ο αριθμός ανήκει σε κλαπείσα ή απολεσθείσα ταυτότητα ή διαβατήριο, θα εμφανίζεται μόνο σχετική ένδειξη στην οθόνη του χρήστη και καμιά άλλη πληροφορία δεν θα είναι διαθέσιμη σε αυτόν. Με

¹⁶⁴ Βλ. Χ. Τσουκαλά, Προσωπικά Δεδομένα και Πιστοληπτική Ικανότητα, μεταπτυχιακή εργασία, 2010, σελ. 33 επ.

¹⁶⁵ Σε αυτό καταχωρούνται δεδομένα σχετικά με την αθέτηση συγκεκριμένων οικονομικών υποχρεώσεων, τα οποία χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αντικειμενικότητας. Τέτοιου είδους αρνητικά για τη φερεγγυότητα των υποκειμένων δεδομένα είναι αυτά τα οποία προκύπτουν από οφειλές από ακάλυπτες επιταγές ή απλήρωτες συναλλαγματικές, διαταγές πληρωμής, προγράμματα πλειστηριασμού, κατασχέσεις, επιταγές του ν.δ. 1923, διοικητικές κυρώσεις του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών, καταγγελίες συμβάσεων πιστωτικών καρτών και δανείων, αιτήσεις πτωχεύσεων και κηρυχθείσες πτωχεύσεις, προσημειώσεις υποθηκών, τροπές προσημειώσεων σε υποθήκες και υποθήκες, ενώ ως προς τον χρόνο παραμονής κάθε πληροφορίας στο εν λόγω αρχείο, βασικό στοιχείο αποτελεί η βαρύτητα της πληροφορίας προκειμένου να εκτιμηθεί η φερεγγυότητα των πελατών. Οι σχετικές οικονομικές πληροφορίες προέρχονται από τις τράπεζες, τα πρωτοδικεία, τα ειρηνοδικεία, τα υποθηκοφυλακεία καθώς και από τα κτηματολογικά γραφεία της χώρας.

αυτόν τον τρόπο οι τράπεζες μπορούν να διαπιστώνουν εύκολα και γρήγορα αν η εμφανιζόμενη ενώπιον τους ταυτότητα είναι κλεμμένη ή όχι.

Εύλογο είναι ότι παράλληλα με την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των τραπεζικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, πρέπει να εξασφαλίζεται και η προστασία των πιστοληπτών, στο πλαίσιο της λειτουργίας του παραπάνω συστήματος πληροφόρησης, έναντι του κινδύνου κατάχρησης των προσωπικών τους δεδομένων. Καίριο είναι, δηλαδή, το ζήτημα που αφορά την οριοθέτηση της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων από το σύστημα πληροφοριών της Τειρεσίας, καθώς οι πληροφορίες που αφορούν τη φερεγγυότητα του ατόμου δεν είναι μεν ευαίσθητες πληροφορίες, υπό την έννοια του νόμου όμως η διατήρηση και η διαβίβασή τους στους αποδέκτες τους δύναται να έχει δυσμενείς συνέπειες για το άτομο, η πιστοληπτική ικανότητα του οποίου μειώνεται με συνέπεια να περιορίζεται κατ' αποτέλεσμα η οικονομική του ελευθερία και η άμεσα συνυφασμένη με αυτή ανάπτυξη της προσωπικότητάς του¹⁶⁶.

Το ζήτημα, λοιπόν, περί νομιμότητας συλλογής και τήρησης των δεδομένων αυτών, κρίνεται βάσει της εθνικής μας νομοθεσίας, κοινώς αν πληρούνται οι προϋποθέσεις που ο νόμος ορίζει τότε η διαδικασία είναι καθόλα νόμιμη. Πέρα από τις ως άνω παραδοχές, υπάρχουν και αυτοί που υποστηρίζουν ότι το λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα διατραπεζικό σύστημα επεξεργασίας δεδομένων οικονομικής συμπεριφοράς παρουσιάζει τυπικές και ουσιαστικές πλημμέλειες. Σύμφωνα με την άποψη αυτή η πραγματική προστασία του θεμελιώδους δικαιώματος του κάθε ανθρώπου να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του (άρθρο 5 § 1 Συντ.) θεμελιώνεται μόνον στη γενική απαγόρευση της συλλογής προσωπικών δεδομένων, της ικανής να οδηγήσει σε τέτοια έκταση την επεξεργασία, ώστε να σκιαγραφείται σε βαθμό προχωρημένης πληρότητας ένας τομέας, μια πλευρά της προσωπικής ζωής – κοινωνικής, περιουσιακής, οικονομικής κλπ – του καθενός.

Πάντως, η Αρχή φέρεται με λανθάνουσα μορφή να ταυτίζει το συμφέρον του κάθε χρήστη προσωπικών δεδομένων με το συμφέρον των συναλλαγών, και κατά συνέπεια το γενικό συμφέρον, το οποίο μάλιστα «υπερέχει προφανώς», κατά την κρίση της, από το συμφέρον των υποκειμένων. Καίτοι, δεν μπορεί να νοηθεί άσκηση οικονομικής ελευθερίας σε βάρος του δικαιώματος του κάθε πολίτη για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, στην οποία ανήκει και το δικαίωμα αποκρύψεως των οικονομικών του δραστηριοτήτων και σχέσεων, που άλλωστε ως απόρρητο επιβάλλεται από το νόμο ευθέως και σε τρίτους, στα πλαίσια της υποχρέωσης για τήρηση του καθήκοντος εχεμύθειας εκ μέρους τους¹⁶⁷.

Σε κάθε περίπτωση, η κρίση περί του κρισιμότερου παράγοντα των συναλλακτικών σχέσεων, ήτοι της φερεγγυότητας, είναι ζήτημα πραγματικό και δεν εξαρτάται οπωσδήποτε από την υφιστάμενη περιουσιακή κατάσταση του πιστολήπτη, ούτε καν από την πτώχευση του αλλά από τη συγκεκριμένη περίπτωση. Για το λόγο αυτό, η μόνη εξασφάλιση, που παρέχεται στους αποδέκτες προσωπικών δεδομένων, είναι η βεβαιότητα απλώς για την περιουσιακή κατάσταση του πελάτη τους κατά τη στιγμή μονάχα της κατάρτισης της σύμβασης, όχι όμως και για τη δυνατότητα εκπλήρωσης της αναλαμβανόμενης υποχρέωσης στο μέλλον¹⁶⁸.

Για την αντιμετώπιση των εν λόγω ζητημάτων κατέστη αναγκαία η παρέμβαση της Αρχής, η οποία αποτελεί και τον σημαντικότερο μηχανισμό εφαρμογής του συστήματος προστασίας προσωπικών δεδομένων, στη Χώρα μας . Από τις πρώτες

¹⁶⁶ Βλ. Εφαθ 4786/2002, αλλά και *Ι. Ιγγλεζάκη*, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, 2003.

¹⁶⁷ Βλ. *Γ. Νούσκαλη*, ποινική προστασία προσωπικών δεδομένων, 2007.

¹⁶⁸ Βλ. *Ι. Ρόκα*, στο Γεωργιάδη – Σταθόπουλο ΑΚ: άρθρο 809, αρ.3.

αποφάσεις της Αρχής ήταν η υπ' αριθ. 109/1999, με την οποία η Αρχή αποφαινεται σχετικά με τη νομιμότητα της επεξεργασίας δεδομένων από την Τειρεσίας Α.Ε., γενικά, και η οποία ότι δεν αποτελεί κανονιστική πράξη υπό την έννοια της διάταξης του άρθρου 19 § 1 περ. ι' ν.2472/1997. Αποδέκτες των δεδομένων, σύμφωνα με τον σκοπό της επεξεργασίας, δικαιολογείται να είναι μόνο τράπεζες, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εταιρίες διαχείρισης πιστωτικών καρτών αλλά και φορείς του δημοσίου τομέα. Τέλος στην επίμαχη απόφαση επισημαίνεται πως τα δυσμενή για το υποκείμενο δεδομένα πρέπει να είναι ακριβή και ενημερωμένα μέχρι τον χρόνο της διαβίβασης, η ακρίβεια δε και η ενημέρωσή τους αποτελεί υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας¹⁶⁹.

Σκοπός της επεξεργασίας των δεδομένων οικονομικής συμπεριφοράς κρίθηκε ότι είναι η ελαχιστοποίηση των κινδύνων από τη σύναψη πιστωτικών συμβάσεων με αφερέγγυους πελάτες και γενικά από τη δημιουργία επισφαλών απαιτήσεων και εν τέλει η προστασία της εμπορικής πίστης και η εξυγίανση των οικονομικών συναλλαγών. Για την ικανοποίηση αυτού του σκοπού κρίθηκε ως νόμιμη η επεξεργασία δυσμενών οικονομικών δεδομένων χωρίς μεν τη συγκατάθεση του υποκειμένου τους, με τον όρο όμως της προηγούμενης ενημέρωσής του, με το σκεπτικό ότι η επεξεργασία είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του σκοπού της επεξεργασίας και ότι η προστασία της εμπορικής πίστης υπερέχει προφανώς σε σύγκριση με τα συμφέροντα των υποκειμένων των δεδομένων, με συνέπεια να πληρούνται η προϋπόθεση του άρθρου 5 § 2 εδαφ. ε' ν. 2472/1997.

Ιδιαίτερη μνεία κάνει η Αρχή σε πληθώρα αποφάσεών της αναφορικά με την αρχή της ακρίβειας των τηρούμενων δεδομένων. Πολύ περισσότερο δε που στην περίπτωση της Τειρεσίας Α.Ε. το υποκείμενο δεν ενημερώνεται για τυχόν ανακριβείς καταχωρίσεις, καθόσον δεν λαμβάνει χώρα *in concreto* ενημέρωση του υποκειμένου πριν δοθεί μια πληροφορία σε τρίτους αποδέκτες. Έτσι τόσο στην υπ' αριθμ. 35/2007 όσο και στην υπ' αριθμ. 49/2007 απόφαση της Αρχής κρίθηκε ότι «ο υπεύθυνος επεξεργασίας ενός αρχείου, εν προκειμένω η Τειρεσίας Α.Ε., έχει την ευθύνη για την ακρίβεια των στοιχείων που τηρεί στο αρχείο του, η δε επεξεργασία από τις τράπεζες ως πηγές των δεδομένων, δεν απαλλάσσει την Τειρεσία από το καθήκον της να ελέγχει και να εξασφαλίζει ότι οι απαιτήσεις του νόμου για τη νόμιμη επεξεργασία των δεδομένων εφαρμόζονται». Έτσι σύμφωνα με τα υπό κρίση πραγματικά περιστατικά, μια τράπεζα εξαιτίας αμέλειας των υπαλλήλων της καταχώρισε και ακολούθως διαβίβασε εσφαλμένα στοιχεία αναφορικά με τον αποδέκτη μιας συναλλαγματικής. Στη συνέχεια η Τειρεσία καταχώρισε στο αρχείο τα ανωτέρω στοιχεία και τα διαβίβασε σε τρίτους αποδέκτες δίχως να ελέγξει την ακρίβεια και την ορθότητά τους, με άμεσο επακόλουθο την προσβολή της πιστοληπτικής ικανότητας του φερόμενου ως αποδέκτη της συναλλαγματικής¹⁷⁰.

Τέλος, ως απόφαση ορόσημο μπορούμε να αναφέρουμε η υπ' αριθ. 545/27.10.1999 απόφαση της Αρχής, με την οποία καθορίστηκαν πρόσθετες προϋποθέσεις για την καταχώρηση στην «Τειρεσία Α.Ε.» διαταγών πληρωμής διακρίνοντας ανάμεσα στην περίπτωση που ο αιτούμενος τη διαταγή πληρωμής είναι νόμιμος αποδέκτης του αρχείου της «Τειρεσίας Α.Ε.» (οπότε αυτός οφείλει να κοινοποιήσει τη διαταγή πληρωμής στον καθού και να γνωστοποιήσει την κοινοποίηση στην «Τειρεσία Α.Ε.») και στην περίπτωση που ο αιτούμενος τη

¹⁶⁹ Βλ. Χ. Τσουκαλά, Προσωπικά Δεδομένα και Πιστοληπτική Ικανότητα, μεταπτυχιακή εργασία, 2010, σελ. 34 επ.

¹⁷⁰ Βλ. Χ. Τσουκαλά, Προσωπικά Δεδομένα και Πιστοληπτική Ικανότητα, μεταπτυχιακή εργασία, 2010, σελ. 34 επ.

διαταγή πληρωμής είναι μη αποδέκτης του παραπάνω αρχείου (οπότε η «Τειρεσίας Α.Ε.» οφείλει να γνωστοποιήσει στον καθού την πρόθεση της να καταχωρήσει στο αρχείο της το δυσμενές δεδομένο)¹⁷¹.

Επίσης, η Αρχή έχει προσαρμόσει το πνεύματων αποφάσεων της στις ισχύουσες συνθήκες. Προς επίρρωση τούτου αρκεί να δούμε την απόφαση ΑΠΔΠΧ 135/2017. Στο πλαίσιο σχετικής αίτησης της ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε. στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, εξετάσθηκε αίτημα εταιρείας παροχής υπηρεσιών αποδοχής μέσων πληρωμών (υπηρεσίες “merchant acquiring”) προς την ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε. για πρόσβαση στο Αρχείο Καταγγελθεισών Συβάσεων Επιχειρήσεων (ΣΚΣΕ). Η Αρχή έκρινε κατά πλειοψηφία ότι τα ως άνω ιδρύματα δεν επιτρέπεται να είναι αποδέκτες του Αρχείου Καταγγελθεισών συμβάσεων Επιχειρήσεων (ΣΚΣΕ) με το σκεπτικό ότι αφενός δεν αποδεικνύεται συμφέρον προφανώς υπέρτερο σε σχέση με αυτό του υποκειμένου των δεδομένων, αφετέρου δεν φαίνεται να προκύπτει κίνδυνος για το ίδρυμα πληρωμών. Επιπρόσθετα, η ύπαρξη υπολοίπου στο λογαριασμό επιβεβαιώνεται αυτομάτως ηλεκτρονικώς πριν από κάθε συναλλαγή και αν η επιβεβαίωση είναι ανακριβής, την ευθύνη φέρει αναπόφευκτα η ηλεκτρονικώς επιβεβαίωση τράπεζα, η οποία τηρεί και γνωρίζει τον λογαριασμό¹⁷².

Ομοίως, με την απόφαση 18/2019, σχετικά με την έγκριση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα για την ένταξη των Εταιρειών Διαχείρισης Απαιτήσεων (ν. 4354/2015) στους νομιμοποιούμενους αποδέκτες των δεδομένων των αρχείων «Σύστημα Αθέτησης Υποχρεώσεων» (ΣΑΥ ή «μαύρη λίστα») και «Σύστημα Συγκέντρωσης Χορηγήσεων» (ΣΣΧ ή «λευκή λίστα»), η Αρχή απάντησε αφενός ότι απέχει να αποφανθεί επί της αίτησης, καθώς κρίνει ότι πρέπει η ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε. και η αιτούσα την αυτόνομη, ως υπεύθυνη επεξεργασίας, πρόσβαση στα εν λόγω αρχεία της ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Εταιρεία Διαχείρισης Απαιτήσεων, να διενεργήσουν εκτίμηση αντικτύπου των σχεδιαζόμενων πράξεων επεξεργασίας στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με την Αρχή, η σχεδιαζόμενη πράξη επεξεργασίας, διεύρυνση των αποδεκτών των εν λόγω αρχείων της ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ, υπόκειται στην απαίτηση για διενέργεια εκτίμησης αντικτύπου, ενώ στην προκειμένη περίπτωση, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει, κατά τη διενέργεια της εκτίμησης αντικτύπου, να ζητήσει και τη γνώμη των υποκείμενων των δεδομένων ή των εκπροσώπων τους για τη σχεδιαζόμενη επεξεργασία βάσει του άρθρου 35 παρ. 9 του ΓΚΠΔ¹⁷³.

Από τα παραπάνω είμαστε σε θέση να διαπιστώσουμε την κρισιμότητα της επέμβασης της Αρχής σε ζητήματα μείζονος σημασίας που ενδεχομένως υπό άλλες συνθήκες να διασάλευν την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και το πόσο σημαντική είναι η προστασία των προσωπικών δεδομένων για τα πιστωτικά ιδρύματα. Η στάση της νομολογίας ως προς αυτά τα ζητήματα επιδεικνύει μια διαχρονική σταθερότητα αντιμετώπιζοντάς τα με τη δέουσα επιμέλεια. Σε κάθε περίπτωση, οι ήδη στέρεες βάσεις του ν.2472/1997, που ανταποκρίθηκαν σε μεγάλες προκλήσεις, ενισχύθηκαν ακόμα περισσότερο με τον

¹⁷¹ Στην πιο πάνω απόφαση της Αρχής γίνεται αναφορά από ΑΠ 793/2003 (βούλευμα), ΝοΒ 32(2004)299. Βλ. επίσης σχετικά υπ' αριθ. 91/2001 απόφαση της Αρχής (ΚΝοΒ 50(2002)1679), καθώς και απαλλακτικό βούλευμα ΑΠ 793/2003 Τμ. Στ', ΝοΒ 52(2004)297, κατά το οποίο η «Τειρεσίας Α.Ε.» δεν ήταν υποχρεωμένη να τηρεί τις παραπάνω πρόσθετες προϋποθέσεις για την καταχώρηση διαταγών πληρωμής πριν από την έναρξη ισχύος της ως άνω απόφασης της Αρχής.

¹⁷² Πηγή: <https://gdprteam.gr/apofaseis-arxhs-teiresias/> (πρόσβαση στις 25/3/2023).

¹⁷³ Πηγή: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/apdph-ektimisi-antiktypoy-gia-tin-entaxi-ton-etairion-diaheirisis-apaitiseon-stoys> (πρόσβαση στις 25/3/2023).

ΓΚΠΔ. Μάλιστα, όπως βλέπουμε, η συμμόρφωση δεν αποτελεί επιλογή αλλά νομική απαίτηση. Έτσι, δημιουργείται ένα περιβάλλον όπου θα ξεχωρίσουν οι τράπεζες και γενικότερα οι οργανισμοί που θα μπορούν να ενισχύσουν τη θέση τους, επιδεικνύοντας στην πελατεία τους την ωριμότητα τους σε θέματα διακυβέρνησης των δεδομένων με τη συμμόρφωση τους με τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων.

3.3. Κανονιστική Συμμόρφωση και Παροχή Επενδυτικών Υπηρεσιών

ι) Το θεσμικό πλαίσιο και η κατηγοριοποίηση των πελατών

Ως γνωστόν, στο δεύτερο πυλώνα της ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, παρουσιάζονται τα ζητήματα προστασίας των καταναλωτών των προϊόντων λιανικής και επενδυτικής τραπεζικής. Δοθέντος μάλιστα, του ότι τα χρηματοπιστωτικά μέσα¹⁷⁴ έχουν καταστεί ακόμα πιο περίπλοκα και συνάμα σύνθετα, είναι αναγκαία η διαμόρφωση ενός θεσμικού πλαισίου ικανού να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της ασύμμετρης πληροφόρησης και της μεροληψίας στη λήψη αποφάσεων των καταναλωτών. Τη λύση κλήθηκε να δώσει υπό αυτές τις συνθήκες, η Οδηγία 2014/65/ΕΕ γνωστή ως Market in Financial Instruments Directive “MiFID II” αλλά και ο Κανονισμός 600/2014 γνωστός ως Markets in Financial Instruments Directive “MiFIR”, οπότε και διαμορφώθηκε το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των ρυθμιζόμενων αγορών, των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων επενδύσεων¹⁷⁵.

Ως προς το περιεχόμενο των επενδυτικών υπηρεσιών, με βάση το άρθρο 4 του ν. 3606/2007, διακρίνονται σε κύριες, ήτοι: (α) Η λήψη και διαβίβαση εντολών, η οποία συνίσταται στη λήψη και διαβίβαση εντολών για λογαριασμό πελατών, για κατάρτιση συναλλαγών σε χρηματοπιστωτικά μέσα, (β) Η εκτέλεση εντολών για λογαριασμό πελατών, (γ) Η διαπραγμάτευση για ίδιο λογαριασμό, (δ) η διαχείριση χαρτοφυλακίων, η οποία συνίσταται στη διαχείριση, κατά τη διακριτική ευχέρεια της ΕΠΕΥ, χαρτοφυλακίων πελατών, στο πλαίσιο εντολής τους, που περιλαμβάνουν ένα ή περισσότερα χρηματοπιστωτικά μέσα, (ε) η παροχή επενδυτικών συμβουλών, (στ) η αναδοχή χρηματοπιστωτικών μέσων ή η τοποθέτηση χρηματοπιστωτικών μέσων με δέσμευση ανάληψης, (ζ) η τοποθέτηση χρηματοπιστωτικών μέσων χωρίς δέσμευση ανάληψης, (η) η λειτουργία πολυμερούς μηχανισμού διαπραγμάτευσης (ΠΜΔ), ενώ ως παρεπόμενες υπηρεσίες νοούνται οι εξής: (α) η φύλαξη και διοικητική διαχείριση χρηματοπιστωτικών μέσων για λογαριασμό πελατών, (β) η παροχή πιστώσεων ή δανείων σε επενδυτή προς διενέργεια συναλλαγής σε ένα ή περισσότερα χρηματοπιστωτικά μέσα, στην οποία μεσολαβεί η ΕΠΕΥ, η οποία παρέχει την πίστωση ή το δάνειο, (γ) η παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις σχετικά με τη διάρθρωση του κεφαλαίου τους, την κλαδική στρατηγική και συναφή θέματα, καθώς και παροχή συμβουλών και υπηρεσιών σχετικά με συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων, (δ) η παροχή υπηρεσιών ξένου συναλλάγματος εφόσον συνδέονται με

¹⁷⁴ Ως χρηματοπιστωτικά μέσα θεωρούνται οι κινητές αξίες, τα μερίδια Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (ΟΣΕΚΑ), τα Αμοιβαία Κεφάλαια (Α/Κ), τα μέσα χρηματαγοράς, τα παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα.

¹⁷⁵ Βλ. Quaderni di Ricerca Giuridica della Consulenza Legale, Private and public enforcement of EU investor protection regulation, Conference papers Banca d'Italia, Rome, 4 October 2019 edited by Raffaele D'Ambrosio and Stefano Montemaggi, Number 90 – October 2020, p. 33.

την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών, (ε) η έρευνα στον τομέα των επενδύσεων και χρηματοοικονομική ανάλυση ή άλλες μορφές γενικών συστάσεων που σχετίζονται με συναλλαγές σε χρηματοπιστωτικά μέσα, (στ) η παροχή υπηρεσιών σχετιζόμενων με την αναδοχή, (ζ) η παροχή επενδυτικών και παρεπόμενων υπηρεσιών σχετικά με τα υποκείμενα μέσα των παραγώγων που περιλαμβάνονται στις περιπτώσεις ε' έως ζ' και ι' του άρθρου 5, εφόσον σχετίζονται με την παροχή επενδυτικών ή παρεπόμενων υπηρεσιών¹⁷⁶.

Η ανωτέρω Οδηγία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τις διατάξεις του πρώτου μέρους του ν. 4514/2018 «για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και άλλες διατάξεις», ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 30 Ιανουαρίου 2018(πρόσφατα κωδικοποιημένος με τον ν. 4920/2022, χωρίς ουσιώδεις αποκλίσεις¹⁷⁷) ακολουθώντας πιστά τα πρότυπα της οδηγίας. Η παροχή επενδυτικών υπηρεσιών διέπεται, δηλαδή από τον ανωτέρω νόμο αλλά και από τον Κανονισμό 600/2014 (MiFIR) «για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων», τους κατ' εξουσιοδότηση Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς και τις αποφάσεις και σχετικές κατευθύνσεις των αρμόδιων εποπτικών αρχών¹⁷⁸.

Μάλιστα, για την αρτιότερη ενημέρωση του πελάτη, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Εποπτικών Αρχών Κεφαλαιαγοράς (CESR) θέσπισε έναν οδηγό στους επενδυτές στον οποίο συγκεντρώνονται οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματα, που προκύπτουν βάσει του νέου θεσμικού πλαισίου της MiFID. Ειδικότερα, προβαίνει στην ακόλουθη κατηγοριοποίηση της επενδυτικής διαδικασίας¹⁷⁹:

- **ΠΡΙΝ** από την επένδυση: Γίνεται η κατηγοριοποίηση του πελάτη ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του. Λαμβάνει χώρα η συλλογή πληροφοριών, ανάλογα με το είδος της απαιτούμενης υπηρεσίας, κύριας ή παρεπόμενης. Επίσης παρέχονται πληροφορίες προς τον πελάτη, σχετικά με την εταιρία, τις υπηρεσίες, τα χρηματοπιστωτικά μέσα, το κόστος και τα έξοδα συναλλαγών.
- **META** την επένδυση: Στα πλαίσια της πολιτικής βέλτιστης εκτέλεσης εντολής, η επιχείρηση θα πρέπει να αποστέλλει την αντίστοιχη επιβεβαίωση για τη συγκεκριμένη εντολή. Παρέχεται περιοδική ενημέρωση του πελάτη για τις συναλλαγές του.
- **ΔΙΑΡΚΕΙΣ** απαιτήσεις:

Συγκρούσεις συμφερόντων¹⁸⁰: Οι επενδυτικές εταιρίες είναι υποχρεωμένες να διασφαλίζουν ότι τα συμφέροντα των πελατών τους δεν πρόκειται να θιγούν από

¹⁷⁶ Βλ. Ν. 3606/2007 (Άρθρα 4-7), διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 25/3/2023).

¹⁷⁷ Πηγή: <https://www.taxheaven.gr/news/59045/o-neos-nomos-49202022-me-thn-anastolh-teloys-epithdeymatos-se-agrotes-kai-alieis-kai-th-diataxh-gia-ta-telh-kykloforias-me-to-mhna> (πρόσβαση στις 27/3/2023).

¹⁷⁸ Βλ. Δ. Αυγητίδη, Το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς, 2019, σελ 78 – 79.

¹⁷⁹ Πηγή: <https://www.cysec.gov.cy> (πρόσβαση στις 25/3/2023).

¹⁸⁰ Προς επίρρωση αυτού βλ. Εφαθ 662/2018, ΝΟΜΟΣ «Κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων (197-198 Α.Κ.), η σχέση εμπιστοσύνης, ως απόρροια της εφαρμογής της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών, αφορά οπωσδήποτε στις γενικές υποχρεώσεις διαφώτισης και προστασίας. Η πρώτη έχει ως αντικείμενο την παροχή πληροφοριών και διευκρινίσεων, σχετικά με το περιεχόμενο της σκοπούμενης σύμβασης, ώστε να διαφυλάσσεται η συμβατική ελευθερία, δηλαδή να μην επηρεάζεται από άγνοια ή βούληση του άλλου μέρους, κατά τη σύναψη της σύμβασης και τη διαμόρφωση του περιεχομένου της. Η δεύτερη αφορά στη λήψη μέτρων προστατευτικών των απολύτων εννόμων αγαθών, αλλά και της περιουσίας του άλλου μέρους. Κατά το στάδιο της συμβατικής δέσμευσης, η σχέση εμπιστοσύνης - επιβάλλει στην τράπεζα τις γενικές "υποχρεώσεις", αφενός, της τήρησης εξαιρετικής επιμέλειας, ως προς

άλλα συμφέροντα, κατά τη διαδικασία παροχής των επενδυτικών υπηρεσιών. Όταν οι μηχανισμοί της εταιρίας υστερούν στον εντοπισμό φαινομένων σύγκρουσης συμφερόντων, έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν τον πελάτη, πριν από την εκτέλεση της συναλλαγής.

Προστασία των περιουσιακών στοιχείων του επενδυτή: οι επενδυτικές εταιρίες τηρούν αρχεία, στα οποία περιλαμβάνονται αναλυτικά και με ακρίβεια τα περιουσιακά στοιχεία των πελατών.

Παράπονα και καταγγελίες των επενδυτών: οι επενδυτικές εταιρίες οφείλουν να τηρούν αρχεία με τα παράπονα των επενδυτών, συμπεριλαμβανομένων και των μέτρων που ελήφθησαν για τη διευθέτηση τέτοιου είδους θεμάτων.

Για την κατηγοριοποίηση του πελάτη ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του, η Κανονιστική Συμμόρφωση, με την πολιτική «γνώρισε τον πελάτη σου», κατηγοριοποιεί τον πελάτη ανάλογα με τις γνώσεις και την εξειδίκευσή του στη διενέργεια χρηματιστηριακών συναλλαγών, αλλά και ανάλογα με την εμπειρία που έχει¹⁸¹.

Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση των πελατών, υπάρχουν οι εξής διακρίσεις:

- **Ιδιώτες πελάτες:** εφαρμόζονται όλες οι διατάξεις για την προστασία των επενδυτών. Υπό προϋποθέσεις μπορούν να μετακινηθούν στην κατηγορία «επαγγελματίες πελάτες».
- **Επαγγελματίες πελάτες:** στη συγκεκριμένη κατηγορία περιλαμβάνονται όσοι θεωρούνται ότι κατέχουν τη γνώση και την εμπειρία να λαμβάνουν μόνοι τους επενδυτικές αποφάσεις, αξιολογώντας από μόνοι τους τον κίνδυνο. Μπορούν να μετακινηθούν στην κατηγορία των «ιδιωτών πελατών».
- **Επιλέξιμοι αντισυμβαλλόμενοι:** στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται επενδυτές που δεν χρειάζονται επενδυτική προστασία, είτε για όλες είτε για ορισμένες συναλλαγές. Μπορούν να μετακινηθούν είτε στην κατηγορία των «ιδιωτών πελατών», είτε στην κατηγορία των «επαγγελματιών πελατών». Μετά την κατηγοριοποίηση από την τράπεζα, ο πελάτης έχει τη δυνατότητα να αιτηθεί γραπτώς αλλαγή κατηγορίας, στην περίπτωση που πληροί τις προϋποθέσεις, μέσα στα πλαίσια πάντα της υφιστάμενης νομοθεσίας.

Η Κανονιστική Συμμόρφωση, με τον έλεγχο συμβατότητας, ζητάει από τον επενδυτή την απαιτούμενη πληροφόρηση, προκειμένου να μπορέσει η τράπεζα να αξιολογήσει εάν ένα χρηματοπιστωτικό μέσο είναι συμβατό με τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου επενδυτή, ώστε να προστατέψει τον επενδυτή από μια κακή επένδυση. Η πληροφόρηση σχετίζεται με τη γνώση και την εμπειρία του πελάτη στον επενδυτικό τομέα, τη χρηματοοικονομική του κατάσταση, την αντοχή του στη ζημία, την ανοχή του στον κίνδυνο, το χρονικό ορίζοντα της επένδυσης. Με τον έλεγχο καταλληλότητας από την πληροφόρηση που συλλέγεται, διαπιστώνεται εάν και κατά πόσο τα χαρακτηριστικά ενός ή περισσότερων χρηματοπιστωτικών μέσων μπορούν να καλύψουν τις ανάγκες του υφιστάμενου ή του εν δυνάμει επενδυτή. Ο έλεγχος

την εξυπηρέτηση του αντισυμβαλλόμενου πελάτη της και, αφετέρου, σε περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων, της πρόταξης του συμφέροντος αποκλειστικά του πελάτη της».

¹⁸¹ Βλ. Α. Χαλαμποπούλου, Κανονιστική Συμμόρφωση και Τραπεζικό Σύστημα, σελ. 58 επ., 2021.

καταλληλότητας διενεργείται προς το παρόν μόνο από τις χρηματιστηριακές εταιρίες και όχι από τις τράπεζες, γιατί αφορά υπηρεσίες διαχείρισης χαρτοφυλακίου.

ii) Πολιτική Διακυβέρνησης προϊόντος

Σε γενικές γραμμές, η MiFID II, αποβλέπει στην προστασία των καταναλωτών χρηματοοικονομικών προϊόντων και υπηρεσιών αλλά και στην παράλληλη ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της ακεραιότητας των χρηματοπιστωτικών αγορών. Με την κατ' εξουσιοδότηση Οδηγία (ΕΕ) 2017/593, παρέχεται συμπληρωματική πληροφόρηση, σχετικά με την παρακολούθηση προϊόντος, προκειμένου μέσα από μία αναλυτική και λεπτομερή περιγραφή των χαρακτηριστικών του προϊόντος, ο επενδυτής να σχηματίσει μία ολοκληρωμένη άποψη, κατά τη διαδικασία λήψης της επενδυτικής απόφασης. Για τη διακυβέρνηση προϊόντων προσδιορίζονται οι εξής βασικοί όροι: ο κατασκευαστής, ο διανομέας και η αγορά στόχος¹⁸².

- Κατασκευαστής είναι η επιχείρηση επενδύσεων που σχεδιάζει, δημιουργεί, συνδυάζει, τροποποιεί ή εκδίδει χρηματοπιστωτικά μέσα.
- Διανομέας είναι η επιχειρησιακή μονάδα που προσφέρει ή πωλεί το προϊόν στους καταναλωτές, χωρίς να εμπλέκεται στο σχεδιασμό του.
- Η αγορά στόχος είναι μία ή περισσότερες ομάδες που αγοράζει από τον παραγωγό το σχεδιαζόμενο προϊόν.

Ο κατασκευαστής έχει τις εξής υποχρεώσεις:

- Να θεσπίζει και να αναθεωρεί ρυθμίσεις, προκειμένου να δημιουργεί προϊόντα που εξυπηρετούν τα συμφέροντα των καταναλωτών, είναι σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της αγοράς στόχου και δεν τίθεται θέμα σύγκρουσης συμφερόντων.
- Σε τακτική βάση να επανεξετάζονται και να επικαιροποιούνται τα χαρακτηριστικά των προϊόντων και όποτε χρειαστεί να είναι διαθέσιμα τα στοιχεία, για περαιτέρω έλεγχο.
- Τα χαρακτηριστικά του προϊόντος να διέπονται από αναλογικότητα ως προς τη φύση και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων του παραγωγού. Είναι βασικό να αξιολογείται το επίπεδο κινδύνου για τον καταναλωτή και τη πολυπλοκότητα του προϊόντος.
- Για να διασφαλίζεται ότι το προϊόν ανταποκρίνεται στην υφιστάμενη αγορά στόχο, οι κατασκευαστές πρέπει να προσδιορίζουν με σαφήνεια τα κριτήρια που λαμβάνουν υπόψη τους για την επιλογή της αγοράς στόχου και να τα επικαιροποιούν ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

¹⁸² Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις ρυθμίσεις επίβλεψης και διακυβέρνησης προϊόντων λιανικής τραπεζικής, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 26/3/2023).

Τα κριτήρια είναι τα εξής¹⁸³:

- Σε ποια κατηγορία πελατών απευθύνεται, στους «ιδιώτες», στους «επαγγελματίες» ή στους «επιλέξιμους αντισυμβαλλόμενους».
- Γνώσεις και εμπειρία: ανάλογα με τα χαρακτηριστικά των προϊόντων οι επιχειρήσεις θα πρέπει να προσδιορίζουν το επίπεδο γνώσεων και εμπειρίας, που απαιτείται για τους καταναλωτές αυτών των προϊόντων.
- Χρηματοοικονομική κατάσταση: ένα κριτήριο για τον προσδιορισμό της αγοράς στόχου πρέπει να είναι ο βαθμός αντοχής στη ζημία, που μπορεί να έχει ένας επενδυτής.
- Η ανοχή στον κίνδυνο: για να υπάρχει συμβατότητα μεταξύ της ανοχής του πελάτη στον κίνδυνο και του κινδύνου της επένδυσης, η επιχείρηση πρέπει να ορίζει τα επίπεδα ανοχής στον κίνδυνο για την αγορά στόχο.
- Επενδυτικοί σκοποί της αγοράς στόχου: η επιχείρηση πρέπει να προσδιορίζει τον επενδυτικό ορίζοντα, που μπορεί να έχει ο αγοραστής του προϊόντος.
- Η αγορά στόχος πρέπει να προσδιορίζεται και σε σχέση με τη φύση του προϊόντος που κατασκευάζεται, δηλ. την πολυπλοκότητά του (συμπεριλαμβανομένων των κοστών και των επιβαρύνσεων), τη ρευστότητα, το προφίλ κινδύνου. Όσο περισσότερο περίπλοκο είναι ένα προϊόν, τόσο περισσότερες λεπτομέρειες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της αγοράς στόχου.
- Ο κατασκευαστής είναι υποχρεωμένος να δημιουργεί και να διαθέτει προϊόντα που ανταποκρίνονται στα χαρακτηριστικά της αγοράς στόχου.
- Πρέπει να επισημαίνει σε ποια τμήματα της αγοράς δεν απευθύνονται τα συγκεκριμένα προϊόντα.
- Πριν την πώληση ενός προϊόντος σε μία αγορά στόχο, ο κατασκευαστής οφείλει να κάνει δοκιμή του προϊόντος, προκειμένου να διαπιστώνει εγκαίρως ενδεχόμενους κινδύνους.
- Ο κατασκευαστής είναι υποχρεωμένος για την παρακολούθηση του προϊόντος μετά τη διάθεσή του, ώστε να διασφαλίζεται ότι εξακολουθεί να ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά της αγοράς στόχου.
- Σε οποιοδήποτε στάδιο του κύκλου ζωής του προϊόντος ο κατασκευαστής εντοπίζει κάποιο πρόβλημα, πρέπει να παρέμβει με διορθωτική ενέργεια, προκειμένου να απομακρύνει τον κίνδυνο. Στη συνέχεια πρέπει να ενημερώσει τον διανομέα για τις τροποποιήσεις που έκανε.
- Ο κατασκευαστής πρέπει να επιλέγει τους κατάλληλους διαύλους διανομής, ώστε τα προϊόντα του να καταλήγουν στις σωστές αγορές στόχους και να προβαίνει στις κατάλληλες διορθώσεις, όταν διαπιστώνει αποκλίσεις από τους στόχους.
- Ο κατασκευαστής είναι υποχρεωμένος να παρέχει στον διανομέα την απαιτούμενη πληροφόρηση, προκειμένου ο διανομέας να είναι σε θέση

¹⁸³ Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για τις απαιτήσεις της οδηγίας MiFID II σχετικά με την παρακολούθηση προϊόντος, 2018, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 26/3/2023).

να τοποθετεί το προϊόν στη σωστή αγορά στόχο, να αναγνωρίζει τα τμήματα της αγοράς, που δεν καλύπτονται από το συγκεκριμένο προϊόν.

Ο διανομέας έχει τις εξής υποχρεώσεις¹⁸⁴:

- Να θεσπίζει, να αναθεωρεί και να επικαιροποιεί διαδικασίες κατά τη διακίνηση του προϊόντος, ώστε να διασφαλίζεται ότι διακινείται στην κατάλληλη αγορά στόχο, διασφαλίζοντας πάντα την αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων. Αυτές οι διαδικασίες πρέπει να είναι διαθέσιμες και κατάλληλα τεκμηριωμένες, σε ενδεχόμενο έλεγχο από την αρμόδια αρχή ή τον κατασκευαστή.
- Ο διανομέας πρέπει να αξιοποιεί τις πληροφορίες που του δίνει ο κατασκευαστής, όσον αφορά την αγορά στόχο. Χρειάζεται να γνωστοποιεί στον καταναλωτή την πληροφορία που αντλεί από τον κατασκευαστή, αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του προϊόντος, την τιμή, τους κινδύνους. Όταν εντοπίσει το οποιοδήποτε πρόβλημα, οφείλει να ενημερώσει αμελλητί τον κατασκευαστή.
- Ο διανομέας πρέπει να ενημερώνει τον κατασκευαστή, σχετικά με την εμπειρία που αποκομίζει από την πώληση των συγκεκριμένων προϊόντων, ώστε οι κατασκευαστές να λαμβάνουν υπόψη τους αυτή την πληροφόρηση, κατά τη διαδικασία επανεξέτασης των χαρακτηριστικών των προϊόντων.

Το νέο καθεστώς παρακολούθησης προϊόντος, που υπαγορεύει το θεσμικό πλαίσιο για την προστασία του καταναλωτή, εκτός από την επικαιροποίηση διαδικασιών, που αφορούν στην ανάπτυξη νέων προϊόντων, ορίζει το εξής: Όταν ένα τραπεζικό ίδρυμα είναι κατασκευαστής και διανομέας του προϊόντος, θα πρέπει να εφαρμόζονται οι κανόνες ξεχωριστά, για τους κατασκευαστές και τους διανομείς. Όσον αφορά όμως την αξιολόγηση της αγοράς στόχου και της στρατηγικής διανομής, δεν χρειάζεται να επαναλαμβάνεται¹⁸⁵.

Ως εκ τούτου, κατέστη σαφές ότι ο ρόλος της Κανονιστικής Συμμόρφωσης στην παροχή επενδυτικών υπηρεσιών, είναι σημαντικός μεταξύ άλλων, τόσο για την κατηγοριοποίηση του πελάτη, όσο και για τη διακυβέρνηση προϊόντος. Μέσα από επικαιροποιημένες διαδικασίες, η Κανονιστική Συμμόρφωση διασφαλίζει την ορθολογικότητα των κριτηρίων για την κατηγοριοποίηση του πελάτη, προκειμένου να μπορέσει να του παρέχει τις επενδυτικές υπηρεσίες, που είναι συμβατές με το προφίλ του.

Με την επίβλεψη της ανάπτυξης και τον περιοδικό έλεγχο των ρυθμίσεων διακυβέρνησης των προϊόντων, η Κανονιστική Συμμόρφωση οφείλει να διαγνώσει, να αντιμετωπίσει και να διαχειριστεί εγκαίρως και αποτελεσματικά τους κινδύνους μη συμμόρφωσης¹⁸⁶.

Δεδομένου ότι ένα προϊόν θεωρείται κατάλληλο, όταν ανταποκρίνεται στα χαρακτηριστικά, τους στόχους και τα συμφέροντα της αγοράς στόχου, η οποία αγορά πρέπει να προσδιορίζεται σε πολύ λεπτομερές επίπεδο, σε όλη τη διάρκεια ζωής του προϊόντος, εκ των πραγμάτων η διαδικασία καθίσταται περίπλοκη και δύσκολη. Η

¹⁸⁴ Βλ. Α. Χαλαμποπούλου, Κανονιστική Συμμόρφωση και Τραπεζικό Σύστημα, σελ. 62 επ., 2021.

¹⁸⁵ Βλ. Κατ' εξουσιοδότηση Οδηγία 2017/593.

¹⁸⁶ Βλ. Κατ' εξουσιοδότηση Οδηγία 2017/593

Κανονιστική Συμμόρφωση πρέπει να επιβλέπει και να ελέγχει ανά τακτά χρονικά διαστήματα τις εσωτερικές διαδικασίες και να εντοπίζει οποιοδήποτε γεγονός θα αποτελούσε κίνδυνο για τον επενδυτή. Στην αξιολόγηση των διαδικασιών σημαντικό ρόλο έχει η έννοια της αναλογικότητας. Η αξιολόγηση της αγοράς στόχου πρέπει να γίνεται αναλογικά, κοινώς όσο περισσότερα κριτήρια λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της αγοράς στόχου, τόσο περισσότερο περίπλοκο θεωρείται το προϊόν.

Και αντιστοίχως, τόσο περισσότερους κινδύνους διαχειρίζεται η Κανονιστική Συμμόρφωση, προκειμένου να δημιουργήσει ένα προϊόν, που είναι συμβατό με την αγορά στόχο. Επίσης, κατά την επίβλεψη της διαδικασίας θα πρέπει να ελέγχει εάν το προϊόν φτάνει στην προκαθορισμένη αγορά ή εάν τελικά καταλήγει σε άλλη αγορά στόχο, που δεν είναι συμβατή με το προϊόν¹⁸⁷. Όταν διαπιστώνει ελλείψεις, μπορεί να δίνει οδηγίες για διορθωτικές κινήσεις, προκειμένου το προϊόν να ανταποκρίνεται πλήρως στις προδιαγραφές.

Σε ό,τι έχει να κάνει με τον προσδιορισμό της ομάδας στόχου, αλλά και με τα χαρακτηριστικά, τους στόχους και τις ανάγκες των πελατών, η Κανονιστική Συμμόρφωση οφείλει να τηρεί αρχείο επί των διαδικασιών, το οποίο μπορεί να ελεγχθεί ανά πάσα στιγμή από αρμόδια αρχή. Σύμφωνα με το άρθρο 9 της κατ' εξουσιοδότηση οδηγίας (ΕΕ) 2017/593, για να προσεγγίζεται ο δυνητικός κίνδυνος με μεγαλύτερη ασφάλεια, πρέπει να διενεργείται «ανάλυση σεναρίου» για τα χρηματοπιστωτικά μέσα. Σύμφωνα με αυτά τα σενάρια, αξιολογούνται οι κίνδυνοι των αρνητικών αποτελεσμάτων του προϊόντος, που φτάνει στον τελικό χρήστη-αγορά στόχο. Στην ουσία αξιολογείται το χρηματοπιστωτικό μέσο, στην περίπτωση που ισχύουν τα εξής αρνητικά σενάρια:

- Ο κατασκευαστής του χρηματοπιστωτικού μέσου αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα ή υπάρχει ένας άλλος κίνδυνος αντισυμβαλλόμενου.
- Το χρηματοπιστωτικό μέσο δεν είναι εμπορικά βιώσιμο.
- Σημαντική αύξηση της ζήτησης του συγκεκριμένου χρηματοπιστωτικού μέσου με παράλληλη επιβάρυνση των πόρων της επιχείρησης.
- Σημαντική επιδείνωση του περιβάλλοντος αγοράς.

Μέσω αυτής της διαδικασίας προσδιορίζεται η «αρνητική» αγορά στόχος¹⁸⁸. Όταν ο κατασκευαστής προσδιορίζει τη συγκεκριμένη αγορά θεωρητικά, ο διανομέας που έχει επαφή με τον τελικό χρήστη, μπορεί να κατανοήσει περισσότερο την αγορά που πρέπει να απευθυνθεί, έστω και εάν δεν είναι συμβατή με το προϊόν, παραθέτοντας όμως πλήρη αιτιολόγηση στον κατασκευαστή, για το λόγο που διέθεσε το προϊόν στο συγκεκριμένο καταναλωτή.

Η Κανονιστική Συμμόρφωση μέσα στα πλαίσια διαχείρισης του κινδύνου για τον επενδυτή επανεξετάζει τις διαδικασίες και όταν εντοπίζει κρίσιμα γεγονότα¹⁸⁹, που μπορεί να επηρεάσουν την απόδοση του χρηματοπιστωτικού μέσου, λαμβάνει αντίστοιχες αποφάσεις. Για παράδειγμα, όταν διαπιστώνει ότι η απόδοση ενός χρηματοπιστωτικού μέσου ξεπερνάει το όριο που ήταν σύμφωνο με το μέχρι τότε προφίλ.

¹⁸⁷ Βλ. Κανονισμός (ΕΕ) 679/2016.

¹⁸⁸ Βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για τις απαιτήσεις της οδηγίας MiFID II σχετικά με την παρακολούθηση προϊόντος, 2018, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 26/3/2023).

¹⁸⁹ Βλ. Κατ' εξουσιοδότηση Οδηγία 2017/593.

Επίσης όταν τίθεται θέμα εμπιστοσύνης από ορισμένους εκδότες των οποίων οι τίτλοι μπορεί να επηρεάσουν την απόδοση του χρηματοπιστωτικού μέσου, μπορεί να λάβει αποφάσεις σχετικά με την¹⁹⁰:

- Αλλαγή της διαδικασίας έγκρισης του προϊόντος.
- Παροχή αναλυτικής πληροφόρησης προς τους πελάτες ή τους διανομείς, ως προς το γεγονός και τις ενδεχόμενες συνέπειες στο χρηματοπιστωτικό μέσο.
- Παύση της έκδοσης επιπλέον χρηματοπιστωτικών μέσων.
- Αξιολόγηση της καταλληλότητας των δικτύων πώλησης, μετά τη διαπίστωση ότι τα προϊόντα δεν πωλούνται, όπως προβλέπεται.
- Συνεννόηση με τον διανομέα για πιθανή αλλαγή της διαδικασίας διανομής.
- Διακοπή της συνεργασίας με τον διανομέα.
- Μεταβολή του χρηματοπιστωτικού μέσου για την αποφυγή των συνεπειών των ρητρών των συμβάσεων.

Όπως ορίζεται και από την Κατ' εξουσιοδότηση Οδηγία 2017/593, η Κανονιστική Συμμόρφωση οφείλει να ενημερώνει το Διοικητικό Συμβούλιο με γραπτές εκθέσεις, που περιλαμβάνουν όλη την πληροφόρηση σχετικά με τα χρηματοπιστωτικά μέσα, που κατασκευάζονται και τις διαδικασίες διανομής. Επιπλέον, στις εκθέσεις θα πρέπει να περιγράφεται το εύρος των προϊόντων ή των υπηρεσιών, που προσφέρουν οι διανομείς στις αγορές στόχους.

Επιτελεί δε μείζονα ρόλο καθόσον αποτρέπεται σε ικανοποιητικό βαθμό η πλημμελής παροχή των επενδυτικών υπηρεσιών η οποία εγείρει με τη σειρά της ζητήματα ευθύνης από την παροχή τους. Η ευθύνη αυτή είναι διττής φύσεως δηλαδή γεννά αξιώσεις δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, όπου αφενός μεν από τη σκοπιά του δημοσίου δικαίου, ο Έλληνας νομοθέτης, αναθέτει το δύσκολο έργο του ελέγχου συμμόρφωσης των επιχειρήσεων επενδύσεων σε ανεξάρτητες αρχές οι οποίες όντας επιφορτισμένες με δημόσια εξουσία διενεργούν τους απαραίτητους ελέγχους, συλλέγουν δεδομένα και γενικότερα επιβάλλουν διοικητικές κυρώσεις και μέτρα διοικητικού εξαναγκασμού(επιπλήξεις, πρόστιμα κλπ) στις ΕΠΕΥ, στις τράπεζες και σε όσους φορείς υπόκεινται στην εποπτεία τους.

Με αυτόν τον τρόπο ξεφεύγουμε από το πλαίσιο του ιδιωτικού δικαίου και πιο συγκεκριμένα από προσυμβατική ή συμβατική ευθύνη ενώ αποκλείεται η δια συμβάσεως ή με καθ' οιονδήποτε τρόπο ο περιορισμός της δραστηριότητάς τους όπως και η παραίτηση του επενδυτή από το δικαίωμα να απαιτεί συμμόρφωση είτε πριν είτε μετά τη λήψη της επενδυτικής υπηρεσίας καθώς δημιουργείται μια έννομη σχέση εποπτείας.

Σαφέστερα, πρόκειται για υποχρέωση δημοσίου δικαίου που γεννάται από την τράπεζα ή την ΕΠΕΥ απευθείας έναντι της εποπτικής αρχής. Τα παραπάνω έχουν ως απότοκο τη διασφάλιση του κυρίαρχου ρόλου των εποπτικών αρχών και δη της Επιτροπής της Κεφαλαιαγοράς που επιλαμβάνεται της ενότητας και της ομοιομορφίας της εφαρμογής των κανόνων, δηλαδή του ουσιαστικού δικαίου της κεφαλαιαγοράς¹⁹¹, πράγμα που με τη σειρά του συνδράμει στην εύρυθμη λειτουργία της κεφαλαιαγοράς αλλά και στην τόνωση του αισθήματος της ασφάλειας του

¹⁹⁰ Βλ. Κατ' εξουσιοδότηση Οδηγία 2017/593.

¹⁹¹ Βλ. Δ. Λιάππη, Αποζημίωση των επενδυτών και Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς, 2012 σελ. 129.

επενδυτικού κοινού¹⁹², ενώ αν ο παραβάτης είναι πιστωτικό ίδρυμα, αρμόδια για την επιβολή των διοικητικών κυρώσεων για παραβάσεις των οργανωτικών απαιτήσεων και των κανόνων συμπεριφοράς είναι η ΤτΕ¹⁹³.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς επιδιώκει κατά κόρον την επίτευξη του δημοσίου συμφέροντος ενώ λόγω του ότι αποτελεί ανεξάρτητη διοικητική αρχή απολαμβάνει λειτουργικής ανεξαρτησίας και διοικητικής αυτοτέλειας ενώ πέραν της προστασίας του επενδυτικού κοινού αποσκοπεί και στην προώθηση της διαφάνειας. Επομένως, για να επιτελέσει άρτια το σκοπό της δρα τόσο προληπτικά όσο και κατασταλτικά. Σε προληπτικό επίπεδο είναι υπεύθυνη για τη χορήγηση αδειών και εγκρίσεων αφού προηγουμένως ελεγχθεί η συνδρομή των απαραίτητων προϋποθέσεων διασφαλίζοντας έτσι την αποφυγή τη συμμετοχή στην αγορά προσώπων ή επιχειρήσεων που θα μπορούσαν να βλάψουν το επενδυτικό κοινό. Βέβαια, ο προληπτικός της ρόλος δεν περιορίζεται εδώ μιας και παρακολουθεί εν συνόλω τη λειτουργία της αγοράς ενώ συλλέγει διαρκώς πληροφορίες λχ για την αγορά τίτλων, την ενημέρωση των επενδυτών και διενεργεί προς τούτο, ελέγχους σε εταιρίες με εισηγμένες μετοχές στο χρηματιστήριο.

Σε δεύτερο στάδιο, ασκεί την κατασταλτική της αρμοδιότητα με βάση τα στοιχεία και τις πληροφορίες που συγκέντρωσε κατά την προληπτική της αρμοδιότητα. Σε αυτό το στάδιο, επεμβαίνει προκειμένου να απαγορεύσει παράνομες δραστηριότητες και να επιβάλλει τις νόμιμες κυρώσεις. Εξέχουσα θέση κατέχει εδώ η επιβολή προστίμων για την παραβίαση των κανόνων του δικαίου της κεφαλαιαγοράς με ενδιαφέροντα, μάλιστα, παραδείγματα από το χώρο των διοικητικών δικαστηρίων¹⁹⁴.

Έχει επιβληθεί, φερειπείν, πρόστιμο για την υποχρέωση της έγκαιρης δημοσίευσης των οικονομικών καταστάσεων στον τύπο, την παραβίαση της υποχρέωσης της έγκαιρης διανομής των αποθετηρίων εγγράφων σε όλους τους μετόχους εξίσου ή τη χειραγωγήση της τιμής μετοχής δίχως να αναιρείται το δικαίωμα των επενδυτών να έχουν παράλληλα αξιώσεις ιδιωτικού δικαίου για την ανόρθωση της ζημίας με βάση τις διατάξεις του άρθρου 330 ΑΚ για την παράβαση των συμβατικών υποχρεώσεων¹⁹⁵ των ΕΠΕΥ, είτε του άρθρου 914 εάν συντρέχουν οι

¹⁹² Βλ. Α. Καραγκουνίδη, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών και ΕΠΕΥ για ζημίες επενδυτών από τη διάθεση σύγχρονων χρηματοπιστωτικών μέσων (από τη MiFID στη MiFID II), Αρμενόπουλος τεύχος 10, 2015, σελ. 1652.

¹⁹³ Επισημαίνεται ότι η ΤτΕ επιφορτίζεται με εποπτικές αρμοδιότητες όταν ο πάροχος των επενδυτικών υπηρεσιών είναι πιστωτικό ίδρυμα, επί του θέματος βλ. Α. Αυγητίδη, Το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς, 2019, σελ. 98 αλλά και το άρθρο 55Α του Καταστατικού της ΤτΕ: « Η Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 55Α του Καταστατικού της, ασκεί την εποπτεία στα πιστωτικά ιδρύματα, σε συγκεκριμένα χρηματοδοτικά ιδρύματα, στις ασφαλιστικές και αντασφαλιστικές επιχειρήσεις, στους διανομείς ασφαλιστικών προϊόντων καθώς και στα ιδρύματα του χρηματοπιστωτικού τομέα υπό εκκαθάριση..... Για τις παραβάσεις αυτές η Τράπεζα μπορεί επίσης να θεσπίζει και άλλες διοικητικές κυρώσεις και να προσδιορίζει τις λεπτομέρειες εφαρμογής αυτών»

¹⁹⁴ Επισημαίνεται ότι η ΤτΕ επιφορτίζεται με εποπτικές αρμοδιότητες όταν ο πάροχος των επενδυτικών υπηρεσιών είναι πιστωτικό ίδρυμα, επί του θέματος βλ. Α. Αυγητίδη, Το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς, 2019, σελ. 98 αλλά και το άρθρο 55Α του Καταστατικού της ΤτΕ: « Η Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 55Α του Καταστατικού της, ασκεί την εποπτεία στα πιστωτικά ιδρύματα, σε συγκεκριμένα χρηματοδοτικά ιδρύματα, στις ασφαλιστικές και αντασφαλιστικές επιχειρήσεις, στους διανομείς ασφαλιστικών προϊόντων καθώς και στα ιδρύματα του χρηματοπιστωτικού τομέα υπό εκκαθάριση..... Για τις παραβάσεις αυτές η Τράπεζα μπορεί επίσης να θεσπίζει και άλλες διοικητικές κυρώσεις και να προσδιορίζει τις λεπτομέρειες εφαρμογής αυτών».

¹⁹⁵ Κρίσιμο είναι, επίσης, το ερώτημα, αν γεννάται αστική ευθύνη των εποπτικών αρχών υπό το πρίσμα των άρθρων 105 – 106 ΕισΝΑΚ για την πλημμελή άσκηση των αρμοδιοτήτων τους. Κατά μία άποψη, όχι κρατούσα, η πλημμελής άσκηση των αρμοδιοτήτων των εποπτικών αρχών συνιστά με ευρεία

προϋποθέσεις της αδικοπραξίας θεμελιώνοντας έτσι αξίωση προς αποζημίωση¹⁹⁶. Επίσης, κρίσιμο είναι η εσφαλμένη συμβουλή να αποδίδεται σε υπαιτιότητα του παρέχοντος της συμβουλές, αν ο σύμβουλος ενήργησε με την απαιτούμενη επιμέλεια και σύμφωνα με τους όρους της επιστήμης, ο πελάτης δεν δικαιούται αποζημίωση διότι η παροχή δεν κρίνεται με βάση το αποτέλεσμα αλλά την προσπάθεια. Η δε ΕΠΕΥ, ευθύνεται για κάθε πταίσμα των παρεχόντων συμβουλές υπαλλήλων (334 ΑΚ) και οργάνων της (71 ΑΚ)¹⁹⁷.

Συμπερασματικά, με το πλαίσιο της MiFID II, στην ουσία αντικρούεται το πρόσφατο μοντέλο της Συμπεριφορικής Χρηματοοικονομικής, σύμφωνα με το οποίο: (α) οι τιμές των μετοχών δε διαμορφώνονται με ορθολογικούς τρόπους, αλλά ανάλογα με την ψυχολογία των επενδυτών και (β) με το arbitrage δεν επαναφέρονται οι τιμές στην πραγματική τους αξία. Μέσω αυτού του μοντέλου έγινε μία προσπάθεια να εξηγηθεί η λήψη επενδυτικών αποφάσεων που στηρίζονται σε συγκεκριμένες

έννοια παράνομη συμπεριφορά που δημιουργεί, υποχρέωση προς αποζημίωση του θιγόμενου ιδιώτη, εφόσον βεβαίως συντρέχουν και οι λοιπές προϋποθέσεις της αστικής ευθύνης των ν.π.δ.δ.. Ειδικότερα, ευθύνη του Δημοσίου ή ν.π.δ.δ. συντρέχει, τηρουμένων και των λοιπών προϋποθέσεων του νόμου, όχι μόνο όταν, με σχετική πράξη ή παράλειψη οργάνου της Διοίκησης, παραβιάζεται συγκεκριμένη διάταξη νόμου αλλά και όταν παραλείπονται τα εκ της κείμενης εν γένει νομοθεσίας και κανονισμών, τα δεδομένα της κοινής πείρας και τις αρχές της καλής πίστης προσιδιάζοντα στη συγκεκριμένη υπηρεσία ιδιαίτερα καθήκοντα και υποχρεώσεις, πράγμα που έλαβε χώρα στην ΔΠρΑθ 15526/2003, όπου η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, να καταβάλει στην πρώτη ενάγουσα το ποσό των σαράντα οχτώ χιλιάδων πεντακοσίων τεσσάρων ευρώ και εβδομήντα επτά λεπτών (48.504,77) και στην δεύτερη ενάγουσα το ποσό των εκατόν δέκα χιλιάδων εξήντα έξι ευρώ και τριών λεπτών (110.066,03), για την αιτία που αναφέρεται παραπάνω. Ωστόσο, έχει γίνει ευρέως δεκτό ότι αυτό δεν συνάδει με τη φύση των εποπτικών αρχών δοθέντος του ότι δρουν με γνώμονα το δημόσιο συμφέρον (άρθρο 76 παρ. 1 ν. 1969/1991). Σε αυτό συνηγορεί κατά πρώτον το γεγονός ότι οι ανωτέρω διατάξεις καθιερώνουν αντικειμενική ευθύνη ενώ η αναγκαιότητα γνώσης της παράβασης ως προϋπόθεση ευθύνης είναι υποκειμενική (θεωρία) και κατά δεύτερον η νομολογία τόσο η ελληνική όσο και του ΔΕΕ (τότε ΔΕΚ), ιδίως στην υπόθεση Peter Paul (C-222/02) κατά της τότε Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, στην οποία επιρρωνύεται η δράση των εποπτικών αρχών ένεκα του δημοσίου συμφέροντος πράγμα που συνεπάγεται από πλευράς εθνικού δικαίου την στέρηση από τους ιδιώτες, αξίωσης αποζημίωσης λόγω πλημμελούς εποπτείας, οπότε το ίδιο το ΔΕΚ έκρινε ότι δεν δύναται να παρέμβει στις επιλογές αυτές των κρατών αφήνοντας το ζήτημα στη διακριτική τους ευχέρεια όπου σε κάθε περίπτωση θα διαπιστώσουμε εκ νέου τη δράση των εποπτικών αρχών προς το συλλογικό συμφέρον. Βλ. *Δ. Λιάππη*, *ό.π.*, σελ. 246 – 248.

¹⁹⁶ Βλ. *Γ. Δέλλιο*, Ευθύνη από επενδυτικές συμβουλές – ιδίως η ιδιότητα του επενδυτή ως καταναλωτή, σελ. 1. Αναφέρει παρακάτω ότι για να ενεργοποιηθούν οι εν λόγω αξιώσεις του ΑΚ, η νομολογία δέχεται ότι πέρα από τη διατήρηση της εμπιστοσύνης στην κεφαλαιαγορά, υπηρετούν και τα επιμέρους συμφέροντα των επενδυτών. Συνεπώς, αποτελούν συγχρόνως και επιτακτικούς κανόνες ιδιωτικού δικαίου άρα μια πιθανή παραβίασή τους από πλευράς μιας ΕΠΕΥ πληροί τα στοιχεία της αδικοπρακτικής ευθύνης της ΑΚ 914. Ομοίως, έχει γίνει δεκτό ότι η καλόπιστη εκπλήρωση των ενοχών κατά την ΑΚ 288 είναι ζωτικής σημασίας ως προς το μέρος που συνδέει την ΕΠΕΥ με τον πελάτη της και συνδιαμορφώνουν το μέτρο επιμέλειας που θα πρέπει να επιδείξει η ΕΠΕΥ γεγονός που με τη σειρά του συνεπάγεται ότι η παραβίασή τους θεμελιώνει ταυτόχρονα και την ενδοσυμβατική της ευθύνη.

¹⁹⁷ Βλ. *Μ. Παπαντώνη*, Επενδυτικές συμβουλές και διαχείριση χαρτοφυλακίου, 2000, σελ. 107 επ. Από νομολογιακή σκοπιά βλ. 1351/2018 ΑΠ, ΝΟΜΟΣ, ομοίως και *Π. Κορνηλάκη*, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου, 2013, σελ. 527 επ. Είναι απαραίτητο να συντρέχουν σωρευτικά οι κάτωθι προϋποθέσεις: Παράνομη συμπεριφορά, υπαιτιότητα (δηλαδή δόλος ή αμέλεια), όταν δεν καταβάλλεται η επιμέλεια που απαιτείται στις συναλλαγές, ζημία και αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στην παράνομη και υπαίτια συμπεριφορά και τη ζημία η οποία υπάρχει όταν κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας η πράξη ή η παράλειψη ήταν ικανή, σύμφωνα με τη συνήθη πορεία των πραγμάτων να επιφέρει το επίζημιο αποτέλεσμα. Στη δική μας περίπτωση είναι αξιοσημείωτο εάν η παράβαση των παρεπόμενων υποχρεώσεων που θεσπίζονται με τον ν. 4514/2018 (προγενέστερα με τον ν. 3606/2007) μπορούν να θεμελιώσουν αξίωση αποζημίωσης από αδικοπραξία, αν δηλαδή θεμελιώνεται παράβαση προστατευτικού κανόνα δικαίου.

συναισθηματικές διεργασίες. Αυτός ο τρόπος προσέγγισης προέκυψε από την προσπάθεια των επιστημόνων να δικαιολογήσουν τα κίνητρα που οδήγησαν τους επενδυτές να αντιδράσουν έτσι τη «Μαύρη Δευτέρα» του 1987. Τότε, στις 19 Οκτωβρίου, όλα τα χρηματιστήρια παγκοσμίως καταποντίστηκαν και ο δείκτης Dow Jones της Νέας Υόρκης σημείωσε απώλειες¹⁹⁸ 25%.

Με την εφαρμογή της εκ των προτέρων γνωστοποίησης πληροφοριών (ex-ante) και της εκ των υστέρων γνωστοποίησης πληροφοριών (ex post), για τις παρεχόμενες ή παρεπόμενες υπηρεσίες, αλλά και σχετικά με τα συνολικά κόστη και τις λοιπές χρεώσεις, δίνεται η δυνατότητα στον επενδυτή να έχει πλήρη εικόνα της επενδυτικής του απόφασης, αναλαμβάνοντας συνειδητά το αντίστοιχο κόστος κινδύνου. Έτσι αποτρέπεται η είσοδος επιβλαβών προϊόντων στην χρηματοπιστωτική αγορά και σημειώνεται πρόοδος στην προστασία του καταναλωτή, που είναι και ο βασικός σκοπός του πλαισίου MiFID II.

3.4. Κανονιστική Συμμόρφωση και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Στα προηγούμενα κεφάλαια έγινε μία απόπειρα ανάδειξης του ρόλου που επιτελεί η Κανονιστική Συμμόρφωση, μέσα από την παρουσίαση τραπεζικών εργασιών. Παρόλα αυτά δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η αποτελεσματικότητα του θεσμού της Κανονιστικής Συμμόρφωσης δεν περιορίζεται μονάχα στην εφαρμογή του εκάστοτε θεσμικού πλαισίου, μέσω προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων αντιμετώπισης κινδύνων, που διέπουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ως εκ τούτου, κρίνεται σκόπιμο στην ενότητα αυτή να παρουσιαστεί η σημασία της διαμόρφωσης κουλτούρας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα αλλά και ο ρόλος που επιτελεί η Κανονιστική Συμμόρφωση, μέσα από τη στρατηγική της Βιώσιμης Ανάπτυξης, η οποία αποτελεί σημείο των καιρών.

Αυτό που θα πρέπει να τονίσουμε σε πρώτη φάση, είναι το γεγονός ότι οι τράπεζες πλέον θεωρούν αναπόσπαστο κομμάτι της Στρατηγικής τους τη διαμόρφωση κουλτούρας. Με τη διαμόρφωση συγκεκριμένης κουλτούρας επιτυγχάνεται καλύτερος συντονισμός ως προς την πραγματοποίηση των στόχων. Το κοινό όραμα που συμπεριλαμβάνει το σεβασμό στον άνθρωπο, την κοινωνία, το περιβάλλον και οι ίδιες αξίες δημιουργούν ισχυρό κίνητρο για την επίτευξη του σκοπού της επιχείρησης. Η πολύχρονη παρουσία στο χώρο είναι βασικό επιχείρημα προβολής της αξιοπιστίας του οργανισμού. Σε επίπεδο διαχείρισης κινδύνου, η Κανονιστική Συμμόρφωση επιδιώκει τη διαμόρφωση «κουλτούρας συμμόρφωσης», με την υιοθέτηση διάφορων εσωτερικών διεργασιών. Εκπαιδεύει το ανθρώπινο δυναμικό, ώστε να εξοικειώνεται στη χρησιμοποίηση κοινών μεθόδων και εργαλείων, για την εκτέλεση των καθηκόντων του. Γνωστοποιεί με εγκυκλίους τις εξελίξεις, ώστε οι εργαζόμενοι ως ομάδα να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τις τρέχουσες κανονιστικές εξελίξεις. Ενημερώνει τους εργαζόμενους για τους υφιστάμενους κώδικες συμπεριφοράς. Αυτοί οι κώδικες έχουν σκοπό να οριοθετήσουν τη συμπεριφορά του ανθρώπινου δυναμικού του ομίλου, προκειμένου να αποτρέψουν δυσάρεστες ή και παραβατικές συμπεριφορές¹⁹⁹.

Οι κώδικες συμπεριφοράς είναι κανόνες αυτοδέσμευσης της επιχείρησης σε ό,τι έχει να κάνει με τη συμπεριφορά των στελεχών και των υπαλλήλων της. Στην

¹⁹⁸ Βλ. Θ. Ζέρβα, Ρυθμιστικό Δίκαιο και Συμπεριφορική Χρηματοοικονομική, 2019, σελ. 23 επ.

¹⁹⁹ Βλ. Φιλοθέη-Άλκηστη Μουρατιάν κ.α, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017, σελ. 365 επ.

Τράπεζα ΠΕΙΡΑΙΩΣ και στην EUROBANK έχουμε τον «Κώδικα Δεοντολογίας & Ηθικής», στην Εθνική συναντάμε τον «Κώδικα Ηθικής Συμπεριφοράς και Δεοντολογίας». Με αυτούς τους κώδικες προάγεται η ακεραιότητα, η ηθική και η εμπιστοσύνη, μέσα στον εργασιακό χώρο, που αντικατοπτρίζεται όμως και στις σχέσεις με τους πάσης φύσεως συναλλασσόμενους, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο την καλή φήμη της εταιρίας. Παράλληλα με τους κώδικες ηθικής οι τράπεζες διαμορφώνουν και τους λεγόμενους κώδικες δεοντολογίας. Οι εν λόγω κώδικες ενέχουν νομική υποχρέωση, σε αντίθεση με τους κώδικες ηθικής, που έχουν οικειοθελή δέσμευση και αποσκοπούν πάλι στην υιοθέτηση κοινών γραμμών για την επίτευξη του στόχου.

Με τη διαμόρφωση κωδίκων ηθικής και δεοντολογίας η Κανονιστική Συμμόρφωση αποσκοπεί στη διαμόρφωση συγκεκριμένης κουλτούρας που θα στηρίζεται στη διαφάνεια, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα, προσδίδοντας προστιθέμενη αξία στον οργανισμό. Με την κωδικοποίηση κοινών αρχών και κατευθύνσεων η ΚΣ επιδιώκει τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος, που αποτελείται από τους εργαζόμενους, τη Διοίκηση, τους πελάτες, τους μετόχους, πλήρως όλους ευθυγραμμισμένους με τους στόχους και τη βιώσιμη ανάπτυξη του οργανισμού²⁰⁰.

Για να μπορέσουμε όμως να κατανοήσουμε τη σχέση του χρηματοπιστωτικού συστήματος με τη βιώσιμη ανάπτυξη, θα πρέπει προηγουμένως να αναφερθούμε στο γενεσιουργό παράγοντα αυτής, ήτοι την Αντζέντα 2030, 17 SDGs για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ειδικότερα, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών το 2015 ενέκρινε ομόφωνα την Ατζέντα 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία περιλαμβάνει τους εξής στόχους²⁰¹:

Πηγή: <https://www.vanlanschotkempen.com/en-nl/investment-management/fiduciary-management>

Η βιώσιμη ανάπτυξη των σύγχρονων οικονομιών έχει συσχετίσει την ευημερία των πολιτών με τρεις βασικούς άξονες, την προστασία του περιβάλλοντος, την κοινωνική ένταξη και την οικονομική ανάπτυξη. Οι παραπάνω 17 στόχοι υλοποιούνται με την επίτευξη των 169 πιο συγκεκριμένων στόχων και επιτυγχάνεται με την εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών. Η στατιστική επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών καθόρισε συνολικά 230 δείκτες. Από τα αποτελέσματα της καταμέτρησης προκύπτει μία σειρά κατάταξης των χωρών που συμμετέχουν, ανάλογα με την

²⁰⁰ Βλ. Α. Χαλαμποπούλου, Κανονιστική Συμμόρφωση και Τραπεζικό Σύστημα, σελ. 68 επ., 2021

²⁰¹ Βλ. E. Dalampira., & S. Nastis, Mapping Sustainable Development Goals: A network analysis framework. Sustainable Development, 20 September 2018, p. 46-55.

απόδοσή τους. Αυτή η κατάταξη μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο αξιολόγησης της ανάπτυξης της κάθε χώρας, αλλά και κριτήριο για τον τρόπο και το βαθμό χρηματοδότησης για την επίτευξη των στόχων²⁰².

Η πλέον τρανή επιβεβαίωση, άλλωστε, προέρχεται από τις ίδιες τις τράπεζες, οι οποίες επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις αντίστοιχες τραπεζικές τάσεις και τις τάσεις της κεφαλαιαγοράς όπου η ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη και περιβαλλοντική μέριμνα καταλαμβάνει την πρώτη θέση²⁰³:

- i. **Διεκδίκηση δράσεων για την κλιματική αλλαγή και μεγαλύτερη βιωσιμότητα** → Η σημαντική επιρροή στον χρηματοπιστωτικό τομέα, αν και κινητοποιεί κεφάλαια, συνεπάγεται ότι οι κυβερνήσεις, οι ρυθμιστικές αρχές και οι επενδυτές θα αναμένουν από τις τράπεζες να προωθήσουν την απαλλαγή από τις ανθρακούχες εκπομπές και να υιοθετήσουν την ευρύτερη ατζέντα για τη βιωσιμότητα
- ii. **Τεχνολογικές προκλήσεις συνεχώς αυξάνουν τον πήχη της εμπειρίας** → Το FinTech και το BigTech αλλάζουν τις Προσδοκίες του πελάτη, αναγκάζοντας τις παραδοσιακές τράπεζες να προσαρμοστούν. Εν τω μεταξύ, οι νέες τεχνολογικές δυνατότητες θα αναγκάσουν τις τράπεζες να επενδύσουν για την προστασία από τις απειλές του κυβερνοπολέμου και της παραπληροφόρησης.
- iii. **Η εμφάνιση των μοντέλων οικοσυστήματος και της ενσωματωμένης χρηματοδότησης** → Καθώς οι τομείς συγκλίνουν και η τραπεζική γίνεται "αόρατη", τα δεδομένα, σε συνδυασμό με την ωρίμανση επιστημονικούς κλάδους όπως τα συμπεριφορικά οικονομικά και η συναισθηματική πληροφορική θα είναι καθοριστικοί στο να βοηθήσουν τους ανθρώπους να διαχειριστούν καλύτερα τις οικονομικά τους.
- iv. **Η άνοδος των ψηφιακών περιουσιακών στοιχείων** → Η τεχνολογία φέρνει επανάσταση στον τρόπο οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν, καθώς οι συναλλαγές μετακινούνται από τον "πραγματικό κόσμο" στον "ψηφιακό κόσμο", οι τράπεζες θα έχουν κεντρικό ρόλο στη διευκόλυνση των συναλλαγών και την οικοδόμηση εμπιστοσύνης.
- v. **Ανταγωνισμός για ταλέντα και μεταβαλλόμενες προσδοκίες του εργατικού δυναμικού** → Οι κανόνες εργασίας-προσωπικής ζωής έχουν μόνιμα διαταραχθεί, οι προσδοκίες των εργαζομένων εξελίχθηκαν εξίσου, ενώ η επιχειρησιακή ανθεκτικότητα οι κλασικές παραδοχές έχουν αμφισβητηθεί. Επομένως, οι τράπεζες θα πρέπει να επαναπροσδιορίσουν την πρόταση ταλέντων τους και τις επιχειρησιακές δομές.
- vi. **Το διευρυμένο ρυθμιστικό – εποπτικό πλαίσιο** → Η σύγκλιση των τομέων, η άνοδος των νέων περιουσιακών στοιχείων η σημασία της χρηματοδότησης της κλιματικής αλλαγής και διδάγματα σχετικά με τη λειτουργική ανθεκτικότητα από τις

²⁰² Βλ. E. Halisçelik, & M. Soytaş, Sustainable development from millennium 2015 to Sustainable Development Goals 2030. Sustainable development, January 25 2018, p. 545-572.

²⁰³ Βλ. EY Knowledge analysis, 2021

κρίσεις θα διευρύνουν το ρυθμιστικό πλαίσιο ενδιαφέροντος και παρέμβασης των ρυθμιστικών – εποπτικών αρχών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, από την πλευρά της, πρωτοστατώντας στην υλοποίηση των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη, ευθυγραμμίζει τις πολιτικές της με την παγκόσμια προσπάθεια για τη διαμόρφωση ενός βιώσιμου μέλλοντος, με την υποστήριξη της απασχόλησης, της ανάπτυξης και των επενδύσεων. Για να εξασφαλίσει τη συνοχή και την αποτελεσματικότητα στο αναπτυξιακό της σχέδιο, θέτει τέσσερις πυλώνες για την επίτευξη των SDGs²⁰⁴.

- **Τη διακυβέρνηση:** η εφαρμογή διατομεακών πολιτικών προσεγγίσεων μέσα από ένα ενιαίο και αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο, οι συστηματικές εκτιμήσεις των επιπτώσεων, σε περιβαλλοντικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, η συμμετοχή των ενδιαφερομένων σε δημόσιες διαβουλεύσεις, η προώθηση ενισχυμένων κατευθυντήριων γραμμών, είναι κάποια από τα εργαλεία που ενεργοποιεί η ΕΕ, προκειμένου να προσεγγίσει και να προωθήσει το μοντέλο της βιώσιμης ανάπτυξης.
- **Τη χρηματοδότηση:** η Επιτροπή έχει ήδη ενσωματώσει στον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης δαπάνες, που αφορούν τις τρεις διαστάσεις της αειφόρου ανάπτυξης, το περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία. Η αναπτυξιακή βοήθεια που παρέχεται, δίνεται με τη μορφή επιχορηγήσεων ή δανείων. Η ΕΕ έχει δεσμευτεί να διαθέσει το 20% του προϋπολογισμού της για δράσεις που αφορούν το κλίμα και το 0,7% του ΑΕΕ στην επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια στις δικαιούχες χώρες (Eurostat, n.d). Η διαχείριση των κονδυλίων γίνεται μέσω των υφιστάμενων διαρθρωτικών και επενδυτικών ταμείων, όπως του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), του Ταμείου Συνοχής (ΤΣ), του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ) κ.α.
- **Τη μέτρηση της προόδου:** Η αποτελεσματικότητα των στόχων για τη βιώσιμη ανάπτυξη, καταμετράται με ειδικούς δείκτες. Ο κάθε δείκτης περιλαμβάνει συγκεκριμένα κριτήρια, που κάθε κράτος μέλος οφείλει να εναρμονίζεται με αυτά, για την επίτευξη των στόχων. Συνολικά υπάρχουν 100 δείκτες που παρακολουθούν την επίτευξη των 17 SDGs. Κάθε στόχος υπολογίζεται από 6 δείκτες, με εξαίρεση τους στόχους 14 και 17 που υπολογίζονται από 5 δείκτες. Στο Παράρτημα 1 περιγράφονται οι 100 δείκτες που έχει ορίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση και πως αυτοί συνδέονται με κάθε έναν στόχο ξεχωριστά. Επίσης περιλαμβάνονται και οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την παρακολούθηση περισσότερων στόχων.
- **Την κοινή ευθύνη:** Για την επίτευξη των στόχων είναι απαραίτητο να συνεργαστούν οι κυβερνήσεις όλων των επιπέδων, η κοινωνία των πολιτών, οι επιχειρήσεις μεταξύ τους, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Είναι απαραίτητη η σύμπραξη του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, προκειμένου να ενεργοποιηθούν και να διοχετευτούν οι κατάλληλες χρηματοδοτήσεις σε βιώσιμες επενδύσεις. Με τον 11ο SDGs, αλλά και άλλους στόχους τονίζεται η συμβολή των πόλεων στην επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, πάνω από το 70% των πολιτών της ΕΕ κατοικεί σε αστικές περιοχές, αλλά και σχεδόν το 85% του ΑΕΠ παράγεται από τον

²⁰⁴ Βλ. Βιώσιμη χρηματοδότηση: Το Συμβούλιο ενέκρινε ένα ενοποιημένο ενωσιακό σύστημα ταξινόμησης, 2020, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 28/3/2023).

αστικό ιστό. Με αυτά τα δεδομένα είναι προφανές ότι οι πόλεις πρωτοστατούν στην επίτευξη των στόχων, μέσω καινοτόμων πρωτοβουλιών, που στηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κυκλική οικονομία²⁰⁵.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ESMA, με τη συμβολή των of EBA, EIOPA και της EKT, εργάζεται ως εκ τούτου προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των προτύπων δημοσιοποίησης για τιτλοποιημένα περιουσιακά στοιχεία με τη συμπερίληψη νέων, αναλογικών και στοχευμένων πληροφοριών σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Οι ΕΕΑ και η EKT καλούν επίσης τους εκδότες, τους ανάδοχους και τους δημιουργούς τέτοιων περιουσιακών στοιχείων σε επίπεδο ΕΕ να συλλέγουν προληπτικά υψηλής ποιότητας και ολοκληρωμένες πληροφορίες σχετικά με τους κινδύνους που σχετίζονται με το κλίμα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας δημιουργίας. Αυτή η έκκληση για βελτιωμένη δημοσιοποίηση αφορά όλα τα χρηματοδοτικά μέσα που υποστηρίζονται από τον ίδιο τύπο υποκείμενων περιουσιακών στοιχείων.

Περαιτέρω, οι ενισχυμένες απαιτήσεις γνωστοποίησης σχετικά με το κλίμα για τα τιτλοποιημένα περιουσιακά στοιχεία είναι επίσης ουσιώδεις για την EKT. Οι τιτλοποιημένοι τίτλοι αποτελούν μία από τις σημαντικότερες κατηγορίες περιουσιακών στοιχείων που κινητοποιούνται από τους αντισυμβαλλομένους ως ασφάλεια στις πιστοδοτικές πράξεις του Ευρωσυστήματος. Επιπλέον, το Ευρωσύστημα, με το πρόγραμμα αγοράς τίτλων εξασφαλισμένων με περιουσιακά στοιχεία (ABSPP), έχει επίσης καταστεί ένας από τους μεγαλύτερους επενδυτές τέτοιων περιουσιακών στοιχείων στη ζώνη του ευρώ. Τον Ιούλιο του 2022 η EKT ανακοίνωσε ότι λαμβάνει περαιτέρω μέτρα για τη συμπερίληψη των εκτιμήσεων για την κλιματική αλλαγή στα προγράμματα αγοράς και στο πλαίσιο παροχής ασφαλειών της, με στόχο την καλύτερη συνεκτίμηση του χρηματοοικονομικού κινδύνου που σχετίζεται με το κλίμα κατά την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής και - στο πλαίσιο της εντολής της - να στηρίζει την πράσινη μετάβαση της οικονομίας σύμφωνα με την κλιματική πολιτική ουδετερότητας της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, η EKT δεσμεύεται να ενεργεί ως καταλύτης, συνεργαζόμενη στενά με τις αρμόδιες αρχές της ΕΕ για την υποστήριξη της καλύτερης και εναρμονισμένης δημοσιοποίησης δεδομένων που σχετίζονται με το κλίμα για τα περιουσιακά στοιχεία που κινητοποιούνται ως ασφάλεια.

Μολονότι δεν έχουν ακόμη θεσπιστεί υποχρεωτικές απαιτήσεις δημοσιοποίησης, η EKT και οι ΕΕΑ είναι εντούτοις καλούν τους εκδότες να συλλέγουν ήδη, κατά τη στιγμή της σύναψης του δανείου, τα δεδομένα που χρειάζονται οι επενδυτές για να αξιολογήσουν τους κλιματικούς κινδύνους των υποκείμενων περιουσιακών στοιχείων. Στην περίπτωση της τιτλοποίησης, οι εκδότες και οι χορηγοί θα πρέπει να συμπληρώνουν τα προαιρετικά πεδία που σχετίζονται με το κλίμα στις υφιστάμενες γνωστοποιήσεις τιτλοποιήσεων πρότυπα. Η εύκολη και απρόσκοπτη πρόσβαση σε δεδομένα που σχετίζονται με το κλίμα θα πρέπει να είναι διαθέσιμη μέσω εγγεγραμμένων αποθετήρια τιτλοποιήσεων, ώστε να ενισχυθεί περαιτέρω η διαφάνεια και η σαφήνεια για τους επενδυτές. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθούν κατακερματισμένες πληροφορίες σε διάφορα σημεία πρόσβασης και θα είχε ως αποτέλεσμα χαμηλότερο κόστος και κινδύνους για τους δημιουργούς, τους επενδυτές και τις εποπτικές αρχές²⁰⁶.

²⁰⁵ Πηγή: [BΙΩΣΙΜΗ ΠΟΛΗ - SUSTAINABLE CITY - APXIKH \(sustainable-city.gr\)](https://www.sustainable-city.gr/) (πρόσβαση στις 28/3/2023).

²⁰⁶ Βλ. Joint ESAs-ECB Statement on disclosure on climate change for structured finance products, 13/3/2023, διαθέσιμο [εδώ](https://www.esas.europa.eu/structured-finance-products/disclosure-climate-change-structured-finance-products-2023) (πρόσβαση στις 28/3/2023).

Είναι αυτονόητο ότι τα ανωτέρω θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των επενδυτών, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες πρακτικές της αγοράς και τα πρότυπα αναφοράς που απορρέουν από τη σχετική νομοθεσία της ΕΕ (Το Ευρωπαϊκό σύστημα ταξινόμησης²⁰⁷ και τα επικείμενα πρότυπα της ΕΕ για τα πράσινα ομόλογα²⁰⁸). Τούτο με τη σειρά του συνεπάγεται δέσμευση τόσο από πλευράς εκδοτών και επενδυτών όσο και από πλευράς των αρμόδιων ρυθμιστικών φορέων για να επιτευχθεί μια αποτελεσματική και αναλογική προσέγγιση.

Εδώ όμως, κρίνεται σκόπιμο να σταθούμε στο Ευρωπαϊκό σύστημα ταξινόμησης που αποτελεί θεμελιώδη έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης σε ενωσιακό επίπεδο. Ειδικότερα, με το σύστημα «ταξινόμησης» ή «ταξινομίας» προσδιορίζεται με ακρίβεια η έννοια του «βιώσιμου»²⁰⁹. Σύμφωνα με τον κανονισμό για την ταξινόμηση, για να είναι μια οικονομική δραστηριότητα βιώσιμη, πρέπει να συμμορφώνεται με ορισμένες ελάχιστες εγγυήσεις (άρθρο 3). Τον Οκτώβριο του 2022, το PSF (Platform on Sustainable Finance)²¹⁰ δημοσίευσε την τελική του έκθεση σχετικά με το τι σημαίνει να έχει τηρηθεί το όριο των "ελάχιστων εγγυήσεων". Αυτό ακολούθησε τη δημοσίευση του σχεδίου της έκθεσής του τον Ιούλιο.

Η έκθεση αναφέρει ότι η ευθυγράμμιση με τις ελάχιστες εγγυήσεις θα πρέπει να αξιολογείται με βάση τέσσερα θέματα:

- i. ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των εργασιακών δικαιωμάτων,
- ii. δωροδοκία και διαφθορά,
- iii. φορολογία- και
- iv. θεμιτός ανταγωνισμός με τα τρία τελευταία να προέρχονται από κεφάλαια των κατευθυντήριων γραμμών του ΟΟΣΑ.

Αξιολόγηση κάθε ενός από αυτά τα θέματα χωρίζεται σε διαδικαστικό στοιχείο και σε αποτέλεσμα στοιχείο. Σε αντίθεση με την ίδια την ταξινομία, η οποία λειτουργεί σε οικονομικό επίπεδο δραστηριότητας, η έκθεση PSF φαίνεται να προτείνει την ευθυγράμμιση των ελάχιστων εγγυήσεων σε να εξεταστεί από την οπτική γωνία της εκάστοτε οντότητας²¹¹.

Η ταξινομία θα επιτρέψει στους επενδυτές να αλλάξουν τη στόχευση των επενδύσεών τους προς πιο βιώσιμες τεχνολογίες και επιχειρήσεις. Αυτό θα συμβάλει αποφασιστικά ώστε η ΕΕ να καταστεί κλιματικά ουδέτερη έως το 2050 και να

²⁰⁷ Μάλιστα, οι τρεις ΕΕΑ παρείχαν διακριτές, αλλά συντονισμένες, συμβουλές ως απάντηση στην πρόσκληση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για παροχή συμβουλών σχετικά με το άρθρο 8 της κανονισμού για τη φορολογία (για περισσότερες πληροφορίες, βλ τις απαντήσεις της EAT, της EIOPA και της ESMA στην πρόσκληση της Επιτροπής για παροχή συμβουλών).

²⁰⁸ Βλ. "Joint RTS on ESG disclosure standards for financial market participants", EEA, [2 Μαΐου 2022](#).

²⁰⁹ Βλ. Βιώσιμη χρηματοδότηση: Το Συμβούλιο ενέκρινε ένα ενοποιημένο ενωσιακό σύστημα ταξινόμησης, 2020, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).

²¹⁰ Σημειώνεται ότι η πλατφόρμα για τη βιώσιμη χρηματοδότηση διαδραματίζει βασικό ρόλο στην επίτευξη αυτής της συνεργασίας, συγκεντρώνοντας την καλύτερη τεχνογνωσία σε θέματα βιωσιμότητας από τον εταιρικό και δημόσιο τομέα, από τη βιομηχανία, καθώς και από τον ακαδημαϊκό χώρο, την κοινωνία των πολιτών και τον χρηματοπιστωτικό κλάδο, συμβάλλοντας τα μέγιστα στην επίτευξη των στόχων της ταξινόμησης και, εν τέλει, της ευρωπαϊκής πράσινης συμφωνίας και των κλιματικών στόχων της ΕΕ για το 2030 και το 2050. Η πλατφόρμα συστάθηκε για πρώτη φορά τον Οκτώβριο του 2020, για διετή θητεία που έληξε τον Οκτώβριο του 2022. Τον Οκτώβριο του 2022 δημοσιεύθηκε πρόσκληση υποβολής αιτήσεων για την επιλογή μελών για τη νέα θητεία της πλατφόρμας και η νέα σύνθεση της πλατφόρμας ανακοινώθηκε στις 8 Φεβρουαρίου 2023, ενώ η πρώτη συνεδρίαση έλαβε χώρα στις 7 Μαρτίου 2023 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 30/3/2023).

²¹¹ Βλ. AFME with Linklaters Sustainable Finance in Europe: Regulatory State of Play Key impacts for banks and capital market: Key impacts for banks and capital markets, March 2023 (updated version), σελ. 16 επ.

επιτύχει τους στόχους της συμφωνίας των Παρισίων για το 2030. Μεταξύ αυτών, περιλαμβάνεται η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 40%, για την οποία η Επιτροπή εκτιμά ότι η ΕΕ πρέπει να καλύψει επενδυτικό κενό περίπου 180 δισ. ευρώ ετησίως. Η ΕΕ, μάλιστα, προέβη στην κάτωθι στοχοθεσία:

- ✓ Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής,
- ✓ Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή,
- ✓ Βιώσιμη χρήση και προστασία των υδατικών και των θαλάσσιων πόρων,
- ✓ Μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία,
- ✓ Πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης,
- ✓ Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.

Συγκεκριμένα για να θεωρείται «βιώσιμη» μία οικονομική δραστηριότητα πρέπει:

- Να συμβάλλει σε έναν τουλάχιστον από τους περιβαλλοντικούς στόχους, όπως αυτοί περιγράφονται στην παραπάνω εικόνα.
- Να μην προσβάλλει κανέναν από αυτούς τους στόχους.
- Να υπόκειται σε συγκεκριμένα τεχνικά κριτήρια ελέγχου.
- Να τηρούνται οι ελάχιστες κοινωνικές διασφαλίσεις κατά την εκτέλεση των δραστηριοτήτων.

Ενόψει του πλαισίου που θέτει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δημιουργούνται νέα βιώσιμα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Με τα «βιώσιμα χρηματοοικονομικά» προσδιορίζονται προϊόντα που διαθέτουν συγκεκριμένες περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές «προδιαγραφές». Οι περιβαλλοντικές προδιαγραφές σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, τη ρύπανση του περιβάλλοντος, την εξάντληση των πόρων και την απώλεια βιοποικιλότητας, καθώς και τους κινδύνους που σχετίζονται με αυτά. Οι κοινωνικές προδιαγραφές μπορεί να σχετίζονται με ανισότητες, εργασιακές σχέσεις, προβλήματα ένταξης. Πολλές φορές αυτοί οι δύο παράγοντες είναι αλληλένδετοι. Με τη διακυβέρνηση των βιώσιμων χρηματοοικονομικών προϊόντων, το χρηματοπιστωτικό σύστημα υποστηρίζει την προώθηση βιώσιμων επενδύσεων, συνδράμοντας έτσι στην προστασία του περιβάλλοντος, τη μείωση της ανεργίας και τη βελτίωση της οικονομίας²¹².

²¹² Υπό αυτές τις συνθήκες, στις 8 Ιουλίου, η ESMA δημοσίευσε επικαιροποιημένες κατευθυντήριες γραμμές για τη διακυβέρνηση προϊόντων MiFID II προς διαβούλευση, οι οποίες περιλαμβάνουν επίσης τον αντίκτυπο των επερχόμενων αλλαγών ESG στους κανόνες της MiFID II για τη διακυβέρνηση προϊόντων που τέθηκαν σε ισχύ από τον Νοέμβριο του 2022. Οι κατευθυντήριες γραμμές είναι απροσδόκητα ήπιες όσον αφορά τα πρότυπα ESG. Μάλιστα, η ESMA πρότεινε οι κατασκευαστές και οι διανομείς προϊόντων και υπηρεσιών της MiFID να χρησιμοποιούν τον όρο των "προτιμήσεων βιωσιμότητας" από τους επερχόμενους κανόνες καταλληλότητας ESG (δηλ. ελάχιστο % ευθυγράμμισης με την ταξινόμηση, ελάχιστο % βιώσιμων επενδύσεων) ούτως ώστε καθορίσουν τους στόχους που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα των προϊόντων της αγοράς-στόχου του αντίστοιχου προϊόντος. Είναι μεν εμφανής ο προαιρετικός χαρακτήρας παρόλα αυτά όμως, θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα κατά τη συμπλήρωση εγγράφων ESG με τη βοήθεια σχετικών υποδειγμάτων,

Οι επενδυτικοί σύμβουλοι και οι πωλητές ασφαλιστικών προϊόντων θα πρέπει να αναζητούν επιπλέον μερίδια αγοράς, που θα περιλαμβάνουν καταναλωτές που τους αφορά η αειφόρος ανάπτυξη. Αυτή την πληροφορία θα μπορούν να την αντλούν μέσα από το ερωτηματολόγιο καταλληλότητας, που θα περιλαμβάνει ερωτήσεις για το περιβάλλον, την κοινωνία, τη διακυβέρνηση. Ανάλογα με το προφίλ του κάθε επενδυτή και το βαθμό ανοχής στον κίνδυνο, μπορούν να προτείνουν τα βιώσιμα χρηματοοικονομικά προϊόντα σε επενδυτές, συμβάλλοντας έτσι στον αναπροσανατολισμό του χρηματοπιστωτικού συστήματος προς μία νέα κατεύθυνση προς τη βιώσιμη ανάπτυξη²¹³.

Επιπλέον, δεδομένου ότι οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιδράσεις παρουσιάζονται σε βάθος χρόνου, θεωρείται αναμενόμενο οι βιώσιμες επενδύσεις να στηρίζονται σε μακροχρόνιο προσανατολισμό. Έτσι ο επενδυτής έχει τη δυνατότητα, πριν την λήψη της απόφασής του, να συγκρίνει την αποδοτικότητα των εταιριών, ως προς την αειφόρο ανάπτυξη και να αξιολογήσει πιο εμπεριστατωμένα την πληροφόρηση που συλλέγει. Μέσα στα πλαίσια της εταιρικής υπευθυνότητας, όλο και περισσότερες εταιρίες εμπνέονται από την παγκόσμια στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη και αναλαμβάνουν δράσεις, προωθώντας καινοτόμες λύσεις για την εξέλιξη και τη βελτίωση των επιχειρήσεων.

Η Εθνική Τράπεζα και η Eurobank έχουν γίνει ήδη μέλη του Ελληνικού Κώδικα Βιωσιμότητας. Πρόκειται για μία πλατφόρμα, που έχει ως σκοπό την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης²¹⁴.

Σε πρώτη φάση, κάθε επιχείρηση συμμορφώνεται σε ένα από τα τέσσερα επίπεδα:

1. Εισηγμένες με προσωπικό άνω των 500 ατόμων και οι θυγατρικές τους.
2. Εισηγμένες κάτω των 500 ατόμων.
3. Μικρές-μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις που δεν ανήκουν στις άλλες κατηγορίες.
4. Μικρές επιχειρήσεις που δεν δεσμεύονται από το νόμο, για τη δημοσίευση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

Σε δεύτερη φάση ενσωματώνει στη λειτουργία της μία σειρά από ευρωπαϊκά πρότυπα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα: ISO 8000 συστήματα διαχείρισης Εταιρικής Υπευθυνότητας, ISO 50001 συστήματα διαχείρισης της ενέργειας, ISO 26000 οδηγός για την κοινωνική ευθύνη των οργανισμών, ISO 39001 συστήματα διαχείρισης οδικής βοήθειας. Για να είναι βιώσιμη η επιχείρηση ή ο οργανισμός, ο Κώδικας θέτει 20 κριτήρια, οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά. Κατωτέρω, αναφέρονται

όπως το Ευρωπαϊκό υπόδειγμα ESG ή το τελευταίο ευρωπαϊκό υπόδειγμα MiFID - καθώς οι απαντήσεις στα παραπάνω υποδείγματα, θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως επιβεβαίωση των στόχων βιωσιμότητας της αγοράς-στόχου. Βλ. Διεξοδικά, AFME with Linklaters Sustainable Finance in Europe: Regulatory State of Play Key impacts for banks and capital market: Key impacts for banks and capital markets, March 2023 (updated version), σελ. 58.

²¹³ Βλ. Σχέδιο Δράσης: Χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης, 2018, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).

²¹⁴ Πηγή: <https://greekcode.sustainablegreece2020.com> (πρόσβαση στις 28/3/2023).

αναλυτικά τα 20 κριτήρια, όπως παρουσιάζονται στην επίσημη ιστοσελίδα του Ελληνικού Κώδικα Βιωσιμότητας²¹⁵:

Τα 20 κριτήρια του Ελληνικού Κώδικα Βιωσιμότητας
1. στρατηγική ανάλυση και δράση
2. ουσιαστικότητα
3. στοχοθέτηση
4. διαχείριση της αλυσίδας
5. υπευθυνότητα
6. κανόνες και διαδικασίες
7. monitoring
8. πολιτικές αμοιβών και κίνητρα για βιώσιμη ανάπτυξη
9. διάλογος με τους ενδιαφερόμενους
10. προιοντική υπευθυνότητα και καινοτομία
11. χρήση φυσικών πόρων
12. Διαχείριση πόρων
13. εκπομπές αερίων και κλιματική αλλαγή
14. εργασιακά δικαιώματα
15. ίσες ευκαιρίες
16. απασχόληση
17. σεβασμός δικαιωμάτων στην προμηθευτική αλυσίδα
18. ενδυνάμωση τοπικών κοινωνιών
19. συμμετοχή σε πρωτοβουλίες και πολιτική επιρροή
20. πρόληψη και καταπολέμηση της διαφθοράς

Πηγή: ίδια επεξεργασία

Οι επιχειρήσεις για να ανταποκριθούν σε αυτά τα πρότυπα, προσαρμόζουν ανάλογα τις δραστηριότητες τους, με σκοπό τη δημιουργία σημαντικού ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε ζητήματα βιωσιμότητας. Πιο συγκεκριμένα²¹⁶:

- Τα μέλη του κώδικα καλύπτουν την υποχρέωση απέναντι στο νόμο, για τη δημοσιοποίηση μη χρηματοοικονομικών πληροφοριών, καθώς αποτελεί τμήμα των Οικονομικών καταστάσεων κάθε εταιρίας.
- Διασυνδέονται με δίκτυα υπεύθυνων προμηθευτών.
- Η συμμετοχή στον Κώδικα αποτελεί κίνητρο για την εξοικονόμηση χρηματοδότησης από τους επενδυτές.
- Αναδεικνύεται η επιχείρηση ως Sustainable Company.
- Η συμμετοχή στον κώδικα αποτελεί αυτοαξιολόγηση ως προς την ενσωμάτωση των Αρχών της Βιώσιμης Ανάπτυξης.
- Δίνει κίνητρο για την πραγματοποίηση εξαγωγών.

²¹⁵ Πηγή: <https://greekcode.sustainablegreece2020.com> (πρόσβαση στις 22/6/2023).

²¹⁶ Βλ. Α. Χαλαμποπούλου, Κανονιστική Συμμόρφωση και Τραπεζικό Σύστημα, σελ. 70 επ., 2021

Με τη διαμόρφωση βιώσιμων επιχειρήσεων ενισχύεται η εταιρική διαφάνεια και μέσα από καινοτόμες εφαρμογές, οι επενδυτές μπορούν να συλλέγουν ολοκληρωμένη πληροφόρηση. Για παράδειγμα, με τις ετήσιες εκθέσεις ή εκθέσεις βιώσιμης ανάπτυξης, που αναρτώνται στις επίσημες ιστοσελίδες των εταιριών, μπορεί να περιλαμβάνονται μετρήσεις των δυσμενών επιπτώσεων των κινδύνων βιωσιμότητας. Οι κίνδυνοι βιωσιμότητας είναι κλιματικοί και περιβαλλοντικοί, κοινωνικοί κίνδυνοι ή κίνδυνοι διακυβέρνησης. Με αυτή την πληροφόρηση οι επενδυτές μπορούν να συγκρίνουν την αποτελεσματικότητα της κάθε επιχείρησης και να αξιολογήσουν πιο ολοκληρωμένα την επενδυτική απόφαση που θα λάβουν. Η εταιρική διαφάνεια σε συνδυασμό με τον μακροπρόθεσμο χαρακτήρα των βιώσιμων επενδύσεων δημιουργούν μία νέα συνθήκη, που παράγει προστιθέμενη αξία για την επιχείρηση και συμβάλει σημαντικά στη σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Σε διεθνές επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα έχει ήδη ανακοινώσει ότι θα διαθέσει από το χαρτοφυλάκιο των Ίδιων κεφαλαίων της, στο επενδυτικό ταμείο πράσινων ομολόγων (EUR BISIP G2) που δημιούργησε η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών Το πράσινο ταμείο επενδύει σε έργα που αφορούν στην παραγωγή ανανεώσιμης ενέργειας και την ενεργειακή απόδοση. Αυτό το ομόλογο είναι το 2ο στη σειρά που δημιούργησε η BIS, το προηγούμενο ήταν σε δολάρια των ΗΠΑ και εισήχθη προς διαπραγμάτευση το Σεπτέμβριο του 2019. Τα δύο αμοιβαία κεφάλαια βιώσιμων ομολόγων διαχειρίζονται περίπου 2 δις δολάρια και υπάρχει η προοπτική για αύξηση στο άμεσο μέλλον. Με την ενσωμάτωση τέτοιων ομολόγων στα αποθεματικά τους οι κεντρικές τράπεζες, αφενός μεν συμβάλλουν στην προσπάθεια προώθησης των περιβαλλοντικών στόχων για την βιώσιμη ανάπτυξη και αφετέρου ενδυναμώνουν τους ισολογισμούς τους με υγιή και μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία, σημαντική συνθήκη για την επίτευξη της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος²¹⁷.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) σε συνεργασία με την Εθνική Τράπεζα και την Τράπεζα Πειραιώς συμφώνησαν στη χρηματοδότηση προγράμματος επενδύσεων για την ενίσχυση του γεωργικού και του αγροδιατροφικού τομέα, ύψους 560 εκατ. Ευρώ. Από αυτά η ΕΤΕπ θα χορηγήσει 200 εκατ. Ευρώ και τα υπόλοιπα θα τα χορηγήσουν οι δύο τράπεζες, προκειμένου να διευκολύνουν τους αγρότες και τις επιχειρήσεις στον εκσυγχρονισμό του αγροτικού τομέα και στην βιοοικονομία. Στόχος της συγκεκριμένης χρηματοδότησης είναι οι επενδύσεις στην παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας, με σύγχρονες και καινοτόμες μεθόδους, φιλικές προς το περιβάλλον, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η παρακίνηση των νέων αγροτών στην ενασχόληση με τον συγκεκριμένο τομέα. Η Εθνική Τράπεζα, η Alpha Bank, η Τράπεζα Πειραιώς και η Bank of China εξέδωσαν κοινοπρακτικό δάνειο 400 εκατ. Ευρώ προς τον Διαχειριστή Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ). Ο συγκεκριμένος όμιλος που στηρίζει τον ελεύθερο ανταγωνισμό στην ηλεκτρική ενέργεια, παρέχει πράσινη ηλεκτροδότηση στη χώρα, μέσω εκσυγχρονισμένων συστημάτων παραγωγής και μεταφοράς ενέργειας. Αυτή η χρηματοδότηση θα χρησιμοποιηθεί για την κάλυψη υφιστάμενων δανειακών υποχρεώσεων του Ταμείου, καθώς και στην κάλυψη αναγκών κεφαλαίου κίνησης²¹⁸.

Με την έκδοση βιώσιμων ομολόγων χρηματοδοτούνται έξυπνες επενδύσεις, που αφορούν τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τις μεταφορές, την ενεργειακή

²¹⁷ Βλ. Α. Χαλαμποπούλου, Κανονιστική Συμμόρφωση και Τραπεζικό Σύστημα, σελ. 72 επ., 2021.

²¹⁸ Βλ. Οι τράπεζες χρηματοδοτούν την ανάπτυξη του ελληνικού συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας, 19/10/2020, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).

απόδοση. Αυτή η νέα τάση υιοθετείται σε παγκόσμιο επίπεδο, ξεκινώντας από τις επιχειρήσεις, συνεχίζοντας στους ομίλους και φτάνοντας μέχρι τις κυβερνήσεις, προκειμένου να συμβάλλουν όλοι με το μερίδιο που τους αναλογεί στο μετριασμό των συνεπειών από τη μόλυνση το περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή. Από το 2007 έως το 2016 οι ζημίες από ακραία καιρικά φαινόμενα αυξήθηκαν κατά 86%. Οι ασφαλιστικές εταιρίες κάλυψαν ζημίες, που προήλθαν από πλημμύρες, ξηρασία και διάβρωση του εδάφους, ύψους 110 δις ευρώ. Τέτοια γεγονότα, όπως είναι αναμενόμενο, επηρεάζουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα, αφού περιορίζεται η κερδοφορία των επιχειρήσεων, που πλήττονται από τις φυσικές καταστροφές, την εξάντληση των φυσικών πόρων και την κλιματική αλλαγή²¹⁹.

Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πλέον δεν περιορίζεται μόνο στη δίκαιη κατανομή των κεφαλαίων στις διάφορες ομάδες και τη διαχείριση των χρηματοοικονομικών κινδύνων. Καλείται να διαχειριστεί κρίσιμα ζητήματα, που αφορούν τους κινδύνους, που προκύπτουν από τη μετάβαση από μία οικονομία υψηλών ποσοστών διοξειδίου του άνθρακα, σε μία άλλη υψηλών ενεργειακών αποδόσεων. Η Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), που συστάθηκε το 2015 από το Financial Stability Board (FSB), δημοσιοποιεί συστάσεις προς τα τραπεζικά ιδρύματα, για τη χρήση ολοκληρωμένων μοντέλων αξιολόγησης κινδύνων, που αφορούν το κλίμα και το περιβάλλον²²⁰.

- Αναγνωρίζει τους φυσικούς κινδύνους και τους κινδύνους μετάβασης.
- Προσδιορίζει τέσσερα πεδία, βάσει των οποίων ο οργανισμός θα συλλέξει πληροφόρηση, σχετικά με τη διάρθρωση και τη διαχείριση των κινδύνων:

Διακυβέρνηση: τι μέτρα λαμβάνει η Διοίκηση σε επίπεδο Επιτροπών για τη διαχείριση των κινδύνων, που αφορούν το περιβάλλον και το κλίμα, την κοινωνία και τη διακυβέρνηση.

Στρατηγική: Ποιες πολιτικές χρησιμοποιεί ο οργανισμός για τον εντοπισμό και την αξιολόγηση των κινδύνων. Πως ενσωματώνονται οι κίνδυνοι που αφορούν τη μόλυνση του περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή στη συνολική διαχείριση των κινδύνων του οργανισμού

Μετρήσεις και στόχοι: Τα πρότυπα που χρησιμοποιεί ο οργανισμός και οι δείκτες καταμέτρησης παρέχουν αξιόπιστη, αντικειμενική, πλήρη και έγκυρη πληροφόρηση σχετικά με τους κινδύνους; Αφού προσδιορίσει και αξιολογήσει τους μη χρηματοοικονομικούς κινδύνους, σύμφωνα με τις συστάσεις της TCFD, η αρμόδια Διεύθυνση της Κανονιστικής Συμμόρφωσης θα συντάξει εκθέσεις, που θα περιγράψουν τα αποτελέσματα.

Διαχείριση κινδύνου: Πόσο αξιόπιστος είναι ο υπολογισμός του αντικτύπου των κινδύνων και τι επίδραση έχει στον οικονομικό σχεδιασμό του οργανισμού

Εδώ αξίζει να αναφέρουμε ότι τον Μάρτιο του 2022, η ΕΚΤ δημοσίευσε επικαιροποιημένη έκθεση αξιολόγησης σχετικά με την πρόοδο που έχουν κάνει οι

²¹⁹ Βλ. Σχέδιο Δράσης: Χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης, 2018, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).

²²⁰ Πηγή: <https://www.fsb.org/> (πρόσβαση στις 28/3/2023)

τράπεζες όσον αφορά τη δημοσιοποίηση των κινδύνων που σχετίζονται με το κλίμα και το περιβάλλον, όπως ορίζεται στον αντίστοιχο οδηγό της, του Νοεμβρίου 2020. Η ΕΚΤ, λοιπόν, διαπίστωσε ότι, αν και έχουν σημειωθεί βελτιώσεις από την πρώτη της αξιολόγηση στα τέλη του 2020, αυτές είναι "οριακές" και καμία τράπεζα δεν ανταποκρίνεται πλήρως στις εποπτικές προσδοκίες²²¹.

Πιο συγκεκριμένα, η αξιολόγηση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι παραμένουν σημαντικά κενά, μεταξύ άλλων:

- το συνολικό επίπεδο διαφάνειας παραμένει ανεπαρκές,
- η δημοσιοποίηση των βασικών μεγεθών από τις τράπεζες δεν είναι επαρκώς σύμφωνη με τις εποπτικές προσδοκίες- και - πολλές τράπεζες δεν τεκμηριώνουν επαρκώς τις κλιματικές και περιβαλλοντικές τους γνωστοποιήσεις για τον κλιματικό και περιβαλλοντικό κίνδυνο.

Στις τράπεζες εστάλησαν ατομικές επιστολές με τις οποίες ενημερώθηκαν για τις ελλείψεις τους και τον Νοέμβριο του 2022 η ΕΚΤ δημοσίευσε τα αποτελέσματα της θεματικής της επισκόπησης σχετικά με κλιματικούς και περιβαλλοντικούς κινδύνους, η οποία περιελάμβανε τις προθεσμίες συμμόρφωσης για τις τράπεζες, μαζί με μια συλλογή καλών πρακτικών που ήδη παρατηρήθηκαν σε ορισμένες εξ αυτών κατά τη διάρκεια της επισκόπησης της.

Η θεματική επισκόπηση, η οποία διεξήχθη παράλληλα με το πρώτο εποπτικό τεστ αντοχής για τους κινδύνους που σχετίζονται με το κλίμα τον Ιούλιο του 2022, είχε ως στόχο να ελέγξει κατά πόσον οι τράπεζες εντοπίζουν και διαχειρίζονται επαρκώς τους κινδύνους που σχετίζονται με το κλίμα, καθώς και τους περιβαλλοντικούς κινδύνους, όπως η απώλεια της βιοποικιλότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, εξετάστηκαν επίσης τις στρατηγικές κινδύνου των πιστωτικών ιδρυμάτων και τις διαδικασίες διακυβέρνησης και διαχείρισης κινδύνων που εφαρμόζουν. Η επανεξέταση η οποία κάλυψε 186 τράπεζες, συμπεριλαμβανομένων των "σημαντικών τραπεζών" υπό άμεση εποπτεία της ΕΚΤ και "λιγότερο σημαντικές τράπεζες" που εποπτεύονται από τις εθνικές αρχές, έδειξε ότι οι τράπεζες απέχουν ακόμη πολύ από το να διαχειρίζονται επαρκώς τους σχετιζόμενους με το κλίμα και τους περιβαλλοντικούς κινδύνους.

Κατά συνέπεια, όλες οι τράπεζες έλαβαν ολοκληρωμένη ανατροφοδότηση επιστολές μετά την επισκόπηση, οι οποίες εντόπιζαν κατά μέσο όρο 25 ελλείψεις και καθόριζαν συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα αποκατάστασης για κάθε πιστωτικό ίδρυμα. Ως ελάχιστο όριο, η ΕΚΤ αναμένει από όλα τα ιδρύματα να εκπληρώσουν τους εξής στόχους(μάλιστα, οι προθεσμίες θα παρακολουθούνται στενά):

²²¹ Βλ. AFME with Linklaters Sustainable Finance in Europe: Regulatory State of Play Key impacts for banks and capital market: Key impacts for banks and capital markets, March 2023 (updated version), σελ. 60 επ.

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Τα αποτελέσματα έχουν επίσης ενσωματωθεί στην εποπτική επισκόπηση του 2022 και στην διαδικασία αξιολόγησης (SREP), με την επιβολή δεσμευτικών ποιοτικών απαιτήσεων σε περισσότερα από 30 σημαντικά ιδρύματα και ένας μικρός αριθμός τραπεζών που βλέπουν τις βαθμολογίες SREP, και συνεπώς τις κεφαλαιακές απαιτήσεις τους για τον "πυλώνα δύο", να επηρεάζονται²²².

Συμπερασματικά, μέσα από αναλύσεις σεναρίων, διαπιστώνεται ποιες είναι οι επιπτώσεις πιθανών μελλοντικών καταστάσεων στο τραπεζικό περιβάλλον, αλλά και στην οικονομία γενικότερα. Από αυτές τις εκθέσεις οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να εξάγουν συμπεράσματα ως προς τη βιωσιμότητα του οργανισμού. Προς το παρόν, γίνεται αντιληπτό ότι σχεδόν το 50% της έκθεσης σε κινδύνους του χρηματοπιστωτικού συστήματος οφείλεται σε κινδύνους που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή. Επιπλέον, επειδή οι μη χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι συμβάλλουν στο οικονομικό αποτέλεσμα του οργανισμού, είναι χρήσιμο να διερευνηθεί εάν και κατά πόσο είναι αναγκαίο να συμπεριληφθούν οι κίνδυνοι βιωσιμότητας στον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων, σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής της Βασιλείας. Επιπλέον, για να διασφαλιστεί η συνοχή του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου της προληπτικής εποπτείας, είναι σημαντικό να αξιολογηθεί ο βαθμός επίδρασης των κινδύνων βιωσιμότητας στον συστημικό κίνδυνο, ώστε να εξεταστεί το ενδεχόμενο ένταξης αυτών των κινδύνων στο υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο προληπτικής εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος²²³.

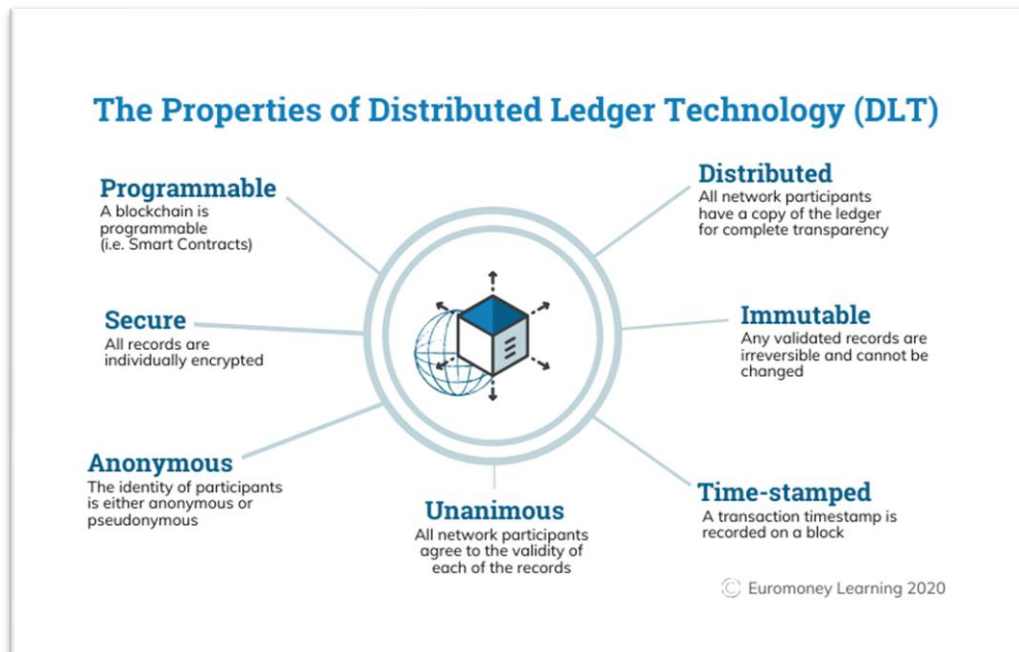
²²² Βλ. AFME with Linklaters Sustainable Finance in Europe: Regulatory State of Play Key impacts for banks and capital market: Key impacts for banks and capital markets, March 2023 (updated version), σελ. 64.

²²³ Βλ. Σχέδιο Δράσης: Χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης, 2018, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).

3.5. Κανονιστική Συμμόρφωση και Ψηφιακή Οικονομία

ι) Οι κυριότερες εκφάνσεις της ψηφιακής οικονομίας

Τα τελευταία 15 χρόνια έχει παρατηρηθεί μια τάση εξέλιξης προς μια διαρκώς αναπτυσσόμενη ψηφιακή οικονομία που υπάρχει και αναπτύσσεται δίπλα στην παραδοσιακή "πραγματική" οικονομία. Αυτή η ψηφιακή οικονομία βασίζεται σε διάφορες τεχνολογικές εξελίξεις που συχνά χαρακτηρίζονται ως «ανατρεπτικές» τεχνολογίες. Βασικό μέρος αυτών των τεχνολογιών είναι η τεχνολογία κατακευματισμένων λογαριασμών (εφεξής DLT), της οποίας συνιστά εφαρμογή η τεχνολογία blockchain. Η τελευταία, σε συνδυασμό με τη χρήση των Έξυπνων Συμβολαίων (Smart Contracts) σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα έχει αποκτήσει ευρεία εφαρμογή. Χαρακτηριστικό είναι το ότι η DLT διασφαλίζει πως όλοι οι υπολογιστές ("κόμβοι") σε ένα δίκτυο είναι συνεχώς συγχρονισμένοι με αποκεντρωμένο τρόπο. Η τεχνολογία Blockchain βασίζεται σε αυτή τη μέθοδο, καθιστώντας δυνατή τη δημιουργία ενός "μπλοκ" συναλλαγών, η σύνταξη και διάδοση των οποίων συνδέεται κρυπτογραφικά. Ως εκ τούτου, (δημιουργώντας την λεγόμενη "αλυσίδα"), κάθε μέθοδος blockchain δύναται να έχει τη δική της καθορισμένο ιστορικό συναλλαγών και, κατά συνέπεια, το τρέχον υπόλοιπο. Επομένως συνιστά, μεταξύ άλλων, τη βάση για πολλά κρυπτονομίσματα, με το γνωστό σε όλους μας Bitcoin να αποτελεί το πλέον διαδεδομένο.

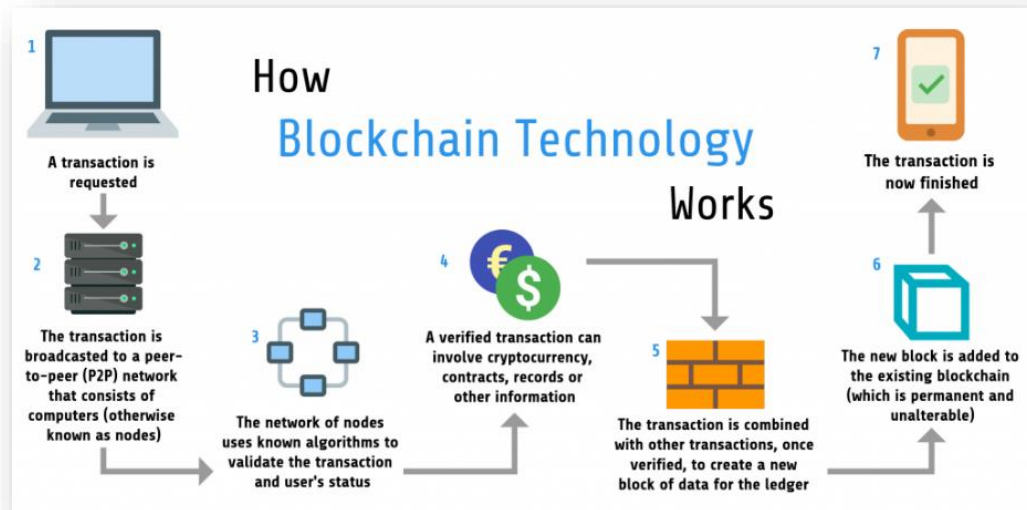

Η τεχνολογία του blockchain, λοιπόν, είναι η πλέον κατάλληλη για την ψηφιακή χαρτογράφηση των αξιών - αυτές μπορεί να είναι μετοχές, ακίνητα, χρεόγραφα, νομίσματα ή κρυπτογραφημένα περιουσιακά στοιχεία, για παράδειγμα NFT. Για το λόγο αυτό οι περιπτώσεις χρήσης στον τομέα της χρηματοδότησης έχουν αυξηθεί έχουν αυξηθεί έντονα τα τελευταία χρόνια. Η πιο διαδεδομένη περίπτωση χρήσης, μέχρι στιγμής, είναι τα κρυπτογραφημένα περιουσιακά στοιχεία, στο πλαίσιο των οποίων σφυρηλατήθηκαν τρεις καινοτομίες, οι οποίες χρήζουν ιδιαίτερης μνείας:

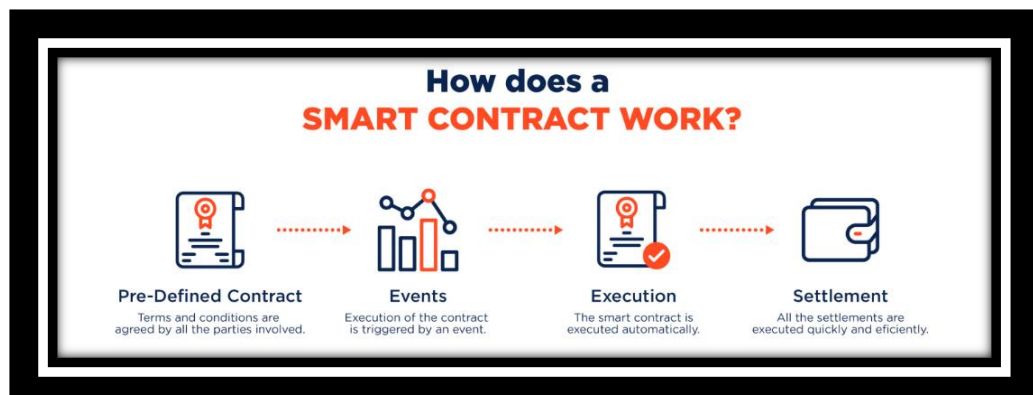
1. Οι αποκεντρωμένες υποδομές όπως το Bitcoin, στις οποίες δεν υπάρχει κεντρική αρχή.

2. Τα έξυπνα συμβόλαια, με ροές πληρωμών που μπορούν να προγραμματίζονται και να εκτελούνται αυτόματα.

3. Η διαδικασία «tokenisation», δηλαδή η ψηφιακή αναπαράσταση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων οποιουδήποτε περιουσιακού στοιχείου στα πλαίσια του blockchain²²⁴.

Ειδικότερα, τα έξυπνα συμβόλαια είναι αυτοεκτελούμενα υπολογιστικά προγράμματα, τα οποία μπορούν να εκτελούνται εντός του blockchain, διευκολύνοντας τις συναλλαγές. Αυτά συχνά περιγράφονται ως "κύκλος διαφημιστικής εκστρατείας", στην οποία υποστηρίζεται ότι το blockchain και τα έξυπνα συμβόλαιο θα μπορούσαν ενδεχομένως σε βάθος χρόνου ακόμη και να αντικαταστήσουν τα αξιόπιστα τρίτα μέρη και σε τελική ανάλυση τις συναλλαγές όπως τις γνωρίζουμε σήμερα. Μάλιστα, αυξάνεται ο αριθμός όσων συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι οι τεχνολογίες αυτές διέπονται από συγκεκριμένους τεχνικούς περιορισμούς και ως εκ τούτου δεν μπορούν μεν να αντικαταστήσουν το δίκαιο με (ηλεκτρονικό) κώδικα συναλλαγών αλλά υπάρχει η δυνατότητα να χρησιμοποιηθούν ποικιλοτρόπως διευκολύνοντας τις μαζικές συναλλαγές, όπως είναι το KYC²²⁵.

²²⁴ Βλ. Konrad-Adenauer-Stiftung, Tokenstudie: Grundlagen und Anwendungsszenarien der Blockchain-Technologie, 2023, σελ. 9.

²²⁵ Βλ. Report of the European Law Institute, ELI Principles on Blockchain Technology, Smart Contracts and Consumer Protection, 16 February 2023, σελ. 10.

Η χρήση έξυπνων συμβολαίων²²⁶ σε μια χρηματοοικονομική συναλλαγή μπορεί να μειώσει την έκθεση στους παραδοσιακούς λειτουργικούς κινδύνους που προκύπτουν από την εξάρτηση από τους φορείς εξυπηρέτησης περιουσιακών στοιχείων, τους φυσικούς θεματοφύλακες και άλλα συμβατικά τρίτα μέρη. Τα έξυπνα συμβόλαια μπορούν επίσης να διεκπεραιώσουν ταχύτερα τις συναλλαγές, υπό την προϋπόθεση ότι όλα τα σενάρια έχουν κωδικοποιηθεί εκ των προτέρων και όλοι οι συμμετέχοντες έχουν κοινή κατανόηση των αποτελεσμάτων. Ως εκ τούτου, θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην αποφυγή δαπανηρών νομικών διαδικασιών πράγμα που από μόνο του, θα μπορούσε να ενισχύσει την πιστοληπτική ικανότητα και την ακεραιότητα των συναλλαγών ενώ θα μπορούσαν επίσης να ενισχύσουν την προστασία των καταναλωτών, καθώς θα μπορούσαν να κωδικοποιηθούν ώστε να συμμορφώνονται με συγκεκριμένους νόμους, παρέχοντας σαφήνεια ως προς τις ακριβείς υποχρεώσεις κάθε συμβαλλόμενου μέρους από την αρχή²²⁷.

TRADITIONAL CONTRACTS	SMART CONTRACTS
 1-3 Days	 Minutes
 Manual remittance	 Automatic remittance
 Escrow necessary	 Escrow may not be necessary
 Expensive	 Fraction of the cost
 Physical presence (wet signature)	 Virtual presence (digital signature)

²²⁶ Εδώ θα άξιζε να σημειωθεί ότι τα έξυπνα συμβόλαια ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη με τον [ν. 4961/2022](#) και δύνανται να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά μέσα (άρθρο 51). Μάλιστα, στο άρθρο 49, αναφέρονται μεταξύ άλλων τα κάτωθι: 1. Ένα έξυπνο συμβόλαιο δεσμεύει τα συμβαλλόμενα μέρη από την ολοκλήρωση της προσχώρησής τους σε αυτό. Για την κατάρτιση του έξυπνου συμβολαίου εφαρμόζονται τα άρθρα 185 έως 196 του Αστικού Κώδικα, πλην του άρθρου 194. 2. Ένα έξυπνο συμβόλαιο είναι άκυρο εάν συντρέχει περίπτωση ακυρότητας των άρθρων 130, 138, 159 και 174 έως 179 του Αστικού Κώδικα. 3. Ως προς τα ελαττώματα της βούλησης των συμβαλλομένων μερών ενός έξυπνου συμβολαίου εφαρμόζονται τα άρθρα 140 έως 157 του Αστικού Κώδικα. 4. Ένα έξυπνο συμβόλαιο δύναται να αποτελεί μέρος κύριας σύμβασης που έχει συναφθεί με άλλο τρόπο. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζεται το άρθρο 181 του Αστικού Κώδικα. 5. Οι όροι των έξυπνων συμβολαίων δύνανται: α) να διατυπώνονται από τα συμβαλλόμενα μέρη και να ενσωματώνονται σε κώδικα προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή ή β) να προκαθορίζονται στην αλυσίδα συστοιχιών ή άλλη Τ.Κ.Κ. και να επιλέγονται ή να γίνονται αποδεκτοί από τα συμβαλλόμενα μέρη. 6. Κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων για την κατάρτιση ενός έξυπνου συμβολαίου, εφαρμόζονται τα άρθρα 197 και 198 του Αστικού Κώδικα.

²²⁷ Βλ. S&P Global, Smart contracts could improve efficiency and transparency in financial transactions, September 2022 σελ. 8.

Όμως παρά το γεγονός ότι σε γενικές γραμμές η ψηφιακή οικονομία δείχνει να κερδίζει έδαφος αλλά και φήμη μεταξύ των καταναλωτών, έχει διαπιστωθεί ότι τα κρυπτογραφημένα στοιχεία δεν χρησιμοποιούνται ευρέως στις κύριες τραπεζικές εργασίες αφού μια τέτοια διεύρυνση των εργασιών πιθανότατα θα οδηγούσε στους αντίστοιχους κινδύνους κρυπτο-επενδύσεων που διαχέονται στον τραπεζικό τομέα. Άλλωστε, τα κρυπτογραφημένα περιουσιακά στοιχεία υπόκεινται σε σημαντικό κίνδυνο και σε κύκλους άνηθης και πτώσης, άρα όσο εύκολα έρχεται το κέρδος, τόσο εύκολα μπορεί και να χαθεί. Σε κάθε περίπτωση, η εξισορρόπηση μεταξύ της προστασίας των χρηστών, με την παράλληλη ενθάρρυνση της καινοτομίας είναι ένα από τα πιο δύσκολα καθήκοντα που αντιμετωπίζουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι ρυθμιστικές αρχές, για παράδειγμα, όταν πρόκειται για τη ρύθμιση των κρυπτονομισμάτων και των έξυπνων συμβολαίων, καθώς οι χρήστες κρύβονται πίσω από την ανωνυμία²²⁸. Αξίζει να επισημανθεί εδώ, ότι οι περισσότερες τράπεζες που τελούν υπό την εποπτεία της ΕΚΤ έχουν μέχρι στιγμής μείνει σε μεγάλο βαθμό μακριά από τα κρυπτογραφικά περιουσιακά στοιχεία, ενώ ορισμένες έχουν διερευνήσει ευκαιρίες χρήσης της τεχνολογίας καταμετρημένου καθολικού (DLT) για την αύξηση της αποτελεσματικότητας, τη μείωση του κόστους και την προσφορά νέων υπηρεσιών στους πελάτες τους²²⁹.

Ενόψει τούτων, είναι πασίδηλη η ανάγκη ενός ισχυρού θεσμικού πλαισίου προκειμένου να προωθηθεί η τεχνολογία blockchain καθαυτή ανά τα κράτη μέλη της ΕΕ ως τόπων εγκατάστασης επιχειρήσεων και παράλληλα να ενισχυθεί ο χαρακτήρας της ΕΕ ως οικονομικής ζώνης με ελκυστικές συνθήκες για τους μεμονωμένους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις. Μολαταύτα, το δυσχερές του έργου έγκειται στο ότι, η ίδια η τεχνολογία blockchain επειδή είναι αποκεντρωμένη και από τα επιμέρους κράτη, οπότε, πρόκειται για ρύθμιση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των χρηστών και των εταιρειών στον τομέα αυτό με νομικά ασφαλή τρόπο, για την προώθηση της προστασίας των καταναλωτών και την πρόληψη εγκληματικών δραστηριοτήτων όπως το ξέπλυμα χρήματος²³⁰.

Με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας τα πιστωτικά ιδρύματα ως επί το πλείστον υπόκεινται σε ένα αυστηρό κανονιστικό πλαίσιο και δη στην προληπτική εποπτεία της δέσμευσής τους σε επιτρεπόμενες δραστηριότητες. Ως γνωστόν, όπως συμβαίνει με όλες τις υπηρεσίες και τις δραστηριότητές τους, έτσι κι εδώ οι τράπεζες πρέπει να συμμορφώνονται με τους ισχύοντες νόμους, συμπεριλαμβανομένων των νόμων για την προστασία των καταναλωτών, κατά την παροχή υπηρεσιών κρυπτογράφησης σε πελάτες, των παραδοσιακών τραπεζικών υπηρεσιών σε κρυπτογραφικές οντότητες, ή με καθ' οιονδήποτε τρόπο σε δραστηριότητες κρυπτογράφησης²³¹. Τα κρυπτοστοιχεία, ωστόσο, δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για όσους ασχολούνται με το ξέπλυμα χρήματος, τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και άλλες παράνομες δραστηριότητες που χρησιμοποιούν κρυπτονομίσματα αφού συνεχίζουν να βασίζονται σε υπηρεσίες που έχουν σχεδιαστεί για να ξεπλένουν το εικονικό τους νόμισμα προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση σε «καθαρά νομίσματα», με στόχο να κερδίσουν χρόνο και να καθυστερήσουν την

²²⁸ Βλ. S&P Global, ό.π., σελ. 7.

²²⁹ ECB – Supervision newsletter, Crypto-assets: a new standard for banks, 15 February 2023 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 4/4/2023).

²³⁰ Konrad-Adenauer-Stiftung, Tokenstudie: Grundlagen und Anwendungsszenarien der Blockchain-Technologie, 2023, σελ. 9.

²³¹ Βλ. FSOC Report on Digital Asset Financial Stability Risks and Regulation, 2022, σελ.76 – 77.

έρευνα εκμεταλλεζόμενοι την ανωνυμία αλλά και τη φορητότητα των στοιχείων αυτών.

Αυτές οι υπηρεσίες ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, γνωστές επίσης ως ανάμειξη, ανατροπή ή αναδόμηση, διενεργούνται από όσους έχουν αναμειχθεί με το διαδικτυακό έγκλημα²³². Η μέθοδος μάλιστα, φαντάζει ιδιαίτερα απλοποιημένη σε κάποιες περιπτώσεις, αφού πρόκειται απλώς για συνδυασμό κρυπτονομισμάτων από διάφορες πηγές για να αποκρύψουν την προέλευσή τους και στη συνέχεια να επιστρέψουν τα κεφάλαια στον πελάτη μείον μια προμήθεια. Από την άλλη, οι μέθοδοι ξεπλύματος που χρησιμοποιούνται συνήθως περιλαμβάνουν τη μετατροπή ενός κρυπτονομίσματος σε άλλο ή τη συμμετοχή σε ένα αρχικό νόμισμα κατά το οποίο η πληρωμή για έναν τύπο ψηφιακού νομίσματος πραγματοποιείται με άλλο τύπο όπως και η μεταφορά κρυπτονομισμάτων σε άλλη χώρα²³³.

Ως εκ τούτου κατέστη σαφές ότι πρόκειται για συναλλαγές που εμπίπτουν στην κατηγορία της μη συμμόρφωσης, κοινώς είτε δεν υπόκεινται σε κανονισμούς είτε έχουν πρώιμο πλαίσιο συμμόρφωσης. Εν προκειμένω, η υφιστάμενη κατάσταση κλίνει προς τη δεύτερη υποκατηγορία όπου και πάλι οι παραβάτες δράττονται της ευκαιρίας καθώς τα στοιχεία αυτά απαιτούν ελάχιστη ή καθόλου επαλήθευση της ταυτότητας του χρήστη για τη μεταφορά τους χρησιμοποιώντας το κενό μεταξύ των κανονισμών και της ικανότητας των παρόχων υπηρεσιών κρυπτογράφησης να συμμορφωθούν.

ii) Το θεσμικό πλαίσιο των στοιχείων της ψηφιακής οικονομίας

Ενόψει τούτων, οι επαγγελματίες συμμόρφωσης θα πρέπει να εξοικειωθούν με τις τυπολογίες οικονομικού εγκλήματος και να υποβληθούν σε εκπαίδευση για να μάθουν πώς να αναγνωρίζουν και να ανταποκρίνονται στην παρουσία μείκτη, δηλαδή συνδυασμό κρυπτοστοιχείων, σε συναλλαγές κρυπτογράφησης. Δεύτερον, οι ομάδες συμμόρφωσης θα πρέπει να κατανοούν συγκεκριμένες ρυθμιστικές απαιτήσεις και προσδοκίες που σχετίζονται με τον εντοπισμό συναλλαγών αυτού του είδους. Αυτό επιφέρει απαιτήσεις που σχετίζονται τόσο με το AML όσο και με κυρώσεις, καθώς και τη γνώση τυχόν κατευθυντηρίων που ενδέχεται να έχουν εκδώσει οι αρμόδιες εποπτικές αρχές και τέλος θα πρέπει να αναπτύξουν λύσεις ανάλυσης blockchain που μπορούν να τους επιτρέψουν να εντοπίζουν πορτοφόλια κρυπτογράφησης και συναλλαγές που περιλαμβάνουν mixers και άλλες παρεμφερείς υπηρεσίες διασφαλίζοντας ότι μπορούν να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα μετριασμού του κινδύνου²³⁴.

Ως προς το ζήτημα της θεσμοθέτησης ενός ισχυρού ρυθμιστικού πλαισίου, η ΕΕ δείχνει να πρωτοστατεί κάνοντας ένα σημαντικό βήμα προς την αντιμετώπιση των προαναφερθέντων κινδύνων, καθώς το θεσμικό πλαίσιο για τα κρυπτογραφημένα στοιχεία, ο MiCAR (Markets in Crypto Assets Regulation όπως είναι ευρύτερα γνωστή η Οδηγία (ΕΕ) 2019/1937) τέθηκε σε ισχύ το 2022 και θα εφαρμοστεί άμεσα σε όλα τα κράτη μέλη μετά από μια μεταβατική περίοδο 18 μηνών. Από το 2024, αναμένεται ένα εναρμονισμένο σύνολο κανόνων για προϊόντα και υπηρεσίες που

²³² Βλ. Blockchain Intelligence Group, Cryptocurrency Investigations Handbook, 2023, σελ. 8.

²³³ Βλ. Blockchain Intelligence Group, ό.π, σελ. 11 – 12.

²³⁴ Βλ. D. Carlisle, Regulatory Intelligence - All mixed up: the compliance challenge of crypto mixers, Thomson Reuters, 7/3/2023 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 7/4/2023).

σχετίζονται με τα παραπάνω σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση²³⁵. Τρανή επιβεβαίωση της άποψης αυτής, είναι η ίδια η ratio της ρύθμισης η οποία ερείδεται στο άρθρο 114 της ΣΛΕΕ, το οποίο αναθέτει στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα την αρμοδιότητα να θεσπίζουν κατάλληλες διατάξεις για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών που έχουν ως στόχο την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η πρόταση αποσκοπεί στην άρση των εμποδίων για την εγκαθίδρυση και τη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, εξασφαλίζοντας την πλήρη εναρμόνιση των εφαρμοστέων κανόνων²³⁶.

Τα ανωτέρω έχουν ως απότοκο τα πιστωτικά ιδρύματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νέου καθεστώτος να είναι εξουσιοδοτημένα και κατ' επέκταση να εποπτεύονται από αρμόδια εθνική αρχή κράτους μέλους της ΕΕ. Ο MiCAR όχι μόνο στοχεύει τις αξίες κρυπτογράφησης, αλλά ρυθμίζει θέματα που συσχετίζονται με τους εκδότες ηλεκτρονικού χρήματος και σταθερού νομίσματος (stablecoin)²³⁷. Αυτά πρέπει να συμμορφώνονται με ορισμένους κανόνες συμπεριφοράς και να εποπτεύονται από τις αρμόδιες αρχές του αντίστοιχου κράτους μέλους της ΕΕ. Με το MiCAR, οι εταιρείες που θέλουν να εκδώσουν περιουσιακά στοιχεία κρυπτογράφησης στην ΕΕ θα πρέπει να ενσωματωθούν ως νομικές οντότητες. Πρέπει επίσης να δημοσιεύσουν μια λευκή βίβλο²³⁸ συμβατή με το MiCAR η οποία σκοπεύει να εξασφαλίσει υψηλότερο επίπεδο προστασίας για τους επενδυτές παρέχοντας στους εκδότες πληροφορίες σχετικά με τους κινδύνους που ενέχουν οι συναλλαγές με τα κρυπτοστοιχεία.

Στο ίδιο πνεύμα, το πιλοτικό καθεστώς DLT συνιστά ένα ρυθμιστικό sandbox που αφορά όλη την ΕΕ και είναι σχεδιασμένο να λειτουργεί για έξι χρόνια. Σε σύγκριση με το MiCAR, το πιλοτικό καθεστώς DLT στοχεύει σε παραδοσιακούς τίτλους κατά την έννοια της ευρωπαϊκής οδηγίας για τις χρηματοπιστωτικές αγορές MiFID II, με τα αντίστοιχα παραδείγματα να περιλαμβάνουν μετοχές, ομόλογα και αμοιβαία κεφάλαια. Το πιλοτικό καθεστώς είναι στην ουσία ένα δοκιμαστικό

²³⁵ Βλ. Konrad-Adenauer-Stiftung, Tokenstudie: Grundlagen und Anwendungsszenarien der Blockchain-Technologie, 2023, σελ. 28.

²³⁶ Βλ. Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις αγορές κρυπτοστοιχείων και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 5/4/2023).

²³⁷ Διευκρινίζεται ότι η ενωσιακή νομοθεσία για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες δεν θα πρέπει να ευνοεί μια συγκεκριμένη τεχνολογία. Τα κρυπτοστοιχεία που χαρακτηρίζονται ως «χρηματοπιστωτικά μέσα» σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 4 παράγραφος 1 σημείο 15 της οδηγίας 2014/65/ΕΕ θα πρέπει, ως εκ τούτου, να εξακολουθήσουν να ρυθμίζονται βάσει της γενικής υφιστάμενης ενωσιακής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένης της οδηγίας 2014/65/ΕΕ, ανεξαρτήτως της τεχνολογίας που χρησιμοποιούν για την έκδοση ή τη μεταβίβασή τους, ενώ ο ορισμός των «κρυπτοστοιχείων» θα πρέπει να ανταποκρίνεται στον ορισμό των «εικονικών περιουσιακών στοιχείων» σύμφωνα με τις συστάσεις της Ομάδας Χρηματοοικονομικής Δράσης (FATF), βλ. Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις αγορές κρυπτοστοιχείων και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 5/4/2023).

²³⁸ Με το MiCAR, οι εκδότες περιουσιακών στοιχείων κρυπτογράφησης υποχρεούνται να δημοσιεύουν ένα έγγραφο πληροφοριών που συνοδεύεται από δεσμευτικές απαιτήσεις γνωστοποίησης. Η λευκή βίβλος πρέπει να περιέχει τις ακόλουθες πληροφορίες: περιγραφή του εκδότη και εισαγωγή των εμπλεκόμενων παραγόντων, περιγραφή του έργου του εκδότη και τον τύπο της αξίας κρυπτογράφησης, περιγραφή των χαρακτηριστικών της δημόσιας προσφοράς (αριθμός και τιμή έκδοσης), περιγραφή των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που σχετίζονται με τις αξίες κρυπτογράφησης, πληροφορίες σχετικά με τις υποκείμενες τεχνολογίες και πρότυπα καθώς και περιγραφή των κινδύνων, βλ. διεξοδικά Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις αγορές κρυπτοστοιχείων και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 5/4/2023).

περιβάλλον και δίνει τη δυνατότητα σε επιλέξιμες χρηματοπιστωτικές εταιρείες, όπως διαχειριστές αγοράς, εταιρείες επενδύσεων και κεντρικά αποθετήρια τίτλων, να λειτουργούν ένα σύστημα συναλλαγών που βασίζεται σε DLT ή/και ένα σύστημα διακανονισμού. Οι νέοι συμμετέχοντες στην αγορά (μη ρυθμιζόμενοι συμμετέχοντες) μπορούν επίσης να λάβουν προσωρινή άδεια λειτουργίας μιας τέτοιας υποδομής αγοράς που βασίζεται σε DLT.

Αναμφίβολα, το ασφαλές ρυθμιστικό περιβάλλον και η δυνατότητα των εξουσιοδοτημένων συμμετεχόντων στην αγορά να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους εντός της ΕΕ υπό το πιλοτικό καθεστώς έχει μεγάλες δυνατότητες και φαντάζει ιδιαίτερα θελκτικό. Επίσης, προς τούτο συνηγορεί και το γεγονός ότι στο πλαίσιο του πιλοτικού καθεστώτος DLT, η αποτελεσματικότερη επεξεργασία και η πιθανή εξάλειψη των ενδιάμεσων μιλούν επίσης υπέρ της χρήσης της τεχνολογίας blockchain. Στα διάφορα στάδια επέκτασης του πιλοτικού καθεστώτος, είναι δυνατό για τα πιστωτικά ιδρύματα να αναλάβουν λειτουργίες εντός της χρηματοπιστωτικής αγοράς που προηγουμένως ενέπιπταν στη σφαίρα δραστηριοτήτων άλλων ιδρυμάτων, όπως ο διακανονισμός τίτλων σε ένα κεντρικό αποθετήριο τίτλων.

Στον τομέα αυτό η Ελλάδα φαίνεται να έχει τα πρωτεία καθώς η Τράπεζα της Ελλάδος βλέποντας τις εξελίξεις να τρέχουν προέβη τον Ιούνιο του 2021 στη θέσπιση του λεγόμενου Προστατευμένου Κανονιστικού Περιβάλλοντος (εν συντομία «Περιβάλλον») το οποίο εντάσσεται στις εποπτικές αρμοδιότητες της ΤτΕ, ενώ οι όροι και οι προϋποθέσεις της λειτουργίας του Περιβάλλοντος ρυθμίζονται με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής της ΤτΕ υπ' αριθμόν 189/1/14.05.2021. Επισημαίνεται δε, ότι τα πιστωτικά ιδρύματα που τελούν ήδη από αυτό το καθεστώς μπορούν κατόπιν δικής τους αίτησης να εντάξουν τυχόν νέα προϊόντα στο «Περιβάλλον»²³⁹.

Εν ολίγοις, πρόκειται για ένα κανονιστικό καθεστώς το οποίο αφήνει περιθώρια σε εταιρείες χρηματοοικονομικής τεχνολογίας (FinTechs) να δράσουν εντός ενός πλαισίου όπου μπορούν να δοκιμάσουν τις καινοτόμες προτάσεις τους σε μικρή κλίμακα για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα υπό την καθοδήγηση και σε άμεση συνεργασία με την ΤτΕ με απαραίτητη προϋπόθεση αφενός μεν την αδειοδότηση από την Τράπεζα της Ελλάδος και αφετέρου δε την πλήρωση των κριτηρίων που η ίδια η Τράπεζα έχει θέσει²⁴⁰. Τα μέτρα αυτά ενόψει του καταγίγισμού των εξελίξεων κρίνονται ιδιαίτερα λυσιτελή αλλά και ακριβή ως προς την αντιμετώπιση κακόβουλων συμπεριφορών στις συναλλαγές με ψηφιακά νομίσματα. Αξίζει δε να τονισθεί ότι η Ελλάδα, αποτέλεσε την ένατη χώρα στην Ε.Ε. που προχώρησε στη λήψη δραστικών μέτρων για την αντιμετώπιση τέτοιων φαινομένων²⁴¹.

²³⁹ Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Κόμβου Καινοτομίας Fintech, 2021, σελ. 8 επ.

²⁴⁰ Συγκεκριμένα, η πρότασή του υποψηφίου θα πρέπει να αφορά υπηρεσία/προϊόν που είναι πραγματικά καινοτόμα ή σημαντικά διαφορετική από όσες διατίθενται στην ελληνική αγορά, να προσφέρει σαφή και αναγνωρίσιμα οφέλη στους χρήστες χρηματοοικονομικών υπηρεσιών και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και να είναι ώριμη για δοκιμή υπό πραγματικές συνθήκες λειτουργίας, ενώ ο αιτών θα πρέπει να προτίθεται να αναπτύξει την προτεινόμενη χρηματοοικονομική υπηρεσία/προϊόν στην Ελλάδα.

²⁴¹ Στο σημείο αυτό θα άξιζε να σταθούμε στον τρόπο με τον οποίο αντιμετώπισε το ζήτημα η Γερμανία. Ειδικότερα, ο νόμος για τις ηλεκτρονικές κινητές αξίες (eWpG) είναι αυτός που ανοίγει το δρόμο για την τεχνολογία blockchain στη Γερμανία και για κλασικά χρηματοοικονομικά μέσα. Μέχρι στιγμής, οι μέτοχοι και οι μεριδιούχοι στη Γερμανία είχαν δικαίωμα σε παγκόσμια τιτλοποίηση. Δεδομένου ότι τα φυσικά καθολικά πιστοποιητικά συνήθως κατατίθενται σε συλλογική φύλαξη σε ένα κεντρικό αποθετήριο τίτλων, αυτή η επίπονη διαδικασία παραδοσιακά περιλαμβάνει πολλούς διαμεσολαβητές και προκλήσεις του δικαίου ιδιοκτησίας που σχετίζονται με τη μεταβίβαση. Το eWpG,

Πλην όμως, θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι το Περιβάλλον απευθύνεται σε ήδη αδειοδοτημένα ιδρύματα και κατά συνέπεια αφορά ήδη αδειοδοτημένες υπηρεσίες, άρα οι αντίστοιχες αξιολογήσεις της ΤτΕ όσον αφορά την είσοδο ή έξοδο σε αυτό, δεν μεταβάλλουν το νομικό πλαίσιο λειτουργίας των ιδρυμάτων ούτε δημιουργούν, καταργούν ή αλλοιώνουν δικαιώματα και υποχρεώσεις για τους εποπτευόμενους πράγμα που συνεπάγεται ότι δεν αποτελούν διοικητικές πράξεις που προσβάλλονται δικαστικώς. Επιπλέον, το Περιβάλλον είναι ανοικτό στους παρόχους χρηματοοικονομικών υπηρεσιών που είναι αδειοδοτημένοι από την ΤτΕ (τράπεζες, ασφαλιστικές επιχειρήσεις και ιδρύματα πληρωμών) και επιθυμούν να εφαρμόσουν τεχνολογικά προηγμένες λύσεις για την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της ΤτΕ.

Όσον αφορά τις μη αδειοδοτημένες εταιρείες, συμπεριλαμβανομένων των εταιρειών πληροφορικής (technology firms), εφόσον αποσκοπούν στην άσκηση εποπτευόμενων δραστηριοτήτων ή στη σύμπραξη με αδειοδοτημένο ίδρυμα ούτως ώστε να επιτύχουν από κοινού την είσοδο στο Περιβάλλον, κρίνεται σκόπιμο να έχουν λάβει προηγουμένως την απαραίτητη άδεια. Υπό αυτές τις συνθήκες, η αίτηση για συμμετοχή στο Περιβάλλον θα πρέπει να υποβληθεί από το αδειοδοτημένο ίδρυμα και τυχόν εποπτικά ζητήματα θα απευθύνονται αποκλειστικά σε αυτό.

Προς τούτο, συνδράμει ο ανοικτός χαρακτήρας του Περιβάλλοντος, καθώς συνιστά δίαυλο για τους παρόχους χρηματοοικονομικών υπηρεσιών που είναι αδειοδοτημένοι από την ΤτΕ (ήτοι τράπεζες, ασφαλιστικές επιχειρήσεις και ιδρύματα πληρωμών) και επιθυμούν να εφαρμόσουν τεχνολογικά προηγμένες λύσεις για την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της ΤτΕ. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι το Περιβάλλον συνιστά εποπτευόμενο χώρο, εντός του οποίου ισχύουν οι εκάστοτε νόμοι και κανονισμοί διατηρώντας συγχρόνως το πλεονέκτημα για τους συμμετέχοντες του αυστηρού νομικού πλαισίου με εξατομικευμένη καθοδήγηση και εναργή διάλογος κατά τη διάρκεια της δοκιμής.

Η πορεία ενός πιστωτικού ιδρύματος μέσα στο Περιβάλλον περιλαμβάνει τέσσερα διακριτά στάδια:

το οποίο τέθηκε σε ισχύ στις 10 Ιουνίου 2021, επιτρέπει τη διαπραγμάτευση ηλεκτρονικών τίτλων και τίτλων κρυπτογράφησης, αρχικά για ομόλογα στον κομιστή. Η έκδοση μετοχών ηλεκτρονικών κεφαλαίων είναι επίσης δυνατή με βάση το eWpG. Κατά τη διάρκεια του Future Financing Act, το eWpG πρόκειται επίσης να επεκταθεί ώστε να περιλαμβάνει μετοχές. Κατ' αρχήν, η κεφαλαιαγορά πρόκειται να γίνει ταχύτερη και πιο αποδοτική ως προς το κόστος ως αποτέλεσμα της κατάρτησης του παγκόσμιου πιστοποιητικού. Η διάκριση μεταξύ ηλεκτρονικών τίτλων και τίτλων κρυπτογράφησης αντικατοπτρίζεται στον σχεδιασμό των μητρώων. Οι ηλεκτρονικοί τίτλοι εγγράφονται σε κεντρικά μητρώα και μπορούν να διαχειρίζονται από τράπεζα συλλογής τίτλων (π.χ. κεντρικό αποθετήριο) ή θεματοφύλακα (π.χ. τράπεζα θεματοφύλακα) (Ενότητα 12 (2) eWpG). Ένα από τα καθήκοντα του γραφείου εγγραφής είναι να διασφαλίζει την πληρότητα όλων των πληροφοριών σχετικά με τις ηλεκτρονικές κινητές αξίες (Ενότητα 13 (1) eWpG). Για την έκδοση ηλεκτρονικού τίτλου, ο εκδότης πρέπει να κάνει εγγραφή στο μητρώο κινητών αξιών αντί να δημιουργήσει το έντυπο πιστοποιητικό (Ενότητα 2 Παρ. 1 eWpG). Σύμφωνα με το eWpG, τα μητρώα τίτλων κρυπτογράφησης πρέπει να τηρούνται σε συστήματα καταγραφής που είναι πλαστά. Ακόμα κι αν το eWpG επιλέξει μια τεχνολογικά ουδέτερη διατύπωση σε αυτό το σημείο, τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται είναι τυπικά της τεχνολογίας blockchain. Από τις 10 Ιουνίου 2021, οι εταιρείες που θέλουν να διατηρήσουν ένα τέτοιο μητρώο χρειάζονται άδεια από την BaFin ως διαχειριστή μητρώου τίτλων κρυπτογράφησης και συνεπεία τούτου, αυτή η υπηρεσία προστέθηκε στο KWG ως χρηματοοικονομική υπηρεσία (Bλ. διεξοδικά Konrad-Adenauer-Stiftung, Tokenstudie: Grundlagen und Anwendungsszenarien der Blockchain-Technologie, 2023, σελ. 28 επ. και πρβλ. αντίστοιχα eWpG explained: Everything you need to know about the new Electronic Securities Act (eWpG) (διαθέσιμο [εδώ](#) – πρόσβαση 13/4/2023).

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Βέβαια, το έργο της ΤτΕ δεν περιορίστηκε μόνον στο Περιβάλλον, αλλά αντιθέτως προέβη στη θέσπιση του Κόμβου Καινοτομίας ήδη από τον Μάρτιο του 2019, αποδεικνύοντας για μια ακόμη φορά ότι ενισχύει τις πρωτοβουλίες της ψηφιακής οικονομίας αποβλέποντας ταυτόχρονα στην εναρμόνιση με τα διεθνή πρότυπα και την εύρυθμη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. η Τράπεζα παρακολουθεί τις εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό τομέα και παρέχει οδηγίες για τη συμμόρφωση καινοτόμων χρηματοοικονομικών προϊόντων, υπηρεσιών ή επιχειρηματικών μοντέλων με τις κανονιστικές και εποπτικές απαιτήσεις, αλλά και ζητήματα αδειοδότησης.

Οι ενδιαφερόμενοι δύνανται να υποβάλουν ερωτήματα στον Κόμβο μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Οι απαντήσεις που δίδονται αποσκοπούν στην ενημέρωση του κοινού και συνεπώς δεν επιφέρουν νομική δέσμευση για την ΤτΕ οπότε και δεν προσβάλλονται δικαστικά. Η νομική σημασία του Κόμβου είναι αδιαμφισβήτητη²⁴² καθώς ελήφθησαν έξι αιτήματα (40% του συνόλου) προερχόμενα από επιχειρήσεις και φυσικά πρόσωπα με δραστηριότητα που συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με κρυπτοστοιχεία / κρυπτονομίσματα. Τα περισσότερα εξ αυτών αφορούσαν την αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με πιθανώς υπάρχον συναφές ρυθμιστικό πλαίσιο, τη μετατροπή στοιχείων ενεργητικού ή περιουσιακών στοιχείων σε κρυπτοστοιχεία (tokenization), την αγοραπωλησία κρυπτονομισμάτων και τα ανταλλακτήρια κρυπτονομισμάτων.

Αποτελεί, όπως βλέπουμε, ένα εργαλείο στα πλαίσια των υπάρχουσών κανονιστικών και εποπτικών αρμοδιοτήτων της ΤτΕ και συνεπώς η λειτουργία του δεν στηρίζεται σε αυτοτελή νομική βάση. Παρόλα αυτά υπάρχει η πιθανότητα μέσω αυτού να ξεκινήσει μία διαδικασία που σε επόμενο στάδιο θα οδηγήσει στην εφαρμογή του ρυθμιστικού ή εποπτικού πλαισίου και συνεπώς σε νομικά δεσμευτικές πράξεις από την ΤτΕ. Για παράδειγμα, ένα αίτημα στον Κόμβο μπορεί να οδηγήσει σε διαδικασία αδειοδότησης για την παροχή μίας συγκεκριμένης υπηρεσίας. Μάλιστα, σε αρκετές περιπτώσεις λαμβάνουν χώρα και τηλεδιασκέψεις μεταξύ των ενδιαφερόμενων και της ΤτΕ για παρουσίαση καινοτόμων λύσεων και παροχή διευκρινίσεων ιδίως σε ζητήματα κανονιστικού πλαισίου²⁴³ τα οποία, δεδομένου και του σύνθετου χαρακτήρα των κρυπτοστοιχείων, ταλανίζουν συλλήβδην τη λειτουργία της κανονιστικής συμμόρφωσης γεγονός που επιρρωνύεται από τα αιτήματα που υποβάλλονται μιας και ο τύπος τους, αφορούσε κατά κόρον στην παροχή

²⁴² Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Κόμβου Καινοτομίας Fintech, 2021, σελ. 8 – 10.

²⁴³ Βλ. Β. Μπάμπη, Χρηματοοικονομική καινοτομία και Τράπεζα της Ελλάδος, LAWYER, 15/12/2021.

πληροφοριών για το κανονιστικό πλαίσιο ως προς τη χρηματοοικονομική τεχνολογία (Regulatory guidance) και οδηγιών για τη διαδικασία αδειοδότησης της λειτουργίας σχετικών εταιρειών στην Ελλάδα (Authorisation guidance)²⁴⁴.

Μια ακόμη αξιοσημείωτη καινοτομία ως προς τη διεύρυνση του θεσμικού πλαισίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αποτελεί ο Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2554 «σχετικά με την ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα» (εφεξής DORA) που τέθηκε σε ισχύ από τις 16 Ιανουαρίου 2023 ενώ οι διατάξεις του αναμένεται να εφαρμοστούν από τις 17 Ιανουαρίου 2025. Ως απώτερο σκοπό, έχει την ενοποίηση και αναβάθμιση των απαιτήσεων για την αντιμετώπιση των κινδύνων ΤΠΕ καθώς συνιστά την πρώτη νομοθετική πράξη εντός της οποίας συγκεντρώνονται όλες οι διατάξεις που αφορούν τον ψηφιακό κίνδυνο εν συνόλω στον χρηματοοικονομικό τομέα.

Η χρησιμότητά του έγκειται στο γεγονός ότι ουσιαστικά καλύπτει τα κανονιστικά κενά είτε εναλλακτικά προβαίνει σε διορθώσεις πρότερων νομοθετημάτων σε πέντε κατηγορίες κανόνων: α) διαχείριση κινδύνων ΤΠΕ, β) αναφορά συμβάντων²⁴⁵, γ) δοκιμές επιχειρησιακής ανθεκτικότητας, δ) παρακολούθηση των κινδύνων τρίτων παρόχων ΤΠΕ και ε) ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις κυβερνοαπειλές²⁴⁶ και ευπάθειες.

Ένα χαρακτηριστικό πλεονέκτημα του DORA είναι το ότι ενθαρρύνει την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων, αφού όπως έχουμε διαπιστώσει, η λειτουργία αυτή είναι καθοριστική ιδίως στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των κινδύνων. Συνακόλουθα, τέτοιες πληροφορίες είναι ενδεικτικά οι δείκτες έκθεσης στον κίνδυνο, οι προειδοποιήσεις κυβερνοασφάλειας κλπ, υπό την αίρεση ότι η συγκεκριμένη ανταλλαγή θα θωρακίσει τον δυνητικά ευαίσθητο χαρακτήρα των ανταλλασσόμενων πληροφοριών και θα διενεργείται από αξιόπιστες χρηματοοικονομικές οντότητες²⁴⁷.

Στο πλαίσιο αυτό ο DORA παρέχει ένα ευρύ φάσμα αρμοδιοτήτων στις Ευρωπαϊκές Εποπτικές Αρχές για τον έλεγχο τρίτων παρόχων υπηρεσιών ΤΠΕ τους οποίους δύνανται να ορίσουν βάσει επιμέρους κριτηρίων²⁴⁸. Σύμφωνα με το άρθρο 32 του Κανονισμού, οι ΕΕΑ μέσω της μεικτής επιτροπής ορίζουν ως κύριο εποπτικό φορέα για κάθε κρίσιμο τρίτο πάροχο ανταλλαγής υπηρεσιών ΤΠΕ την εκάστοτε υπεύθυνη ΕΕΑ βάσει του κανονιστικού πλαισίου λειτουργίας της για τις χρηματοοικονομικές οντότητες που έχουν από κοινού το μεγαλύτερο μερίδιο των συνολικών περιουσιακών στοιχείων επί της αξίας των συνολικών περιουσιακών στοιχείων όλων των χρηματοοικονομικών οντοτήτων που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του σχετικού κρίσιμου τρίτου παρόχου υπηρεσιών ΤΠΕ, όπως αποδεικνύεται από το άθροισμα των επιμέρους ισολογισμών των εν λόγω

²⁴⁴ Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Κόμβου Καινοτομίας Fintech, 2021, σελ. 10 επ.

²⁴⁵ Ως άξια αναφοράς, χαρακτηρίζονται τα μείζονα συμβάντα που σχετίζονται με τις ΤΠΕ, κοινώς εκείνα που αφενός μεν σχετίζονται με τις ΤΠΕ και αφετέρου δε έχουν υπέρμετρα επαχθείς συνέπειες στα συστήματα δικτύου και πληροφοριών που υποστηρίζουν ζωτικές λειτουργίες του χρηματοπιστωτικού οργανισμού, βλ. Κανονισμό DORA αρ.3 παρ.10.

²⁴⁶ Ως σημαντική, χαρακτηρίζεται η κυβερνοαπειλή τα τεχνικά χαρακτηριστικά της οποίας δείχνουν ότι ενδέχεται να οδηγήσει σε μείζον συμβάν σχετικό με τις ΤΠΕ ή μείζον λειτουργικό συμβάν ή συμβάν ασφαλείας σχετικό με τη διενέργεια πληρωμών. Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να ενημερωθεί ο πελάτης προκειμένου να εξετάσει την θωράκισή του με τα κατάλληλα μέτρα ασφαλείας, βλ. Κανονισμό DORA αρ.3 παρ.13.

²⁴⁷ Βλ. Κανονισμό DORA αρ.45.

²⁴⁸ Βλ. Κανονισμό DORA αρ.31 παρ.2 όπως και αιτιολογικές σκέψεις 79,87, 88, 89 και 92.

χρηματοοικονομικών οντοτήτων²⁴⁹, ενώ το λεπτομερές πλαίσιο εποπτείας περιγράφεται στο άρθρο 32 ενώ αντίστοιχα τα καθήκοντα του εποπτικού φορέα και ο επιχειρησιακός συντονισμός των εποπτικών φορέων, περιγράφονται στο άρθρο 34 και τέλος οι εξουσίες του εποπτικού φορέα παρατίθενται στο άρθρο 35 του Κανονισμού.

Είναι εμφανές ότι ο Κανονισμός DORA παρέχει ένα ευρύ πλαίσιο κανόνων για τις χρηματοοικονομικές οντότητες αλλά και για κρίσιμους παρόχους υπηρεσιών ΤΠΕ. Όπως προκύπτει από τις αποτυπώσεις του κανονισμού, ορισμένες εκ των απαιτήσεων συνιστούν είτε νομοθετική αποτύπωση των καλών πρακτικών είτε εναρμόνιση υφιστάμενων κανόνων των λοιπών νομοθετημάτων. Σε κάθε περίπτωση αναμένεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις διαδικασίες συμμόρφωσης σε όλα τα αναμεμειγμένα μέρη, ακόμα και αν διαθέτουν ήδη ισχυρές βάσεις συμμόρφωσης. Ως εκ τούτου, τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να αρχίσουν να εξετάζουν έγκαιρα τις εσωτερικές τους ρυθμίσεις ούτως ώστε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωσή τους στο μέγιστο δυνατό βαθμό. Η αρχή θα μπορούσε να γίνει από την απογραφή των συμβατικών ρυθμίσεων με τρίτους παρόχους υπηρεσιών ΤΠΕ που συνιστά το εφελτήριο μετάβασης στο νέο καθεστώς συμμόρφωσης με τον DORA.

Εν συμπεράσματι, το ενωσιακό θεσμικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε δείχνει να προσαρμόζεται στα σημεία των καιρών και δη στην πολυπλοκότητα των συναλλαγών που συνεπάγεται η αέναη εξέλιξη της τεχνολογίας παρέχοντας τις απαραίτητες ασφαλιστικές δικλείδες δίχως ωστόσο να περιορίζει την περαιτέρω ανάπτυξη της καινοτομίας. Σε γενικές γραμμές, κρίνεται σκόπιμο το κανονιστικό πλαίσιο να έχει βαθμό ευελιξίας ανάλογο της τεχνολογικής προόδου, δηλαδή να παρέχει στους επόπτες τα εχέγγυα για την διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και συγχρόνως να αφήνει περιθώρια εξέλιξης στη δημόσια καινοτομία. Είναι σημαντικό ότι σε εθνικό επίπεδο οι εποπτικές αρχές δείχνουν να ενστερνίζονται την εν λόγω άποψη, καθώς πρωτοβουλίες όπως το Περιβάλλον και ο Κόμβος καινοτομίας όχι μόνο αποτελούν χρήσιμα εργαλεία για την κανονιστική συμμόρφωση των πιστωτικών ιδρυμάτων διαδραματίζοντας έναν καθοδηγητικό ρόλο, αλλά παράλληλα ενισχύουν τη δημόσια καινοτομία καθώς παρέχουν τη δυνατότητα ακόμα και σε μη αδειοδοτημένες επιχειρήσεις όχι μόνο να εναρμονιστούν στο μέγιστο βαθμό με τις ισχύουσες πολιτικές αλλά και να διευρύνουν τις δραστηριότητές τους²⁵⁰.

Συνεπώς, διαθέτοντας ήδη στέρεες βάσεις που συνδράμουν ταυτόχρονα και στην αντιμετώπιση των ανάλογων προκλήσεων, οι εποπτικές αρχές θα μπορούσαν να διευρύνουν το ισχύον πλαίσιο σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό με τη θέσπιση των κατάλληλων νομοθετικών ρυθμίσεων, το Περιβάλλον να επεκταθεί και σε μη αδειοδοτημένες επιχειρήσεις καθώς και σε επιχειρήσεις από άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ που προσφέρουν υπηρεσίες κοινοτικού διαβατηρίου στην Ελλάδα. Μία ακόμη λύση, θα ήταν η παροχή προσωρινής αδειοδότησης στους συμμετέχοντες ή επιμέρους εξαιρέσεις από το ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο για τη διενέργεια των δοκιμών τους. Το Περιβάλλον θα μπορούσε επίσης να επεκταθεί και σε διασυνοριακές δοκιμές, σε συνεργασία με αντίστοιχες πρωτοβουλίες άλλων χωρών και τέλος, η ΤτΕ θα μπορούσε μελλοντικά να αναπτύξει ένα Ψηφιακό Προστατευμένο Κανονιστικό Περιβάλλον (digital sandbox), δηλαδή μία πλατφόρμα που θα παρέχει στους

²⁴⁹ Βλ. Γ. Κουνάδη, Σύνομη Επισκόπηση του Digital Operation Resilience Act (DORA): Η ψηφιακή ανθεκτικότητα ως νέος στόχος χρηματοπιστωτικής ρύθμισης και εποπτείας, Συνήγορος τ.154/2022, σελ. 46 επ.

²⁵⁰ Βλ. Γ. Κουνάδη, Σύνομη Επισκόπηση του Digital Operation Resilience Act (DORA): Η ψηφιακή ανθεκτικότητα ως νέος στόχος χρηματοπιστωτικής ρύθμισης και εποπτείας, Συνήγορος τ.154/2022, σελ. 46 επ.

συμμετέχοντες συνθετικά δεδομένα πάνω στα οποία μπορούν να κάνουν τις δοκιμές τους, ενθαρρύνοντας τις πρωτοβουλίες συμμόρφωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων με αύξηση των δραστηριοτήτων τους και αντίστοιχα μείωση του κόστους συμμόρφωσης και προαγωγής της φήμης τους στη αγορά²⁵¹.

3.6. Κανονιστική Συμμόρφωση και Ισλαμική Οικονομία

ι) Η λειτουργία του Ισλαμικού Χρηματοπιστωτικού Συστήματος

Με την ισλαμική οικονομία να προελαύνει και να κερδίζει ολοένα και περισσότερο έδαφος στις συναλλαγές, είναι εμφανής η ανάγκη εξέτασης της λειτουργίας της κανονιστικής συμμόρφωσης στα ισλαμικά πιστωτικά ιδρύματα. Η ανάγκη αυτή διαπιστώνεται εκ νέου αν εξετάσει κανείς τον τρόπο λειτουργίας της ισλαμικής οικονομίας, ανεξαρτήτως των μεγεθών που καταλαμβάνει. Τα ισλαμικά πιστωτικά ιδρύματα ήδη έχουν αρχίσει να κατέχουν καίριο ρόλο στην ευρωπαϊκή αγορά έχοντας σημειώσει μεγάλη δεν αποκλείει την μελλοντική επέκτασή τους σε άλλα κράτη της Ε.Ε, ακόμα και στη χώρα μας. Όπως βλέπουμε, οι χώρες στις οποίες φαίνεται να παρέχονται υπηρεσίες ισλαμικής τραπεζικής, είναι το Ηνωμένο Βασίλειο με τη Γαλλία και τη Γερμανία να ακολουθούν.

Country	Number of banks
UK	22
France	3
Germany	1
Luxembourg	1
Total	27

Source: UK Islamic Finance Secretariat, 2013.

Ειδικότερα, στα εν λόγω κράτη λειτουργούν τα εξής πιστωτικά ιδρύματα²⁵²:

- **Ηνωμένο Βασίλειο:** Η Ισλαμική Τράπεζα της Βρετανίας (IBB), η Ευρωπαϊκή Ισλαμική Τράπεζα Επενδύσεων (EIBB) - η πρώτη Ισλαμική Τράπεζα Επενδύσεων από την Ευρώπη, Securities House (Ηνωμένο Βασίλειο), European Finance House (EFH)
- **Γαλλία:** National Bank of Kuwait (NBK), Tejerat Bank (TB), Qatar National Bank (QNB) κ.λπ.
- **Γερμανία:** Η Irani Bank Sepah, Kuveyt Turk

Σε κάθε περίπτωση, οι προοπτικές ανάπτυξης της ισλαμικής χρηματοδότησης στην Ευρώπη τείνουν να έχουν μια σταθερά ανοδική πορεία²⁵³. Καταρχάς, οι ισλαμικές τραπεζικές υπηρεσίες μπορούν να αυξήσουν την κοινωνική ένταξη των μουσουλμανικών μειονοτήτων, οι οποίες σήμερα αντιπροσωπεύουν τις μεγαλύτερες μειονότητες στην Ευρώπη. Επίσης, η παρουσία των ισλαμικών τραπεζών μπορεί να

²⁵¹ Βλ. B. Μπάμπη, Χρηματοοικονομική καινοτομία και Τράπεζα της Ελλάδος, LAWYER, 15/12/2021.

²⁵² Βλ. I. Sowol, Islamic Banking In The European Union Countries, European Integration Studies, November 2015, σελ. 191.

²⁵³ Πηγή: <https://www.inclusivemoney.com/values/islamic-bank-in-europe> (πρόσβαση στις 10/4/2023)

θεωρηθεί ως έλξη του σημαντικού μέρους του πετρελαϊκού πλούτου από την περιοχή του Κόλπου και ως πρόσθετη πηγή ρευστότητας και χρηματοδότησης για την εθνική οικονομία. Επιπλέον, η παρουσία της ισλαμικής τραπεζικής βιομηχανίας στις δυτικές χώρες μπορεί να θεωρηθεί ως γέφυρα για διεθνείς χρηματοοικονομικούς ομίλους, που επιδιώκουν να διαφοροποιήσουν τις επενδύσεις τους, προς τον ισλαμικό κόσμο. Σήμερα στον τομέα αυτό δραστηριοποιούνται πολλές συμβατικές τράπεζες, οι οποίες προσφέρουν τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες σε πλήρη συμμόρφωση με τους ισλαμικούς νόμους. Για παράδειγμα, στη Γερμανία τέτοιες τράπεζες είναι: Commerzbank, Deutsche bank, Dresdner Bank: στη Γαλλία η Credit Agricole, στο Ηνωμένο Βασίλειο, πολλοί διεθνείς όμιλοι άνοιξαν τμήματα, τα οποία παρέχουν ισλαμικά προϊόντα και υπηρεσίες, μερικά εκ των οποίων είναι: HSBC Group, UBS Group, Barclays και Lloyds²⁵⁴.

Πως λειτουργεί όμως η ισλαμική τραπεζική και σε ποιους παράγοντες καλείται να εστιάσει η κανονιστική συμμόρφωση; Καταρχάς, θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι αρχές της ισλαμικής τραπεζικής απαντώνται στη Σαρία που αποτελεί έναν θρησκευτικό κώδικα δεοντολογίας ο οποίος διέπει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι ενεργούν σε κοσμικά και θρησκευτικά ζητήματα, τόσο στις αμοιβαίες σχέσεις τους όσο και στη σχέση μεταξύ ανθρώπου και Θεού. Όσον αφορά τα χρηματοοικονομικά προϊόντα, ο ισλαμικός κώδικας δεοντολογίας, η Σαρία, επιβάλλει ορισμένες προϋποθέσεις²⁵⁵:

- Απαγορεύεται η χρήση μέσων που βασίζονται σε τόκο²⁵⁶. Οι τόκοι κρίνονται άδικοι, διότι η αμοιβή για τη χρήση χρημάτων έχει συμφωνηθεί εκ των προτέρων. Κατά συνέπεια, όλοι οι κίνδυνοι εναπόκεινται στον δανειολήπτη και όχι στον δανειστή. Αυτή η ανισορροπία έρχεται σε σύγκρουση με τις ισλαμικές απόψεις για την κατανομή του εισοδήματος και του κινδύνου.
- Την αποφυγή της κερδοσκοπίας, έτσι ώστε το κέρδος που προκύπτει από κάθε συναλλαγή να είναι ανάλογο και συγκρίσιμο της απόδοσης και του κινδύνου.
- Την πλήρη αποκάλυψη όλων των απαραίτητων πληροφοριών σε μια συναλλαγή, έτσι ώστε τα αντισυμβαλλόμενα μέρη να έχουν πλήρη και ορθή επίγνωση των χαρακτηριστικών του προϊόντος. Έτσι μόνο διασφαλίζεται η εφαρμογή του δικαίου και της ειλικρίνειας στις συναλλαγές σύμφωνα με τη Σαρία.
- Απαγορεύεται η χρήση προϊόντων που βασίζονται στην αβεβαιότητα (gharar) και στον τζόγο (maysir). Αυτό μεταφράζεται σε απόρριψη

²⁵⁴ Βλ. D.Sadoveanu, *Islamic Banking In European Union Countries: Challenges And Opportunities*, 2011, σελ. 596

²⁵⁵ Βλ. Bastiaan Verhoef, Somia Azahaf and Werner Bijkerk, *Islamic Finance and Supervision: An exploratory analysis*, Occasional Studies Vol.6/No.3, 2008, σελ. 9 – 10 και πρβλ. αντίστοιχα B. Kettell, *Islamic finance in a nutshell: a guide for non-specialists*, John Wiley & Sons, 2011.

²⁵⁶ Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη Σαρία αν ένα πιστωτικό ίδρυμα καταφεύγει στο δανεισμό(που συνεπάγεται αυτόματα τόκους) θα πρέπει «συμβιβαστικά» το ποσοστό του μέγιστου κέρδους επί του συνολικού ενεργητικού να είναι μικρότερο ή ίσο του 33% όπως αντίστοιχα και το σύνολο των μετρητών και τοκοφόρων τίτλων της τράπεζας. Έτσι, λοιπόν, το πιστωτικό ίδρυμα απαγορεύεται να πωλήσει χρέη τρίτων όπως και η πώληση μετοχών επιχείρησης με μεγάλους εισπρακτέους λογαριασμούς καθώς ισοδυναμεί με πώληση χρεών. Ως εκ τούτου, τα εισπρακτέα και τα μετρητά δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το 50% της αξίας του συνολικού ενεργητικού. Βλ. Χ. Αλεξάκη – Α.Τσικούρα, *Ισλαμική Χρηματοοικονομική (Islamic banking)*, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2007, σελ. 56 – 57.

συμβατικών ασφαλιστικών προϊόντων. Η αντίληψη ότι ο λήπτης της ασφάλισης πληρώνει ένα ασφάλιστρο χωρίς να γνωρίζει εάν και πότε θα αποκομίσει τα οφέλη θεωρείται τζόγος και απορρίπτεται ως τέτοια. Απαγορεύεται επίσης η εκμετάλλευση της αβεβαιότητας και συνακόλουθα, η χειραγώγηση και οι κακές πρακτικές, όπως είναι η εκμετάλλευση των δυσκολιών του ενός μέρους που καθιστούν την σύμβαση «ετεροβαρή».

- Τα αγαθά θα πρέπει να πωλούνται σε συνθήκες ανοικτής αγοράς, έτσι ώστε να είναι γνωστές σε όλους οι τιμές που επικρατούν.
- Δεν επιτρέπονται επενδύσεις σε ομόλογα και άλλους χρεωστικούς τίτλους με βάση τους τόκους καθώς και σε αλκοολούχα ποτά, διασκέδαση ή χοιρινό κρέας, ούτε επενδύσεις σε εταιρείες που ενεργούν κατά παράβαση της Σαρία (π.χ. συμβατικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα).
- Την απαγόρευση της παρέμβασης στη συναλλαγή από ένα τρίτο μέρος, όταν δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμα οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών. Ο λόγος είναι ότι η παρέμβασή του μπορεί να οδηγήσει σε ανήθικη αντιμετώπιση του άλλου μέρους, σε βάρος του οποίου δημιουργούνται δυσμενέστερες πλέον συνθήκες διαπραγμάτευσης, λόγω της μεταβολής της θέσης του συγκριτικά με την αντίστοιχη κατά την έναρξη των διαπραγματεύσεων.
- Ένα ισλαμικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα πρέπει καταρχήν να συναλλάσσεται με ιδρύματα που σέβονται τη Σαρία.

Στην πράξη, ωστόσο, οι συναλλαγές με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που δεν συμμορφώνονται με τη Σαρία επιτρέπονται εάν το ίδρυμα αυτό δεν μπορεί να συναλλάσσεται με κάποιο αντίστοιχο ισλαμικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα. Λόγω των περιορισμών που επιβάλλονται από τη Σαρία, συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης των τόκων, τα ισλαμικά χρηματοοικονομικά προϊόντα είναι συχνά πιο περίπλοκα από τα συμβατικά. Αυτό υποδηλώνει ότι η ισλαμική χρηματοδότηση είναι σχετικά αναποτελεσματική σε σύγκριση με τη συμβατική χρηματοδότηση και κατά συνέπεια λιγότερο ελκυστική από οικονομική άποψη.

Επίσης, η δραστηριότητα της ισλαμικής τράπεζας συνεπάγεται υψηλότερο επίπεδο συγκριτικού κινδύνου στις συμβατικές τράπεζες, γεγονός που δημιουργεί ορισμένα προβλήματα για τις ρυθμιστικές αρχές στους τομείς της κεφαλαιακής επάρκειας και των απαιτήσεων διαφάνειας και της προστασίας των πελατών: Οι καταθέτες των τραπεζών αυτών δεν συμμετέχουν μόνο στα κέρδη της τράπεζας, αλλά και στις αντίστοιχες απώλειες. Επιπλέον, οι ισλαμικές τράπεζες εφαρμόζουν διαφορετικές επενδυτικές μεθόδους κινητοποίησης πόρων, από αυτές των συμβατικών τραπεζών, οι οποίες θέτουν υπό αμφισβήτηση τον τρόπο αυτό τα εποπτικά όργανα²⁵⁷.

Προκειμένου να διασφαλιστεί ο ύψιστος βαθμός συμμόρφωσης, τα Ισλαμικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και κατ' επέκταση και οι Ισλαμικές τράπεζες να εξασφαλίσουν ότι οι χρηματοοικονομικές τους δραστηριότητές βρίσκονται σε συμμόρφωση με τους νόμους και κανόνες της Σαρία, κρίθηκε σκόπιμη η ύπαρξη θρησκευτικών συμβουλίων. Τα συμβούλια αυτά αποβλέπουν στην εξέταση των

²⁵⁷ Βλ. *D.Sadoveanu*, *Islamic Banking In European Union Countries: Challenges And Opportunities*, 2011, σελ. 596 επ.

χρηματοοικονομικών συμβολαίων και συναλλαγών που παρέχουν αυτά τα ιδρύματα στους επενδυτές για το αν εναρμονίζονται πλήρως με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του Ισλάμ. Το ρόλο αυτό τον έχει αναλάβει το Εποπτικό Συμβούλιο της Σαρία ή όπως αλλιώς ονομάζεται, Εποπτική Επιτροπή της Σαρία. Οι κύριες ευθύνες του Εποπτικού Συμβουλίου της Σαρία είναι οι ακόλουθες²⁵⁸:

- Να βεβαιώνεται ότι οι υπηρεσίες τις οποίες προσφέρει η τράπεζα είναι σύμφωνες με το Ισλάμ.
- Να εγγυάται ότι τόσο οι επενδύσεις της τράπεζας όσο και η συμμετοχή της στα επιχειρηματικά σχέδια τα οποία αναλαμβάνει από κοινού με τους επενδυτές είναι συμβατές με τη Σαρία.
- Να εξασφαλίζει ότι η τράπεζα διοικείται σύμφωνα με τις θρησκευτικές αξίες του Ισλάμ.

Ο ρόλος των μελών της Επιτροπής είναι διττός καθώς πέρα από τα τυπικά εποπτικά καθήκοντα που έχουν θα πρέπει να είναι σε θέση να παρέχουν συμβουλές με σκοπό την σωστή και απρόσκοπτη λειτουργία της τράπεζας. Αναφορικά με τον εποπτικό ρόλο, το συμβούλιο εξετάζει συνεχώς τις οικονομικές δραστηριότητες στις οποίες παίρνει μέρος η τράπεζα προκειμένου να βεβαιωθεί ότι συμμορφώνονται με τους νόμους του Ισλάμ. Καθώς η Ισλαμική χρηματοοικονομική εξελίσσεται, ο βαθμός πολυπλοκότητάς της αυξάνεται και αυτός. Συνεχώς δημιουργούνται νέα χρηματοοικονομικά συμβόλαια και εργαλεία προκειμένου οι Ισλαμικές τράπεζες να έχουν τη δυνατότητα να απευθυνθούν σε ένα μεγάλο φάσμα επενδυτών. Την πολυπλοκότητα αυτή έρχεται να αποσαφηνίσει το Εποπτικό Συμβούλιο παρέχοντας διευκρινίσεις, συμβουλές και απαντώντας σε διάφορα ερωτήματα που προκύπτουν στις Ισλαμικές χρηματοοικονομικές συναλλαγές έχοντας πάντα ως γνώμονα τις θρησκευτικές αρχές του Ισλάμ. Αυτή ακριβώς η επιτροπή είναι σε θέση να πιστοποιήσει αν ένα οικονομικό εργαλείο συνάδει με τη Σαρία²⁵⁹.

Στο ίδιο πλαίσιο εκτός από τα ισλαμικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα, τα οποία εξασφαλίζουν την ισότητα μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους στα κέρδη και τις απώλειες, σημαντική είναι και η ύπαρξη επίσημων θεσμών που να διασφαλίζουν τη σταθερότητα και σωστή λειτουργία του ισλαμικού χρηματοοικονομικού συστήματος, θέτοντας τις επίσημες αρχές, τους κανονισμούς και τα πρότυπα, παρά την ανομοιομορφία ως προς την εφαρμογή τους. Τέτοιοι φορείς είναι το Ισλαμικό Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (Islamic Financial Services Board - IFSB) καθώς και ο Οργανισμός Λογιστικού και Οικονομικού Ελέγχου για τα Ισλαμικά Χρηματοοικονομικά Ιδρύματα (Accounting and Auditing Organization for Islamic Finance Institutions - AAOIFI). Η Διεθνής Ισλαμική Χρηματοοικονομική Αγορά (International Islamic Financial Market - IIMF) σκοπό έχει να συμμετέχει στην ίδρυση, ανάπτυξη, την αυτορύθμιση και προαγωγή των ισλαμικών χρηματαγορών και κεφαλαιαγορών²⁶⁰.

Το Ισλαμικό Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών ιδρύθηκε το 2003 και εδρεύει στην Κουάλα Λουμπόρ. Ξεκίνησε να λειτουργεί ως διεθνές σώμα που θέτει πρότυπα για τις ρυθμιστικές και εποπτικές υπηρεσίες. Συμβουλεύει τις κεντρικές

²⁵⁸ ²⁵⁸ Βλ. *D.Sadoveanu*, *Islamic Banking In European Union Countries: Challenges And Opportunities*, 2011, σελ. 600 επ.

²⁵⁹ Βλ. *Hans Visser*, *Islamic finance: Principles and practice*, Edward Elgar Publishing, 2013.

²⁶⁰ Βλ. OECD Observer, "Islamic Banking - An asset of promise?" (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 11/4/2023)

τράπεζες σχετικά με τους κανονισμούς των ισλαμικών χρηματοοικονομικών οργανισμών εκδίδοντας κατευθυντήριες γραμμές. Όλα τα μέλη των Χωρών του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου, με εξαίρεση το Ομάν, αναμειγνύονται στις εργασίες του Ισλαμικού Συμβουλίου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι οι κατευθυντήριες γραμμές υιοθετούνται κατ'ανάγκη στην περιοχή²⁶¹. Ο Οργανισμός Λογιστικού και Οικονομικού Ελέγχου για τα Ισλαμικά Χρηματοοικονομικά Ιδρύματα, που εδρεύει στο Μπαχρέιν και ιδρύθηκε το 1991, έχει καταστεί όργανο διεθνούς ισλαμικής νομομάθειας (fiqh) και ασκεί τη μεγαλύτερη επιρροή.

Παρ' όλα αυτά, υπάρχει κάποια επικάλυψη μεταξύ αυτού και της Ακαδημίας Ισλαμικής Νομομάθειας (Fiqh Academy) του Οργανισμού Ισλαμικής Διασκέψεως στη Τζέντα. Εντούτοις, ο Οργανισμός Λογιστικού και Οικονομικού Ελέγχου για τα Ισλαμικά Χρηματοοικονομικά Ιδρύματα επικεντρώνεται περισσότερο στα πρακτικά θέματα που αφορούν τα ισλαμικά χρηματοπιστωτικά προϊόντα και έχει εκδώσει τριάντα πρότυπα Σαρία. Οι περισσότεροι ισλαμικοί χρηματοοικονομικοί οργανισμοί αποτελούν μέλη του οργανισμού και τηρούν τα πρότυπα που θέτει, τα οποία χτίζουν πάνω παρά αντικαθιστούν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (International Financial Reporting Standards - IFRS), τα οποία χρησιμοποιούνται από τις περισσότερες συμβατικές τράπεζες της Ευρώπης και της Ασίας.

Το 2001 δημιουργήθηκε η Διεθνής Ισλαμική Χρηματοοικονομική Αγορά με τις συλλογικές προσπάθειες των κεντρικών τραπεζών έξι χωρών, του Μπαχρέιν, του Μπρουνέι, της Ινδονησίας, της Μαλαισίας, του Σουδάν και της Σαουδικής Αραβίας, για να διευκολύνουν τις δευτερογενείς αγορές των ισλαμικών εργαλείων. Αποστολή της είναι να βοηθά τις ισλαμικές κεφαλαιαγορές και χρηματαγορές μέσω της προώθησης κοινών προτύπων συναλλαγών. Έχει δύο κύριους ρόλους: την εκπαίδευση της αγοράς και την αυθεντικότητα της Σαρία, που συμβάλουν στη μεγαλύτερη αυτορύθμιση των χρηματαγορών και της κεφαλαιαγοράς.

Επισημαίνεται ότι τα πρότυπα που λαμβάνονται από τη Διεθνή Ισλαμική Χρηματοοικονομική Αγορά για τη ρύθμιση Και εποπτεία των ισλαμικών χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, αποτελούν το ισοδύναμο της Βασιλείας III στην ισλαμική χρηματοοικονομική, καλύπτοντας τη διαχείριση ρίσκου, τη διαδικασία της εποπτικής αξιολόγησης, την κεφαλαιακή επάρκεια, την εταιρική διακυβέρνηση, τη διαφάνεια και την πειθαρχία της αγοράς. Τα πρότυπα αυτά λαμβάνουν υπόψη τα αντίστοιχα διεθνή για την τραπεζική και επενδυτική αγορά, το χρηματιστήριο αξιών και την αγορά ασφάλισης, που εκδίδονται από την Επιτροπή της Βασιλείας για την Εποπτεία των Τραπεζών (BCBS), τη Διεθνή Οργάνωση Επιτροπών Εποπτείας Χρηματιστηρίων (IOSCO) και της Διεθνούς Ένωσης Εποπτικών Φορέων του Ασφαλιστικού Τομέα (IAIS)²⁶².

Τέλος, το ίδιο έτος ιδρύθηκε στο Μπαχρέιν το Γενικό Συμβούλιο Ισλαμικών Τραπεζών και Χρηματοοικονομικών Οργανισμών (General Council for Islamic Banks and Financial Institutions) για να αναπτύξει και να διαχειριστεί μία αναλυτική βάση δεδομένων από το 1998 που περιλαμβάνει διοικητικές και οικονομικές πληροφορίες για τους ισλαμικούς χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, αποτελώντας σήμερα την πιο αξιόπιστη πηγή σε διεθνές επίπεδο²⁶³.

²⁶¹ Βλ. *Wilson Rodney*, "The development of Islamic finance in the GCC", the Centre for the Study of Global Governance, May 2009.

²⁶² Βλ. "Islamic Finance and Global Financial Stability", The Task Force on Islamic Finance and Global Financial Stability (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 11/4/2023)

²⁶³ Βλ. *Garas Samy Nathan*, "Internationalization of the Islamic Financial Institutions: Challenges and Paths to Solution", (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 11/4/2023).

Συνεπεία των ανωτέρω, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η κανονιστική συμμόρφωση των εν λόγω πιστωτικών ιδρυμάτων κατ' ουσίαν αποτελεί έκφραση της εκπλήρωσης όλων των αρχών της Σαρία και κατ' επέκταση η εταιρική διακυβέρνηση των ισλαμικών πιστωτικών ιδρυμάτων έγκειται εξ ολοκλήρου στο συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο, καθώς σύμφωνα με τον ορισμό της, πρόκειται για την εταιρική διακυβέρνηση που βασίζεται στις ισλαμικές αρχές.

Η συμμόρφωση με τη Σαρία αποτελεί απαρέγκλιτη απαίτηση που πρέπει να τηρείται από τα πιστωτικά ιδρύματα που ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες με βάση τις αρχές της. Αναφέρεται δε ρητά ότι η συμμόρφωση με τη Σαρία συνιστά αποτρεπτικό παράγοντα άσκησης δραστηριοτήτων σχετιζόμενων με τα ισλαμικά τραπεζικά προϊόντα για τα κοινά πιστωτικά ιδρύματα. Οι επιχειρηματικές και λειτουργικές δραστηριότητες που διεξάγονται πρέπει να βασίζονται σε ηθικές αξίες και αξίες της Σαρία, επομένως και ο σκοπός της ισλαμικής εταιρικής διακυβέρνησης είναι μεν ταυτόσημος της συμβατικής εταιρικής διακυβέρνησης, αλλά με την ειδοποιό διαφορά ότι στηρίζεται σε έναν ηθικό κώδικα που έχει ως ακρογωνιαίο λίθο την ισλαμική θρησκεία. Τούτο συνέβη προκειμένου να είναι σε θέση να παράσχουν οφέλη τόσο στις ίδιες όσο και στα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι ισλαμικές, λοιπόν, τράπεζες οφείλουν να ασκούν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες με βάση τις αρχές της εταιρικής τους διακυβέρνησης ούτως ώστε να βελτιώσουν την απόδοσή τους, να προστατεύσουν τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων μερών και να προάγουν τη συμμόρφωση με τους ισχύοντες νόμους, κανονισμούς και τις ηθικές αξίες που είναι γενικά αποδεκτές στον τραπεζικό κλάδο²⁶⁴.

ii) Ισλαμικά τραπεζικά προϊόντα – Άσκηση συναφούς δραστηριότητας από τα κοινά πιστωτικά ιδρύματα

Ενόψει όσων είδαμε, εύκολα δύναται να διαπιστώσει κανείς ότι οι ισλαμικές τράπεζες στην πράξη αντιμετωπίζουν ορισμένες προκλήσεις που εμποδίζουν αρκετά την επαρκή διαχείριση των κινδύνων²⁶⁵.

Η πρώτη πρόκληση είναι ότι οι ισλαμικές τράπεζες χρειάζονται αυστηρότερες τεχνικές αξιολόγησης των κινδύνων, μιας και οι συγκεκριμένες έχουν μια διαφορετική-ξεχωριστή φιλοσοφία από τις συμβατικές. Η φύση των προϊόντων αλλά και των υπηρεσιών που παρέχουν, κρίνουν απαραίτητο αυτό το μέτρο προκειμένου κάθε φορά να μετριάσουν τους κινδύνους που έχουν να αντιμετωπίσουν. Η δεύτερη πρόκληση, όπως είναι λογικό, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έλλειψη ρευστών περιουσιακών στοιχείων, καθώς και με τη μη ύπαρξη ενός δανειστή έσχατης ανάγκης μαζί με την ελάχιστη χρήση της τιτλοποίησης, που σημαίνει πως όλα αυτά αυξάνουν τον κίνδυνο ρευστότητας των ισλαμικών τραπεζών. Η τρίτη πρόκληση είναι ότι οι συμβατές με τη Σαρία στρατηγικές αντιμετώπισης του κινδύνου, δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς, ώστε να είναι σε θέση να διαχειριστούν κάθε είδους κίνδυνο και σε οποιοδήποτε μέγεθος, μιας και δεν διαθέτουν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνου για τις υφιστάμενες προκλήσεις²⁶⁶.

Γενικότερα, επικρατεί η άποψη πως το ισλαμικό τραπεζικό σύστημα είναι ασφαλέστερο από το συμβατικό, διότι δεν βασίζεται στα επιτόκια. Η άποψη αυτή δεν

²⁶⁴ Βλ. Diana Djuwita, Nur Eka Setiowati, Umi Kulsum, The Influence of Sharia Compliance and Islamic Corporate Governance on Financial Performance of Sharia Commercial Bank, σελ. 218.

²⁶⁵ Επισημαίνεται ότι οι κίνδυνοι τους οποίους καλούνται να υπερκεράσουν τα ισλαμικά πιστωτικά ιδρύματα είναι ίδιοι με αυτούς των κοινών τραπεζών, τους οποίους και εκθέσαμε προηγουμένως.

²⁶⁶ Βλ. R. A. Salem, Risk management for Islamic banks, Edinburgh University Press, 2013.

είναι απολύτως σωστή, καθώς παρά το γεγονός ότι οι ισλαμικές τράπεζες δεν επηρεάζονται άμεσα από τις διακυμάνσεις των επιτοκίων, μπορούν να επηρεαστούν έμμεσα, μέσω της μίσθωσης, της προσαύξησης, και της αναβαλλόμενης πώλησης. Η Ισλαμική χρηματοδότηση όπως είναι γνωστό βασίζεται περισσότερο στη χρηματοδότηση ιδίων κεφαλαίων παρά στη χρηματοδότηση μέσω χρέους, και, ως εκ τούτου, εγγενώς μπορούν να αντιμετωπίζουν ακόμα και μεγαλύτερους κινδύνους από αυτές των συμβατικών. Σύμφωνα με τη φύση λοιπόν αυτού του είδους τραπεζικής, υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους ένα ισλαμικό τραπεζικό σύστημα μπορεί να χαρακτηριστεί πιο επικίνδυνο από ένα συμβατικό.

Αρχικά, οι συμβάσεις επιμερισμού των κερδών και των απωλειών αυξάνουν τον κίνδυνο, δεδομένου ότι είναι αρκετά δύσκολο να ελεγχθούν στην πράξη με αρκετή βεβαιότητα όπως είναι λογικό. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί, ότι η ανεπάρκεια των μέσων αντιστάθμισης, οι υπανάπτυκτες διατραπεζικές αγορές χρήματος, και μια αγορά τίτλων του Δημοσίου που είναι συμβατοί με τη Σαρία, κάνουν το ισλαμικό τραπεζικό σύστημα πιο ευάλωτο σε δυσμενή γεγονότα. Τέλος, η διαχείριση της ρευστότητας, με δεδομένη την απουσία μιας βραχυπρόθεσμης αγοράς χρήματος καθιστά το έργο έτι δυσχερέστερο²⁶⁷.

Όσον αφορά τα προϊόντα που παρέχονται στο πλαίσιο της ισλαμικής τραπεζικής, θα πρέπει να τονίσουμε ότι δεν έχουν σημεία τομής με τα γνωστά σε όλους μας τραπεζικά προϊόντα πράγμα που συνεπάγεται αυξημένη δυσκολία στο έργο της κανονιστικής συμμόρφωσης όσων πιστωτικών ιδρυμάτων επιθυμούν να επεκτείνουν το αντικείμενο των δραστηριοτήτων τους και να παράσχουν υπηρεσίες αυτού του είδους. Ειδικότερα, τα προϊόντα αυτά ταξινομούνται ως ακολούθως²⁶⁸:

1. **Συνεργασία κατανομής κερδών και ζημιών (mudarabah)** → Είναι μια συμφωνία εταιρικής σχέσης συμμετοχής στα κέρδη και τις ζημίες όπου ένας εταίρος (χρηματοδότης ή *rab-ul mal*) παρέχει το κεφάλαιο σε έναν άλλο εταίρο (πάροχο εργασίας ή *mudarib*) που είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση και την επένδυση του κεφαλαίου. Τα κέρδη μοιράζονται μεταξύ των μερών σύμφωνα με μια προσυμφωνημένη αναλογία.
2. **Κοινοπραξία επιμερισμού κερδών και ζημιών (musharakah)** → Είναι μια μορφή κοινής επιχείρησης όπου όλοι οι εταίροι συνεισφέρουν κεφάλαια και μοιράζονται τα κέρδη και τις ζημίες σε αναλογική βάση. Οι κύριοι τύποι αυτών των κοινοπραξιών είναι:
 - a. Μειωμένη εταιρική σχέση: Αυτός ο τύπος επιχείρησης χρησιμοποιείται συνήθως για την απόκτηση ακινήτων. Η τράπεζα και ο επενδυτής αγοράζουν από κοινού ένα ακίνητο. Στη συνέχεια, η τράπεζα μεταβιβάζει σταδιακά το μέρος των ιδίων κεφαλαίων στην ιδιοκτησία του επενδυτή ως αντάλλαγμα για τις πληρωμές.
 - b. Μόνιμη musharakah: Αυτός ο τύπος κοινοπραξίας δεν έχει συγκεκριμένη ημερομηνία λήξης και συνεχίζει να λειτουργεί όσο τα συμμετέχοντα μέρη συμφωνούν να συνεχίσουν τις δραστηριότητές τους. Γενικά, χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων έργων.
3. **Μίσθωση (Ijarah)** → Σε αυτόν τον τύπο χρηματοδότησης, ο εκμισθωτής (που πρέπει να κατέχει το ακίνητο) μισθώνει το ακίνητο

²⁶⁷ Βλ. I. Akkizidis, K. S. Khandelwal, Financial risk management for Islamic banking and finance. London: Palgrave Macmillan, 2008.

²⁶⁸ Βλ. CFI Team, Islamic Finance (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 13/4/2023).

στον μισθωτή με αντάλλαγμα μια ροή πληρωμών ενοικίου και αγοράς, που τελειώνει με τη μεταβίβαση της ιδιοκτησίας του ακινήτου στον μισθωτή.

4. **Επενδυτικά Μέσα** → Λόγω του αριθμού των απαγορεύσεων που θέτει η Σαρία, πολλά συμβατικά επενδυτικά μέσα, όπως ομόλογα, δικαιώματα προαίρεσης και παράγωγα, απαγορεύονται στην ισλαμική χρηματοδότηση. Τα δύο κύρια επενδυτικά μέσα στην ισλαμική χρηματοδότηση είναι:

- a. Μετοχές: Η Σαρία επιτρέπει την επένδυση σε μετοχές εταιριών. Πλην όμως, οι εταιρείες δεν πρέπει να εμπλέκονται σε δραστηριότητες που απαγορεύονται από τους ισλαμικούς νόμους, όπως δανεισμός με τόκο, τυχερά παιχνίδια, παραγωγή αλκοόλ ή χοιρινού κρέατος. Η ισλαμική χρηματοδότηση επιτρέπει επίσης επενδύσεις ιδιωτικών κεφαλαίων.
- b. Μέσα σταθερού εισοδήματος: Δεδομένου ότι ο δανεισμός με πληρωμές τόκων απαγορεύεται από τη Σαρία, δεν υπάρχουν συμβατικά ομόλογα στην ισλαμική χρηματοδότηση. Ωστόσο, υπάρχει ένα ισοδύναμο ομόλογων που ονομάζονται sukuk ή «ομόλογα που συμμορφώνονται με τη Σαρία». Τα ομόλογα αυτά αντιπροσωπεύουν μερική κυριότητα σε ένα περιουσιακό στοιχείο, όχι υποχρέωση αναδοχής χρέους.

Συνοψίζοντας, με βάση τα ανωτέρω, είναι πασίδηλο ότι η άσκηση δραστηριοτήτων που άπτονται της ισλαμικής τραπεζικής είναι σχετικά μια περίπλοκη διαδικασία γι' αυτό ο Οργανισμός Λογιστικής και Ελεγκτικής των Ισλαμικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων, διαπιστώνοντας την ανάγκη για παροχή κατευθυντήριων γραμμών για το σύνθετο έργο της μετατροπής, δημοσίευσε το Πρότυπο Σαρία Νο 6 για την «Μετατροπή μιας Συμβατικής Τράπεζας σε Ισλαμική Τράπεζα». Ως εκ τούτου, προκειμένου να επιτευχθεί ο ύψιστος βαθμός συμμόρφωσης, τα συμβατικά πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να ενεργήσουν ως ακολούθως²⁶⁹:

- I. Καταρχάς, θα πρέπει να δοθεί έγκριση από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές
- II. Εκπαίδευση του εμπλεκόμενου προσωπικού στα κανονιστικά πρότυπα της ισλαμικής οικονομίας
- III. Σύσταση εποπτικού συμβουλίου της Σαρία εντός του πιστωτικού ιδρύματος
- IV. Προσαρμογή των λογιστικών προτύπων στα πρότυπα του Οργανισμού Λογιστικής και Ελεγκτικής των Ισλαμικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (ΟΛΕΙΧΙ)
- V. Αναδιατύπωση των σχετικών συμβάσεων και εγγράφων με βάση τα πρότυπα της Σαρία

²⁶⁹ Βλ. N. Adam, Converting a conventional retail bank to Islamic banking in: S. Jaffer - Islamic Retail Banking and Finance: Global Challenges and Opportunities. London: Euromoney Books, 2005, σελ. 41 επ.

Συνακόλουθα, τα στάδια της μετατροπής διαμορφώνονται ως εξής²⁷⁰:

I. Δημιουργία και τήρηση χρονοδιαγράμματος μετατροπής. Εν προκειμένω, θα πρέπει να διακρίνουμε:

- Πλήρης μετατροπή: Ορίζει μια συγκεκριμένη ημερομηνία με την πάροδο της οποίας το σύνολο των λειτουργιών της συμβατικής τράπεζας θα πρέπει να εναρμονίζεται με το θεσμικό πλαίσιο της Σαρία
- Σταδιακός μετασχηματισμός: Δεν υπάρχει συγκεκριμένη ημερομηνία αρκεί ως τελικός στόχος να έχει τεθεί η μετατροπή
- Μερικός μετασχηματισμός: Αποβλέπει στη δημιουργία ισλαμικών παραθύρων (κοινώς ισλαμικών προϊόντων) στο πλαίσιο των υφιστάμενων δομών της κοινής τράπεζας

- II. Λήψη των ανωτέρω απαραίτητων μέτρων
- III. Μέριμνα κατά την έναρξη των συναλλαγών με τις άλλες τράπεζες
- IV. Παρακολούθηση της αντίδρασης της μετατροπής των συμβατικών τραπεζικών προϊόντων (τοκοφόρες απαιτήσεις και παράγωγα)
- V. Παροχή προϊόντων συμβατών με τη Σαρία
- VI. Διαχείριση των απαγορευμένων υφιστάμενων υποχρεώσεων και απαιτήσεων (προ της μετατροπής και μη συμβατών με τη Σαρία) της τράπεζας
- VII. Διαχείριση των μεθόδων διάθεσης των κερδών²⁷¹ (συμπεριλαμβανομένων των απαγορευμένων κατά τη Σαρία δραστηριοτήτων)

Οι πλέον χαρακτηριστικές περιπτώσεις μετατροπής συμβατικών τραπεζών σε ισλαμικών απαντώνται στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, όπου τρία πιστωτικά ιδρύματα έχουν ήδη ολοκληρώσει μια πλήρη διαδικασία μετατροπής: Η Ισλαμική

²⁷⁰ Βλ. N. Adam, *Converting a conventional retail bank to Islamic banking in: S. Jaffer - Islamic Retail Banking and Finance: Global Challenges and Opportunities*. London: Euromoney Books, 2005, σελ. 44 επ.

²⁷¹ Αναφορικά με την κατανομή των κερδών διευκρινίζεται ότι βάσει του υπ' αριθμ. 5 Προτύπου Χρηματοοικονομικής Λογιστικής που εξέδωσε ο Οργανισμός Λογιστικής και Ελεγκτικής των Ισλαμικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων, με τίτλο «Δημοσίευση της Βάσης για την Κατανομή των Κερδών μεταξύ της Καθαρής Θέσης των Μετόχων και των Κατόχων Επενδυτικών Λογαριασμών», οι απαιτήσεις οι απαιτήσεις της δημοσίευσης που σχετίζονται με την κατανομή του κέρδους για τους δεσμευμένους και μη δεσμευμένους λογαριασμούς καθώς και με τα κίνητρα κέρδους, καθορίζονται από αυτό. Το πρότυπο απαιτεί, μεταξύ άλλων, όπως η Ισλαμική τράπεζα γνωστοποιήσει τη βάση που χρησιμοποιεί για την κατανομή του κέρδους μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων και των κατόχων επενδυτικών λογαριασμών καθώς και των ποσοστών του κάθε μέρους. Η χρηματοοικονομική κατάσταση θα πρέπει, επίσης, να αναφέρει τη βάση που χρησιμοποιήθηκε για τη χρέωση εξόδων στους μη δεσμευμένους λογαριασμούς επενδύσεων και το κατά πόσο η τράπεζα περιλαμβάνει τους μη δεσμευμένους επενδυτικούς λογαριασμούς στην κατανομή των κερδών και των εσόδων που παρήχθησαν από τους λογαριασμούς όψεως και τις εργασίες της τράπεζας αντίστοιχα. Βλ. A. Τσικούρα, *Εφαρμογή της Σαρία για τη δημιουργία Ισλαμικού Δείκτη στο Χρηματιστήριο Αθηνών και εμπειρική συγκριτική ανάλυση του Ισλαμικού και του Γενικού Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών*, Διδακτορική Διατριβή, 2012, σελ. 108.

Τράπεζα Sharjah (2002), η Χρηματοοικονομική Εταιρία Amlak (2004) και η Τράπεζα της Μέσης Ανατολής (2004). Άλλες τράπεζες του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου που έχουν εμπειρία πλήρους μετατροπής ή είναι στη διαδικασία της μετατροπής, λειτουργούν επίσης στο Βασίλειο της Σαουδικής Αραβίας και στο Κουβέιτ.

iii) Νομιμοποίηση Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας: Η περίπτωση των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων

Ένα εκ των πλέον σημαντικών ζητημάτων που ταλανίζει συλλήβδην το χρηματοπιστωτικό σύστημα, είναι όπως είδαμε, η Νομιμοποίηση Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και η Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας. Είναι σημαντικό, επομένως, να εξετάσουμε αμφότερα και δη την τελευταία καθώς στην πλειοψηφία τους, τα τρομοκρατικά χτυπήματα προέρχονται ή συσχετίζονται με τα ισλαμικά κράτη, ενώ σε γενικές γραμμές θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η εύρωστη οικονομία που συνιστά χαρακτηριστικό γνώρισμα των περισσότερων ισλαμικών κρατών, αποτελεί γη της επαγγελίας για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ιδίως μέσω της αγοράς ειδών πολυτελείας²⁷².

Συνεπώς, τα ισλαμικά πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να βρίσκονται σε διαρκή επαγρύπνηση αλλά και διάλογο τόσο με τις εθνικές εποπτικές αρχές όσο και με τους διεθνείς οργανισμούς προκειμένου να αποσοβήσουν τους ανακύπτοντες κινδύνους και κατ' επέκταση να επιτύχουν το μέγιστο βαθμό συμμόρφωσης. Για να κατανοήσουμε, λοιπόν, καλύτερα την υφιστάμενη κατάσταση, κρίνεται σκόπιμο να παραθέσουμε την περίπτωση των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων.

Αρχικά θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το τραπεζικό σύστημα των ΗΑΕ μπορεί σε γενικές γραμμές να χωριστεί σε τέσσερις εποπτικές αρχές. Το DIFC (Dubai International Financial Centre) ελέγχεται από την DFSA (Dubai Financial Services Authority). Ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα εντός των Εμιράτων ρυθμίζεται από την Κεντρική Τράπεζα των ΗΑΕ. Η ESCA (Emirates Securities and Commodities Authority) παρακολουθεί τα χρηματιστήρια της χώρας, τη χρηματοοικονομική αγορά του Ντουμπάι και την αγορά κινητών αξιών του Άμπου Ντάμπι. Επιπλέον, η ESCA ρυθμίζει επίσης την αγορά εμπορευμάτων της χώρας, το Dubai Gold and Commodities Exchange, παρακολουθώντας τις συναλλαγές χρυσού. Το Υπουργείο Οικονομίας ρυθμίζει τις ασφαλιστικές εταιρείες της χώρας και τους υπαλλήλους τους και παρέχει ένα σύνολο κανόνων σχετικά με την πώληση υπηρεσιών και προϊόντων που σχετίζονται με την ασφάλιση²⁷³.

Οι κανονισμοί της DFSA για το AML / CTF είναι ευρείς και ακολουθούν μια προσέγγιση βάσει κινδύνου, η οποία απαιτεί από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να ελέγχουν όλες τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και προϊόντα για τον κίνδυνο εκμετάλλευσης από το ξέπλυμα χρήματος, και ενδεχομένως τις τρομοκρατικές ενέργειες. Οι εκτιμήσεις που διενεργούνται και εδώ βάσει του κινδύνου, εάν διεξάγονται σωστά, επιτρέπουν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να καταλάβουν τις στρατηγικές τους ελλείψεις σε συγκεκριμένη υπηρεσία (όπως το KYC) ή προϊόντα. Η DFSA απαιτεί επίσης από τις τράπεζες να συμπεριλάβουν κινδύνους που απορρέουν

²⁷³ Βλ. *Mohammed Ahmad Naheem*, Presenting a legal and regulatory analysis of the United Arab Emirates' past, present and future legislation on combating money laundering (ML) and terrorist financing (TF), 2017.

από ποικίλους παράγοντες, όπως η γεωγραφική περιοχή των επιχειρήσεων, διάλογο διανομής, πελάτες, εταίροι και οι νέες τεχνολογίες.

Το εν λόγω κανονιστικό πλαίσιο, απαιτεί επίσης υποχρεωτική επαλήθευση των πελατών, κοινώς την εξακρίβωση της «νομικής ταυτότητας του πελάτη» και επίσης «επιβεβαίωση της χώρας προέλευσης, διαμονής, εργασίας του πελάτη» αλλά και την απαγόρευση συναλλαγής με υπεράκτια (offshore) πιστωτικά ιδρύματα. Στο ίδιο πλαίσιο, τα ιδρύματα επιβάλλεται να «επιβεβαιώνουν την πηγή όλων των κεφαλαίων και να παρακολουθούν τις συναλλαγές» ως μέρος της διαδικασίας δέουσας επιμέλειας πελατών, όπως και να λαμβάνουν αυξημένα μέτρα προστασίας για τους PEP αλλά και τις χώρες αυξημένου κινδύνου της FATF.

Όπως βλέπουμε, η DFSA επιβάλλει μια αυστηρή πολιτική AML/CTF, με σημαντική εστίαση στους εσωτερικούς μηχανισμούς αναφοράς των πιστωτικών ιδρυμάτων και στην ικανότητά τους να συντονίζονται με τις αρχές. Οι κανόνες της DFSA συμμορφώνονται με τις 40 + 9 Συστάσεις της FATF, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τις ομοιότητες του πλαισίου των ΗΑΕ με τα μέτρα της ελληνικής έννομης τάξης που είναι επίσης εναρμονισμένη με τις ανωτέρω συστάσεις. Πλην όμως, τα ΗΑΕ έχουν δεχθεί ορισμένες επικρίσεις ως προς την επιβολή λιγότερων περιορισμών σε μη εποπτευόμενες χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις που υπάγονται στο DIFC. Συγκριμένα το DIFC, περικλείει έναν μη ρυθμιζόμενο τομέα, ο οποίος περιλαμβάνει επιχειρήσεις με τη μορφή δωρεάν υπηρεσιών σε χρηματοοικονομικά περιβάλλοντα, όπως ξενοδοχεία. Αυτές οι εταιρείες δεν ρυθμίζονται με το ίδιο σθένος όπως τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο του DIFC, ενώ η ίδια η DFSA έχει αναγνωρίσει «έλλειψη ευαισθητοποίησης και κατάρτισης» σε ορισμένα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, πράγμα για το οποίο δέχθηκε πρόστιμο το 2015.

Ομοίως, η ESCA δημοσίευσε μια σειρά 34 άρθρων, παρόμοια με τους κανονισμούς της DFSA για το ML/TF, που επεκτείνονται σε όλες τις εταιρείες που είναι εγγεγραμμένες στην αρχή. Ο κανόνας της ESCA περιλαμβάνει επίσης την αναφορά και τη διερεύνηση των λογαριασμών και φυσικών προσώπων με ουσιαστική αύξηση των καταθέσεων μετρητών, ασυνήθιστη για τους υφιστάμενους επίπεδα, και διατάσσει επίσης την παρακολούθηση των "τηλεγραφικών μεταφορών" που καταβάλλονται με τη χρήση μετρητών σε ξένες χώρες. Η διάταξη των κανόνων της αρχής περιλαμβάνει επίσης ενότητες σχετικά με τους PEPs, τη διαχείριση κινδύνων και τον διορισμό των MLROs, την υποβολή εκθέσεων στους οργανισμούς AML στη χώρα. Οι κανόνες της ESCA έχουν επίσης δανειστεί και εφαρμοστεί από το Υπουργείο Οικονομίας, το οποίο έχει θέσει παρόμοιους κανόνες για τις ασφαλιστικές εταιρείες, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, που δραστηριοποιούνται εντός των ΗΑΕ²⁷⁴.

Συνακόλουθα, η Κεντρική Τράπεζα των ΗΑΕ δημιουργήθηκε το 1980 προκειμένου να αναλάβει την άσκηση της νομισματικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης και της σταθερότητας του νομίσματος, με περαιτέρω αρμοδιότητες στο πεδίο της εποπτείας του τραπεζικού τομέα της χώρας. Η Κεντρική Τράπεζα προάγει την εθνική νομοθεσία των ΗΑΕ, με την ενσωμάτωση στον ποινικό και αστικό κώδικα, των μέτρων για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας. Αξίζει, επίσης,

²⁷⁴ Βλ. *Mohammed Ahmad Naheem*, Presenting a legal and regulatory analysis of the United Arab Emirates' past, present and future legislation on combating money laundering (ML) and terrorist financing (TF), 2017.

να τονισθεί, ότι κατά τα τελευταία 15 χρόνια έχουν γίνει αρκετές τροποποιήσεις στους κανονισμούς της Κεντρικής Τράπεζας σχετικά με τα ως άνω αδικήματα.

Σε ό,τι αφορά το γενικότερο πλαίσιο του χρηματοπιστωτικού δικαίου, η Κεντρική Τράπεζα απαρτίζεται από δύο μονάδες επιβολής. Κατά πρώτον, τη Μονάδα Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες και Ύποπτων Υποθέσεων (AMLSCU), η οποία διερευνά κάθε ύποπτη ή αναφερόμενη δραστηριότητα και αποτελεί μέρος του μηχανισμού επιβολής της νομοθεσίας του κράτους. Κατά δεύτερον, η Μονάδα Χρηματοοικονομικών Πληροφοριών των ΗΑΕ (Financial Intelligence Unit – FIU)²⁷⁵, η οποία εργάζεται για την εξεύρεση αποτελεσματικών τρόπων καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η FIU υποβάλλει επίσης εκθέσεις και επανεξετάζει τις ετήσιες δραστηριότητες που σχετίζονται με περιστατικά AML/CTF και τις εξελίξεις, κάθε χρόνο, μέσω σχετικών δημοσιεύσεων²⁷⁶.

Η Κεντρική Τράπεζα ακολουθεί τους ίδιους κανόνες που θέτει η ESCA, απαιτώντας τη δέουσα επιμέλεια των πελατών και το "Γνώρισε τον πελάτη σου" (KYC). Η δε AMLSCU είναι ο ερευνητικός βραχίονας της Κεντρικής Τράπεζας, ο οποίος παρακολουθεί τα πιστωτικά ιδρύματα και τις συναλλαγές που διενεργούν, για τυχόν ύποπτες δραστηριότητες.

Ωστόσο, στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι επειδή τα ΗΑΕ έχουν μια πολύ ζωντανή οικονομία εκτός του πετρελαίου και καλά αναπτυγμένες υποδομές, γεγονός που τα καθιστά ευάλωτα σε περιστατικά ξέπλυματος μαύρου χρήματος. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, άτομα έχουν πραγματοποιηθεί συλλήψεις σχετικές με το εν λόγω αδίκημα και αντίστοιχα έχουν επιβληθεί πρόστιμα σε τράπεζες για έλλειψη αξιολόγησης κινδύνων και εσωτερικών πολιτικών. Η σύλληψη 11 υπαλλήλων που εργάζονταν στην αγορά κινητών αξιών των ΗΑΕ για ξέπλυμα ποσού κοντά στο 1 δισ. δολάρια ΗΠΑ, μάλιστα, μας δίνει μία εικόνα των ελλείψεων του ισχύοντος συστήματος. Τα ΗΑΕ έχουν επιβάλει υψηλά πρόστιμα σε διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα τα τελευταία δύο χρόνια, στην ABN Amro επιβλήθηκε πρόστιμο 640.00 δολαρίων και στην Deutsche Bank πρόστιμο 8,4 εκατ. δολάρια για κανονιστική παράβαση που περιελάμβανε την έλλειψη "αξιολόγησης κινδύνου σχετικά με το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και την χρηματοδότηση της τρομοκρατίας". Αυτά είναι παραδείγματα ορισμένων μέτρων επιβολής κυρώσεων, τα οποία συνιστούν απότοκο του κανονιστικού πλαισίου που έθεσε η κυβέρνηση εξουσιοδοτώντας διάφορες αρχές με τη νομιμότητα να εντοπίζουν, να παρακολουθούν και να διερευνούν περιπτώσεις ξέπλυματος χρήματος²⁷⁷.

Μολαταύτα θα μπορούσε να ειπωθεί ότι συνολικά, τα ΗΑΕ έχουν θεσπίσει ένα νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο σύμφωνα με τις οδηγίες της FATF. Οι κανόνες αυτοί δεν έχουν επικαιροποιηθεί από το 2010, και δεν διαθέτουν το πλήρες σύνολο της νομοθεσίας για τις νέες μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται από εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη μεταφορά χρημάτων. Υπάρχει ανάγκη να προωθηθεί το

²⁷⁵ Βλ. FIU UAE (Unit Intelligence Financial Unit), Annual Report 2021, σελ. 5 επ. (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 12/4/2023).

²⁷⁶ Βλ. *Mohammed Ahmad Naheem*, Presenting a legal and regulatory analysis of the United Arab Emirates' past, present and future legislation on combating money laundering (ML) and terrorist financing (TF), 2017.

²⁷⁷ Βλ. *Mohammed Ahmad Naheem*, Presenting a legal and regulatory analysis of the United Arab Emirates' past, present and future legislation on combating money laundering (ML) and terrorist financing (TF), 2017.

συνολικό διεθνές πλαίσιο για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας μέσω εξελιγμένων μεθοδολογιών που μπορούν να βοηθήσουν χώρες, όπως τα ΗΑΕ, να προωθήσουν την εγγώρια πολιτική. Η ανάγκη για πιο εξελιγμένους μηχανισμούς που μπορούν να καταπολεμήσουν το ξέπλυμα μαύρου χρήματος και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας μέσω του διαδικτύου με βάση τις τρέχουσες εξελίξεις έχει πλέον καταστεί επιτακτική²⁷⁸.

Προς επίρρωση τούτου, μια έκθεση του 2012 διαπίστωσε ότι "το 46% των χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης των ΗΑΕ έχουν πέσει θύματα εγκλημάτων στον κυβερνοχώρο", τα οποία με τη σειρά τους φαίνεται να μια από τις αυξανόμενες πηγές εγκλημάτων και τρομοκρατίας. Επιπρόσθετα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, τα θύματα κλοπής ταυτότητας και ηλεκτρονικού "ψαρέματος" "αυξήθηκαν σημαντικά κατά 31% και 23%", αντίστοιχα. Περαιτέρω, υπάρχει αυξημένη ανησυχία για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας αλλά και του ξεπλύματος μέσω "κρυπτονομισμάτων". Όπως, εξάλλου, είδαμε και προηγουμένως, σε αντίθεση με τα κανονικά νομίσματα, τα κρυπτονομίσματα είναι ειδικά σχεδιασμένα ώστε να είναι "μη ανιχνεύσιμα" κατά τη μεταφορά τους μεταξύ των αντισυμβαλλόμενων μερών. Τα ΗΑΕ και γενικότερα τα ισλαμικά κράτη, σε αντίθεση με αυτά της Ε.Ε. όπου ελήφθησαν σημαντικές θεσμικές πρωτοβουλίες στο πεδίο της ψηφιακής οικονομίας, δεν έχουν προβεί στην υιοθέτηση θεσμικού πλαισίου που να απαιτεί την προηγούμενη επαλήθευση της ταυτότητας των ιδιωτών κατά την αγορά κρυπτοστοιχείων, πράγμα που συνεπάγεται ότι στη συνέχεια ενδέχεται να μεταφερθεί σε οποιονδήποτε προορισμό ή χρήση χωρίς ανίχνευση, και ως εκ τούτου να έχει τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσει την τρομοκρατία.

Την ανάγκη για συνεργασία σε διεθνές επίπεδο, κατέδειξε και η πρόσφατη έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, ιδίως ως προς το ζήτημα του μετριασμού των νομικών κινδύνων, ενώ μεταξύ άλλων, η έκθεση επεσήμανε χαρακτηριστικά ότι σύσσωμα τα κράτη και οι φορείς σε παγκόσμιο επίπεδο, καλούνται να συνεργαστούν ούτως ώστε το επερχόμενο κανονιστικό πλαίσιο να θωρακίζει την οικονομία και την εν γένει ασφάλεια των συναλλαγών.

Η νομική υπαγωγή των κρυπτογραφικών περιουσιακών στοιχείων και η εφαρμογή των υφιστάμενων κανόνων σε αυτά συνιστούν δίχως άλλο σημαντικές προκλήσεις, οδηγώντας σε αβεβαιότητα και δυνητικούς νομικούς κινδύνους. Ειδικότερα, η αβεβαιότητα ως προς την εφαρμογή του ιδιωτικού δικαίου (π.χ. του δικαίου αφερεγγυότητας) θα μπορούσαν να έχουν ως απότοκο τα συμβαλλόμενα μέρη μιας συμφωνίας με αντικείμενο τα κρυπτογραφικά περιουσιακά στοιχεία να αντιμετωπίζουν διαφορετικούς κινδύνους από εκείνους που προβλέπονταν κατά τη στιγμή της συναλλαγής. Για παράδειγμα, οι κάτοχοι κρυπτογραφικών περιουσιακών στοιχείων θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο να επαναχαρακτηριστούν τα δικαιώματά τους ως μη εξασφαλισμένες προσωπικές απαιτήσεις αντί για ιδιοκτησιακά δικαιώματα σε περίπτωση αφερεγγυότητας ενός διαμεσολαβητή. Αυτό θα μπορούσε να προκαλέσει χρηματοπιστωτική αστάθεια εάν μάλιστα συμβεί σε μεγάλη κλίμακα²⁷⁹.

²⁷⁸ Βλ. *Mohammed Ahmad Naheem*, Presenting a legal and regulatory analysis of the United Arab Emirates' past, present and future legislation on combating money laundering (ML) and terrorist financing (TF), 2017.

²⁷⁹ Βλ. IMF, Policy Paper Elements Of Effective Policies For Crypto Assets, February 2023, σελ. 15 επ.

Εάν κάποιο κρυπτοστοιχείο δεν περιλαμβάνεται ρητά στις ταξινομήσεις της υπάρχουσας χρηματοοικονομικής νομοθεσίας, τότε ενδεχομένως βρίσκεται εξ ολοκλήρου ή εν μέρει εκτός του ρυθμιστικού πλαισίου, οδηγώντας σε ρυθμιστικό αρμπιτράζ ή ανεπαρκή χειρισμό των κινδύνων χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Αυτές οι αβεβαιότητες μπορεί επίσης να εκθέσουν τόσο τον ιδιωτικό όσο και το δημόσιο τομέα στον κίνδυνο απρόβλεπτων εποπτικών ενεργειών, περιορίζοντας τη χρηματοοικονομική καινοτομία, ενώ συγχρόνως εκθέτουν τις εποπτικές αρχές στον κίνδυνο ανεπιτυχών νομικών προκλήσεων λόγω της ευρείας ερμηνείας των εντολών τους. Τέλος, οι νομικοί κίνδυνοι, συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων που αναφύονται από τη σύγκρουση των κανόνων δικαίου²⁸⁰, ενισχύονται στις διασυνοριακές συναλλαγές λόγω διαφορών στη νομική ταξινόμηση και μεταχείριση των περιουσιακών στοιχείων κρυπτογράφησης μεταξύ των δικαιοδοσιών²⁸¹ εξ ου και η ανάγκη θεσμοθέτησης ομοιόμορφου κανονιστικού πλαισίου.

Σε κάθε περίπτωση με βάση τα προαναφερθέντα, διαπιστώνουμε ότι τα ΗΑΕ διαθέτουν έναν σημαντικό εσωτερικό και αποτελεσματικό μηχανισμό AML/CTF, τον οποίο ο διεθνής διάλογος βοήθησε να διαμορφωθεί άμεσα. Γενικά, η νομοθεσία των ΗΑΕ αναφορικά με την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι σαφώς επικαιροποιημένη και χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό συμμόρφωσης στις διεθνείς συστάσεις. Ωστόσο, το επίπεδο εφαρμογής και η καινοτομία στο πλαίσιο των κανόνων διατηρούνται στάσιμες, αλλά βελτιώνονται μαζικά σε σύγκριση με την τελευταία δεκαετία. Επί του παρόντος, τα ΗΑΕ δεν έχουν προωθήσει νέους νόμους που να έχουν εντοπίσει νέες πηγές κινδύνων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, άρα το μόνο κατ' αρχήν μέτρο επιβολής μπορεί να αποκτηθεί από πηγές που διαθέτουν διεθνή αναγνώριση ως νόμιμοι επιθεωρητές του κινδύνου AML/CTF. Ως εκ τούτου, ο διεθνής διάλογος σχετικά με αυτές τις ελλείψεις πρέπει να προχωρήσει με αμοιβαίες εκτιμήσεις και προσέγγιση του μελλοντικού κινδύνου, λαμβάνοντας υπόψη τις παγκόσμιες τεχνολογικές επαναστάσεις που μπορούν να επηρεάσουν τις χρηματοπιστωτικές αγορές, όχι μόνο σε επίπεδο ΗΑΕ αλλά και στο σύνολο της ισλαμικής οικονομίας²⁸².

²⁸⁰ Ως τέτοιο παράδειγμα θα μπορούσε να αναφερθεί αφενός μεν η «διαπάλη» μεταξύ εθνικού και ενωσιακού δικαίου και αφετέρου δε οι κανονιστικές διαφορές μεταξύ των παραδοσιακών πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι των ισλαμικών.

²⁸¹ Βλ. IMF, Policy Paper Elements Of Effective Policies For Crypto Assets, February 2023, σελ. 17.

²⁸² Βλ. *Mohammed Ahmad Naheem*, Presenting a legal and regulatory analysis of the United Arab Emirates' past, present and future legislation on combating money laundering (ML) and terrorist financing (TF), 2017.

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Έχοντας περατώσει τη μελέτη μας, έχουμε φθάσει σε σημείο να έχουμε μια ολιστική άποψη επί της κανονιστικής συμμόρφωσης και του μείζονος ρόλου που επιτελεί στα πιστωτικά ιδρύματα. Το πρώτο πράγμα που παρατηρεί κανείς είναι το γεγονός ότι η κανονιστική συμμόρφωση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία, ήτοι με την εναρμόνιση στο εκάστοτε θεσμικό πλαίσιο και των προτύπων που αυτό αναπαριστά ούτως ώστε να επιτευχθεί ο μέγιστος βαθμός συμμόρφωσης. Ακριβέστερα, η κανονιστική συμμόρφωση θα μπορούσε να ειπωθεί ότι συνιστά τη μετουσίωση των θεσμικών προτύπων σε πολιτικές λειτουργίας από πλευράς των πιστωτικών ιδρυμάτων προς αποφυγή δυσμενών συνεπειών που θα μπορούσε να επιφέρει η μη συμμόρφωσή τους όπως η επιβολή κυρώσεων²⁸³ από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές ή στην εσχάτη των περιπτώσεων αναστολή της άδειας λειτουργίας τους.

Ακόμη όμως και υπό αυτές τις συνθήκες ενός αυστηρά εποπτευόμενου συστήματος, εξακολουθούν να υπάρχουν αστοχίες, όπως συνέβη με τις περιπτώσεις των Silicon Valley και Credit Suisse, πράγμα που υποδηλώνει ότι ναι μεν υπάρχουν στέρεες βάσεις ως απόρροια των πεπραγμένων της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2008, αλλά ότι σαφώς υπάρχουν ακόμη περιθώρια βελτίωσης.

Άρα, στα πλαίσια της κανονιστικής συμμόρφωσης κρίνεται σκόπιμο να επανεξετασθούν με διαφορετική πλέον οπτική οι εξής παράμετροι: α) Πρόληψη: Συνιστά το γενεσιουργό παράγοντα της τραπεζικής εποπτείας, άρα ο επόπτης καλείται να φέρει εις πέρας το δύσκολο έργο της ευθυγράμμισης με τις τάχιστες εξελίξεις της αγοράς. Στα παραπάνω παραδείγματα υπήρξαν κλυδωνισμοί στη λειτουργία της εταιρικής διακυβέρνησης (Credit Suisse), ιδίως ως προς την πολιτική αποδοχών ενώ στη δεύτερη περίπτωση (Silicon Valley) ο αριθμός των καταθετών ήταν προδήλως περιορισμένος και δυσανάλογος του όγκου τους (αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι καταλάμβανε τη 16^η θέση από άποψη μεγέθους στις ΗΠΑ) οπότε και επιβεβαιώνεται πόσο καθοριστική είναι η πρόληψη προς αποτροπή τέτοιων φαινομένων, β) δεσμός με το κράτος: Παρόλο που η σχέση των πιστωτικών με τις

²⁸³ Βλ. την περίπτωση διεξαγωγής ερευνών σε πιστωτικά ιδρύματα με επιβολή κυρώσεων για περιπτώσεις απάτης ύψους 100 δις ευρώ (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).

εποπτικές αρχές θα πρέπει να είναι αρμονική με την ταυτόχρονη προαγωγή του διαλόγου και της συνεργασίας, ο δεσμός με το κράτος θα πρέπει να περιορίζεται στις απολύτως τυπικές σχέσεις προς αποφυγή παρεμβάσεων που ενδεχομένως να διασάλευν την εύρυθμη λειτουργία του πιστωτικού ιδρύματος με τον κλονισμό της εμπιστοσύνης του κοινού²⁸⁴, γ) ερμηνεία της αλληλεπίδρασης του *too big to fail* με τον *moral hazard*: Λόγω του μεγέθους τους, ορισμένα πιστωτικά ιδρύματα επαναπαύονται σε αυτό υποβαθμίζοντας τους επικείμενους κινδύνους αφού υπάρχει η πεποίθηση ότι θα σωθούν ανεξαρτήτως συνθηκών. Η ασφάλεια στις συναλλαγές, προφανώς και θα πρέπει να επικρατεί των προβληματισμών πλην όμως όχι σε σημείο θέσπισης εξατομικευμένων κανόνων για μεμονωμένες περιπτώσεις αποσόβησης του κινδύνου μιας και κάτι τέτοιο επιφέρει τα αντίθετα αποτελέσματα, ήτοι αναταραχή στις αγορές και δ) ασφάλεια νόμου: Συχνά παρατηρείται το φαινόμενο της σύγκρουσης των κανόνων δικαίου, το οποίο έχει λάβει χώρα, όπως είδαμε και στην Ε.Ε. Εν προκειμένω η ερμηνεία και η συνακόλουθη παρέμβαση στους εθνικούς εποπτικούς κανόνες δικαίου θα πρέπει να συντελούνται με γνώμονα την ασφάλεια δικαίου²⁸⁵, την ισότητα αλλά και την αρχή της αναλογικότητας²⁸⁶.

Συνεχίζοντας την έρευνά μας, διαπιστώνουμε εκ νέου ότι η κανονιστική συμμόρφωση καλείται να προσαρμοστεί στα σημεία των καιρών σε κάθε τομέα που άπτεται των δραστηριοτήτων της. Σαφέστερα, παρατηρούμε ότι στο πεδίο των προσωπικών δεδομένων που καταλαμβάνουν καθημερινά μεγάλο κομμάτι των συναλλαγών, ιδιαίτερα κατά την προσκόμιση των ζητούμενων εγγράφων, τα πιστωτικά ιδρύματα καλούνται να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες που επιτάσσει ο ΓΚΠΔ, πράγμα το οποίο φέρονται να έχουν ενστερνιστεί αφού τόσο η ΕΚΤ όσο και η ΤτΕ έχουν ήδη υιοθετήσει τις αρχές που ο ΓΚΠΔ ορίζει, ενώ όσα δεδομένα επεξεργάζονται από την ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε. δείχνουν να είναι συμβατά με το τρέχον θεσμικό πλαίσιο. Εξάλλου, θα ήταν απευκταία η μη συμμόρφωση με τα εν λόγω πρότυπα τόσο λόγω της ενδεχόμενης διάβρωσης της φήμης του πιστωτικού ιδρύματος όσο και η επιβολή των δυσθεώρητων προστίμων που έχει επιβάλλει σε ομοειδείς περιπτώσεις η ΑΠΔΠΧ.

Ακολουθώντας τα πρότυπα ESG κατέχουν πλέον μόνιμη θέση στη λειτουργία κάθε είδους εταιριών, οπότε τα πιστωτικά ιδρύματα δε θα μπορούσαν να αποτελέσουν εξαίρεση. Έχουν ληφθεί δε, σημαντικές πρωτοβουλίες, τόσο στην Ε.Ε. όσο και στην Ελλάδα στο πεδίο της βιώσιμης χρηματοδότησης από πολλές τράπεζες. Τα πρώτα βήματα είναι πράγματι ενθαρρυντικά πλην όμως θα πρέπει να καθοριστεί ένα σαφές πεδίο εφαρμογής της κανονιστικής συμμόρφωσης στο πλαίσιο της ESG, το οποίο θα εδράζεται στο πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων συμμόρφωσης. Επίσης, θα πρέπει να καθοριστούν συγκεκριμένοι κίνδυνοι συμμόρφωσης που σχετίζονται με το

²⁸⁴ Στις ΗΠΑ με διάγγελμα ο Πρόεδρος Biden προστάτευσε τους λεγόμενους «μεγαλοκαταθέτες» με ολική αποζημίωση απόφαση που προκάλεσε αντιδράσεις αναφορικά με την ίση μεταχείριση των καταθετών και αντίστοιχα η UBS προέβη σε εξαναγκαστική εξαγορά της Credit Suisse μέσω κρατικής παρέμβασης

²⁸⁵ Η αρχή αυτή παράγει οικονομική αξία και έχει οικονομική αξία και η ίδια, ενώ η διατάραξη του νομικού συστήματος αποτελεί πηγή προβληματισμού καθόσον το χρηματοπιστωτικό σύστημα στηρίζει τη λειτουργία του στη βάση ότι υφίσταται ασφάλεια δικαίου. βλ. διεξοδικά *Ε. Βόγκλη*, Μεθοδολογική εξέταση των θεμελίων της απόφασης του BVerfG για το PSPP, 2021, σελ.113 – 114 επ.

²⁸⁶ Γενικά η αρχή της αναλογικότητας δρα ως εξωτερικός περιορισμός κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων από πλευράς ΕΚΤ. Εν προκειμένω υφίστανται δύο στάδια ελέγχου όπου αφενός μεν ελέγχεται αν η ΕΚΤ κινήθηκε εντός της διακριτικής ευχέρειας, οπότε παράγει νομικά δεσμευτικές πράξεις και δευτερευόντως εξετάζεται η πρόσκρουση ή μη στην αρχή της αναλογικότητας συνοπολογίζοντας πάντοτε την πιθανή διατάραξη της σταθερότητας των τιμών. βλ. διεξοδικά *Ε. Βόγκλη*, ό.π, σελ.99 επ.

ESG επί των οποίων και θα επιλαμβάνεται η μονάδα κανονιστικής συμμόρφωσης της τράπεζας, με γνώμονα το ισχύον θεσμικό πλαίσιο με ταυτόχρονη ενσωμάτωση της διαχείρισης των κινδύνων συμμόρφωσης που σχετίζονται με την ESG στις υφιστάμενες δραστηριότητες συμμόρφωσης. Τέλος, τα πιστωτικά ιδρύματα πρέπει να ταυτοποιήσουν τα σημεία όπου οι παράγοντες προτεραιότητας ESG επηρεάζουν τις δραστηριότητες σε ολόκληρη την επιχείρηση (πελάτης/αντισυμβαλλόμενος, προϊόντα/συναλλαγές, υπηρεσίες), επίσης καθοδήγηση της τράπεζας σχετικά με πιθανά σενάρια που ενδέχεται να παρουσιάζουν κίνδυνο για τα αποτελέσματα της συμπεριφοράς των πελατών και δοθέντος της πολυπλοκότητας των προτύπων αυτών, καθιέρωση μόνιμης, ιδανικά, ειδικής ομάδας εργασίας του ESG για τη διασφάλιση της κατάλληλης αναγνώρισης και διαχείρισης του κινδύνου φήμης²⁸⁷.

Στο ίδιο μήκος κύματος, παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον η επέκταση των Οδηγιών της MiFID από την ESMA στις οποίες εν ολίγοις επιδιώκεται ο προσδιορισμός τυχόν στόχων που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα και με τους οποίους ένα προϊόν είναι συμβατό, η μέθοδος προσδιορισμού μιας αγοράς-στόχου ανά ομάδα προϊόντων αντί για κάθε μεμονωμένο προϊόν, τον προσδιορισμό συμβατής στρατηγικής διανομής όταν ένας διανομέας θεωρεί ότι ένα πιο σύνθετο προϊόν μπορεί να διανεμηθεί στο πλαίσιο μη συμβουλευτικών πωλήσεων, την περιοδική επανεξέταση των προϊόντων, με γνώμονα αρχής της αναλογικότητας και απώτερο σκοπό να διασφαλιστεί ότι τα χρηματοπιστωτικά μέσα ("προϊόντα") κατασκευάζονται ή/και διανέμονται αποκλειστικά προς το συμφέρον των πελατών²⁸⁸.

Οι Οδηγίες της MiFID αναμένεται να επεκταθούν περαιτέρω στο πεδίο της ψηφιακής οικονομίας καθώς η ανωνυμία και η αμεσότητα των συναλλαγών μέσω κρυπτοστοιχείων ή smart contracts²⁸⁹ δίχως άλλο χρήζουν ιδιαίτερης μέριμνας τόσο για την προστασία του επενδυτικού κοινού όσο και για την αποτροπή περιστατικών ξεπλύματος μαύρου χρήματος και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Εξίσου ενδιαφέρουσα θα είναι και η τελική έκβαση των MiCAR και DORA αλλά και το πως θα ενσωματωθούν στις έννομες τάξεις, αφού αναμένεται να μεταβάλλουν τον τρόπο λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων και δη το πως αντιμετωπίζουν τις νέες τεχνολογίες συλλήβδην, οπότε θα πρέπει να ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα από τη σκοπιά της κανονιστικής συμμόρφωσης ακόμη και σε πρακτικά ζητήματα όπως η εκπαίδευση του προσωπικού στις νέες συνθήκες. Ήδη η ΤτΕ έχει σημειώσει αλματώδη πρόοδο στο πεδίο αυτό, με την υιοθέτηση του «Περιβάλλοντος» και του Κόμβου Καινοτομίας συνδράμοντας στο δύσκολο έργο της Κανονιστικής Συμμόρφωσης με την παροχή οδηγιών συμμόρφωσης και του συνεχούς διαλόγου με τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Προκειμένου να θωρακίσει σε ακόμα μεγαλύτερο βαθμό την αγορά από τους κινδύνους της ψηφιακής οικονομίας, η Ε.Ε. προέβη στην επέκταση των μέτρων της καταπολέμησης του ξεπλύματος μαύρου χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, με τη διαδικασία να αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του μήνα. Μεταξύ άλλων, οι τράπεζες θα πρέπει να καθορίσουν λεπτομερείς τύπους κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας στον τομέα δραστηριότητάς τους και να διαβιβάσουν τις σχετικές πληροφορίες σε ένα κεντρικό μητρώο, ενώ τίθενται όρια έως 7000€ για πληρωμές με

²⁸⁷ Βλ. AFME & EY, ESG and the Role of Compliance, November 2022, σελ. 26 – 28.

²⁸⁸ Πηγή: <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/esma-updates-its-guidance-product-governance> (πρόσβαση στις 14/4/2023).

²⁸⁹ Μάλιστα επίκειται νέα νομοθεσία κατά την οποία τα smart contracts απαιτείται να έχουν την ικανότητα να διακόπτουν ή να τερματίζουν τη δραστηριότητά τους εφόσον αυτή δημιουργεί ανησυχίες στον τομέα της κρυπτοθέτησης και του blockchain. (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).

μετρητά και 1000€ για μεταφορές κρυπτονομισμάτων, κατά τις οποίες ο πελάτης δεν μπορεί να εντοπιστεί²⁹⁰.

Κλείνοντας αναφορικά με την ισλαμική οικονομία, δεδομένης της επέκτασης των δραστηριοτήτων των συμβατικών πιστωτικών ιδρυμάτων και σε ισλαμικά, προκειμένου η τράπεζα να διαπνέεται από υψηλό επίπεδο συμμόρφωσης θα πρέπει αφενός μεν το σύνολο των διαδικασιών να είναι σύμφωνο με τη Σαρία αλλά και να ληφθεί η αντίστοιχη εκπαίδευση από το προσωπικό. Οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται στα πλαίσια τις ισλαμικής τραπεζικής συνίστανται στη νέα πελατειακή βάση, τη διαφοροποίηση των επενδυτικών χαρτοφυλακίων, νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες αλλά και νέα εργαλεία χρηματοδότησης τραπεζικών δραστηριοτήτων που θα μπορούσαν να έχουν θετική επίδραση και αύξηση των οικονομικών μεγεθών των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Με βάση τα παραπάνω, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η Κανονιστική Συμμόρφωση αποτελεί το βασικό παράγοντα προσαρμογής των εσωτερικών λειτουργιών των τραπεζικών ομίλων στις σύγχρονες διαδικασίες, που υπαγορεύουν οι παγκόσμιες εξελίξεις, με σκοπό την επίτευξη ενός αποτελέσματος, που ανταποκρίνεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στους υψηλούς στόχους που θέτει η στρατηγική ανάπτυξης του κάθε οργανισμού. Με το παρόν εγχείρημα αποπειραθήκαμε να φωτίσουμε κάθε πτυχή της πολυδιάστατης αυτής λειτουργίας με την ελπίδα ότι η εικόνα που διαθέτουμε μέχρι πρότινος θα εμπλουτιστεί σημαντικά καθιστώντας το έργο των εμπλεκομένων βαθμών ευκολότερο σε κάποιο βαθμό. Επειδή όμως οι εξελίξεις τρέχουν διαρκώς και είναι αδύνατο να προλάβει κανείς τον ρου των γεγονότων, δίχως αμφιβολία μια μελλοντική επανεξέταση της παρούσης θα συνέδραμε εκ νέου στην αποπεράτωση του δυσχερούς έργου που επιτελεί η Κανονιστική Συμμόρφωση.

²⁹⁰ Πηγή: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230327IPR78511/new-eu-measures-against-money-laundering-and-terrorist-financing> (πρόσβαση στις 14/4/2023).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ❖ Δ. Αυγητίδη, Το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς, 2019.
- ❖ Χ. Αλεξάκη – Α.Τσικούρα, Ισλαμική Χρηματοοικονομική (Islamic banking), Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2007.
- ❖ Γ. Βελέτζα, Δίκαιο Τραπεζών και Τραπεζικών Συβάσεων, 1996.
- ❖ Ε. Βόγκλη, Μεθοδολογική εξέταση των θεμελίων της απόφασης του BVerfG για το PSPP, 2021.
- ❖ Α. Γέροντα, Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, 2002.
- ❖ Α. Γεωργακόπουλο, Κέρδος: Ο Πυρήνας του Εμπορικού Δικαίου, 2008.
- ❖ Χ. Γκόρτσο σε Π.Κυριακόπουλος/Χ.Γκόρτσος/Γ.Μανωλάκενας/Χ.Χρυσάνθης, Η νέα Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006.
- ❖ Χρ. Γκόρτσο στο Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χρ./Μικρουλέα Α./Λιβαδά Χ, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2016.
- ❖ Γ. Δέλλιο, Ευθύνη από επενδυτικές συμβουλές – ιδίως η ιδιότητα του επενδυτή ως καταναλωτή.
- ❖ ΕΚΤ, Εγχειρίδιο εποπτείας του ΕΕΜ, Ευρωπαϊκή τραπεζική εποπτεία: λειτουργία του ΕΕΜ και εποπτική προσέγγιση, Μάρτιος 2018.
- ❖ Ελλάδα: Έκθεση Εκτίμησης Εθνικού Κινδύνου για τη Νομιμοποίηση Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και τη Χρηματοδότηση της Τρομοκρατίας, Οκτώβριος 2018.
- ❖ Θ. Ζέρβα, Ρυθμιστικό Δίκαιο και Συμπεριφορική Χρηματοοικονομική, 2019.
- ❖ Ι. Ιγγλεζάκη, Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, 2003.
- ❖ Ι. Ιγγλεζάκη, Προστασία προσωπικών δεδομένων στο σύστημα πληροφοριών Τειρεσίας, 2006.
- ❖ Α. Καραγκουνίδη, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών και ΕΠΕΥ για ζημιές επενδυτών από τη διάθεση σύγχρονων χρηματοπιστωτικών μέσων (από τη MiFID στη MiFID II), Αρμενόπουλος τεύχος 10, 2015.
- ❖ Γ. Κουνάδη, Σύντομη Επισκόπηση του Digital Operation Resilience Act (DORA): Η ψηφιακή ανθεκτικότητα ως νέος στόχος χρηματοπιστωτικής ρύθμισης και εποπτείας, Συνήγορος τ.154/2022.

- ❖ Π. Κορνηλάκη, Εγχειρίδιο Ειδικού Ενοχικού Δικαίου, 2013.
- ❖ Π. Κυριακόπουλο, Συνοπτική Παρουσίαση της ΠΔΤΕ 2577/2006, Ελληνική Ένωση Τραπεζών.
- ❖ Γ. Λαζαράκο,, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017.
- ❖ Χ.Λιβαδά, Εταιρική Διακυβέρνηση, Παρουσίαση του προγράμματος: Certified Compliance Officer, 2023.
- ❖ Δ. Λιάπη, Αποζημίωση των Επενδυτών και Δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς, 2012.
- ❖ Φιλοθέη-Αλκίση Μουρατιάν κ.α, COMPLIANCE & ETHICS: Κανονιστική & Δεοντολογική Συμμόρφωση Επιχειρήσεων, 2017.
- ❖ Γ.Μανωλάκενα, σε Π.Κυριακόπουλος/Χ.Γκόρτσος/Γ.Μανωλάκενας/Χ.Χρυσάνθης, Η νέα Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006.
- ❖ Β. Μπάμπη, Χρηματοοικονομική καινοτομία και Τράπεζα της Ελλάδος, LAWYER, 15/12/2021.
- ❖ Φερνίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ, 2017.
- ❖ Φερνίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, Προστασία δεδομένων σε περίοδο πανδημίας, Εισήγηση σε εκδήλωση του Ινστιτούτου Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Καραμανλής, 10 Ιουνίου 2020.
- ❖ Κ. Μποτόπουλο, Ο αντιφατικός ρόλος των εποπτών στις τραπεζικές κρίσεις, παρουσίαση στο Συνέδριο Ελληνικής Ένωσης Χρηματοοικονομικού Δικαίου 8/4/2023.
- ❖ Νομική Βιβλιοθήκη, Καταπολέμηση Ξεπλύματος Χρήματος και Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας, 2023.
- ❖ Γ. Νούσκαλη, ποινική προστασία προσωπικών δεδομένων, 2007.
- ❖ Μ. Παπαντώνη, Επενδυτικές συμβουλές και διαχείριση χαρτοφυλακίου, 2000.
- ❖ Ι. Ρόκα, στο Γεωργιάδη – Σταθόπουλο ΑΚ: άρθρο 809, αρ.3.
- ❖ Κ. Συριόπουλο & Σ. Παπαδάμου, Εισαγωγή στην Τραπεζική Οικονομική και τις Κεφαλαιαγορές, 2014
- ❖ Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση του Κόμβου Καινοτομίας Fintech, 2021.
- ❖ Χ. Τσουκαλά, Προσωπικά Δεδομένα και Πιστοληπτική Ικανότητα, μεταπτυχιακή εργασία, 2010.
- ❖ Α. Τσικούρα, Εφαρμογή της Σαρία για τη δημιουργία Ισλαμικού Δείκτη στο Χρηματιστήριο Αθηνών και εμπειρική συγκριτική ανάλυση του Ισλαμικού και του Γενικού Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών, Διδακτορική Διατριβή, 2012.
- ❖ Δ. Τσιμπανούλη, Οι κανόνες αναδιάρθρωσης του παθητικού (bail – in) κατά το ισχύον στην Ε.Ε. θεσμικό πλαίσιο εξυγίανσης των τραπεζών, παρουσίαση στο Συνέδριο Ελληνικής Ένωσης Χρηματοοικονομικού Δικαίου, 8/4/2023.
- ❖ Α. Χαραλαμποπούλου, Κανονιστική Συμμόρφωση και Τραπεζικό Σύστημα, 2021.
- ❖ Χ.Χρυσάνθη, σε Π.Κυριακόπουλος/Χ.Γκόρτσος/Γ.Μανωλάκενας/Χ.Χρυσάνθης, Η νέα Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ΠΔΤΕ 2577/9.3.2006 αναφορικά με τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, 2006.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ❖ Ν. Adam, Converting a conventional retail bank to Islamic banking in: S. Jaffer - Islamic Retail Banking and Finance: Global Challenges and Opportunities. London: Euromoney Books, 2005.
- ❖ Ι. Akkizidis, Κ. S. Khandelwal, Financial risk management for Islamic banking and finance. London: Palgrave Macmillan, 2008.
- ❖ AFME & EY, ESG and the Role of Compliance, November 2022.

- ❖ AFME with Linklaters Sustainable Finance in Europe: Regulatory State of Play Key impacts for banks and capital market: Key impacts for banks and capital markets, March 2023 (updated version).
- ❖ *R. Barfield*, A Practitioner's Guide to Basel III and Beyond, Thomson Reuters.
- ❖ Basel Committee on Banking Supervision, Compliance and the compliance function in banks, April 2005.
- ❖ Blockchain Intelligence Group, Cryptocurrency Investigations Handbook, 2023.
- ❖ *Pierre-Laurent Chatain*, *Emile van der Does de Willebois*, and *Maud Böklerink*, Preventing Money Laundering and Terrorist Financing: A Practical Guide For Bank Supervisors, World Bank, 2022.
- ❖ *I. Christakopoulou*, "Fintech and Emerging Law issues in Greece and the EU", KAS Scholars' Policy Papers - Edition 3, July 2022.
- ❖ *X. Contiades & A. Fotiadou*: Facing The Financial Crisis: The Greek Constitutional Experience Have Domestic Courts Become Key Players In Economic Governance?, e-Πολιτεία, Τεύχος 1, Ιανουάριος – Μάρτιος 2022.
- ❖ *E. Dalampira.*, & *S. Nastis*, Mapping Sustainable Development Goals: A network analysis framework. Sustainable Development, 20 September 2018.
- ❖ *Maarten G.A. Daman*, Data protection and banking supervision: like oil and water? ESCB Legal Conference 2022, December 2022.
- ❖ *Diana Djuwita*, *Nur Eka Setiowati*, *Umi Kulsum*, The Influence of Sharia Compliance and Islamic Corporate Governance on Financial Performance of Sharia Commercial Bank.
- ❖ EY Knowledge analysis, 2021.
- ❖ FATF (2012-2023), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France.
- ❖ FATF (2019), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures – Greece, Fourth Round Mutual Evaluation Report, FATF, Paris.
- ❖ FIU UAE (Unit Intelligence Financial Unit), Annual Report 2021.
- ❖ Financial Regulation: an Introduction, Lecture Notes, Intuition Learning.
- ❖ FSOC Report on Digital Asset Financial Stability Risks and Regulation, 2022.
- ❖ *I. Goncharov*, *J. R. Werner* and *J. Zimmermann*, Does Compliance with the German Corporate Governance Code Have an Impact on Stock Valuation? An empirical analysis, Corporate Governance, Volume 14, Number 5, September 2006.
- ❖ *A. Gordon*, Banker or Crime Fighter? How banks are helping in the fight against financial crime, 17/5/2018.
- ❖ *C. Gortsos*, The Single Supervisory Mechanism (SSM) – Legal aspects of the first pillar of the European Banking Union, 2015.
- ❖ *C. Gortsos*, The Impact of the Current Fiscal Crisis in the Euro Area on the Greek Banking System and the Measures adopted to Safeguard its Stability: An Institutional, Supervisory and Regulatory Perspective, April 2016.
- ❖ *C. Gortsos*, The Evolution of European Banking Law: from the principle of national treatment to the European Banking Union, Αναμνηστικός Τόμος Λεωνίδα Γεωργακόπουλου, 2016, Τόμος Ι.
- ❖ *C. Gortsos*, The Basel Committee on Banking Supervision through the lens of its 2013 Charter, January 2017.
- ❖ *C. Gortsos*, The Evolution of European (EU) Banking Law under the Influence of (Public) International Banking Law: A Comprehensive Overview, 4th Edition, January 2022.
- ❖ *E. Halisçelik*, & *M. Soytaş*, Sustainable development from millennium 2015 to Sustainable Development Goals 2030. Sustainable development, January 25 2018.
- ❖ *E. Hüpkens*, Insolvency – why a special regime for banks?, Current developments in Monetary and Financial law, Vol. 3 (International Monetary Fund, Washington DC), May 2002.
- ❖ IMF, Policy Paper Elements Of Effective Policies For Crypto Assets, February 2023.

- ❖ *B. Kettell*, Islamic finance in a nutshell: a guide for non-specialists, John Wiley & Sons, 2011.
- ❖ Konrad-Adenauer-Stiftung, Tokenstudie: Grundlagen und Anwendungsszenarien der Blockchain-Technologie, 2023.
- ❖ *Klaus Lackhoff*, On the General Data Protection Regulation and its relevance for banking supervision, ESCB Legal Conference 2022, December 2022.
- ❖ *Rafael Martín Lozano*, Legal challenges of considering anti-money laundering/countering the financing of terrorism (AML/CFT) risks in prudential supervision. The particular point of view of a national competent authority (NCA) that is not the national AML/CFT authority, ESCB Legal Conference 2022, December 2022.
- ❖ *Lukas Marksteiner, Dr. Roland Wolff, Walther Gnauer, Dominik Linder*, General Data Protection Regulation, 25/01/2017.
- ❖ *E. McCaul*, Supervising the future of banking: navigating the digital transformation, speech at “The New Frontiers of Digital Finance” conference organized by CONSOB, Rome 10 March 2023.
- ❖ *S. Mudra*, Re-emphasizing the Role of Compliance Function in Banks, RBI Monthly Bulletin October 2014.
- ❖ *Mohammed Ahmad Naheem*, Presenting a legal and regulatory analysis of the United Arab Emirates’ past, present and future legislation on combating money laundering (ML) and terrorist financing (TF), 2017.
- ❖ OECD (2015), G20/OECD Principles of Corporate Governance, OECD Publishing, Paris.
- ❖ *H. Penikas*, History of banking regulation as developed by the Basel Committee on banking supervision in 1974 – 2014 (brief overview), Banco de España, Estabilidad Financiera, núm. 28.
- ❖ *Quaderni di Ricerca Giuridica della Consulenza Legale*, Private and public enforcement of EU investor protection regulation, Conference papers Banca d’Italia, Rome, 4 October 2019 edited by Raffaele D’Ambrosio and Stefano Montemaggi, Number 90 – October 2020.
- ❖ Report of the European Law Institute, ELI Principles on Blockchain Technology, Smart Contracts and Consumer Protection, 16 February 2023.
- ❖ *Wilson Rodney*, “The development of Islamic finance in the GCC”, the Centre for the Study of Global Governance, May 2009.
- ❖ *D. Sadoveanu*, Islamic Banking In European Union Countries: Challenges And Opportunities, 2011.
- ❖ *R. A. Salem*, Risk management for Islamic banks, Edinburgh University Press, 2013.
- ❖ *Carmen Hernández Saseta*, On the National Competent Authorities’ duty of assistance and the ECB’s duty of diligence when it, in performing its supervisory tasks, has to assess anti-money laundering and counter-terrorism financing, ESCB Legal Conference 2022, December 2022.
- ❖ *I. Sowol*, Islamic Banking In The European Union Countries, European Integration Studies, November 2015.
- ❖ *Audrone Steiblyte*, Integration of AML/CTF risks into prudential supervision – the cooperation framework between the ECB and NCAs, ESCB Legal Conference 2022, December 2022.
- ❖ S&P Global, Smart contracts could improve efficiency and transparency in financial transactions, September 2022.
- ❖ The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance and Gee and Co. Ltd, 1992.
- ❖ *Talita-Maria Tsekoura and Fereniki Panagopoulou*, GDPR: a critical review of the practical, ethical and constitutional aspects one year after it entered into force, Int. J. Human Rights and Constitutional Studies, Vol. 7, No. 1, 2020.
- ❖ *Hans Visser*, Islamic finance: Principles and practice, Edward Elgar Publishing, 2013.

- ❖ Bastiaan Verhoef, Somia Azahaf and Werner Bijkerk, Islamic Finance and Supervision: An exploratory analysis, Occasional Studies Vol.6/No.3, 2008.
- ❖ Webinar series “Finance for Lawyers”, 2021.
- ❖ A.Werder, T. Talaulicar and G. Kolat, Compliance with the German Corporate Governance Code: an empirical analysis of the compliance statements by German listed companies, Volume 13, Number 2, March 2005.
- ❖ Z.Yang , C. Gan and Z. Li, Role of Bank Regulation on Bank Performance: Evidence from Asia-Pacific Commercial Banks, Journal of Risk and Financial Management, 2019.

ΚΥΡΙΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ελληνικό Κανονιστικό Πλαίσιο (Πηγή: taxheaven.gr)

- Νόμος 3691/2008 ΦΕΚ Α/166/05.08.2008: «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και άλλες διατάξεις. , κωδικοποιημένος με τον 4506/2017».
- Νόμος 3601/2007: «Ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και λοιπές διατάξεις».
- Νόμος 4261/2014: «Πρόσβαση στη δραστηριότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων και προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ)».
- Νόμος 4354/2015: «Διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, μισθολογικές ρυθμίσεις και άλλες επείγουσες διατάξεις εφαρμογής της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων».
- Νόμος 4514/2018: «Αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και άλλες διατάξεις (Ενσωμάτωση Οδηγίας MiFID II)».
- Νόμος 4443/2016: «Ι) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ΙΙ) λήψη αναγκαίων μέτρων συμμόρφωσης με τα άρθρα 22, 23, 30, 31 παρ. 1, 32 και 34 του Κανονισμού 596/2014 για την κατάχρηση της αγοράς και την κατάργηση της Οδηγίας 2003/6/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των Οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/ΕΚ, 2003/125 ΕΚ και 2004/72/ΕΚ και ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/57/ΕΕ περί ποινικών κυρώσεων για την κατάχρηση αγοράς και της εκτελεστικής Οδηγίας 2015/2392, ΙΙΙ) ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/62 σχετικά με την προστασία του ευρώ και άλλων νομισμάτων από την παραχάραξη και την κίβδηλεια μέσω του ποινικού δικαίου και για την αντικατάσταση της απόφασης - πλαισίου 2000/383/ΔΕΥ του Συμβουλίου και ΙV) Σύσταση Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας στα σώματα ασφαλείας και τους υπαλλήλους των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις.».
- Νόμος 4734/2020 (ΦΕΚ Α/196/08.10.2020): «Τροποποίηση του νόμου 4557-30/07/2018» και ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/843 (L156) και του άρθρου τρία της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/2177 (L334)».
- Νόμος 4557-30/07/2018 ΦΕΚ Α/139/30.07.2018: «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας (ενσωμάτωση της οδηγίας 2015/849 ΕΕ)».
- Νόμος 2472/1997 ΦΕΚ Α-50/10-4-1997: «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»
- Νόμος 4624/2019 ΦΕΚ 137/Α/29-8-2019: «Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού

- Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων».
- Νόμος 3016/2012 ΦΕΚ 110/Α/17-5-2002: «Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις».
 - Νόμος 3016/2002, κωδικοποιημένος με τον ν.4701/2020: «Για την εταιρική διακυβέρνηση, θέματα μισθολογίου και άλλες διατάξεις»
 - Νόμος 3606/2007: «Αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και άλλες διατάξεις».
 - Νόμος 3758/2009: «Εταιρείες Ενημέρωσης οφειλετών για ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις και άλλες διατάξεις».
 - Νόμος 4706/2020 ΦΕΚ Α' 136/17-07-2020 «Εταιρική διακυβέρνηση ανωνύμων εταιρειών, σύγχρονη αγορά κεφαλαίου, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2017/828 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, μέτρα προς εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1131 και άλλες διατάξεις».
 - ΕΤΠΘ 285/6/9.7.2009 «Ενδεικτική τυπολογία ασυνήθων ή ύποπτων συναλλαγών κατά την έννοια των παραγράφων 13-14 του άρθρου 4 του ν. 3691/2008».
 - ΕΤΠΘ 281/5/17.3.2009 «Πρόληψη της χρησιμοποίησης των εποπτευομένων από την Τράπεζα της Ελλάδος πιστωτικών ιδρυμάτων και χρηματοπιστωτικών οργανισμών για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας».
 - ΕΤΠΘ 290/12/11.11.2009: «Πρόληψη της χρησιμοποίησης των εποπτευομένων από την Τράπεζα της Ελλάδος πιστωτικά ιδρύματα σύμφωνα με το άρθρο 52 του ν. 3691/2008».
 - ΕΤΠΘ 300/30/28.7.2010: «Συμπλήρωση των αποφ. ΕΤΠΘ 281/5/17.3.2009 και 290/12/11.11.2009»
 - ΠΔΤΕ 2577/9-3-2006: «Πλαίσιο αρχών λειτουργίας και κριτηρίων αξιολόγησης της οργάνωσης και των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου των πιστωτικών και χρηματοδοτικών ιδρυμάτων και σχετικές αρμοδιότητες των διοικητικών τους οργάνων»
 - Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής της ΤτΕ υπ' αριθμόν 189/1/14.05.2021: «Σύσταση και λειτουργία Προστατευμένου Κανονιστικού Περιβάλλοντος της Τράπεζας της Ελλάδος και καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή σε αυτό των εποπτευόμενων ιδρυμάτων της».

Κοινοτικό Κανονιστικό Πλαίσιο (Πηγή: eur-lex.europa.eu)

- Κανονισμός (ΕΕ) Αριθ. 575/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 «σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις επενδύσεων και την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012».
- Οδηγία 2013/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013 «σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα πιστωτικών ιδρυμάτων και την προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων, για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/87/ΕΚ και για την κατάργηση των οδηγιών 2006/48/ΕΚ και 2006/49/ΕΚ».
- Κανονισμός (ΕΕ) 2020/873 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2020 «για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 575/2013 και (ΕΕ) 2019/876 όσον αφορά ορισμένες προσαρμογές προς αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19»
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1093/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010 σχετικά με τη σύσταση Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής (Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών), την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 716/2009/ΕΚ και την κατάργηση της απόφασης 2009/78/ΕΚ της Επιτροπής
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1094/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010 «για τη σύσταση Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής (Ευρωπαϊκή

- Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων), την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 716/2009/EK και την κατάργηση της απόφασης 2009/79/EK της Επιτροπής».
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1095/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2010 «σχετικά με τη σύσταση Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής (Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών), την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 716/2009/EK και την κατάργηση της απόφασης 2009/77/EK».
 - Κανονισμός (ΕΕ) 1024/2013 της 15ης Οκτωβρίου 2013 «για την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σχετικά με τις πολιτικές που αφορούν την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων».
 - Κανονισμός (ΕΕ) 1092/2010 της 24ης Νοεμβρίου 2010 «σχετικά με τη μακροπροληπτική επίβλεψη του χρηματοοικονομικού συστήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη σύσταση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου».
 - Κανονισμός (ΕΕ) 1093/2010 της 24ης Νοεμβρίου 2010 «σχετικά με τη σύσταση Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής (Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών), την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 716/2009/EK και την κατάργηση της απόφασης 2009/78/EK της Επιτροπής».
 - Κανονισμός (ΕΕ) 1094/2010 της 24ης Νοεμβρίου 2010 «για τη σύσταση Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής (Ευρωπαϊκή Αρχή Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων), την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 716/2009/EK και την κατάργηση της απόφασης 2009/79/EK της Επιτροπής».
 - Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 596/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Απριλίου 2014 «για την κατάχρηση της αγοράς (κανονισμός για την κατάχρηση της αγοράς) και την κατάργηση της οδηγίας 2003/6/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και των οδηγιών της Επιτροπής 2003/124/EK, 2003/125/EK και 2004/72/EK».
 - Κανονισμός (ΕΕ) 1095/2010 της 24ης Νοεμβρίου 2010 «σχετικά με τη σύσταση Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής (Ευρωπαϊκή Αρχή Κινητών Αξιών και Αγορών), την τροποποίηση της απόφασης αριθ. 716/2009/EK και την κατάργηση της απόφασης 2009/77/EK».
 - Κανονισμός 600/2014 της 15ης Μαΐου 2014 «για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012».
 - Κατ' εξουσιοδότηση κανονισμός (ΕΕ) 2019/758 της 31ης Ιανουαρίου 2019 για τη συμπλήρωση της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 «όσον αφορά ρυθμιστικά τεχνικά πρότυπα για τις ελάχιστες ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβαίνουν και το είδος των επιπρόσθετων μέτρων που πρέπει να λαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα και οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί για τον μετριασμό του κινδύνου νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και χρηματοδότησης της τρομοκρατίας σε ορισμένες τρίτες χώρες».
 - Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 της 27ης Απριλίου 2016 «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/EK (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων)».
 - Οδηγία (ΕΕ) 2019/2177Z της 18ης Δεκεμβρίου 2019 «για την τροποποίηση της οδηγίας 2009/138/EK σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριοτήτων ασφάλισης και αντασφάλισης (Φερεγγυότητα II), της οδηγίας 2014/65/ΕΕ για τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων και της οδηγίας (ΕΕ) 2015/849 σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοοικονομικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας».
 - Οδηγία (ΕΕ) 2018/843 της 30ης Μαΐου 2018: «Σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες ή για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» και για την τροποποίηση των οδηγιών 2009/138/EK και 2013/36/ΕΕ».
 - Οδηγία (ΕΕ) 2015/849 της 20ης Μαΐου 2015: «Σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας».

- Οδηγία 2009/14/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2009, «για την τροποποίηση της οδηγίας 94/19/EK περί των συστημάτων εγγυήσεως των καταθέσεων όσον αφορά το επίπεδο κάλυψης και την προθεσμία εκταμίευσης».
- Οδηγία 95/46/ΕΚ της 24ης Οκτωβρίου 1995 «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών»
- Πρόταση για τον «Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις αγορές κρυπτοστοιχείων και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937»
- Κανονισμός (ΕΕ) 2019/2089 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2019 «για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) 2016/1011 σχετικά με τους ενωσιακούς δείκτες αναφοράς για την κλιματική μετάβαση και τους ευθυγραμμισμένους με τη συμφωνία του Παρισιού ενωσιακούς δείκτες αναφοράς καθώς και τις γνωστοποιήσεις σχετικά με την αιεφορία για τους ενωσιακούς δείκτες».
- Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2554 «σχετικά με την ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα του χρηματοπιστωτικού τομέα».

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ – ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

- 1351/2018 ΑΠ
- ΔΠρΑθ 15526/2003
- ΕφΑθ 662/2018
- ΑΠ 793/2003
- ΕφΑθ 4786/2002
- Υπ' αριθ. 91/2001 απόφαση της ΑΠΔΠΧ
- Υπ' αριθ. 545/27.10.1999 απόφαση της ΑΠΔΠΧ
- Υπ' αριθ. 49/2007 απόφαση της ΑΠΔΠΧ
- Υπ' αριθ. 109/1999 απόφαση της ΑΠΔΠΧ
- Απόφαση 18/2019 ΑΠΔΠΧ
- Απόφαση 135/2017 ΑΠΔΠΧ
- Απόφαση 35/2007 ΑΠΔΠΧ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- ✚ Bank of International Settlements, History of the Basel Committee, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 16/1/2023).
- ✚ Banking Regulation in Greece, 17 March 2023 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).
- ✚ K. Botopoulos, Banking Regulation in Greece: Overview, 2022, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).
- ✚ D. Carlisle, Regulatory Intelligence - All mixed up: the compliance challenge of crypto mixers, Thomson Reuters, 7/3/2023 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 7/4/2023).
- ✚ CFI Team, Islamic Finance (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 13/4/2023).
- ✚ J. Chen, Basel II: Definition, Purpose, Regulatory Reforms, February 08, 2022, available on: <https://www.investopedia.com/terms/b/baselii.asp> (πρόσβαση στις 17/1/2023).
- ✚ ECB – Supervision newsletter, Crypto-assets: a new standard for banks, 15 February 2023 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 4/4/2023).
- ✚ eWpG explained: Everything you need to know about the new Electronic Securities Act (eWpG) (διαθέσιμο [εδώ](#) – πρόσβαση 13/4/2023).
- ✚ C.Gortsos, Pandemic Crisis and Financial Stability, 2021 (βλ. [σχετικά](#), πρόσβαση στις 30/12/2022).
- ✚ Holders of \$17bn of Credit Suisse bonds wiped out under UBS takeover (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).

- ✚ "Joint RTS on ESG disclosure standards for financial market participants", EEA, [2 Μαΐου 2022](#).
- ✚ Michael W. Peregrine, Enron's Contribution to the Vitality of Corporate Compliance, January 3, 2022, Harvard Law School Forum on Corporate Governance, (source: <https://corpgov.law.harvard.edu/2022/01/03/enrons-contribution-to-the-vitality-of-corporate-compliance/> , πρόσβαση στις 26/2/2023)
- ✚ PSF – Platform on Sustainable Finance: (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 30/3/2023).
- ✚ Silicon Valley Bank shut down by US banking regulators (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 14/4/2023).
- ✚ Άρθρο 25 του Κανονισμού 1024/2013 του Συμβουλίου της ΕΕ, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 5/3/2023).
- ✚ Ε. Βενιζέλο, Το Σύνταγμα μετά την κρίση - Οι προκλήσεις της νέας ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης, Πρακτικά Ομιλίας του στο Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου / Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου 14 Οκτωβρίου 2019 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 5/1/2023).
- ✚ Βιώσιμη χρηματοδότηση: Το Συμβούλιο ενέκρινε ένα ενοποιημένο ενωσιακό σύστημα ταξινόμησης, 2020, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).
- ✚ Χ. Γκόρτσο, Το Νέο Πλαίσιο για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Basel II), διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 19/6/2023).
- ✚ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βίβλος: Η εταιρική διακυβέρνηση στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και οι πολιτικές αποδοχών, 2010 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 6/3/2023).
- ✚ Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις αγορές κρυπτοστοιχείων και για την τροποποίηση της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1937 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 5/4/2023).
- ✚ Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/epopteia/prolhpsh-kseplymatos-xrhmatos> (πρόσβαση στις 21/3/2023).
- ✚ Πηγή: https://www.hba.gr/upldocs/sistithikate-gr-forpreview_july18.pdf (πρόσβαση στις 21/3/2023).
- ✚ Πηγή: <https://www.lawspot.gr/nomika-nea/apdph-ektimisi-antikttypoy-gia-tin-entaxi-ton-etaireion-diaheirisis-apaitiseon-stoys> (πρόσβαση στις 25/3/2023).
- ✚ Πηγή: <https://www.taxheaven.gr/news/59045/o-neos-nomos-49202022-me-thn-anastolh-teloys-epithdeymatos-se-agrotes-kai-alieis-kai-th-diataxh-gia-ta-telh-kykloforias-me-to-mhna> (πρόσβαση στις 27/3/2023).
- ✚ Πηγή: [ΒΙΩΣΙΜΗ ΠΟΛΗ - SUSTAINABLE CITY - APXIKH \(sustainable-city.gr\)](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).
- ✚ Κατευθυντήριες γραμμές για τις απαιτήσεις της οδηγίας MiFID II σχετικά με την παρακολούθηση προϊόντος, 2018, (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 26/3/2023).
- ✚ Οι τράπεζες χρηματοδοτούν την ανάπτυξη του ελληνικού συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας, 19/10/2020, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).
- ✚ Πηγή: <https://www.tovima.gr/2010/11/15/finance/b-eurostat-b-br-sto-15-4-to-dimosionomiko-elleimma-to-2009/> (πρόσβαση στις 5/1/2023).
- ✚ Πηγή: <https://gdprteam.gr/apofaseis-arxhs-teiresias/> (πρόσβαση στις 25/3/2023).
- ✚ Πηγή: <https://www.capital.gr/epixeiriseis/686027/tte-prostima-se-trapezes-sunolikou-upsous-1-515-000-euro> (πρόσβαση στις 25/3/2023).
- ✚ Πηγή: https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ssm.pr220311_1~6c3bbddb80.en.html (πρόσβαση στις 25/3/2023).
- ✚ Πηγή: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20230327IPR78511/new-eu-measures-against-money-laundering-and-terrorist-financing> (πρόσβαση στις 14/4/2023).
- ✚ Πηγή: <https://www.inclusivemoney.com/values/isLAMic-bank-in-europe> (πρόσβαση στις 10/4/2023).

- ✚ Πηγή: <https://www.fsb.org/> (πρόσβαση στις 28/3/2023).
- ✚ Πηγή: <https://greekcode.sustainablegreece2020.com> (πρόσβαση στις 28/3/2023).
- ✚ Πηγή: <https://www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/esma-updates-its-guidance-product-governance> (πρόσβαση στις 14/4/2023).
- ✚ Σχέδιο Δράσης: Χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης, 2018, διαθέσιμο [εδώ](#) (πρόσβαση στις 28/3/2023).
- ✚ J.Lown, C. Niedbala, S.Crotaz, Compliance transformation: How banks can leverage opportunities now, 15/2/2021 (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 28/3/2023).
- ✚ Garas Samy Nathan, "Internationalization of the Islamic Financial Institutions: Challenges and Paths to Solution", (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 11/4/2023).
- ✚ International Risk Governance, Improving governance of systemic risks (διαθέσιμο [εδώ](#) , πρόσβαση στις 2/3/2023).
- ✚ "Islamic Finance and Global Financial Stability", The Task Force on Islamic Finance and Global Financial Stability (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 11/4/2023).
- ✚ OECD Observer, "Islamic Banking - An asset of promise?" (διαθέσιμο [εδώ](#), πρόσβαση στις 11/4/2023).